

**รูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก
ที่มีคุณภาพในประเทศไทย : กรณีพินิจศึกษา**

**Forms and Systems of Quality Child Care Services in Thailand
: An Indepth Case Study**

โดย

**กุศล สุนทรธาดา
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล**

**จิตตินันท์ เดชะคุปต์
สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช**

**โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจาก
สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข**

Cataloging in Publication Data

กุศล สุนทรธาดา

รูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย : กรณีพินิจศึกษา / โดย
กุศล สุนทรธาดา, จิตตินันท์ เจริญกุล

(มหาวิทยาลัยมหิดล. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม เอกสารทางวิชาการหมายเลข; 255)

ISBN 974-665-219-2

1. สถานเลี้ยงเด็ก-ไทย. I. จิตตินันท์ เจริญกุล. II. มหาวิทยาลัยมหิดล. สถาบันวิจัย
ประชากรและสังคม. III. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์. IV. ชื่อเรื่อง.
V. ชื่อผู้ค.

HQ778.7.T5 ก729ร

พิมพ์ครั้งแรก : มกราคม 2544

จำนวนพิมพ์ : 500 เล่ม

จัดพิมพ์โดย : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

โทรศัพท์ (662) 441-0201-4 (662) 441-9666

โทรสาร (662) 441-9333

<http://mahidol.ac.th/mahidol/pr/pr.html>

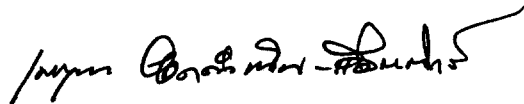
เอกสารทางวิชาการหมายเลข 255

ISBN 947-665-219-2

คำนำ

โครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย : กรณีพินิจศึกษา” (Forms and Systems of Quality Child Care Services in Thailand : An Indepth Case Study) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชุดโครงการ โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย นับเป็นงานวิจัยที่น่าสนใจที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดบริการแก่เด็กปฐมวัย อายุ 0-6 ปี ทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน จุดเด่นของงานวิจัยนี้คือการวิเคราะห์เจาะลึกลักษณะการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพเฉพาะรายกรณี เพื่อนำเสนอข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบและระบบการดำเนินงานสถานเลี้ยงดูเด็ก รวมทั้งปัจจัยกำหนดคุณภาพการให้บริการในสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ

งานชิ้นนี้ยังได้วิเคราะห์หาเกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมภายใต้บริบทของสังคมไทย เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงคุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย เพื่อให้สถานเลี้ยงดูเด็กมีศักยภาพในการพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมทั้งทาง สุขภาพกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและ จิตใจ งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ในปี พ.ศ 2540 – 2542 ทั้งนี้ขอคิดเห็นและขอเสนอแนะต่างๆ ในรายงานการวิจัยเล่มนี้เป็นของคณะผู้วิจัย ไม่เกี่ยวข้องกับสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขแต่อย่างใด สถาบันวิจัยประชากรและสังคม หวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการให้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจฯ ยอดดำเนิน-แอ็ดติกัจ
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม

กิตติกรรมประกาศ

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ได้ให้ความสนใจในการพัฒนาชุดโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย ชุดโครงการ “รูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย : กรณีพินิจศึกษา” เป็นชุดโครงการหนึ่งที่สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ให้การสนับสนุนในการทำวิจัย งานนี้มีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณจากผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก ครูหรือผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครอง และการสังเกตพัฒนาการเด็ก

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณในการทำวิจัย ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.มานี ไชยธีรานุวัตรศิริ ในฐานะผู้บริหารชุดโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กของประเทศไทย ที่คอยติดตามความก้าวหน้าและทำหน้าที่บริหารชุดโครงการวิจัยให้ลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบคุณ คุณดวงพร บุญครบ ในฐานะผู้ประสานชุดโครงการ ขอขอบคุณ คุณวรรณรา ชื่นวัฒนา นักศึกษาปริญญาเอกในฐานะผู้ร่วมโครงการและช่วยเก็บข้อมูล ขอขอบคุณ คุณกมลชนก ขำสุวรรณ ในฐานะผู้ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลและจัดรูปเล่ม และขอขอบคุณ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่อำนวยความสะดวกให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงไปด้วยดี

กุศล สุนทรธาดา
จิตตินันท์ เดชะคุปต์

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจสถานเลี้ยงดูเด็กที่ถือว่ามีคุณภาพรูปแบบต่างๆในประเทศไทย โดยวิเคราะห์เจาะลึกลักษณะการจัดบริการเฉพาะรายกรณี เพื่อนำเสนอข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการจัดบริการ ระบบการดำเนินงาน และปัจจัยกำหนดคุณภาพบริการ 2) ศึกษาเกณฑ์การประเมิน คุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กทั้งภาครัฐและเอกชนเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์หาเกณฑ์คุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมภายใต้บริบทของสังคมไทย

การเก็บรวบรวมข้อมูล กระทำโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานดูแลเด็ก และผู้ปกครองเด็ก และการสังเกตพัฒนาการเด็ก พฤติกรรมของผู้ดูแลเด็ก และสภาพแวดล้อมของสถานเลี้ยงดูเด็กประกอบการบันทึกทัศนสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือจากการแนะนำของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย จำนวน 20 แห่ง โดยเลือกสถานเลี้ยงดูเด็กที่เป็นกรณีศึกษาที่มีตั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานครและในส่วนภูมิภาค เฉพาะที่ให้บริการแก่เด็กปฐมวัย อายุ 0-6 ปี ที่สังกัดภาครัฐ และ ภาคเอกชนหรือชุมชน ให้กระจายทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน

ผลการศึกษา มีดังต่อไปนี้

1) จากการสำรวจข้อมูลการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะเด็กก่อนวัยเรียน (อายุ 3-5 ปี) พบว่ามีเด็กได้รับบริการจากสถานศึกษา/สถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ครอบคลุมถึงร้อยละ 97.7 โดยภาครัฐจัดได้ประมาณร้อยละ 95 ที่เหลือร้อยละ 5 จัดโดยภาคเอกชน ในขณะที่เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ได้รับบริการจากสถานเลี้ยงดูเด็กเพียงร้อยละ 3 โดยส่วนใหญ่ยังได้รับการดูแลจากครอบครัว

สำหรับการจัดบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในระบบโรงเรียน ซึ่งจัดบริการในรูปแบบของโรงเรียนอนุบาล โดยให้บริการเลี้ยงดูเด็กในวัย 3-5 ปี (ปัจจุบันขยายลงมาถึง 2 ½ ปี) แบบมีการจัดชั้นเรียน เช่น ชั้นเด็กเล็ก อนุบาล 1 และ 2 หรืออนุบาล 1, 2 และ 3 สำหรับเด็กอายุ 3 ปี, 4 ปี และ 5 ปี มีจำนวนสถานศึกษาประมาณร้อยละ 73 ของสถานศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยทั้งหมด ให้บริการแก่เด็กได้ถึงร้อยละ 75 หรือ 3 ใน 4 ของเด็กที่ได้รับบริการทั้งหมด เมื่อพิจารณาตามสังกัด พบว่าสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จัดบริการได้มากที่สุด คือร้อยละ 70 และร้อยละ 24 ของจำนวนเด็กที่ได้รับบริการในระบบโรงเรียนทั้งหมด ตามลำดับ (ที่เหลือจัดโดยเทศบาลและกรุงเทพมหานคร กระทรวงมหาดไทย) หลาย

แห่งมีอาคารและอาณาบริเวณที่แยกต่างหากจากโรงเรียน (แม่) แต่ส่วนใหญ่จะจัดรวมกับโรงเรียน (แม่) ในรูปของชั้นอนุบาล

ส่วนการจัดบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยนอกระบบโรงเรียน ซึ่งจัดบริการในรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน ศูนย์/สถานบริบาลและพัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็ก (เล็ก) สถานรับเลี้ยงเด็กในหน่วยงาน/ในโรงงาน ศูนย์สงเคราะห์เด็ก ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และศูนย์พัฒนาเด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปศูนย์พัฒนาเด็ก (เล็ก) ซึ่งให้บริการเด็กได้ครอบคลุมกว้างขวางกว่า คือ ครอบคลุมเด็กกลุ่มอายุ 0-5 ปี ซึ่งมีจำนวนสถานบริการประมาณร้อยละ 27 ของสถานบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยทั้งหมด ให้บริการแก่เด็กได้ ร้อยละ 25 ของเด็กที่ได้รับบริการทั้งหมด หน่วยงานที่ให้บริการแก่เด็กได้มากที่สุด คือ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (ร้อยละ 54) กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (ร้อยละ 32) กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (ร้อยละ 9.6) กรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 2) และกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน (ร้อยละ 1.5) ตามลำดับ (ที่เหลือจัดโดยหน่วยงานต่างๆ เช่น กองนิคมสร้างตนเอง กองสงเคราะห์ชาวเขา กองบริการชุมชน ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม การจัดบริการให้แก่เด็กอายุ 3-5 ปี มีทั้งการแบ่งและไม่แบ่งชั้นเรียนตามกลุ่มอายุเด็ก หรือมีการคละอายุเด็ก หรืออาจแบ่งกลุ่มเด็กตามพัฒนาการ ส่วนเด็กอายุ 0-1 ปี และ 1-2 ปี มักจะมีการแยกให้บริการต่างหาก เพราะเด็กกลุ่มนี้ยังช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ต้องการการเอาใจใส่เลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด

2) จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพที่เป็นกรณีศึกษา 20 แห่ง ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ทั้งที่ดูแลเด็กปกติทั่วไป และเด็กพิเศษกลุ่มต่างๆ เช่น เด็กในชนบทห่างไกล เด็กพิการทางสมอง เด็กยากจนในสลัม เด็กที่ถูกทอดทิ้ง และเด็กติดเชื้อเอดส์ พบว่ารูปแบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับนโยบายและวัตถุประสงค์ของการจัดบริการ ได้แก่ สถานศึกษาเด็กปฐมวัยในระบบโรงเรียน (อายุ 2½-6 ปี) สถานบริบาลและพัฒนาเด็กปฐมวัย (แรกเกิด-3 ปี) ศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย (แรกเกิด-6 ปี) และสถานบริการช่วยเหลือเด็กปฐมวัยที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ซึ่ง 3 รูปแบบหลังเป็นสถานเลี้ยงดูเด็กที่อยู่นอกระบบโรงเรียน โดยสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพส่วนใหญ่มักจะเป็นสถานเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ในระบบโรงเรียน เนื่องจาก 1) โรงเรียนจะได้รับนโยบาย ปรัชญา แนวคิด ที่มุ่งพัฒนาเด็กในทุกๆ ด้านมาจากต้นสังกัด 2) มีหลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์หรือการจัดกิจกรรมให้แก่เด็กจากต้นสังกัด 3) ได้รับจัดสรรงบประมาณ วัสดุ-อุปกรณ์ และ สื่อจากต้นสังกัดมาให้โดยตรงหรือแบ่งมาจากโรงเรียน (แม่) ได้ 4) อาคารสถานที่ใช้ร่วมกับโรงเรียน (แม่) หรือแยกออกต่างหาก 5) การบริหารงานบุคคลทำตามสายงาน ผู้บริหารทำงานโดยผ่านสายการบังคับบัญชา ทำให้ความใส่ใจต่อการศึกษาในระดับ

ปฐมวัย อาจจะน้อยหรือไม่เห็นความจำเป็นในการให้การสนับสนุนทั้งในด้านบุคลากร สื่ออุปกรณ์ และงบประมาณ ซึ่งอาจทำให้เกิดข้อจำกัดในการทำงานของบุคลากร การคัดเลือกบุคลากรเข้ามาทำงานเป็นไปตามเกณฑ์ของหน่วยงานต้นสังกัด แต่บุคลากรมีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมและมีความมั่นคงในการทำงาน แต่มักมีข้อจำกัดในด้านกำลังคน 6) การบริหารการเงิน มีการใช้จ่ายเงินตามระเบียบ/กฎเกณฑ์ของหน่วยงาน/ต้นสังกัด มีระบบการติดตาม ตรวจสอบการใช้จ่ายเงินจากต้นสังกัด/องค์กรภายนอก 7) มีการกำหนดมาตรฐาน/เกณฑ์คุณภาพและดัชนีชี้วัดไว้ค่อนข้างชัดเจนครบทุกด้านทั้งด้านปัจจัยนำเข้า และด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต แม้ว่าปัจจุบันจะยังไม่ได้ดำเนินการเต็มตามที่ตามมาตรฐานที่วางไว้ แต่ก็มีแนวโน้มก้าวหน้าไปมาก โดยเฉพาะสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานการศึกษาเอกชน ดังนั้น คุณภาพของการให้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กในรูปของโรงเรียนอนุบาล จึงขึ้นอยู่กับผู้บริหาร และหัวหน้าสายงานด้านอนุบาลเป็นอย่างมาก ถ้าผู้บริหารและหัวหน้าสายงานฯ มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษาระดับอนุบาล การสนับสนุนด้านทรัพยากร ด้านการฝึกอบรม และความเอาใจใส่/ให้กำลังใจบุคลากรที่ปฏิบัติงานก็จะมีมาก เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนอนุบาลที่ผู้บริหารและหัวหน้าสายงานอนุบาลที่ไม่เข้าใจการจัดการศึกษาในระดับนี้

สำหรับสถานเลี้ยงดูเด็กที่อยู่นอกระบบโรงเรียน มักตั้งขึ้นมาด้วยวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งเบาภาระผู้ปกครอง และการเตรียมความพร้อมเด็กก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา (มากกว่าจะเน้นพัฒนาการเด็ก) โดยเฉพาะสถานเลี้ยงดูเด็กในสังกัดภาครัฐ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมการศาสนา และกรมอนามัย รวมทั้งสถานเลี้ยงดูเด็กในหน่วยงานอีกเกือบ 60 แห่ง (ยกเว้นสถานเลี้ยงดูเด็กที่ดำเนินงานโดยเอกชน/องค์กรเอกชน) ดังนั้นคุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ที่ดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐ จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน ได้แก่ 1) คณะกรรมการที่ดูแลการดำเนินงานของศูนย์เด็ก (เล็ก)/เจ้าอาวาสวัด ผู้ดูแลเด็กที่เป็นคนในท้องถิ่น และพัฒนากร ซึ่งจะเป็นผู้นำความช่วยเหลือจากภาครัฐไปสู่ชุมชนซึ่งยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กตามหลักพัฒนาการเด็ก 2) ปรัชญา/แนวคิด/แนวทางการดำเนินงานของหน่วยงาน รับผิดชอบมักไม่ค่อยชัดเจน ทำให้การปฏิบัติงานไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การจัดบริการเลี้ยงดูเด็กจึงมีตั้งแต่การเตรียมความพร้อม การเรียนเขียนอ่าน การฝึกระเบียบวินัย ไปจนถึงการดูแลให้อาหารตามมือแทนพ่อแม่ 3) การบริหารจัดการขึ้นอยู่กับ คุณภาพของคณะกรรมการ/คุณภาพของบุคลากรบางแห่งมีการแยกส่วนโดยการบริหารจัดการเป็นหน้าที่ของข้าราชการประจำใน หน่วยงานที่รับผิดชอบ ส่วนการดูแลเด็กจะเป็นหน้าที่ของครูหรือผู้ดูแลเด็ก ซึ่งอาจเป็นลูกจ้างหรือข้าราชการประจำ (เช่น สถานเลี้ยงดูเด็กในหน่วยงาน เป็นต้น) 4) การสนับสนุนจากผู้ปกครอง ชุมชน หรือหน่วยงานภาย

นอก สถานเลี้ยงดูเด็กจำนวนมากต้องพึ่งพาทรัพยากร/เงินสนับสนุนจากภายนอก เนื่องจากค่าบริการที่เก็บได้จากผู้ปกครองหรือเงินสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงมีวิธีการที่จะหาเงินสนับสนุนจากภายนอกหลายวิธี ตั้งแต่การขอรับบริจาค ทอดผ้าป่า-กุฐิน จัดงานรื่นเริงต่างๆ เป็นต้น เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายเป็นเงินเพิ่ม/ค่าจ้างบุคลากร ชื้อวัสดุ-อุปกรณ์-สื่อการสอน ซ่อมแซมเครื่องเล่น และอาคารสถานที่ เป็นต้น

นอกจากนี้สถานเลี้ยงดูเด็กที่มีลักษณะการจัดบริการเฉพาะสำหรับเด็กที่มีลักษณะเด่นพิเศษจะมีระบบการจัดบริการแตกต่างกันไปตามกลุ่มเด็กที่ให้บริการ เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเคลื่อนที่ของกรมพัฒนาชุมชน ก็จะมีการจัดกิจกรรมเป็นครั้งคราวสำหรับเด็กปฐมวัย ที่อยู่ในชุมชนชนบทห่างไกลและไม่มีศูนย์พัฒนาเด็กในชุมชน เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนพยายามจัดตั้งสถานเลี้ยงดูในชุมชน โดยกรมการพัฒนาชุมชนคอยให้การสนับสนุนด้านการฝึกอบรมและปัจจัยพื้นฐานอื่นๆ ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือในสังกัดของกรมสุขภาพจิต ซึ่งจัดบริการสำหรับเด็กที่มีปัญหาสุขภาพและพัฒนาการทางสมองบกพร่อง และสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ ในสังกัดกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งจัดบริการสำหรับเด็กที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้ง เด็กกำพร้า และเด็กที่ติดเชื้อเอดส์ เป็นต้น

3) จากการสังเคราะห์ข้อมูลเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กพบว่าปัจจัยสำคัญในการกำหนดคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ 1) มีปรัชญา/แนวคิด และเป้าหมายในการพัฒนาเด็กที่ชัดเจน คือการพัฒนาเด็กให้ครบทุกด้าน 2) มีรูปแบบการจัดบริการตามวัยของเด็กหรือตามกลุ่มอายุ เช่น 0-1 ปี, 1-2 ปี, และ 3-5 ปี เนื่องจากเด็กแต่ละวัยมีความต้องการที่แตกต่างกันไป โดยเน้นการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์และการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความหลากหลาย สมดุล ตรงกับความสนใจและวุฒิภาวะของเด็ก 3) บุคลากรทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบสูงและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในทางบวก มีการประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งในด้าน การจัดการเรียนการสอน และผลที่มีต่อพัฒนาการของเด็กอย่างต่อเนื่อง 4) มีการประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน 5) มีมาตรฐานด้านโภชนาการ ความสะอาด และความปลอดภัยสูง

นอกจากนี้ยังมี ปัจจัยสนับสนุนอื่นๆที่ช่วยทำให้สถานเลี้ยงดูเด็กมีคุณภาพ ได้แก่ 6) คุณสมบัติของบุคลากรที่มีมาตรฐานสูง ทั้งในด้านวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงานกับเด็ก 7) มีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ (เช่น มีระบบงานและสายบังคับบัญชาที่ชัดเจน มีระบบการเงินที่รัดกุม เป็นต้น) และเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก 8) มีสภาพแวดล้อมในการทำงานของบุคลากรที่น่าอยู่เพื่อให้บุคลากรทำงานอย่างมีความสุข รวมทั้งมีบริบทอื่นๆที่

สัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพสถานบริการเลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ 9) มีการสนับสนุนด้านงบประมาณที่พอเพียง 10) มีกฎระเบียบที่รัดกุมและสามารถตรวจสอบได้ นอกจากนี้จำเป็นต้องมีปัจจัยแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ได้แก่ 11) มีการกำหนดมาตรฐานกลางและมีการตรวจสอบคุณภาพทั้งภายในและภายนอกอย่างต่อเนื่อง 11) มีมาตรการเข้มงวดในการออกและต่อใบอนุญาตของสถานเลี้ยงดูเด็กมากขึ้น

สรุปได้ว่ารูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ ไม่จำเป็นต้องมีเพียงแบบเดียว อาจจะมีรูปแบบการจัดบริการที่หลากหลาย ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนหรือตามกลุ่มอายุเด็ก เช่น 0-1, 1-3 และ 3-6 ปี และมีระบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุล และเต็มตามศักยภาพสูงสุดตามคุณลักษณะของเด็กแต่ละคน รวมทั้งทิศทางของการพัฒนาเด็กให้เป็นคนเก่ง-ดี-มีสุข พร้อมทั้งจะเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ และมีคุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติ ซึ่งรูปแบบการจัดบริการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก จำเป็นต้องคำนึงถึงคุณลักษณะและความต้องการเฉพาะด้านของเด็กด้วย โดยรูปแบบและระบบการจัดบริการสำหรับเด็กทุกๆ ไปควรมีผลวัดในการดำเนินงานที่มุ่งพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม ให้มีพัฒนาการทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ดำเนินไปอย่างผสมผสานกลมกลืนไปด้วยกัน โดยการยึดเด็กเป็นศูนย์กลางของการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและความสามารถตามวัยของเด็กในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่หลากหลายด้วยสื่อการเล่น/กิจกรรมต่างๆ และเด็กสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างอิสระ โดยมีผู้ใหญ่หรือผู้ที่ปฏิบัติงานกับเด็กคอยดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ในการตอบสนองความต้องการของเด็กที่แตกต่างกันไปตามวัย ซึ่งผู้ที่ปฏิบัติงานกับเด็กจำเป็นต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็กในแต่ละช่วงอายุ มีจิตใจรักเด็ก อดทน รู้จักสังเกตพฤติกรรมของเด็ก และสามารถส่งเสริมหรือปรับ พฤติกรรมที่เหมาะสมให้กับเด็กได้ ทั้งยังจำเป็นต้องมีการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านและชุมชนกับสถานเลี้ยงดูเด็ก ในการมีส่วนร่วมพัฒนาเด็กให้อยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น ส่วนรูปแบบการจัดบริการสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในลักษณะต่างๆ จำเป็นต้องมีแนวทางการดำเนินงานหรือแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการพัฒนาเด็กให้สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะด้านของเด็ก เช่น เด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า ต้องการการดูแลและฟื้นฟูสภาพที่บกพร่องไป เด็กที่ถูกทอดทิ้งต้องการการดูแลด้วยความรัก ความเข้าใจ และการสร้างวินัย เป็นต้น ทั้งนี้ในการดำเนินงานจัดบริการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็จำเป็นต้องมีระบบบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดการการเงินอย่างมีแบบแผนตรวจสอบได้ การจัดการบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงานให้มีความรับผิดชอบต่องาน และมีความพึงพอใจในงาน การจัดการบริการและกิจกรรมสำหรับเด็กที่มุ่ง ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และการจัดการสภาพแวดล้อมและวัสดุ-อุปกรณ์ที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการพัฒนาเด็ก ตลอดจนตอบสนองต่อความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ได้อย่างเหมาะสม

ส่วนเกณฑ์หรือมาตรฐานคุณภาพที่หน่วยงานต่างๆ ได้กำหนดขึ้นและจะนำมาใช้ในการประเมินคุณภาพการจัดบริการของสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงานต่างๆ ของไทยในอนาคตพบว่า ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับมาตรฐานในด้านปัจจัย (Input) และกระบวนการ (Process) (เช่น ปัจจัยสภาวะแวดล้อม คุณสมบัตินักบุคลากร สื่อ วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน กระบวนการจัดกิจกรรม ระบบการบริหารจัดการ การดูแลสุขภาพอนามัย การรายงานและการประเมินผลการปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมของชุมชน) มากกว่าในด้านผลผลิต (Output) คือ คุณภาพของเด็กหรือพัฒนาการของเด็ก ซึ่งเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของต่างประเทศ อาทิ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย อังกฤษ และ อิสราเอล แล้ว พบว่ายังมีอีกหลายประเด็นที่ประเทศไทยยังไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก ระหว่างครูกับผู้ปกครอง และระหว่างบุคลากรด้วยกัน การคุ้มครองป้องกันการล่วงละเมิดทางร่างกายและทางเพศ การกำหนดเกณฑ์คุณภาพ/มาตรฐานสำหรับกลุ่มเด็กพิเศษ การจัดให้มีหน่วยสนับสนุนทางการศึกษาหรือการพัฒนาเด็ก (เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น) ระบบการส่งต่อข้ามชั้นเรียน ค่าตอบแทนและสวัสดิการของบุคลากร การประกันคุณภาพของสถานบริการเลี้ยงดูเด็กตามระยะเวลาเป็นรายปี (เช่น 1 ปี 2 ปี หรือ 3 ปี) ขณะนี้บางหน่วยงานให้เป็นราย 5 ปีตลอดจนการกำหนดเกณฑ์ คุณภาพการจัดบริการให้เหมาะสมตามกลุ่มอายุของเด็ก

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย จำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐต้องเข้ามารณรงค์อย่างจริงจัง และถือเป็นภารกิจเร่งด่วนในการยกระดับมาตรฐาน คุณภาพการจัดบริการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี ให้มีคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรมและมีความเป็นไปได้ โดยมีการกำหนดมาตรฐานขั้นพื้นฐานแบบเดียวกันหรือมาตรฐานขั้นต่ำของการจัดบริการสำหรับเด็กปฐมวัย ทั้งมาตรฐานด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต ตลอดจนสภาพแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับการประเมินคุณภาพทั้งระบบ ไม่ใช่เพียงแต่เน้นคุณภาพด้านปัจจัยนำเข้าและกระบวนการพัฒนา ควรหันมาให้ความสนใจกับคุณภาพด้านผลผลิตหรือคุณภาพของเด็กด้วย เนื่องจากทุกส่วนของระบบการจัดบริการล้วนเชื่อมโยงและส่งผลกระทบซึ่งกันและกันรวมทั้งผลโดยตรงต่อตัวเด็ก การกำหนดเกณฑ์การประเมินคุณภาพการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก จึงควรพิจารณาปัจจัยนำเข้าทั้งในแง่ของปรัชญา/แนวคิดในการพัฒนาเด็ก คุณสมบัตินักบริหาร/ผู้ประกอบการและผู้ปฏิบัติงาน งบประมาณ/เงินทุนสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ปริมาณและคุณภาพของวัสดุอุปกรณ์/สื่อการเรียนรู้สำหรับเด็ก ความมั่นคงปลอดภัยของอาคารสถานที่และเครื่องเล่น มีระบบข้อมูลและสารสนเทศ มีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

และการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ในด้านกระบวนการ ควรคำนึงถึงวิธีการพัฒนาเด็ก วิธีการจัดกิจกรรม/สภาพแวดล้อม วิธีการปฏิสัมพันธ์กับเด็ก/ผู้ปกครอง/ผู้ทำงานด้วยกัน วิธีการประเมินผลเด็ก ในส่วนผลผลิตจำเป็นต้องพิจารณาคุณภาพของเด็ก ทั้งทางด้านสุขภาพร่างกาย และพัฒนาการของเด็กในทุกๆ ด้าน จากการประมวลความก้าวหน้าของเด็ก เป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การประกันคุณภาพการจั้ดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย เพื่อรักษาคุณภาพของการจั้ดบริการให้คงอยู่อย่างต่อเนื่องและยังประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กในระยะยาว

นอกจากนี้ควรมีการศึกษาแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจระหว่างหน่วยงาน ในรูปของเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อร่วมกันปรับปรุงเกณฑ์คุณภาพหรือตัวชี้วัด และทำระบบการประเมินคุณภาพให้อยู่ภายใต้สภาวะความเป็นจริง โดยใช้ตัวชี้วัดที่ไม่เป็นอุดมคติจนเกินไป เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจั้ดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กให้สม่าเสมอและต่อเนื่อง โดยมีระบบการประกันคุณภาพการจั้ดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่เป็นรูปธรรม และมีหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการอย่างจริงจัง

สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยเป็นกรณีศึกษาในสถานเลี้ยงดูเด็กที่คาดว่าจะมีคุณภาพตามเกณฑ์ในจังหวัดอื่นๆ ในอีกหลายๆ จังหวัด กระจายไปในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึกมากขึ้น ซึ่งสถานเลี้ยงดูเด็กบางแห่งอาจจะมีระบบการบริหารจัดการที่น่าสนใจ และอาจเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงเกณฑ์คุณภาพของหน่วยงานต่างๆ ได้ ประกอบกับการศึกษาเกณฑ์คุณภาพในต่างประเทศเพิ่มเติม เพื่อนำสิ่งที่เห็นประโยชน์มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยต่อไป

Abstract

Today most Thai families rely on child-care providers to help raise their children, often beginning at a critical stage of their brain development, particularly children under 6 year of age . But most of the settings where Thai children receive care fall short of the quality standards. The primary focus of this qualitative study is to investigate child care forms, systems and factors related to quality child care services in Thailand. The second objective is to analyses the criteria and standards of quality child-care in both private and government settings, and compare with foreign standards in order to set (minimum) standards of care under Thai context.

Data was collected from administrators/owners and childcare providers/caregivers of the childcare settings , including children aged 0-6 years and their parents of 20 selected sample child-care centers/schools operated by government and private own in Bangkok and other provinces throughout Thailand. Both structured and unstructured questionnaires for interviews, including observation and videotaping techniques were used to collect data.

The results showed that the forms of child-care services in Thailand were varied depending on the purpose of services (affiliated with school or not) the age group of children to be care (infants, toddlers or preschools) and t the need of children (normal or special disadvantaged children). About the system of good quality child care services, it was found that mostly composed of a better and more efficient managements in terms of accountability of financial system, low staff turn-over and higher job responsibility and satisfaction; staff (s) with more formal education and specialized early childhood training In addition, a more developmentally appropriate environment with age-appropriate and child-centered activities to promote learning and foster all aspects of their development ; higher standard of health, nutrition and safety provisions ; including better relations with parents/and communities were evident.

For the quality improvement of all government units in Thailand, the focus was actually on standards and indicators of inputs and process of child-care services/centers more than outcome on child development. A good quality child-care center in Thai context should include some standards from foreign countries such as a clear philosophy and goals which guide all activities at the center; a batter recognition of the relationships between child care staffs and parents to promote their complementary roles and to parents participatios ; the interactions between children and staff, the interactions between staff themselves; and also the respect of protecting child abuse. Thesefore it will be worthwhile to specify that minimum acceptable standards regarding such factors in order to guarantee good quality child- care services for young children .

บทคัดย่อ

ปัจจุบันหน่วยงานหลายแห่งทั้งภาครัฐและเอกชน ได้จัดให้มีบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในรูปแบบต่างๆ ขึ้นอย่างมากมายทั้งในเมืองและชนบท แต่ยังมีปัญหาด้านคุณภาพมาตรฐานของการจัดการบริการ การศึกษาวิจัย ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจสถานเลี้ยงดูเด็กที่ดีว่ามีคุณภาพรูปแบบต่างๆ ในประเทศไทย โดยวิเคราะห์เจาะลึกลักษณะการจัดการบริการเฉพาะรายกรณี เพื่อนำเสนอข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการจัดบริการ ระบบการดำเนินงาน และปัจจัยกำหนดคุณภาพบริการ 2) ศึกษาเกณฑ์การประเมินคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ทั้งภาครัฐและเอกชนเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์หาเกณฑ์ คุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมภายใต้บริบทของสังคมไทย การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำโดยการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานดูแลเด็ก และผู้ปกครองเด็ก รวมทั้งการสังเกต พัฒนาการเด็ก พฤติกรรมของผู้ดูแลเด็ก และสภาพแวดล้อมของสถานเลี้ยงดูเด็ก ประกอบการบันทึกวิดีโอทัศนสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่รับผิดชอบ จำนวน 20 แห่งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และส่วนภูมิภาค ที่ให้บริการแก่เด็กปฐมวัย อายุ 0-6 ปี สังกัดภาครัฐ และภาคเอกชน

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า รูปแบบและระบบการจัดการบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ มีรูปแบบการจัดบริการ ที่หลากหลาย ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน จัดตามกลุ่มอายุเด็ก เช่น 0-1 ปี, 1-3 ปี และ 3-6 ปี และเป็นการ จัดบริการสำหรับเด็กปกติทั่วไปและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ สำหรับระบบการจัดการบริการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กที่มีคุณภาพไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด สถานบริการที่ดีมีคุณภาพส่วนใหญ่จะมีระบบบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดการการเงินอย่างมีแบบแผน และตรวจสอบได้ การจัดการบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงาน โดยบุคลากรได้รับการฝึกอบรมด้านเด็กปฐมวัย บุคลากรมีความรับผิดชอบต่องานสูง และมีความพึงพอใจในงาน มีระบบการจัดบริการดูแลเด็กและกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กในแต่ละวัย มีการจัดสภาพแวดล้อมที่หลากหลายด้วยสื่อ การเรียนรู้ มุม/ของเล่น และวัสดุ-อุปกรณ์ที่ปลอดภัย เชื้อต่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจของเด็ก และความสามารถตามวัยของเด็กโดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เด็กได้มีพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลเต็มตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน โดยมุ่งให้เด็กเป็นคนเก่ง-ดี และมีความสุข มีมาตรฐานด้านโภชนาการ ความสะอาด และความปลอดภัยสูง มีการประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานเลี้ยงดูเด็ก/โรงเรียน

ในการปรับปรุงคุณภาพของสถานบริการเลี้ยงดูเด็ก หน่วยงานต่างๆ เกือบทุกสังกัดได้กำหนดมาตรฐานคุณภาพของหน่วยงานขึ้นมาเพื่อประเมินคุณภาพการจัดการบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในสังกัด ซึ่งพบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดในด้านปัจจัยและด้านกระบวนการพัฒนาเด็กมากกว่าด้านผลผลิตคือพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเกณฑ์มาตรฐานของต่างประเทศ ควรมีการเพิ่มเติมเกณฑ์มาตรฐานของไทยบางประเด็น ได้แก่ การกำหนดปรัชญาและเป้าหมายการพัฒนาเด็กที่ชัดเจน การให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก ครูกับผู้ปกครอง และระหว่างบุคลากรด้วยกัน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และการคุ้มครองป้องกันการล่วงละเมิดทางร่างกายและทางเพศ เป็นต้น รวมทั้งให้มีการจัดทำเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานขั้นต่ำของการจัดการบริการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก พร้อมตัวชี้วัด เพื่อนำไปสู่การประกันคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยอย่างเป็นรูปธรรมในอนาคตต่อไป

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ด
บทคัดย่อภาษาไทย	ด
สารบัญ	ถ
สารบัญตาราง	น
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.4 คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 ความสำคัญและนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย	7
2.2 สภาพการณ์การจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย	16
2.3 รูปแบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย	21
2.4 คุณภาพและเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพของการจัดบริการ สถานเลี้ยงดูเด็ก	26
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	42
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	42
3.2 เครื่องมือการวิจัย	44
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	49
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	50

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	52
4.1 คุณภาพการบริหารจัดการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย	52
4.2 คุณภาพการปฏิบัติงานในการดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัย	63
4.3 คุณภาพการใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย	91
4.4 คุณภาพของเด็กปฐมวัย	109
4.5 คุณภาพการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย	116
4.6 รูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ	134
4.7 เกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กในสังคมไทย	159
4.8 เกณฑ์คุณภาพหรือมาตรฐานของสถานเลี้ยงดูเด็กในต่างประเทศ	192
4.9 เกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กของไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ	208
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล	211
5.1 สรุปผลการวิจัย	211
5.2 ข้อเสนอแนะ	222
บรรณานุกรม	226
ภาคผนวก	230
ตาราง ผ.1 มาตรฐานการบริหารโรงเรียนของสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.)	230
ตาราง ผ.2 ผลการดำเนินงานด้านการบริหารของโรงเรียนตัวอย่าง ประเมินตามเกณฑ์ของสปช.	231
ตาราง ผ.3 มาตรฐานการบริหารโรงเรียนของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.)	232
ตาราง ผ.4 ผลการดำเนินงานด้านการบริหารของโรงเรียนตัวอย่าง ประเมินตามเกณฑ์ของ สช.	232
ตาราง ผ.5 ลักษณะการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก/ครู/ครูพี่เลี้ยง ในสถานบริการ	233
ตาราง ผ.6 รายละเอียดสถานเลี้ยงดูเด็กที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล	240

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ตาราง ผ.7 ลักษณะพัฒนาการทั่วไปของเด็กแรกเกิด-6 ปี	248
ตาราง ผ.8 กราฟแสดงเกณฑ์อ้างอิงการเจริญเติบโตของเด็กชายตามอายุ และภาวะโภชนาการ	250
ตาราง ผ.9 กราฟแสดงเกณฑ์อ้างอิงการเจริญเติบโตของเด็กหญิงตามอายุ และภาวะโภชนาการ	251
แบบสอบถามผู้ปกครองเด็ก	252
แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็ก	258
แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก	264
แบบสังเกตพัฒนาการเด็ก	275
แบบบันทึกภาพวิดีโอทัศนสถานเลี้ยงดูเด็ก	278
แบบสังเกตคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก	283
ภาพสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ	291

สารบัญตาราง

ลำดับที่	ชื่อตาราง	หน้า
2.1	จำนวนเด็กที่ได้รับการบริการดูแลเลี้ยงดู จำแนกตามกลุ่มอายุ และ หน่วยงานที่จัดบริการ ในปีการศึกษา 2541	18
2.2	หน่วยงานที่จัดบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ประเภทบริการ และเขตให้บริการ ปีการศึกษา 2541	20
2.3	จำนวนสถานบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยและจำนวนเด็ก (พ.ศ. 2541) จำแนกตามรูปแบบการจัดบริการและหน่วยงาน	22
4.1	จำนวนและร้อยละของผู้บริหารจำแนกตามเพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และสาขาวิชาที่จบ	53
4.2	เกณฑ์คุณภาพและตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการของศูนย์เด็กที่เป็นกรณีศึกษา	61
4.3	คะแนนด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารศูนย์เด็ก	62
4.4	จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามเพศ กลุ่มอายุ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานที่อยู่อาศัย และภาวะสุขภาพ	64
4.5	จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามลักษณะงานที่เคยทำ และระยะเวลา ที่ทำงานเกี่ยวกับเด็ก ประสบการณ์ หัวข้อการอบรม และหัวข้อการอบรมเพิ่มเติม	66
4.6	จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามระยะเวลาที่ทำงานในศูนย์เด็ก ปัจจุบัน จำนวนเด็กที่อยู่ในความดูแล เหตุผลที่เข้ามาทำงานเป็นผู้ดูแลเด็ก รายได้ และค่าใช้จ่ายเมื่อเทียบกับรายได้	68
4.7	ร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามระดับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และความพึงพอใจในด้านต่างๆ จากการปฏิบัติงาน	70
4.8	จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามรูปแบบการให้บริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการทำงาน รายได้ รายจ่ายเมื่อเทียบกับรายได้ และ จำนวนเด็กในความดูแล	72
4.9	จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามรูปแบบการให้บริการของ สถานเลี้ยงดูเด็ก และระดับความพึงพอใจในเรื่องรายได้และสวัสดิการ	73

สารบัญตาราง (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อตาราง	หน้า
4.10	จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามรูปแบบการให้บริการ ของสถานเลี้ยงดูเด็ก และระดับความพึงพอใจในลักษณะงาน หน้าในงาน และความภาคภูมิใจในงาน	74
4.11	จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามรูปแบบการให้บริการของ สถานเลี้ยงดูเด็ก และระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้บริหาร ผู้ร่วมงาน และผู้ปกครองเด็ก	75
4.12	จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามความคิดเห็นต่อคุณสมบัติของ ผู้ดูแลเด็กที่ดี และคุณสมบัติขั้นต้นของผู้ดูแลเด็ก	76
4.13	จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามแนวทางการจัดหลักสูตร	81
4.14	จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามวิธีการจัดการเรียนการสอน	82
4.15	จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามวิธีการจัดกิจกรรม	83
4.16	จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามปัญหาในการทำงาน	86
4.17	เกณฑ์คุณภาพการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก : กรณีศึกษา	89
4.18	คะแนนด้านคุณภาพการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก	90
4.19	จำนวนและร้อยละของผู้ปกครอง จำแนกตามลักษณะทางประชากรเศรษฐกิจ และสังคม	91
4.20	จำนวนและร้อยละของเด็กจำแนกตามเพศ อายุ ลำดับที่ของบุตร ลักษณะความพิการ การได้รับวัคซีน ผู้ดูแลเด็กก่อนมาที่ศูนย์ และโรคประจำตัวของเด็ก	94
4.21	จำนวนและร้อยละของผู้ปกครอง จำแนกตามเหตุผลของการส่งลูก มาที่สถานเลี้ยงดูเด็ก	96
4.22	จำนวนและร้อยละของผู้ปกครอง จำแนกตามการพูดคุย/ซักถาม ก่อนนำลูกมาสถานเลี้ยงดูเด็กแห่งนี้ บุคคลที่พูดคุยด้วย และหัวข้อที่พูดคุย	97
4.23	จำนวนและร้อยละของผู้ปกครอง จำแนกตามคำบำรุงการศึกษา/ค่าเทอม และหารช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ในสถานเลี้ยงดูเด็ก	98
4.24	จำนวนและร้อยละของผู้ปกครอง จำแนกตามผู้ที่ให้คำปรึกษาในการตัดสินใจ เลือกสถานเลี้ยงดูเด็ก และการศึกษาแผนการเรียนการสอนก่อนนำเด็ก เข้ารับบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก	99

สารบัญตาราง (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อตาราง	หน้า
4.25	จำนวนและร้อยละของผู้ปกครอง จำแนกตามระยะเวลาที่นำเด็กเข้ารับบริการ สถานเลี้ยงดูเด็กและการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสถานเลี้ยงดูเด็ก	100
4.26	ร้อยละของผู้ปกครอง จำแนกตามความเหมาะสมของกิจกรรมหรือระเบียบต่างๆ ในสถานเลี้ยงดูเด็ก	101
4.27	จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นผู้ปกครอง จำแนกตามพัฒนาการ ในด้านต่างๆ ของเด็ก	103
4.28	จำนวนและร้อยละของผู้ปกครองจำแนกตามความเห็นต่อการดูแลเอาใจใส่เด็ก ของผู้ดูแลเด็ก ปฏิกริยา และการร้องให้ต่อต้านของเด็กเมื่อเข้ามาอยู่ในสถานเลี้ยงดูเด็ก	104
4.29	จำนวนและร้อยละของผู้ปกครอง จำแนกตามการช่วยเหลือตนเองของเด็ก การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเด็ก และการได้รับบันทึก/รายงานพัฒนาการ/ การให้วัคซีนของเด็กจากสถานเลี้ยงดูเด็ก	105
4.30	จำนวนและร้อยละของผู้ปกครอง จำแนกตามความคาดหวังในการพาเด็ก มาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็ก	106
4.31	คะแนนเฉลี่ยคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กตามความเห็นผู้ปกครอง	108
4.32	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ	109
4.33	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามภาวะโภชนาการ	110
4.34	ภาวะโภชนาการของเด็กปฐมวัยในกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามช่วงอายุของเด็ก	110
4.35	ภาวะโภชนาการของเด็ก จำแนกตามกลุ่มอายุของเด็กปฐมวัย	111
4.36	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเด็กปฐมวัย จำแนกตาม ระดับพัฒนาการของเด็ก	112
4.37	ระดับภาวะโภชนาการของเด็ก จำแนกตามอายุของเด็กปฐมวัย	113
4.38	เกณฑ์คุณภาพและตัวชี้วัดสุขภาพและพัฒนาการของเด็ก ที่เป็นกรณีศึกษา	114
4.39	ลำดับคะแนนเฉลี่ยของระดับพัฒนาการของเด็กในกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานเลี้ยงดูเด็ก	115
4.40	ข้อมูลทั่วไปของสภาพการจัดบริการในสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย	118

สารบัญตาราง (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อตาราง	หน้า
4.41	เกณฑ์คุณภาพและตัวชี้วัดด้านคุณภาพทั่วไปของสถานเลี้ยงดูเด็กที่เป็นกรณีศึกษา	131
4.42	คะแนนด้านคุณภาพทั่วไปของสถานเลี้ยงดูเด็ก	133
4.43	ระดับคุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กจากการสัมภาษณ์ และการสังเกต	158
4.44	มาตรฐานคุณภาพการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน	160
4.45	มาตรฐานโรงเรียน สำหรับระดับก่อนประถมศึกษา สังกัด สปช. พ.ศ. 2541	163
4.46	มาตรฐานขั้นพื้นฐานในการจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-6) กรมประชาสงเคราะห์ และกรมอนามัย พ.ศ. 2537	167
4.47	เกณฑ์การประเมินระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ของกรมพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2540	170
4.48	มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา พ.ศ. 2541	173
4.49	แนวทางการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ กรมการศาสนา พ.ศ. 2542	181
4.50	จำนวนเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษา จำแนกตามประเภทของ มาตรฐานและหน่วยงาน	189
4.51	มาตรฐานคุณภาพของศูนย์เด็กและตัวชี้วัดของ Alison Clark-Stewart (1993)	195
4.52	มาตรฐานการดูแลเด็ก (Standards of Care) ของ (National Accreditation Council)	198
4.53	มาตรฐานในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในต่างประเทศเปรียบเทียบระหว่าง ประเทศสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย	202
5.1	เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพหลักที่เหมาะสมกับสังคมไทย	221

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

สภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในระยะที่ผ่านมาทั้งในด้านโครงสร้างและระบบเศรษฐกิจแบบเปิด การปรับเปลี่ยนของสังคมต่อกระแสโลกาภิวัตน์ และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่รวดเร็ว ได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และแบบแผนการดำเนินชีวิตของครอบครัวไทยให้ผันแปรไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำหน้าที่ของครอบครัวในการผลิตสมาชิกใหม่ให้กับสังคมและการอบรมเลี้ยงดูให้เติบโตเป็นสมาชิกที่ดีมีคุณภาพของสังคมนับวันจะลดลง เนื่องจากครอบครัวต้องเผชิญกับภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจและสังคมหลายด้านในการหาเลี้ยงชีพ เพื่อดำรงชีวิตอยู่อย่างผาสุก จะเห็นได้ว่า ครอบครัวในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและขนาดของครอบครัวอย่างเห็นได้ชัดทั้งในเมืองและชนบท โดยที่ครอบครัวขยายซึ่งแต่เดิมเป็นโครงสร้างรากฐานของครอบครัวไทยที่ประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูกหลายคนอยู่ร่วมกับ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือเครือญาติฝ่ายพ่อหรือแม่ ในบริเวณบ้านเดียวกันมีจำนวนน้อยลงทุกที ขณะที่ลักษณะของครอบครัวเดี่ยวที่พ่อแม่และลูกเพียง 1-2 คน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

การเปลี่ยนแปลงของสภาพทางโครงสร้างและขนาดของครอบครัวประกอบกับปัญหาทางเศรษฐกิจที่ทั้งพ่อและแม่ต่างต้องช่วยกันทำมาหากินหารายได้มาจุนเจือครอบครัว และสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว ทำให้เวลาในการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนลูกลดน้อยลง และไม่สามารถอาศัยญาติพี่น้องที่อยู่ใกล้เคียงกันในลักษณะของครอบครัวขยายมาช่วยดูแลแทนได้อีก นอกจากนี้พ่อแม่สมัยใหม่ยังขาดทักษะในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้อง ครอบครัวจึงมีความจำเป็นต้องหาบุคคลอื่นที่มีความรู้และไว้วางใจได้มาช่วยดูแลเด็กแทน เพื่อให้เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในช่วงวัยก่อนเรียน (แรกเกิด-6ปี) ซึ่งเด็กยังไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้เต็มที่ และยังไม่ถึงเกณฑ์เข้าเรียนในระบบการศึกษาภาคบังคับ ด้วยเหตุนี้สถานเลี้ยงดูเด็กหลากหลายรูปแบบจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัว และนับวันจะมีบทบาทมากขึ้นในการจัดบริการต่างๆ สำหรับเด็กตามความต้องการและความจำเป็นของผู้ปกครอง

การจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กถือเป็นบริการทางสังคมที่จำเป็นยิ่ง ที่ส่งเสริมให้เด็กก่อนวัยเรียนตอนต้น (0-3 ปี) และเด็กก่อนวัยเรียนตอนปลาย (3-6 ปี) ได้รับการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนอย่างถูกต้องเหมาะสมกับพัฒนาการตามวัย ทั้งนี้เพราะช่วงอายุ 6 ปีแรกของชีวิตเด็ก เป็นระยะวิกฤตของการวางพื้นฐานการเรียนรู้และการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทุกด้านของเด็กที่จะเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพ (Bloom, 1964) ประเทศไทย ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดบริการสถานรับเลี้ยงเด็กอย่างจริงจัง รัฐมีการกำหนดนโยบายสนับสนุนการจัดบริการสถานรับเลี้ยงเด็ก เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนเข้ารับการศึกษาภาคบังคับตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 (2525-2529) โดยส่งเสริมให้เด็กอายุ 3-5 ปี เข้าศึกษาชั้นอนุบาล ชั้นเด็กเล็ก หรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ต่อมาในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ได้มีการกำหนดกลุ่มอายุของเด็กก่อนวัยเรียนครอบคลุมช่วงอายุเด็ก 0-5 ปี และให้ความสำคัญในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กทั้งในเมืองและชนบทเพิ่มขึ้น สำหรับในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) การขยายบริการสถานรับเลี้ยงเด็กแก่เด็กก่อนวัยเรียนก็ยิ่งได้รับความสำคัญ เร่งรัดให้มีการดำเนินการอย่างทั่วถึงและเสมอภาค ทั้งยังมีการสนับสนุนให้ชุมชนและเอกชนร่วมกับสถาบันอื่นๆ จัดตั้งศูนย์ดูแลเด็กก่อนวัยเรียนในการป้องกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาเด็กอีกด้วย

ปัจจุบันนี้หน่วยงานหลายแห่งทั้งภาครัฐและเอกชนต่างเห็นความสำคัญของการจัดบริการเพื่อพัฒนาเด็กอายุ 0-6 ปี และจัดให้มีบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบต่างๆ ทั้งในเมืองและในชนบทเป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาและความเสมอภาคในการได้รับบริการขั้นพื้นฐานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยสถานเลี้ยงดูเด็กเหล่านี้มีรูปแบบของการจัดบริการสำหรับเด็กอายุ 0-6 ปี ที่หลากหลายมาก ทั้งในด้านนโยบายและเป้าหมายของการจัดบริการ ระบบการดำเนินงาน และคุณภาพมาตรฐานของการจัดบริการ ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงานที่จัดบริการสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก โดยเฉพาะการประเมินคุณภาพของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงานแต่ละแห่งก็จะมีเกณฑ์การพิจารณา คัดเลือกสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพที่ใช้กันเฉพาะในหน่วยงานนั้น นอกจากนี้ ผลการวิจัยในช่วงที่ผ่านมาเกี่ยวกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 0-6 ปี มีการศึกษาเรื่องคุณภาพมาตรฐานของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กน้อยมาก และยังไม่สามารถสะท้อนภาพที่ชัดเจนของรูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทยขณะนี้ได้

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพนี้จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะสำรวจข้อมูลคุณลักษณะของสถานเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบต่างๆ ที่มีคุณภาพและเกณฑ์ในการชี้วัดคุณภาพ ตลอดจนวิเคราะห์ประมวลภาพข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบและระบบการดำเนินงานบริการในสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพนั้น ทั้งในระบบ

โรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้จะเลือกศึกษาเฉพาะรายกรณี โดยคำนึงถึงนโยบายและองค์ประกอบของการจัดบริการ (ปรัชญาหรือแนวคิด ในการจัดหลักสูตร/โปรแกรมการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ กลุ่มอายุของเด็กที่ให้บริการ ลักษณะของบริการที่จัดให้ คุณสมบัติของบุคลากร และสภาพแวดล้อมของสถานที่และวัสดุอุปกรณ์) วิธีการดำเนินงาน (ระบบการจัดการด้านบุคลากร การเงิน การเรียนการสอน การพัฒนาเด็ก การปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน และผลการดำเนินงาน (พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ความพึงพอใจของผู้ปกครอง คุณภาพมาตรฐานของการให้บริการ) ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นภาพการจัดบริการสถานเลี้ยงเด็กในรูปแบบต่างๆ ที่มีระบบการดำเนินงานที่มีคุณภาพ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการวิจัยและพัฒนารูปแบบและระบบของการจัดบริการสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพเหมาะสมกับไทยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์เจาะลึกรูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพทั้งภาครัฐและภาคเอกชนทุกภาคในประเทศไทย เฉพาะรายกรณีเพื่อนำเสนอข้อมูลเชิงลึกและหาปัจจัยกำหนดคุณภาพของสถานเลี้ยงเด็กดังกล่าว

1.2.2 เพื่อศึกษาเกณฑ์การประเมินคุณภาพสถานเลี้ยงเด็กของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสถานรับเลี้ยงเด็กทั้งภาครัฐและเอกชนของไทย เปรียบเทียบกับเกณฑ์คุณภาพของต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อวิเคราะห์หาเกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงเด็กที่เหมาะสมภายใต้บริบทของสังคมไทย

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษารูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพเฉพาะรายกรณี (case study) เพื่อนำมาหาเกณฑ์คุณภาพที่เหมาะสมกับสังคมไทย โดยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1.3.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพทั้งที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ประเมินโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบ และคำแนะนำของนักวิชาการหรือผู้ให้บริการทั่วไป

1.3.2 ข้อมูลในข้อ 1 เลือกศึกษาวิเคราะห์สถานเลี้ยงเด็กเฉพาะรายกรณี จำนวน 16 แห่ง โดยจำแนกตามรูปแบบของการจัดบริการ (ในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน) กลุ่มอายุเด็กที่ให้บริการ (0-3 ปี และ 3-6 ปี) และหน่วยงานที่จัดบริการ (รัฐและเอกชน) ประเภทละ 2 แห่ง ดังนี้

สถานเลี้ยงเด็ก หน่วยงาน	กลุ่มเด็กอายุ 0-3 ปี		กลุ่มเด็กอายุ 3-6 ปี	
	ในระบบโรงเรียน	นอกระบบโรงเรียน	ในระบบโรงเรียน	นอกระบบโรงเรียน
รัฐ	2 แห่ง	2 แห่ง	2 แห่ง	2 แห่ง
เอกชน	2 แห่ง	2 แห่ง	2 แห่ง	2 แห่ง

1.3.3 ข้อมูลเกี่ยวกับเกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงเด็กในต่างประเทศ

1.3.4 ข้อมูลที่จะมีการจัดเก็บจะเก็บข้อมูลในสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับบริการสถานเลี้ยงเด็ก 4 กลุ่ม คือ

- 1) ผู้บริหารหรือผู้ประกอบการสถานเลี้ยงเด็ก
- 2) ครูหรือผู้ดูแลเด็ก ในสถานเลี้ยงเด็กที่ดูแลเด็ก ในข้อ 4)
- 3) ผู้ปกครองของเด็กใน ข้อ 4) ที่มาใช้บริการ สถานเลี้ยงเด็ก
- 4) เด็กที่อยู่ในสถานเลี้ยงเด็กที่ผู้ปกครองอนุญาตให้ทำการวิจัย

1.4 คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ

1.4.1 สถานเลี้ยงเด็ก หมายถึง สถานที่รับเลี้ยงเด็กอายุไม่เกิน 6 ปีบริบูรณ์ และมีจำนวนเกิน 5 คน ซึ่งไม่เกี่ยวข้องเป็นญาติกับผู้ปฏิบัติงานเลี้ยงเด็ก ครูหรือผู้ดูแลเด็ก โดยมีการดำเนินงานให้บริการดูแลหรือพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ซึ่งจัดโดยหน่วยงานของรัฐและเอกชน

1.4.2 สถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพ หมายถึง สถานที่รับเลี้ยงเด็กที่มีอายุไม่เกิน 6 ปีบริบูรณ์ ในรูปแบบต่างๆ ที่มีคุณลักษณะตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพการดำเนินงานที่กำหนดขึ้นโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือมีคุณลักษณะตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและผู้ให้บริการ

1.4.3 สถานเลี้ยงเด็กในระบบโรงเรียน หมายถึง สถานที่รับเลี้ยงเด็กอายุไม่เกิน 6 ปี บริบูรณ์ ที่จัดบริการและให้การศึกษาแก่เด็กแบบมีชั้นเรียน โดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในรูปของโรงเรียนอนุบาล โรงเรียนอนุบาลสาธิต ชั้นเตรียมประถมศึกษาหรือชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา

1.4.4 สถานเลี้ยงเด็กนอกระบบโรงเรียน หมายถึง สถานที่รับเลี้ยงเด็กอายุไม่เกิน 6 ปี บริบูรณ์ ที่จัดบริการและพัฒนาเด็กในชุมชน โดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในรูปของสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน สถานบริการรับเลี้ยงเด็ก/ศูนย์โภชนาการ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน/หรือศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน

1.4.5 เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี บริบูรณ์

1.4.6 กลุ่มเด็กอายุ 0-3 ปี หมายถึง ช่วงอายุของเด็กปฐมวัยที่มารับบริการสถานเลี้ยงเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 3 ปีบริบูรณ์

1.4.7 กลุ่มเด็กอายุ 3-6 ปี หมายถึง ช่วงอายุของเด็กปฐมวัยที่มารับบริการสถานเลี้ยงเด็กตั้งแต่ 3 ปี 1 เดือน ถึง 6 ปีบริบูรณ์

1.4.8 รูปแบบการจัดบริการเลี้ยงดูเด็ก หมายถึง ลักษณะการจัดบริการเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน หรือเด็กปฐมวัย ซึ่งแสดงถึงองค์กร/หน่วยงานผู้รับผิดชอบในการจัดบริการ โดยทั่วไปจะมี 3 รูปแบบ คือบริการเลี้ยงเด็กกลางวันในครอบครัว (family day care) ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน (day care center) และการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา (pre-school program) ในการศึกษาครั้งนี้จะหมายถึง 2 ประเภทหลัง โดยศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน จะมีเด็กตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป อายุตั้งแต่ 1-6 ปี ส่วนใหญ่เน้นการจัดบริการสำหรับมารดาที่ออกไปทำงานนอกบ้าน ดำเนินงานโดยหน่วยงานภาครัฐ สำหรับศูนย์ที่ดำเนินงานโดยเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรการกุศล และชุมชน จะอยู่ภายใต้การดูแลส่งเสริมของกรมประชาสงเคราะห์ ส่วนการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษามี 3 รูปแบบ คือ ชั้นอนุบาล ใช้เวลาเรียน 2-3 ปี สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี ชั้นเด็กเล็กหรือเตรียมประถม ใช้เวลาเรียน 1 ปี สำหรับเด็กอายุ 5-6 ปี และที่จัดในลักษณะเป็นศูนย์พัฒนาเด็ก ซึ่งมีการจัดในลักษณะไม่เป็นระบบโรงเรียน สำหรับเด็กอายุ 2 ปี ครึ่งถึง 6 ปี เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนวัยเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

1.4.9 ระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก หมายถึง แบบแผนการดำเนินงานสถานเลี้ยงดูเด็ก ตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า (inputs) ซึ่งได้แก่บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ เป็นต้น กระบวนการดำเนินงาน (process) ซึ่งได้แก่ บริหารจัดการ การเงิน บุคลากร หลักสูตรและการเรียนการสอน ปัญหาอุปสรรค และคุณภาพของการจัดการ ตลอดจนผลต่อพัฒนาการของเด็ก ซึ่งเป็นผลผลิต (output) ที่สำคัญในการจัดบริการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบข้อมูลเจาะลึกเชิงคุณภาพเกี่ยวกับสภาพและรูปแบบของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพบางส่วน สำหรับเด็กปฐมวัยในกลุ่มอายุ 0-3 ปี และ 3-6 ปี ที่ดำเนิน

การในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน โดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และส่วนภูมิภาค ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงบางส่วนที่สะท้อนภาพของคุณภาพการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันว่ามีคุณลักษณะที่เหมาะสมมากน้อยเพียงใด

1.5.2 ทำให้ทราบปัจจัยที่เกี่ยวข้องและอิทธิพลของปัจจัยต่างๆในทางส่งเสริมหรือขัดขวางความสำเร็จในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ ตลอดจนกระบวนการบริหารจัดการ ระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพอย่างมีประสิทธิภาพ ในการตอบสนองของความต้องการของเด็กและผู้ปกครอง ที่สอดคล้องกับความพึงพอใจในการให้บริการของครู/ผู้ดูแลเด็ก และผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก

1.5.3 ทำให้ได้เกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมภายใต้บริบทของสังคมไทย ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการประเมินตรวจสอบระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีความเป็นไปได้ และสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตัวชี้วัดที่มีความแม่นยำตรงและน่าเชื่อถือต่อไป

1.5.4 ทำให้เกิดการตื่นตัวและตระหนักในความสำคัญของการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็กให้มีคุณภาพมาตรฐานมากขึ้น โดยให้รัฐกำหนดเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานขั้นพื้นฐานของสถานเลี้ยงดูเด็กให้มีมาตรฐานเดียวกัน และให้มีการประกันหรือรับรองคุณภาพมาตรฐานของสถานเลี้ยงดูเด็กอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อลดปัญหาการจัดบริการที่ไม่เหมาะสมและก่อให้เกิดผลเสียต่อพัฒนาการของเด็กในระยะยาว

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความสำคัญและนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย

ความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัย

การอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัยมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเด็กในวัยนี้ต้องการการเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว ประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 6 จากบิดามารดา คนรอบข้างและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดพัฒนาการที่เป็นรากฐานของบุคลิกภาพ อุนิสัย และการเติบโตของสมองที่มีผลต่อสติปัญญา ความสามารถ เพราะเด็กในช่วงตั้งแต่ปฏิสนธิ จนถึง 6 ปี ระบบประสาทและสมองจะเจริญเติบโตในอัตราสูงที่สุด คือ ประมาณ 80 % ของผู้ใหญ่ปกติ การอบรมปลูกฝังสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านให้แก่เด็กปฐมวัย ได้เจริญเติบโตเต็มศักยภาพในช่วงอายุนี้นี้ จะเป็นรากฐานที่ดีที่จะให้เขาได้เจริญเติบโตเป็นเยาวชนและพลเมืองที่ดี เติบโตฉลาด คิดเป็น ทำเป็น และมีความสุข มากกว่าการปลูกฝังสร้างเสริมในช่วงอื่น ดังนั้นครอบครัวและกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาศักยภาพของสมอง จึงเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของเด็กปฐมวัย นักจิตวิทยา และนักการศึกษาทั่วโลกต่างให้ความสนใจการพัฒนาเด็กปฐมวัย นักวิจัยทางด้านการศึกษาเชื่อว่าการจัดการศึกษาปฐมวัยมีผลกระทบในระยะยาวต่อคุณภาพของเด็กในระดับประถมและมัธยมศึกษา ความสนใจในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยมีมายาวนาน เช่น มีการตั้งศูนย์การเลี้ยงดูเด็กของ ฟรีดริช เฟรเบล (Friedrich Froebel) ชาวเยอรมัน ในปี 1890 มีการทดลองการสอนเด็กปฐมวัย ของ มาเรีย มอนเตสซอรี (Maria Montessori) ชาวอิตาลี มีตั้งแต่ปี ค.ศ. 1907 ประเทศไทยก็นำเอาแนวคิดในการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยของบุคคลทั้งสองเข้ามาใช้ในปลายรัชสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นครั้งแรก และจากนั้นก็เกิดการศึกษาในรูปแบบ "อนุบาล" ขึ้นในรัชสมัยต่อมาอย่างแพร่หลาย โดยเริ่มในลักษณะโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งเปิดทำการแผนกอนุบาลขึ้นเป็นแห่งแรกที่โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2454 ต่อมาก็ได้เปิดที่โรงเรียนราชินีในปี พ.ศ. 2466 และโรงเรียนมาร์เตอเรีย ในปี 2470 โดยใช้แนวหลักสูตรของเฟรเบลและมอนเตสซอรี รัฐได้ตราพระราชบัญญัติ โรงเรียนราษฎร์ขึ้นในปี พ.ศ. 2461 ทำให้การศึกษาปฐมวัยในรูปอนุบาลเริ่มมีระบบและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้น

นโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี 2475 ได้มีการจัดตั้งสภาการศึกษาและประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ ฉบับ พ.ศ. 2475 ขึ้น และพัฒนาต่อเนื่องมาเป็นแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 แผนการศึกษาดังกล่าว มีฐานะเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการศึกษาเท่านั้น ไม่ได้มีฐานะเป็นกฎหมายเหมือนก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้มีการดำเนินการศึกษาปฐมวัยในรูปแบบอนุบาลอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินการศึกษาตามหลักการและวิธีการของการอนุบาลศึกษาที่ถูกต้อง ดังปรากฏใน "ศึกษาพฤษก์" คือ ต้นไม้แสดงแผนการศึกษา มีคำอธิบายการศึกษาระดับมูลศึกษา Kindergarten ไว้ตรงส่วนรากของศึกษาพฤษก์ ภายหลังที่ได้มีการส่งบุคลากรไปดูงานด้านอนุบาลศึกษาที่ต่างประเทศ และนำแนวคิดที่ได้กลับมาดำเนินการและจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลของรัฐขึ้น ในปี พ.ศ. 2483 คือ โรงเรียนอนุบาลละอออุทิศ ซึ่งยึดแนวการสอนตามแบบมอนเตสซอรี นับเป็นโรงเรียนอนุบาลของรัฐแห่งแรกที่มีการดำเนินการตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง และเริ่มมีหลักสูตรใช้อย่างเป็นทางการ โรงเรียนอนุบาลละอออุทิศได้กลายเป็นต้นแบบของโรงเรียนอนุบาลของรัฐในระยะต่อมา หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2485 รัฐบาลได้เปิดโรงเรียนอนุบาลของรัฐขึ้นในส่วนภูมิภาคและสามารถขยายไปสู่จังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศจนครบในปี พ.ศ. 2511 (อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร และคณะ, 2539)

ในการพัฒนาเด็ก ประเทศไทยได้จัดให้มีแผนแม่บทในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไว้ในแผนแม่บทต่างๆ ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษา แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมทั้งแผนพัฒนาสาธารณสุขไทย โดยประเทศไทยได้เริ่มมีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2504-2509) และมีผลทำให้มีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาชาติ ฉบับที่ 1 ขึ้นด้วย จากนั้นได้มีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาชาติ ฉบับที่ 2-7 ปัจจุบันอยู่ในช่วงระยะของแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาชาติได้ใช้ช่วงระยะเวลาเดียวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยได้เน้นความสอดคล้องระหว่างการศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นส่วนรวม แผนพัฒนาการศึกษาได้จัดเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้จัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนมาตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 (2525-2529) นับถึงปัจจุบันมีแผนทั้งหมด 4 แผน ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

2.1.1 แผนพัฒนาการศึกษา

นโยบายด้านการศึกษาปฐมวัย ที่ระบุในแผนการศึกษาแห่งชาติ ในแต่ละแผนมีดังต่อไปนี้

1) แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509)

มุ่งเน้นการพัฒนาการศึกษาภาคบังคับ โดยขยายระดับการศึกษาภาคบังคับจาก 4 ปี เป็น 7 ปี แผนการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในระบุนี้อย่างคงใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2503 ซึ่งระบุว่า อนุบาลศึกษา ได้แก่ การอบรมเบื้องต้นเพื่อให้กุลบุตร กุลธิดา พร้อมที่จะรับการศึกษาในระดับประถมศึกษาต่อไป เป็นการศึกษาภาคบังคับ อาจจัดโรงเรียนอนุบาลที่มี 2 ชั้น หรือ 3 ชั้น หรือจัดชั้นเด็กเล็ก 1 ชั้น ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยกำหนดเกณฑ์อายุเด็กในระดับนี้ คือ 3-6 ปี ในปี พ.ศ. 2504 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งโครงการชื่อว่า "โครงการขยายการศึกษาชั้นอนุบาล" มีวัตถุประสงค์และหลักการเพื่อจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลขึ้นในจังหวัดที่ยังไม่มีโรงเรียนอนุบาล เป็นการตั้งต้นขยายการศึกษาภาคบังคับจังหวัดนั้นๆ และเป็นแบบอย่างให้เอกชนจัดทำในรูปโรงเรียนราษฎร์ต่อไป

2) แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514)

เน้นการเร่งรัดขยายการศึกษาภาคบังคับ และผลิตกำลังคนในระดับกลางและระดับสูง และมุ่งแก้ปัญหาการไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาของเยาวชน รวมทั้งมาตรฐานการศึกษายังไม่ดีพอ ในปี พ.ศ. 2514 กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย ดังนี้ "การศึกษาของเด็กวัยเรียนหรืออนุบาลศึกษา จะพยายามจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลเพิ่มขึ้นตามกำลังความสามารถและความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่น และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาระดับนี้ให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีนิสัยอันดีงามและพร้อมที่จะรับการศึกษาในระดับต่อไป" (กระทรวงศึกษาธิการ รายงานการศึกษาประจำปีการศึกษา 2514 : 3-5)

3) แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)

เน้นการจัดการศึกษาเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในสังคม และส่งเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยที่นโยบายและเป้าหมายของการศึกษาระดับปฐมวัยยังคงยึดนโยบายเดิมคือขยายการศึกษาระดับอนุบาล โดยมีเป้าหมายจำนวนนักเรียนในปลายปี 2519 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนฯ คือ มีนักเรียนอนุบาล จำนวน 142,000 คน

4) แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)

แผนพัฒนาการศึกษานี้ กล่าวได้ว่าให้ความสำคัญแก่การศึกษาของเด็กก่อนวัยเรียนไว้ค่อนข้างชัดเจน โดยระบุเป้าหมายในการเร่งพัฒนาการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทให้

เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงของประเทศและสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน โดยแผนนี้ได้ส่งเสริมให้ท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยกันจัดการศึกษาก่อนภาคบังคับในรูปแบบต่างๆ ตามความจำเป็นของท้องถิ่น สำหรับการศึกษานอกระบบนั้นรัฐจะไม่เข้าไปดำเนินการเอง แต่ได้กำหนดระเบียบในการจัดการศึกษานอกระบบและกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับโรงเรียนราษฎร์ที่เปิดสอนระดับอนุบาลศึกษาในปี 2520

5) แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529)

แผน ฯ ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมปริมาณและคุณภาพของการศึกษาก่อนประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยกำหนดนโยบาย 3 ประการ คือ

(1) เร่งรัดและสนับสนุนให้ชุมชนร่วมรับภาระกับหน่วยงานของรัฐในการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน โดยมุ่งกระจายไปยังชนบท ท้องถิ่นห่างไกล และแหล่งเสื่อมโทรมก่อน สำหรับชั้นเด็กเล็กให้เน้นการจัดในท้องถิ่นที่นักเรียนพูดภาษาถิ่น ซึ่งนักเรียนมีปัญหาในการเรียนโรงเรียนทั่วไป ส่วนการอนุบาลศึกษา รัฐจะทำเป็นตัวอย่าง และเพื่อการวิจัยเท่านั้น

(2) ปรับปรุงคุณภาพการจัดการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยประถมศึกษา โดยจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพอนามัย โภชนาการ สติปัญญา บุคลิกภาพ และจริยธรรม เป็นการเตรียมความพร้อมของเด็กที่จะเข้าสู่ระบบการประถมศึกษา

(3) วิจัยและพัฒนารูปแบบ กำหนดมาตรฐานการพัฒนาเด็กวัยก่อนประถมศึกษา และอบรมผู้ดูแลเด็กในแต่ละหน่วยงาน ให้สอดคล้องและให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนเป้าหมายของการพัฒนาการศึกษาระดับนี้คือมุ่งให้เอกชนรับภาระในการจัดการศึกษาระดับนี้ให้มากขึ้น เป้าหมายจำนวนนักเรียนระดับนี้ ในระยะ 5 ปี ของแผนฯจะเพิ่มขึ้นจาก 559,000 คน ในปี พ.ศ. 2525 เป็น 740,000 คน ในปี พ.ศ. 2529 คิดเป็นร้อยละ 35 ของประชากร ในกลุ่มอายุ 3-5 ปี

6) แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)

กำหนดการพัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึงการศึกษานอกระบบและการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนระดับประถมไว้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในโรงเรียน โดยมีเป้าหมายที่จะรับนักเรียนในระดับนี้ ร้อยละ 37 ของประชากรกลุ่มอายุ 3-5 ปี ในปลายแผนฯ โดยที่รัฐจะขยายการรับนักเรียนอนุบาลเฉพาะในชนบท ส่วนเขตเมืองนั้นจะให้เอกชนรับภาระในการจัดการศึกษาระดับนี้ให้มากที่สุด ส่วนการรับนักเรียนในระดับนี้ระหว่างภาครัฐและเอกชนในตอนต้นแผนฯ เท่ากับ 74.9 ต่อ 25.1 และในปลายแผนฯ เป็น 78.3 ต่อ 21.7 การที่สัดส่วนของภาครัฐสูงขึ้น เป็นเพราะการเร่งขยายอนุบาลใน

เขตชนบทของรัฐ ดังนั้นในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ จึงได้กำหนดแผนงานหลัก เพื่อพัฒนาการศึกษา 4 ด้าน คือ แผนงานหลักด้านการจัดบริการทางการศึกษา ด้านคุณภาพการศึกษา ด้านการบริหารจัดการ และด้านส่งเสริมสนับสนุน

7) แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)

วัตถุประสงค์สำหรับระดับก่อนประถมคือ เพื่อจัดและส่งเสริมให้เด็กวัยก่อนประถมศึกษาได้รับการพัฒนาทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้สอดคล้องตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และให้มีการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียน อย่างทั่วถึง โดยมีนโยบาย ดังนี้

(1) จัดการศึกษาและส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็กตามสภาวะความต้องการพื้นฐาน ตามวัย ตั้งแต่ปฏิสนธิ และการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์

(2) ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการบริการเพื่อเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา

(3) ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของครอบครัว ชุมชนสถาบันสังคมอื่นๆ และสื่อมวลชนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการของการศึกษา การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

8) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

ได้ระบุนโยบายในส่วนที่เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ว่า "เร่งรัดจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม" โดยมีเป้าหมายว่าเด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 1 ปี และขยายปริมาณการเข้าถึงบริการการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา (3-5 ปี) จากร้อยละ 65 เป็นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 ในปี พ.ศ. 2544 โดยกระทรวงศึกษาธิการจะรับภาระร้อยละ 96 ของนักเรียนในกลุ่มเป้าหมาย (กระทรวงศึกษาธิการ : 66) โดยการส่งเสริมสนับสนุนการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยอย่างมีมาตรฐานโดยให้เด็กเป็นศูนย์กลางด้วยรูปแบบที่หลากหลาย โดยดำเนินการจัดการศึกษาและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นกระบวนการร่วมกันตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กด้อยโอกาส จะได้รับการแบบให้เปล่าเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน และมีความครอบคลุมกว้างขวาง

2.1.2 แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน

ประเทศไทยเริ่มมีแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนมาตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) นับจนถึงปัจจุบันมีแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน รวม 4 แผนคือ แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 2 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 3 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 4 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

1) ทิศทางและจุดเน้นการพัฒนาเด็กปฐมวัยของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน

โดยทั่วไป การจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน นอกจากจะยึดถือแนวนโยบายของรัฐบาล และนโยบายการพัฒนาเด็กระยะยาว 20 ปี แล้ว ยังพิจารณาถึงแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่ละฉบับด้วย ประกอบกับการนำผลการดำเนินงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาฯ ที่ผ่านมา เป็นแนวทางด้วย การพิจารณาจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย มีทิศทางและจุดเน้น ที่พอสรุปได้ดังนี้

(1) ทิศทางการดำเนินงาน

ส่วนใหญ่เกือบทุกแผนฯ จะกำหนดทิศทางการพัฒนาเด็กปฐมวัยใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านโภชนาการ 2) ด้านสุขภาพกายสุขภาพจิต 3) ด้านสติปัญญา และความสามารถพื้นฐาน 4) ด้านสังคม วัฒนธรรม จริยธรรม ในแต่ละด้านจะมีการกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณไว้อย่างชัดเจน ให้เด็กและเยาวชน ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 มีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน ลดอัตราป่วยหรือตายของเด็กด้วยโรคขาดสารอาหารให้เหลือไม่เกิน 15 ต่อแสนคน เป็นต้น

(2) จุดเน้นของการพัฒนาเด็กปฐมวัยในแต่ละแผนฯ

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ไม่มีจุดเน้นของการพัฒนาเด็กปฐมวัย (อายุ 0-5 ปี) หรือเด็กวัยก่อนประถมศึกษาเป็นการเฉพาะ

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 2 ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) มีจุดเน้นการพัฒนาเด็กปฐมวัย (อายุ 0-5 ปี) 2 ด้าน คือ ด้านโภชนาการ โดยเน้นการลดปัญหาทุพโภชนาการ สำหรับเด็กอายุ 0-4 ปี โดยเน้นเด็กในชุมชนแออัด และเด็กในชนบท และด้านสติปัญญา และความสามารถพื้นฐาน โดยเน้นการพัฒนาเด็กก่อนวัยประถมศึกษา ให้

มีความพร้อมทั้งด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อเป็นรากฐานของการเป็นประชากรที่มีคุณภาพในอนาคต โดยเฉพาะเด็กที่ด้อยโอกาสทั้งในเขตเมือง ชนบท และ ในชุมชนแออัด เน้นบทบาทของครอบครัว และส่งเสริมภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น รวมทั้งให้มีการประสานงานของภาครัฐและเอกชน

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 3 ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) เป็นการพัฒนาเด็กก่อนวัยประถมศึกษา ให้มีความพร้อมทุกด้าน โดยเน้นพัฒนาการด้านสุขภาพกายสุขภาพจิต เน้นบทบาทของภาครัฐร่วมกับครอบครัวและชุมชน ในการขยาย บริการอนามัยแม่และเด็ก การให้ภูมิคุ้มกัน การป้องกันรักษาให้ทั่วถึงและเสมอภาค โดยเฉพาะเด็กด้อยโอกาสทั้งในเมืองและในชนบท และด้านสติปัญญา และความสามารถพื้นฐาน โดยการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม อารมณ์ และสติปัญญาแก่เด็ก 0-5 ปี อย่างทั่วถึงและเสมอภาค โดยเฉพาะเด็กด้อยโอกาสทั้งในเมืองและชนบท โดยการเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้ดูแลเด็กหรือพ่อแม่

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 4 ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนไว้อย่างชัดเจนทั้งกลุ่มเด็กในภาวะยากลำบาก เด็กกลุ่มปกติทั่วไป และเด็กกลุ่มปัญญาเลิศ โดยไม่ได้เน้นเด็กปฐมวัย 0-5 ปีมากนัก จะมีพูดถึงอยู่บ้างก็คือยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพูดถึงความจำเป็นที่ต้องพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาอย่างต่อเนื่อง รอบด้านตามวัยของเด็ก เพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กได้เป็นประชากรที่มีคุณภาพต่อการพัฒนาประเทศ และได้ระบุในแนวทางการพัฒนาสุขภาพกาย โดยการเสริมสร้างความรู้และให้บริการสุขภาพแก่มารดา สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมและสนับสนุนและเพิ่มคุณภาพการจัดอาหารกลางวันและอาหารเสริมสำหรับเด็กก่อนวัยประถมศึกษา โดยให้มีแผนงานส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาการเด็กตามวัย เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการสมดุลง่ายๆทุกด้าน เพื่อป้องกันภาวะทุพโภชนาการและเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดอาหารกลางวันตามหลักโภชนาการแก่เด็กวัยก่อนประถมศึกษา

2) ยุทธศาสตร์ของการพัฒนาเด็กและเยาวชน

เนื่องจากในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1-3 ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5-7 ไม่ได้มีการกำหนด "ยุทธศาสตร์การพัฒนา" มีแต่การกำหนดมาตรการหรือแนวทางในการพัฒนา ในขณะที่ในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 4 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 8 นั้น ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไว้ 3 ด้านคือ

(1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

(2) ยุทธศาสตร์ การพัฒนาปัจจัยแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยให้สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลัก และมีสถาบันศาสนาและชุมชนร่วมสนับสนุน

(3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบบริหารและการจัดการ โดยเน้นให้มีการประสานแผนการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งให้ติดตามและประเมินผล โดยการนำการวิจัยมาเป็นเครื่องมือ

นอกจากนี้ในระดับโลกองค์การสหประชาชาติ องค์การยูนิเซฟ และองค์การอนามัยโลก ก็ได้กระตุ้นแรงจูงใจให้ผู้นำทุกประเทศเห็นความสำคัญของเด็ก ให้ดำเนินการพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ได้ร่วมกันจัดประชุมระดับโลกเพื่อเด็กขึ้น กำหนดทศวรรษเพื่อการพัฒนาเด็กระดับโลก ให้บรรลุผลระหว่าง พ.ศ. 2533-2543 รัฐบาลไทยตอบสนอง โดยลงนามรับรองปฏิญญาเพื่อเด็กอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก บรรจूसาระการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) โดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และแผนต่อไปก็จะมุ่งพัฒนาและอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เจริญเติบโตเต็มตามศักยภาพ นอกจากแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนที่กล่าวถึงแล้ว ประเทศไทยยังมีปฏิญญาเพื่อเด็กไทย พ.ศ. 2533 หลังจากนั้นก็ได้พัฒนาแผนปฏิบัติการหลักของปฏิญญาเพื่อเด็กไทย รวมทั้งมาตรฐานการพัฒนาเด็กที่เรียกว่า **สภาวะความต้องการพื้นฐานและบริการสำหรับเด็ก (สพด.)** ขึ้น เพื่อบรรลุปฏิญญา ดังกล่าว

แม้ว่าแผนพัฒนาการศึกษาจะไม่มีการประเมินผลแผนปฏิบัติการพัฒนาการศึกษาในทุกระยะก็ตาม ถ้าดูตัวเลขของการจัดบริการของหน่วยงานสังกัดต่างๆ ที่จัดบริการสำหรับเด็กในระดับก่อนประถมศึกษา พบว่า สามารถขยายการให้บริการเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยในช่วง ปี พ.ศ. 2537-2540 สามารถรับเด็กวัยก่อนประถมศึกษาเพิ่มขึ้นจาก 2.090 ล้านคน เป็น 2.365 ล้านคน, 2.23 ล้านคน, และ 2.907 ล้านคน ตามลำดับ โดยในปี 2540 มีอัตราการรับเด็กเพิ่มถึงร้อยละ 15.2 และสูงกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ถึงร้อยละ 9.9 ยกเว้นในปี 2541 รับได้ 2.771 ล้านคน (ลดลงร้อยละ 4.67 จากปี 2540) แสดงว่าในแง่ของการจัดบริการการศึกษา ได้มีความพยายามทุ่มเททรัพยากรไปในการพัฒนาทางด้านปริมาณ รับเด็กมากพอสมควร รวมทั้งมีแนวความคิดและความพยายามที่จะพัฒนาด้านคุณภาพของการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาด้วย

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สำนักงานกฤษฎีกา, 2540 : 5-7) ได้ทำการประเมินผลแผนปฏิบัติการพัฒนาการศึกษาอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยรุ่น (0-18 ปี)

ในช่วง พ.ศ. 2538-2539 พบว่า ในการประเมินผลสำเร็จของโครงการ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) พบว่า แผนงานขยายบริการพื้นฐานเพื่อสุขภาพอนามัยและการเรียนรู้ของเด็กประสบผลสำเร็จ ร้อยละ 88 ในเรื่องการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การเตรียมความพร้อม การพัฒนาสุขภาพร่างกาย การให้อาหารเสริม การส่งเสริมนันทนาการ และการเผยแพร่เอกสารวิชาการด้านวิทยาศาสตร์ ส่วนแผนงานพัฒนาคุณภาพกระบวนการเรียนรู้และการอบรมเลี้ยงดูเด็กประสบผลสำเร็จ ร้อยละ 95 ในเรื่องการฝึกอบรม/การพัฒนาบุคลากรในด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์เด็กอ่อนเป็นต้น โดยยังมีปัญหาด้านการปรับลดและความจำกัดของงบประมาณ ปัญหาด้านกำลังคนไม่เพียงพอ และปัญหาภาวะเบี่ยงที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา รวมทั้งปัญหาในด้านการบริหารจัดการ

สรุปได้ว่าประเทศไทยมีนโยบายเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กการให้ความคุ้มครองและให้สวัสดิการแก่เด็กแต่ไม่เจาะจงว่าเป็นเด็ก 0-5 ปี จะกำหนดรวมถึงแต่แรกเกิดถึง 18 ปี อย่างไรก็ตามนโยบายในการพัฒนาเด็กหรือการวางรากฐานชีวิตโดยการดูแลคุ้มครองให้สวัสดิภาพแก่เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี ยังไม่ชัดเจน รัฐบาลในยุคที่ผ่านมา ยังไม่มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการวางรากฐานชีวิตและการเลี้ยงดูเด็กในวัย 0- 5 ปีให้ชัดเจน แม้ปัจจุบันเราจะมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งได้กำหนดการศึกษาพื้นฐานของประชาชนไทยเป็น 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้ประชาชนทุกคน แต่การจัดการศึกษาดังกล่าวก็ยังไม่ครอบคลุมถึงเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะเด็กในวัย 3-5 ปี ดังนั้นเด็กในวัย 0-5 ปี ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่เป็นบทบาทของหน่วยงานใดที่จะต้องดูแลอย่างชัดเจน ทำให้ขาดความเข้าใจที่ตรงกัน ขาดการประสานงานกันเพราะต่างคนต่างทำ ไม่มีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ประสานงานรวมทั้งขาดมาตรฐานในการดำเนินงาน ซึ่งในอดีตหน่วยงานแต่ละหน่วยก็จะเน้นเฉพาะที่หน่วยงานถนัด ปัจจุบันพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ประกาศใช้ไปแล้วและได้มีโครงการจัดตั้งระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี (ป.1-ม.6) ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ทั้งในระบบและนอกระบบ โรงเรียนแล้วก็ตาม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540) ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายแห่งก็ได้กำหนดเกณฑ์คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาไปบ้างแล้ว ซึ่งก็เป็นความพยายามในการพัฒนาการศึกษาในระดับหนึ่ง ที่ยังรอการปฏิบัติและงบประมาณสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยบางหน่วยงานได้ทำมาตรฐานสำหรับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยประถมศึกษา แต่หน่วยงานไม่ได้ทำแต่ทำมาตรฐานเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้นทำให้การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษายังขาดมาตรฐานในการดำเนินงาน

2.2 สภาพการณ์การจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

ผลสำเร็จของโครงการวางแผนครอบครัว และการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมในช่วง 20-30 ปีที่ผ่านมาส่งผลให้จำนวนเด็กลดลงอย่างมาก โดยเด็กในวัย 0-6 ปี ลดลงจาก 6.3 ล้านคน ในปี 2525 เป็น 5.47 ล้านคน ในปี 2542 (กรมการปกครอง, กระทรวงมหาดไทย, 2542) หรือคิดเป็นร้อยละ 12.91 และร้อยละ 8.91 ของประชากรทั้งประเทศ โดยในปี 2541 มีเด็กอายุ 0-1 ปี, 1-3 ปี และ 3-6 ปี จำนวน 756,696 คน, 1,871,493 และ 2,829,164 คน หรือร้อยละ 1.23, 3.04 และ 4.6 ของประชากรทั้งประเทศ ตามลำดับ

ในอดีตการเลี้ยงดูเด็กเป็นหน้าที่ของครอบครัว โดยพ่อ-แม่หรือญาติ-พี่น้องในครอบครัว เมื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป พ่อ-แม่หรือสมาชิกในครอบครัวต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น ประกอบกับลักษณะครอบครัวเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ทำให้มีความต้องการสถานบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยมีเพิ่มขึ้น ในปัจจุบันมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน และมีรูปแบบการจัดบริการหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งบริการทั้งในเขตเมืองและชนบท

2.2.1 ความครอบคลุมของการให้บริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

เมื่อพิจารณาความครอบคลุมของการให้บริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และหน่วยงานอื่นๆ (2541 : 3-4) พบว่า มีการขยายตัวของกาให้บริการทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน โดยในช่วงปี 2537-2540 เด็กที่ได้รับการบริการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 2.090 ล้านคน ในปี 2537 เป็น 2.365, 2.523 และ 2.907 ล้านคน ในปี 2538-40 ตามลำดับ และลดลงเล็กน้อยในปี 2541 เป็น 2.771 ล้านคน (ลดลงร้อยละ 4.67 จากปี 2540) และเมื่อเปรียบเทียบจำนวนนักเรียนในระดับนี้ต่อกลุ่มประชากรอายุ 3-5 ปี พบว่า สัดส่วนดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงปี 2537-2540 และลดลงในปี 2541 จากร้อยละ 64.60 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 73.71, 78.36, 90.78 และ 86.81 ในปี 2538-41 ตามลำดับ (ฐานประชากรวัย 3-5 ปีของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ปี 2541 คือ 3,192,000 คน) แสดงว่าในปี 2541 มีเด็กประมาณร้อยละ 13 ที่ไม่ได้มารับบริการจากสถานบริการที่มีอยู่ในหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงมหาดไทย กรุงเทพมหานคร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541:29,32) แต่เด็กเหล่านี้อาจได้รับการดูแลจาก

หน่วยงานอื่น (เช่น กระทรวงสาธารณสุข, กระทรวงกลาโหม) หรือ สมาคม มูลนิธิ องค์กรเอกชน ถ้าใช้ตัวเลขประชากรวัย 3-5 ปี ซึ่งมีจำนวน 2,829,164 คน ของสำนักงานบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (เมื่อกุมภาพันธ์ 2542) มาพิจารณาประกอบกับตัวเลขจากหน่วยงานที่จัดบริการทุกสังกัดซึ่งจัดบริการให้เด็กได้ถึง 2,770,933 คน (ดูตารางที่ 2.1) แสดงว่าเด็กในวัย 3-6 ปี เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 98) ได้รับการดูแลเลี้ยงดูหรือได้รับการบริการจากหน่วยงานในสังกัดต่างๆ เหลือเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น ที่อาจได้รับการดูแลจากหน่วยงานอื่นหรือสมาคม มูลนิธิ และองค์กรเอกชน หรือยังอยู่กับครอบครัว

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าในเชิงปริมาณเด็กปฐมวัยอายุ 3-6 ปี เกือบทั้งหมด ได้รับการประเภทต่างๆ คือ จากโรงเรียนอนุบาล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเด็กปฐมวัย/เด็กเล็ก สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 0-3 ปี ที่ได้รับการบริการจากสถานบริการนั้นมีเพียง 64,934 คน หรือร้อยละ 2.5 ของประชากรเด็กในวัยนี้ (ประชากรวัย 0-3 ปี เท่ากับ 2,648,189 คน เมื่อกุมภาพันธ์ 2542, กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย) เด็กส่วนใหญ่ยังอยู่กับพ่อ-แม่ หรือ ญาติพี่น้อง ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2540 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2540 :7) ซึ่งพบว่า เด็กในวัย 0-3 ปี ร้อยละ 80 ได้รับการดูแลเลี้ยงดูโดยพ่อแม่ ร้อยละ 19.0 ได้รับการดูแลโดยปู่ย่า-ตายาย หรือญาติพี่น้อง ที่เหลือร้อยละ 0.5 ได้รับการดูแลโดยบุคคลอื่น และร้อยละ 0.5 ได้รับการดูแลโดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือสถานรับเลี้ยงเด็ก

ตารางที่ 2.1 จำนวนเด็กที่ได้รับการบริการดูแลเลี้ยงดูจำแนกตามกลุ่มอายุและหน่วยงานที่จัดบริการ ในปีการศึกษา 2541

หน่วยงาน	กลุ่มอายุ 0 - 3 ปี (คน)	กลุ่มอายุ 3 - 5 ปี (คน)	รวม (คน)
1. กระทรวงศึกษาธิการ	-	2,233,816	2,233,816
2. ทบวงมหาวิทยาลัย	-	1,091	1,091
3. กระทรวงสาธารณสุข	660	-	660
4. กระทรวงมหาดไทย	-	450,165	450,165
5. กรุงเทพมหานคร	-	61,736	61,736
6. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	-	10,591	10,591
7. กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม	64,274	13,534	77,808
รวม	64,934 (2.3%)	2,770,933 (97.7%)	2,835,867 (100.0%)
ประชากรเด็ก (สกศ.,2541)	-	3,192,000	-
ประชากรเด็ก (มหาดไทย,2542)	2,648,189	2,829,164	5,477,353

หมายเหตุ : 1) ไม่มีตัวเลขของ กระทรวงกลาโหม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรเอกชน
 2) กลุ่มอายุ 3-5 ปี หมายถึงเด็กอายุ 3 ปีบริบูรณ์ ถึง 5 ปี
 3) ประชากรเด็กของมหาดไทย 2542 คือประชากร ณ กุมภาพันธ์ 2542
 หรือ ประชากรเด็กปลายปีการศึกษา 2541

2.2.2 หน่วยงานที่จัดบริการและประเภทบริการ

ปัจจุบันมีหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในระดับกระทรวงทั้งหมด 8 กระทรวง และในระดับกรม 18 กรม รวมทั้งองค์กรเอกชน มูลนิธิและสมาคมอีกอย่างน้อย 21 องค์กรที่ให้บริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่มีพื้นที่บริการทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท (ดังรายละเอียดในตาราง 2.2) เป็นที่น่าสังเกตว่า การจัดบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ในระบบโรงเรียนมักจัดเป็นแบบมีชั้นเรียนมีหลักสูตร 2 หรือ 3 ปี คือมีชั้นเด็กเล็กและ/หรืออนุบาล 1-2 หรือแบบอนุบาล 1-3 และมีหลักสูตรที่ชัดเจน สำหรับเด็กวัย 3-6 ปี ส่วนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (หรือชื่ออื่นๆ) ซึ่งรับเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี เช่นกัน

มักไม่มีการจัดแบ่งชั้นเรียนและ หลักสูตรที่ชัดเจน มักจะมีการละเด็กหลายกลุ่มอายุ หรืออาจมีชั้นเด็กเล็ก (อายุ 4-6 ปี) แต่มีแนวการจัด กิจกรรมสำหรับเด็ก นอกจากนี้ยังมีสถาน/ศูนย์รับเลี้ยงเด็กเล็ก/ปฐมวัย (0-3 ปี) ในตอนกลางวัน เพื่อช่วย แบ่งเบาภาระผู้ปกครองที่ทำงานในหน่วยงาน ที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน โดยสัดส่วนการจัดบริการสำหรับเด็กปฐมวัย (0-6 ปี) ของภาครัฐและเอกชน ประมาณ 82 : 18 ในปี 2541-2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และหน่วยงานอื่นๆ, 2541 : 5) นอกจากนี้สมาคม มูลนิธิ และองค์กรเอกชนต่างๆ ยังเป็นหน่วยงานที่แบ่งเบาภาครัฐในการให้บริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยอายุ 0-6 ปี ที่ด้อยโอกาสในด้านต่างๆ เช่น เด็กพิการ เด็กกำพร้า และเด็กติดเชื้อเอดส์ เป็นต้น ซึ่งจัดบริการทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนในรูปของศูนย์พัฒนาเด็ก ซึ่งบางส่วนอยู่ในความดูแลของกรมประชาสงเคราะห์ แต่การสนับสนุนด้านงบประมาณได้รับจากการบริจาคของผู้มีจิตกุศลและองค์กรเอกชนระหว่างประเทศ สำหรับลักษณะการสนับสนุนของแต่ละหน่วยงานดูจาก "การสำรวจและประมวลผลข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กวัย 0-6 ปี ในประเทศไทย" (อุดมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์, 2542: 44-60)

ตารางที่ 2.2 หน่วยงานที่จัดบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย รูปแบบบริการและเขตให้บริการ ปีการศึกษา 2541

หน่วยงาน (สังกัด)	ประเภทบริการ	อายุเด็กที่ให้บริการ (ปี)	เขตให้บริการ
1. กระทรวงศึกษาธิการ			
1.1 สำนักงานการประมข (สพข.)	-โรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนอนุบาล	3-6 (อ.1-อ.3)	เมืองและชนบท
1.2 สำนักงานการศึกษาเอกชน (สช.)	-โรงเรียนเอกชนที่เปิดสอนอนุบาล	3-6 (อ.1-อ.3)	เมืองและชนบท
1.3 กรมสามัญศึกษา	-โรงเรียนการศึกษาพิเศษ/สงเคราะห์	3-6 (อ.1-อ.3)	เมือง
1.4 กรมการศาสนา	-ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและมัสยิด	3-6	เมืองและชนบท
1.5 สถาบันราชภัฏ	-โรงเรียนสาธิต (อนุบาลหรือชั้นเด็กเล็ก)	3-6 (อ.1-อ.3) หรือชั้นเด็กเล็ก และอ.1-อ.2	เมือง
	-ศูนย์การศึกษาพิเศษ	3-6	เมือง
	-สถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย	0-3	เมือง
1.6 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล	-โรงเรียนสาธิต	3-6 (อ.1-อ.3)	เมือง
2.ทบวงมหาวิทยาลัย			
2.1 มหาวิทยาลัย	-โรงเรียนสาธิต	3-6 ชั้นเด็กเล็ก และ อ.1- อ.2	เมือง
	-ศูนย์โครงการรับเลี้ยงเด็กกลางวันในหน่วยงาน	0-3	เมือง
3. กระทรวงมหาดไทย			
3.1 กรมพัฒนาชุมชน	-ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ในศูนย์และนอกศูนย์)	3-6	ชนบท
3.2 สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น	-โรงเรียนเทศบาล	3-6 ชั้นเด็กเล็ก และ อ.1- อ.2	เมือง
4. กรุงเทพมหานคร			
4.1 สำนักการศึกษา	-โรงเรียนประถมศึกษาทุก.	3-6 ชั้นเด็กเล็ก และ อ.1- อ.2	กทม.
4.2 สำนักอนามัย	-ศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน	3-6	กทม.
4.3 สำนักสวัสดิการ	-ศูนย์สงเคราะห์เด็ก	3-6	กทม.
4.4 สำนักพัฒนาชุมชน	-ศูนย์พัฒนาเด็ก	3-6	กทม.
5. สำนักนายกรัฐมนตรี			
5.1 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	-ศูนย์พัฒนาเด็กในร.ตชด.	4-6 (ชั้นเด็กเล็ก)	ชนบท
	-ศูนย์พัฒนาเด็กนอกจ.ตชด.	3-6	ชนบท
6. กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม			
6.1 กรมประชาสงเคราะห์			
6.1.1 กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น	-สถานรับเลี้ยง/สงเคราะห์เด็กเอกชน	0-3	เมืองและชนบท
	-สถานรับเลี้ยงและพัฒนา/สงเคราะห์เด็ก	3-6	เมืองและชนบท
6.1.2 กองสงเคราะห์ชาวเขา	-ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	3-6	ชุมชนชาวเขา
6.1.3 กองนิคมสร้างตนเอง	-ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	3-6	นิคมสร้างตนเอง
6.1.4 กองบริการชุมชน	-ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	3-6	เด็กด้อยโอกาสในชุมชน
7. กระทรวงสาธารณสุข			
7.1 กรมอนามัย	-ศูนย์เด็กเล็กกรมอนามัย	0-3	เมือง
	-ศูนย์เด็กเล็กในโรงพยาบาลและหน่วยงานที่ท่า	0-3	เมือง
8. กระทรวงกลาโหม			
8.1 กองทัพบก	-ศูนย์พัฒนาการและเลี้ยงดูเด็ก	0-6	เมือง
8.2 กองทัพเรือ	-สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก	0-4	เมือง
9. สมาคม มูลนิธิ และองค์กรเอกชน (NGO)	-โรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กด้อยโอกาส ด้านต่างๆ ได้แก่ เด็กพิการ เด็กถูกทารุณ เด็กติดเชื้เอดส์ เด็กในชุมชนแออัด เด็กกำพร้า และถูกทอดทิ้ง เด็กในครอบครัว ยากจนเด็กที่ถูกละเลย/ผู้ปกครองไม่มีเวลาดูแล	0-6	เมืองและชนบท

2.3 รูปแบบการจัดบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

2.3.1 รูปแบบการจัดบริการเลี้ยงดูเด็กจำแนกตามระบบการให้บริการ

ถ้าพิจารณาระบบการให้บริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยเป็น 2 แบบ คือ ในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน พบว่า จำนวนสถานบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72) ของจำนวนสถานบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยทั้งหมด จัดบริการในรูปแบบของชั้นอนุบาลที่อยู่ในระบบโรงเรียน ซึ่งสามารถจัดบริการให้แก่เด็กได้ถึง 2 ใน 3 (หรือร้อยละ 75) ของจำนวนเด็กที่ได้รับบริการทั้งหมด ที่เหลือเกือบทั้งหมดอยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (เฉพาะที่อยู่ในชั้นเด็กเล็กมีไม่ถึงร้อยละ 1) ซึ่งอยู่นอกระบบโรงเรียน เมื่อพิจารณาตามสังกัด พบว่า กระทรวงศึกษาธิการ สามารถจัดบริการ ดูแลเด็กได้มากที่สุดเกือบร้อยละ 80 (โดยเฉพาะสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดได้ร้อยละ 53 ของเด็กที่ได้รับบริการทั้งหมด) แต่ถ้าพิจารณาเฉพาะการจัดบริการในระบบโรงเรียน พบว่า กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จัดได้มากที่สุดคือ ร้อยละ 70 และร้อยละ 24 ของจำนวนเด็กที่ได้รับบริการในระบบโรงเรียนทั้งหมด ตามลำดับ รองลงมาคือกระทรวงมหาดไทย (โดยเฉพาะโรงเรียนเทศบาล) และกรุงเทพมหานคร สามารถจัดบริการ ให้เด็กได้ ร้อยละ 3.3 และ 2.2 ตามลำดับ สำหรับการจัดบริการดูแลเด็กนอกระบบ โรงเรียน ในรูปของศูนย์พัฒนาเด็กมีหน่วยงานที่ให้บริการดูแลเด็กมากที่สุด 3 หน่วยงานคือ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จัดได้ ร้อยละ 55.5 กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จัดได้ร้อยละ 29.5 และ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม จัดได้ร้อยละ 13.3 ตามลำดับ ที่เหลือ ร้อยละ 1.5 จัดโดยหน่วยงานอื่น (ดูตารางที่ 2.3)

ตารางที่ 2.3 จำนวนสถานบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยและจำนวนเด็ก (พ.ศ. 2541) จำแนกตามรูปแบบการจัดบริการและหน่วยงาน

หน่วยงาน	ในระบบโรงเรียน		นอกระบบโรงเรียน		รวม	
	จำนวน สถานบริการ (แห่ง)	จำนวน เด็ก (คน)	จำนวน สถานบริการ (แห่ง)	จำนวน เด็ก (คน)	จำนวน สถานบริการ (แห่ง)	จำนวน เด็ก (คน)
1. กระทรวงศึกษาธิการ	32,616*	2,007,494	3,780*	226,322	36,396*	2,233,816
1.1 สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ	30,170	1,494,996	-	-	30,170	1,494,996
1.2 กรมสามัญศึกษา	33	1,342	-	-	33	1,342
1.3 สำนักงานการศึกษาเอกชน	2,397	506,774	-	-	2,397	506,774
1.4 กรมการศาสนา	-	-	3,780	225,580	3,780	225,580
1.5 สำนักงานเลขาธิการสถาบัน ราชภัฏ	16	4,298	*	742	16*	5,040
1.6 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล	*	84	-	-	*	84
2. ทบวงมหาวิทยาลัย	3	472	5	619	8	1,091
2.1 ร.ร.สาธิตในมหาวิทยาลัย	3	472	-	-	3	472
2.2 สถานรับเลี้ยงเด็กใน หน่วยงาน	-	-	5	619	5	619
3. กระทรวงสาธารณสุข	-	-	30	660	30	660
3.1 กรมอนามัย	-	-	30	660	30	660
4. กระทรวงมหาดไทย	493	70,529	7,115	379,636	7,608	450,165
4.1 กรมการปกครอง	493	70,529	-	-	493	70,529
4.2 กรมการพัฒนาชุมชน	-	-	7,115	379,636	7,115	379,636
5. กรุงเทพมหานคร	428	47,133	*	14,603	428*	61,736
5.1 สำนักการศึกษา	428	47,133	-	-	428	47,133
5.2 สำนักอนามัย	-	-	*	689	*	689
5.3 สำนักสวัสดิการ	-	-	*	396	*	396
5.4 สำนักพัฒนาชุมชน	-	-	*	13,518	*	13,518
6. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	-	-	155	10,591	155	10,591
6.1 กองบัญชาการตำรวจ ตระเวนชายแดน	-	-	155	10,591	155	10,591

หมายเหตุ : * ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

หน่วยงาน	ในระบบโรงเรียน		นอกระบบโรงเรียน		รวม	
	จำนวน สถานบริการ (แห่ง)	จำนวน เด็ก (คน)	จำนวน สถานบริการ (แห่ง)	จำนวน เด็ก (คน)	จำนวน สถานบริการ (แห่ง)	จำนวน เด็ก (คน)
7. กระทรวงกลาโหม	-	-	7	*	7	*
7.1 กรมการแพทย์ทหารบก	-	-	1	*	1	*
กองทัพบก						
7.2 กองทัพอากาศที่ 3 กองทัพบก	-	-	1	*	1	*
7.3 กองทัพอากาศ	-	-	5	*	5	*
8. กระทรวงแรงงานและ สวัสดิการสังคม	-	-	1,736	77,808	1,736	77,808
8.1 กองส่งเสริมเด็กและ บุคคลวัยรุ่น	-	-	1,454	67,306	1,454	67,306
8.2 กองนิคมสร้างตนเอง	-	-	137	5,332	137	5,332
8.3 กองส่งเสริมอาชีพ	-	-	139	4,335	139	4,335
8.4 กองบริการชุมชน	-	-	6	835	6	835
รวม	33,540	2,125,628	12,828	710,239	46,368	2,835,867
ร้อยละ	(72)	(75)	(28)	(25)	(100)	(100)

หมายเหตุ : * ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

2.3.2 รูปแบบการจัดบริการเลี้ยงดูเด็กตามปรัชญาแนวคิด

เป็นที่ยอมรับกันทั้งในวงการแพทย์ วงการศึกษา และจิตวิทยาว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็กในช่วงปฐมวัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของเด็กในวัยต่อมาในระบบชีวิต ทั้งในด้านการเรียนรู้ การใช้ภาษา ทักษะในการแก้ปัญหา สุขภาพ นิสัยใจคอ บุคลิกภาพ และจิตวิญญาณ ประสบการณ์ที่เด็กได้รับในช่วงปฐมวัย เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความสามารถและแรงจูงใจให้ ใฝ่เรียนรู้ ใฝ่ดี และพัฒนาตนเองในวัยเรียน วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูด้วยความอบอุ่นถูกต้องและเหมาะสมโดยพ่อแม่ สมาชิกในครอบครัว ครู และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งในครอบครัว ในสถานเลี้ยงดูเด็กและในสังคม จะช่วยเพิ่มโอกาสให้เด็กสามารถพัฒนาไปได้อย่างเต็มตามศักยภาพ การอบรมเลี้ยงดูเด็กในช่วงสามขวบแรกของชีวิตมีความละเอียดอ่อน และมีความสำคัญต่อชีวิตเด็ก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกตั้งแต่ตั้งครรภ์จนถึงขวบปีแรกมีผลต่อการพัฒนาความตระหนักในตนของเด็ก ในขวบปีที่สองของชีวิตการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและใช้เหตุผลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการพึ่งตนเองและการควบคุมตนเองของเด็กอายุ 2-6 ปี (Pine and Bergman, 1975 และ Faw and Belkin, 1989 : 346) ความสำเร็จของการพัฒนาเด็กไม่ได้ทำโดยคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ครูจะต้องให้พ่อแม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและช่วยสนับสนุนสถานศึกษาให้มากขึ้น โดยเฉพาะชั้นอนุบาลหรือเด็กที่อยู่ในช่วงอายุ 0-6 ปี จะต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่พ่อแม่ และผู้เลี้ยงดูเด็ก กระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียนก็ต้องมีความยืดหยุ่น ให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้/ทำงานของเขาตามศักยภาพที่เขา มีอยู่ รวมทั้งการให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่มีเด็กเป็นศูนย์กลาง และรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูเด็กควรเป็นการบูรณาการแนวคิดในด้านการพัฒนาเด็ก (child development) ด้านต่างๆ แนวคิดด้านนิเวศวิทยาครอบครัว (family socialization) และแนวคิดด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ (learning environment) เข้าด้วยกัน ดังนั้นรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่นำมาใช้ในประเทศไทยจึงมีมากมายหลายรูปแบบได้แก่

1) รูปแบบการเรียนรู้และการดูแลเด็กตามแบบไฮ/สโคป (High/scope Approach) ซึ่งริเริ่มโดย Dr.David Weikart และคณะ (1936) เพื่อช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาที่เหมาะสม ในการพัฒนาหลักสูตรได้ผสมผสานทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเพียร์เจต์ (Piaget) ในด้านการสร้างองค์ความรู้ ซึ่งเน้นการเรียนรู้แบบลงมือทำ (active learning) เข้ากับแนวคิดของอีริกสัน (Erikson) ในเรื่องการให้โอกาสเด็กเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมต่างๆ อย่างอิสระและแนวคิดของไวทสกี (Vygotsky) ในเรื่องปฏิสัมพันธ์และการใช้ภาษา เป็นต้น โดยมีวิธีจัดการเรียนการสอน ดังนี้

(1) การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศ ไฮ/สโคป เน้นการเรียนรู้แบบลงมือทำ ซึ่งตอบสนองความสนใจของเด็ก ให้เด็กเรียนรู้อย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน ดังนั้นพื้นที่ สื่อ การจัดวางสิ่งของจะเป็นการร่วมกันทำระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ทำให้เด็กกระตือรือร้น

(2) ยุทธวิธีการสอน ใช้กลยุทธ์การลงมือทำร่วมกับผู้ใหญ่ ทำให้เด็กได้มีการเลือกและตัดสินใจ ตลอดจนใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายภายใต้การสนับสนุนของผู้ใหญ่ เด็กจะได้เรียนรู้อย่างสนุกสนานเพลิดเพลินด้วยสื่อการสอนที่หลากหลาย

(3) กิจกรรมประจำวันของเด็ก ในแต่ละวันเด็กจะใช้เวลาในการวางแผนลงมือปฏิบัติ และทบทวนร่วมกับครูในการทำกิจกรรมที่เด็กสนใจ ทำให้เด็กได้พัฒนากระบวนการทำงานอย่างมีระบบ เป็นขั้นตอน นำไปสู่ความมั่นใจ และความเชื่อมั่นในตนเอง

(4) การประเมินพัฒนาการเด็ก ใช้การประเมินผลตามสภาพจริง โดยคณะทำงาน และจัดทำบันทึกประจำวันโดยการสังเกตพฤติกรรมเด็กเป็นรายบุคคล

2) **รูปแบบการสอนแบบโครงการ (The project approach)** เป็นการสอนโดยเน้นการสืบค้นข้อมูลอย่างลึกตามหัวเรื่องที่เด็กสนใจ มากกว่าการแสวงหาคำตอบที่ถูกต้อง ซึ่งอาจจะเป็นงานทำเดี่ยว ทำเป็นกลุ่มเล็กๆ หรือเด็กทั้งชั้นทำร่วมกัน โดยอาศัยแนวคิดของ Katz and Chard (1995) รวมทั้งคนอื่นๆ เช่น เพียร์เจท์, ไวโกตสกี และดิวอี้ การสอนรูปแบบนี้ ได้รับความสนใจอย่างมากในสหรัฐอเมริกาและอีกหลายประเทศ วิธีการสอนแบบโครงการมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การอภิปรายกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่ การนำเสนอประสบการณ์เดิม การสืบค้นและการจัดแสดง ซึ่งการสอนวิธีนี้จะช่วยให้เด็กได้มีโอกาสได้แสดงความสามารถและประยุกต์ใช้ทักษะที่มีอยู่ และเพิ่มความชำนาญในทักษะนี้ยิ่งขึ้น จากความสนใจในงานและกิจกรรมที่เด็กทำ โดยมีครูเป็นผู้แนะนำและเด็กเป็นผู้ตัดสินใจ

3) **รูปแบบการสอนภาษาโดยองค์รวม (Whole language approach)** โดยนำหลักการและแนวทฤษฎีของนักการศึกษาและนักภาษาศาสตร์ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ดิวอี้ (Dewey) เพียร์เจท์ (Piaget) ไวโกตสกี (Vygotsky) และโรเซนแบลน (Rosenblan) ที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาการคิดและภาษาของเด็กในบริบททางสังคม วัฒนธรรม การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก ตลอดจนการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ตอบสนองของธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม ได้รวมเอาความรู้เรื่องภาษา กระบวนการเรียนรู้ และบทบาทเด็กและครู รวมทั้งธรรมชาติเข้าไว้ด้วยกัน แนวคิดดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนวิธี

การสอนแบบเดิม จากที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ มาเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ เด็กเป็นผู้ร่วมคิดร่วมทำ การจัดสภาพห้องเรียนก็จัดตามความคิดและความต้องการของเด็ก หลักสูตรสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามความเหมาะสม ไม่ใช่เรียนทั้งหมด

4) **รูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย** พัฒนาขึ้นโดยรองศาสตราจารย์ ดร.ทศนา แชนณี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากผลงานวิจัยการศึกษาปฐมวัย 6 โครงการ และจัดพิมพ์เผยแพร่ในปี 2535-2536 โดยอาศัยแนวคิดทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนามนุษย์ กระบวนการพัฒนาสติปัญญา คุณธรรม และกระบวนการกัลยาณมิตร และแนวคิดทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งประกอบไปด้วยสำนึกความเป็นไทย ความประเพณีของเด็กไทย การอบรมเด็กด้านค่านิยมและคุณธรรม การอบรมเด็กด้วยความรักและถนอม แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ภาษา สิ่งแวดล้อมทางจิตวิญญาณ ธรรมชาติ และวงศาคณาญาติ รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของเด็กไทยและสังคมไทยในอนาคต ซึ่งหลักการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย

5) **รูปแบบการจัดสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์แบบเรจจิโอ เอมีเลีย (Reggio Emilia)** แนวคิดนี้เกิดขึ้นในหมู่บ้านเล็กๆ ในเมือง Reggio Emilia โดยกลุ่มครูที่สอนระดับมัธยมศึกษา ร่วมกับผู้บริหารที่มาก่อตั้งโรงเรียน ได้นำแนวคิดทางด้านพัฒนาการเด็กของ Piaget, Erickson, Vygotsky, Dewey และคนอื่นๆ มาผสมผสานกับของครูกลุ่มดังกล่าว โดยมีหลักการว่า 1) ให้เด็กเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ครูและครอบครัวของเด็กเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก 2) ครูต้องเข้าใจศักยภาพและความสามารถของเด็กแต่ละคน 3) ครูและนักเรียนจะเรียนรู้ไปด้วยกัน ครูและผู้ปกครองไม่ใช่เป็นผู้ตอบคำถาม แต่ต้องช่วยให้เด็กสามารถตั้งคำถาม วางแผนและดำเนินการตามโครงการร่วมกับเด็ก 4) โรงเรียนและห้องเรียนไม่มีขอบเขต โรงเรียนเป็นที่บูรณาการสิ่งมีชีวิตที่หลากหลาย เป็นสถานที่ใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก และมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

2.4 คุณภาพและเกณฑ์มาตรฐาน คุณภาพของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก

2.4.1 การประเมินคุณภาพและเกณฑ์หรือมาตรฐานคุณภาพของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็วก่อนเรียนในประเทศไทย

ในช่วงที่ผ่านมาหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่างให้ความสำคัญกับการจัดบริการเพื่อพัฒนาเด็วก่อนเรียน/ก่อนประถมศึกษา (อายุ 0-6 ปี) โดยได้เร่งรัดปริมาณการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะเด็กในวัย 3-6 ปี หลากหลายรูปแบบดังได้กล่าวข้างต้น ใน

ขณะเดียวกันหลายหน่วยงานก็ได้ทำการประเมินคุณภาพของการบริการของหน่วยงานมาอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานที่มีการประเมินคุณภาพรวมทั้งจัดทำเกณฑ์คุณภาพ ได้แก่

1) **สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ** ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาตามนโยบายของรัฐ ในรูปแบบของอนุบาลศึกษาในระบบโรงเรียน โดยในทศวรรษแรกของการดำเนินงาน (พ.ศ. 2529-2538) ได้มุ่งเน้นด้านปริมาณในการขยายการจัดอนุบาลศึกษาในระบบโรงเรียนหลักสูตร 1-2 ปี สำหรับเด็กอายุ 4-6 ปี ให้มีโอกาสเข้าเรียนมากที่สุด ในขณะเดียวกันก็ได้พัฒนานวัตกรรมด้านคุณภาพในด้านกระบวนการเรียนรู้ของเด็กให้ถึงขีดสุดของศักยภาพเด็กด้านการจัดระบบงานให้มีประสิทธิภาพ พอในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2539-2548) จึงมีการดำเนินการในด้านคุณภาพของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ทั้งด้านกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กคิดเป็น และด้านการจัดระบบงานให้มีประสิทธิภาพ

ในการประเมินคุณภาพของการจัดบริการแก่เด็กในระดับก่อนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติได้ใช้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือ (สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540 : 7-11)

(1) **มาตรฐาน** คือ สภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งระบุถึงสภาพปัจจัย วิธีการดำเนินงาน และคุณภาพขั้นต่ำที่ต้องการให้เกิดขึ้นทุกโรงเรียน โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2536 ซึ่งครอบคลุมภารกิจและขอบข่ายงาน 6 งานหลัก ของโรงเรียน ได้แก่ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งถือเป็นแกนกลางในการประเมินมาตรฐาน ซึ่งมีทั้งหมด 17 มาตรฐาน แต่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระดับก่อนประถมศึกษามี 10 มาตรฐาน ได้แก่มาตรฐานด้าน 1) การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ 2) จัดแหล่งความรู้เพื่อการสอน 3) จัดการนิเทศภายในเป็นระบบ 4) มีบุคลากรเพียงพอ/เหมาะสม 5) จัดสวัสดิการ/สิ่งอำนวยความสะดวก 6) พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ 7) ใช้แผนเป็นเครื่องมือปฏิบัติงาน 8) บริหารงานธุรการเป็นระบบ 9) บริหารงานการเงิน บัญชีและพัสดุ 10) ประชาสัมพันธ์โรงเรียน ควบคู่กับเกณฑ์มาตรฐานระดับก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2537 จำนวน 6 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานด้าน 1) ครอบคลุมและเหมาะสม 2) สภาพแวดล้อมภายในภายนอกดี 3) จัดประสบการณ์ตรง 4) ส่งเสริมสุขภาพอนามัย 5) ผู้ปกครองให้ความร่วมมือ รวมทั้งหมด 16 มาตรฐาน

(2) **ตัวบ่งชี้** คือรายละเอียดในแต่ละมาตรฐาน ซึ่งระบุแนวทางการพัฒนาโรงเรียนเพื่อให้บรรลุมาตรฐาน โดย 10 มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา (พ.ศ. 2536) มี 26 ตัวชี้วัด และ 6 มาตรฐานระดับก่อนประถมศึกษา (พ.ศ. 2537) มี 15 ตัวชี้วัด รวมทั้งหมด 41 ตัวชี้วัด

(3) **ระดับคุณภาพ** คือ ประเด็นที่ใช้ในการตัดสินคุณภาพ ซึ่งให้ระดับคุณภาพไว้ 5 ระดับ คือ ระดับ 1 ควรปรับปรุง ระดับ 2 พอใช้ได้ ระดับ 3 เป็นที่น่าพอใจ ระดับ 4 ดี ระดับ 5 ดีมาก การพิจารณาการผ่านเกณฑ์มาตรฐานนั้น ได้กำหนดเงื่อนไขว่าโรงเรียนจะต้องได้ระดับ 3 ขึ้นไปทุกตัวบ่งชี้

(4) **แนวทางการตรวจสอบ** คือมาตรการเสนอแนะเพื่อการตรวจสอบข้อพิจารณาการตัดสินคุณภาพในแต่ละประเด็น ได้แก่ การตรวจสอบเอกสาร วัสดุครุภัณฑ์ การสังเกต การซักถาม พูดคุย และการตรวจสอบร่องรอยจากหลักฐานอื่น

หลังจากมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน ในปี 2536 และ 2537 แล้วได้มีการขยายผลให้ทุกโรงเรียนในสังกัด ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง ในการประเมินมาตรฐานโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ได้ทำขึ้นในปีการศึกษา 2538 ในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ (ทั้งที่มีการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา) ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ สำหรับผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

2) **กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ** ได้มีการอนุญาตให้จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ขึ้นในศาสนสถานต่างๆ ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ จนในปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2542) มีจำนวนถึง 3,782 แห่ง ในช่วงที่ผ่านมานงานศึกษาวิจัยและการประเมินศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์มีไม่มากนัก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้จัดการติดตามประเมินผลโครงการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี, ม.ป.ป. อ้างในกมล รอดคล้าย และคณะ, 2540 : 30) โดยการสำรวจศูนย์ทั่วประเทศที่เปิดทำการสอนในปี 2536 จำนวน 1,648 ศูนย์ (ร้อยละ 73 ของศูนย์ทั้งหมด) พบว่าศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัดยังไม่มีแนวทางการจัดประสบการณ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน แม้ว่าศูนย์ส่วนใหญ่จะมีบุคลากรเพียงพอ แต่บุคลากรยังมีวุฒิค่อนข้างต่ำ ไม่มีประสบการณ์ด้านการสอนเด็กก่อนวัยเรียน รวมทั้งขาดทักษะในการผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอนในการดำเนินโครงการ มีการขยายปริมาณศูนย์และจำนวนนักเรียนได้เกินเป้าหมาย ส่วนผลการดำเนินโครงการในด้านคุณภาพ พบว่า เด็กส่วนใหญ่มีพัฒนาการทางด้านร่างกายผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม ส่วนด้านอื่นๆ ยังอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์

ถึงแม้ว่าทางกรมการศาสนาเองจะไม่ได้ทำการกำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานคุณภาพ และตัวชี้วัดในการประเมินระดับการพัฒนาของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดไว้อย่างชัดเจน แต่ก็ได้มีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ขึ้นเพื่อมุ่งหวังให้ชุมชนสังคมและภาครัฐ บังเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อันเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการปรับปรุง และพัฒนางานศูนย์อบรมเด็กก่อน เกณฑ์ โดยครอบคลุมในทั้งในเรื่อง อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร การประเมินผล มาตรการ ป้องกันความปลอดภัย การจัดกิจกรรมให้บริการแก่เด็ก ความสัมพันธ์กับชุมชนและการประชาสัมพันธ์ การจัดทำทะเบียนและการจัดทำข้อมูล การรายงานผล และการจัดบริการเสริมอื่นๆ (กรมการศาสนา, 2542 : 18-27) นอกจากนั้นยังได้ระบุถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยของไทยไว้ในแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ฯ ด้วย ซึ่งเน้นให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม บุคลิก ภาพ และสังคม (กรมการศาสนา, 2542 : 33)

ในการประเมินระดับการพัฒนาศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด กรมศาสนาได้จัดทำ รายงานการผลประเมินผลเรื่องโครงการส่งเสริมศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดประจำปี 2538 โดยมี วัดอุประสงค์เพื่อประเมินความพร้อมในการดำเนินการด้านงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากร ประเมินการดำเนินงาน หรือกิจกรรมของโครงการตลอดจนปัญหาและอุปสรรค ประเมิน ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานโครงการว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ และนำผลการประเมินไปใช้ เป็นแนวทางในการพัฒนางานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ซึ่งผู้ประเมินได้สร้างเครื่องมือเป็น แบบสอบถามจำนวน 2 ชุด ชุดแรกเก็บรวบรวมข้อมูลทางไปรษณีย์จากผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง จากศูนย์ที่เปิดการสอนในปี 2538 โดยสุ่มตัวอย่างตามเขตการศึกษาจำนวน 225 ศูนย์ จาก 12 เขต และชุดที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง เช่นกัน จาก 10 จังหวัด จังหวัดละ 3 ศูนย์ รวม 30 ศูนย์ (กมล รอดคล้าย และคณะ, 2540 : 34)

กมล รอดคล้าย และคณะ (2540) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การศึกษาประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด" โดยได้รับทุนอุดหนุนจากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ 2539 เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน ผลการ เรียนและพัฒนาการของเด็กในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ตลอดจนศึกษาความพึงพอใจของผู้ปก ครองต่อการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ฯ ด้วย โดยเก็บข้อมูลจากเขตการศึกษา 12 เขต และเขต กรุงเทพมหานคร 1 เขต รวมเป็น 13 เขต สุ่มจังหวัดในเขตการศึกษา เขตละ 1 จังหวัด แล้วแต่ละ จังหวัดสุ่มตัวอย่างประชากรศูนย์จังหวัดละ 3 ศูนย์ รวม 39 ศูนย์ แต่เนื่องจากในเขตการศึกษา 6 ซึ่งสุ่ม

ได้จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งมีศูนย์เพียง 1 ศูนย์ ดังนั้นจึงเหลือเพียง 37 ศูนย์ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหาร ครูพี่เลี้ยง นักเรียน และ ผู้ปกครองของเด็กนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ (กมล รอดคล้าย และคณะ, 2540 : 44-47) สร้างขึ้นเพื่อมุ่งศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน ความพึงพอใจของผู้ปกครอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กกับเกณฑ์ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข และทฤษฎีพัฒนาการของนักจิตวิทยาพัฒนาการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522 ภรณ์ ศุภรัตน์, 2523 อ้างใน กมล รอดคล้าย และคณะ, 2540 : 47) และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิจากคณะกรรมการวิจัยกรมศาสนา เครื่องมือนี้นี้ได้แก่ 1) แบบสอบถามสำหรับผู้บริหาร เพื่อเก็บข้อมูลในเรื่องเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนในศูนย์ 2) แบบสอบถามสำหรับครูพี่เลี้ยง เพื่อเก็บข้อมูลในเรื่องเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนการสอน 3) แบบวัดพัฒนาการทางร่างกายของเด็ก โดยบันทึกน้ำหนัก ส่วนสูงของเด็ก เปรียบเทียบกับระดับอายุ 4) แบบทดสอบความพร้อมของเด็กด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม เป็นแบบทดสอบที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติพัฒนาขึ้นใช้ในโครงการนี้ เพื่อวัดความสามารถของเด็กในการคิด การใช้กล้ามเนื้อ และความสามารถทางภาษา ซึ่งประกอบด้วยการทดสอบความพร้อมในด้านการสังเกต (โดยใช้แบบทดสอบการหาภาพเหมือน) ด้านการจำแนก (โดยใช้แบบทดสอบการจำแนกความแตกต่างด้านจำพวก สถานที่ รูปร่าง และจำนวน) ด้านกล้ามเนื้อเล็ก (โดยใช้แบบทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตาและมือ จากการลากเส้นตามรอย ลากเส้นต่อจุด ลากเส้นตามรอยให้เหมือนแบบ และลากเส้นวาดรูปให้เหมือนแบบ) ด้านภาษา (โดยใช้แบบทดสอบการฟัง แล้วให้จับใจความสิ่งที่ฟัง เข้าใจสิ่งที่ฟัง และเข้าใจความหมายของคำ) ด้านคณิตศาสตร์ (โดยใช้แบบทดสอบเกี่ยวกับจำนวนในเรื่องความเท่ากัน จำนวนและตัวเลข one to one correspondence ความมากน้อย และลำดับ) และด้านตรรกศาสตร์ (โดยใช้แบบทดสอบเชิงเหตุผลจากการคิดโดยใช้เหตุผล) และสุดท้ายคือ 5.) แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ฯ สำหรับผลของการศึกษาจะขอกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

2) **กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย** ได้ทำการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในหมู่บ้าน ตำบล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมความพร้อมของเด็ก ตามแผนงานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์วัยเด็ก โดยเฉพาะเด็กปฐมวัย อายุระหว่าง 3-6 ปี โดยสนับสนุนให้ประชาชนและองค์กรชุมชน ได้ตระหนักในปัญหาและความต้องการของเด็ก นอกจากนั้นยังได้ดำเนินการประเมินระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งทางสภาพเศรษฐกิจและสังคมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 โดยการสร้าง

เกณฑ์การประเมินหรือตัวชี้วัดระดับการพัฒนาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นในปีเดียวกันนี้ เพื่อให้ทราบระดับการพัฒนาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่กระจายอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดต่างๆ และสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผน กำหนดงบประมาณประจำปี การปรับปรุงศูนย์ให้ได้มาตรฐาน มีคุณภาพ รวมทั้งเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน สามารถใช้เป็นแนวทางในการติดตามผล และให้การนิเทศผู้เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในระยะแรกดำเนินการทุกๆ 2 ปี (กรมพัฒนาชุมชน, 2541 : 1)

การประเมินระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กซึ่งจัดทำโดยกองพัฒนาเด็ก ได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และสร้างเกณฑ์การประเมินหรือตัวชี้วัดระดับการพัฒนาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 37 ตัว เป็นเกณฑ์บังคับสำคัญ 11 ตัว ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ด้าน ได้แก่ เรื่องเด็ก บุคลากร การจัดการ การตรวจสอบคุณภาพ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องเล่น อาคารสถานที่ และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยจัดระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับดี ระดับปานกลาง และระดับที่ต้องปรับปรุง สำหรับการประเมินระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในปี 2540 นี้ ใช้วิธีการสำรวจศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทุกศูนย์ที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมพัฒนาชุมชนในพื้นที่ 75 จังหวัด มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการสำรวจทั้งสิ้น 6,312 ศูนย์ โดยใช้แบบประเมิน (ศ.พ.ด. 1, 2, 3) เกณฑ์การประเมินหรือตัวชี้วัด และ หลักเกณฑ์การจัดระดับการพัฒนา เช่นเดียวกันกับการประเมินเมื่อปี 2538 และปี 2539 ที่ผ่านมา (กรมพัฒนาชุมชน, 2541 : 20-24)

4) สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นสำหรับดำเนินการในเรื่องการจัดการศึกษาของเทศบาลและเมืองพัทยา มีหน้าที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือให้แต่ละเทศบาลได้ดำเนินการจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ตลอดจนมุ่งเน้นเพื่อพัฒนากลุ่มบุคคลกลุ่มต่างๆ อันได้แก่ กลุ่มปฐมวัยศึกษา (0-3 ปี) กลุ่มอนุบาลศึกษา (4-5 ปี) กลุ่มประถมศึกษา (6-12 ปี) กลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้น (13-16 ปี) กลุ่มเยาวชน (15-25 ปี) และกลุ่มประชาชนทั่วไป (25 ปีขึ้นไป) (สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น, 2542 : 3)

ในการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของเทศบาลและเมืองพัทยานี้ ได้ดำเนินการเฉพาะการจัดการศึกษาภาคบังคับ โดยประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1,3,5 และ 6 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและสัมฤทธิ์ผลในการจัดการศึกษาระดับห้องเรียน ชั้นเรียน โรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา เขตการศึกษา และ ระดับประเทศในภาพรวมของการจัดการศึกษาท้องถิ่น และเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของเทศบาลและเมืองพัทยาทุกระดับ นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินไปเป็นแนวทางในการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้สูงขึ้น

ตลอดจนให้กรมการปกครอง เทศบาลและเมืองพัทยา ได้ทราบข้อมูลการจัดการศึกษาดังกล่าว และสามารถสนับสนุน พัฒนา ทั้งในด้านวิชาการ บุคลากร งบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์ ฯลฯ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา (สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น, 2541 : 6) และบรรลุผลตามเป้าหมายของกรมการปกครอง ว่าด้วยการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพ และยกระดับการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นตามแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 8 ที่มุ่งเน้นให้โรงเรียนในสังกัดเทศบาลและเมืองพัทยาเป็นแหล่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มุ่งพัฒนาให้เป็นนักเรียนที่มีคุณภาพ และเหมาะสมกับสภาพความจำเป็นของท้องถิ่นอีกทางหนึ่งด้วย (สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น, 2541 : 1)

สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น ได้เริ่มดำเนินการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาครั้งแรกในปีการศึกษา 2528 และดำเนินการต่อเนื่องมาจนปีการศึกษา 2540 โดยได้ทำการปรับปรุงเครื่องมือประเมินคุณภาพการจัดการศึกษามาแล้ว 3 ครั้ง คือในปี พ.ศ. 2531 , พ.ศ. 2535 และปี พ.ศ. 2540 เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) และนโยบายการจัดการศึกษาของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย โดยในปี 2540 ได้ดำเนินการประเมินโรงเรียน 489 แห่ง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงระบบ (System Approach) (สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น, 2541 : 1) ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนหลักๆ คือ

- (1) ปัจจัยป้อนเข้าหรือตัวป้อน (Input) มี 10 เกณฑ์มาตรฐาน 46 ตัวชี้วัด
  - (2) กระบวนการบริหารหรือตัวแปร (Process) มี 13 เกณฑ์มาตรฐาน 74 ตัวชี้วัด
  - (3) ผลผลิตทางการศึกษาหรือตัวเปลี่ยน (Output) มี 14 เกณฑ์มาตรฐาน 47 ตัวชี้วัด
- ตัวชี้วัด รวมทั้งผลกระทบที่มีต่อชุมชน ซึ่งมี 5 เกณฑ์มาตรฐาน 17 ตัวชี้วัด

2.4.2 วิกฤตคุณภาพของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย

คุณภาพของการอบรมเลี้ยงดูและการศึกษาของเด็กปฐมวัยคือรากฐานคุณภาพของบุคคล ครอบครัว และสังคม ซึ่งจะเป็นทรัพยากรสำคัญของชาติที่จะนำประเทศชาติไปสู่ความเจริญก้าวหน้า การที่จะพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพได้นั้น ต้องเริ่มตั้งแต่ระยะต้นของชีวิต จากการศึกษาของบาร์บารา แคน ไทโรวิช ในเอกสารชุด Your Baby (2540 : 9-13) พบว่า ลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ใน 3 ขวบแรกในชีวิต การโอบกอด การอุ้ม และการเล่านิทานหรืออ่านหนังสือให้ฟัง จะช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตและพัฒนาการทางภาษา แต่เด็กที่ขาดการเอาใจใส่อย่างเพียงพอ เช่น เด็กที่ถูกละเลยทอดทิ้ง พบว่า สมอ่งส่วนที่สำคัญหลายๆ ส่วนขาดการพัฒนา จากการศึกษาของซารอน เบกเลย์ (2540 : 14-25) ในเอกสารชุดเดียวกัน ซึ่งศึกษาเรื่อง Rethinking the Brain

พบว่า ประสบการณ์ในช่วงปฐมวัย จากสิ่งแวดล้อมในครอบครัว การกระตุ้นสัมผัส การให้ความรัก ความอบอุ่น และการเรียนรู้จากสิ่งรอบตัว มีอิทธิพลต่อลักษณะการโยนโยของเซลล์ประสาทในสมอง คือจำนวนเซลล์ประสาทกว่าหนึ่งแสนล้านเซลล์ของทารกแรกเกิดได้สร้างรอยประสานประสาทจะเพิ่มขึ้นถึง 20 เท่า หรือมากกว่า 1,000 ล้านล้านจุด เมื่อเด็กอายุได้ 2 ขวบ ซึ่งทำให้โครงสร้างสมองเข้มแข็ง และมีสมรรถภาพการเรียนรู้สูง ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูอย่างเอาใจใส่ให้ความรักและตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจจากพ่อ-แม่หรือผู้เลี้ยงดู ก็จะทำให้สมองของเด็กเติบโตเป็นปกติ แต่ความรักความอบอุ่นอย่างเดียว ยังไม่เพียงพอที่จะเสริมศักยภาพของเด็กได้ ต้องมีการเสริมความรู้ให้ด้วยจึงจะเสริมสร้างคุณภาพและพัฒนาการของเด็กปฐมวัยได้เต็มตามศักยภาพของเด็ก ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูและการศึกษาของเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพ จึงเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ สำหรับอนาคตของประเทศ ความสำเร็จของการส่งเสริมคุณภาพของการศึกษาและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ขึ้นอยู่กับยุทธศาสตร์ด้านครอบครัวและยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่กระตุ้นท้าทายให้สมองได้คิด และเรียนรู้ในลักษณะหลายมิติ อันเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของครอบครัว และผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในระดับปฏิบัติการ รวมทั้งการสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่พ่อ-แม่หรือผู้ดูแลเด็กและครูที่ต้องเข้าใจเทคนิคพัฒนากระบวนการคิดและการเรียนรู้ให้ถึงขีดสุดของศักยภาพของเด็ก ซึ่งต้องอาศัยรูปแบบของการจัดกิจกรรมประสบการณ์ ที่จะไปกระตุ้นสมองทุกระบบให้คิดได้หลายลักษณะและหลายมิติ และเรียนรู้แบบสังเคราะห์ภายใน รวมทั้งเทคนิคการสอนแบบสื่อภาษา (language) อันถือเป็นนวัตกรรมด้านการพัฒนาคุณภาพของเด็ก (สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540)

ถ้าพิจารณาถึงคุณภาพของเด็กไทย ในวัย 0-5 ปี พบปัญหามากจนน่าวิตกถึงคุณภาพประชากรในการเรียนรู้ และการแข่งขันในสังคมโลกในอนาคต จากการสำรวจสุขภาพประชาชนไทย โดยการตรวจร่างกาย ปี 2539-40 (นิตยา คชภักดี และคณะ, 2542) พบว่า โดยภาพรวมเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) 6 คนจะมีพัฒนาการล่าช้า 1 คน โดยเด็กนอกเขตเทศบาล 5 คน จะมีพัฒนาการล่าช้า 1 คน เมื่อพิจารณา เฉพาะพัฒนาการด้านภาษา และกล้ามเนื้อเล็กหรือการใช้ตาประสานกับมือ โดย 2 ด้านนี้รวมกันเป็น พื้นฐานของการพัฒนาด้านสติปัญญา พบว่า ร้อยละ 1.1 มีพัฒนาการของเด็ก 2 ด้านนี้ล่าช้า และร้อยละ 9.1 ที่มีด้านใดด้านหนึ่งล่าช้า ซึ่งถ้ารวม 2 กลุ่มนี้ มีร้อยละ 10.2 ซึ่งใกล้เคียงกับความชุกของภาวะปัญญาอ่อนที่พบ ร้อยละ 8.5 ในเด็กวัยประถมศึกษา และเด็กนอกเขตเทศบาล มีพัฒนาการล่าช้ากว่าเป็น 2 เท่าของในเขตเทศบาล สำหรับเด็กที่มีพัฒนาการปกติ 2 ด้านค่อนข้างเร็ว ในกรุงเทพมหานคร มี ร้อยละ 22.5 ในขณะที่เด็กในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล มีร้อยละ 16.8

และ 7.9 ตามลำดับ นอกจากนี้เด็กในช่วงอายุ 0-3 ปี มีพัฒนาการล่าช้าใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 10 ในขณะที่เด็กอายุ 3-6 ปี ร้อยละ 17.5, 17.9 และ 26.9 ตามลำดับ โดยความชุกของสภาวะพัฒนาการล่าช้าเพิ่มขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น และเพศชายมีพัฒนาการผิดปกติล่าช้ามากกว่าเพศหญิง

ถ้าพิจารณาคุณภาพของเด็กวัยก่อนประถมศึกษาที่เข้าเรียนในโรงเรียนของสังกัดต่างๆ ที่มีการประเมินคุณภาพของเด็กวัยก่อนประถมศึกษา ที่เข้าเรียนในโรงเรียนของสังกัดต่างๆ ที่มีการประเมินคุณภาพ โดยการใช้มาตรฐานที่ทางหน่วยงานได้กำหนดขึ้น ได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้

1) **สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.)** กระทรวงศึกษาธิการ ได้ทำการประเมินมาตรฐาน โรงเรียน ประถมศึกษาของสังกัด สปช. ในปีการศึกษา 2538 สำหรับการประเมินในระดับก่อนประถมศึกษา ใช้มาตรฐานทั้งหมด 6 มาตรฐาน (15 ตัวชี้วัด) ได้แก่ มาตรฐานปัจจัย มี 2 มาตรฐานคือโรงเรียนจัดครูที่มีความเหมาะสมครบทุกห้องและโรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก มาตรฐานด้านกระบวนการ 2 มาตรฐาน คือโรงเรียนจัดประสบการณ์ได้ตรงสนองตอบต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลและโรงเรียน จัดบริการส่งเสริมสุขภาพ ความปลอดภัยและโภชนาการ และผู้ปกครองให้ความร่วมมือ ส่วนมาตรฐานด้านผลผลิตมี 1 มาตรฐาน คือเด็กมีพัฒนาการครบทุกด้าน ผลการประเมิน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 94) ได้ระดับคุณภาพในเกณฑ์พอใช้ได้ (ต่ำกว่าระดับที่น่าพอใจ) โดยโรงเรียนที่ผ่านมาตรฐานในระดับก่อนประถมศึกษา มีร้อยละ 13 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ เมื่อพิจารณาโรงเรียนที่ผ่านแต่ละมาตรฐาน พบว่า มาตรฐานที่มีโรงเรียนที่เปิดระดับก่อนประถมศึกษาผ่านมากที่สุดคือ มาตรฐานที่ 1 คือโรงเรียนจัดครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าปฏิบัติงานครบทุกห้อง (ผ่านร้อยละ 56) ส่วนมาตรฐานที่มีโรงเรียนผ่านน้อยที่สุดคือมาตรฐานที่ 2 โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมพัฒนาเด็กสอดคล้องกับแนวการจัดประสบการณ์ (ร้อยละ 28) เนื่องจากจำนวนผู้ที่บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีปริมาณมาก โอกาสได้รับการศึกษาอบรมเพื่อทำความเข้าใจเรื่องการจัดสภาพแวดล้อม สำหรับเด็กก่อนประถมศึกษามีค่อนข้างน้อย ประกอบกับโรงเรียนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในชนบทและมีขนาดเล็ก มีข้อจำกัดด้านงบประมาณเพื่อการนี้ โดยเฉพาะค่าวัสดุรายหัว ครุภัณฑ์ทางการศึกษาอาคารหรือห้องเรียนที่เป็นสัดส่วนเอกเทศ อีกทั้งผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในชนบทมีรายได้น้อย ศักยภาพในการสนับสนุนด้านปัจจัยเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กจึงมีค่อนข้างต่ำ ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่นั้นตั้งอยู่ในเขตชุมชน ซึ่งผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่มีความพร้อมและต้องการสนับสนุนโรงเรียน และมีอัตรากำลังบุคลากรพร้อมกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ซึ่งเป็นโรงเรียนต้นแบบเพื่อการศึกษา

วิจัย ได้รับการสนับสนุนทางด้านปัจจัยต่างๆ ต่อเนื่องเป็นเวลานาน จึงทำให้มีความพร้อมในทุกด้านสูงมาก (สำนักงานการประถมศึกษา, 2539)

เมื่อพิจารณาทางด้านผลผลิตโดยภาพรวม พบว่า เด็กที่ผ่านการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาผ่านมาตรฐานการมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ครบทุกด้านตามศักยภาพ ร้อยละ 51 โดยมีพัฒนาการทางด้านสังคมมากที่สุด (ร้อยละ 90) รองลงมาคือพัฒนาการทางด้านร่างกาย และอารมณ์ จิตใจ (ร้อยละ 80) ส่วนพัฒนาการทางด้านสติปัญญามีน้อยที่สุด (ร้อยละ 56) โดยมีโรงเรียนขนาดใหญ่ผ่านมาตรฐานด้านนี้ทุกตัวบ่งชี้ มากกว่าโรงเรียนขนาดอื่นทุกขนาด ส่วนโรงเรียนขนาดรองลงมาอัตราส่วนการผ่านมาตรฐานด้านนี้ลดน้อยลงตามลำดับ ทั้งนี้สืบเนื่องจากสาเหตุหลายประการ กล่าวคือปริมาณการเปิดชั้นเรียนระดับก่อนประถมศึกษาให้ครอบคลุม พื้นที่ตามนโยบายของรัฐ เป็นไปอย่างรวดเร็วในระยะเวลาอันสั้นในขณะที่โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ มีขนาดเล็กตั้งอยู่ในชนบทขาดแคลนทั้งด้านความพร้อมของบุคลากร ความเหมาะสมของอาคารสถานที่ และอุปกรณ์การเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษาและครูให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในระดับนี้ค่อนข้างน้อย เนื่องจากปริมาณงานเพิ่มขึ้น งบประมาณเท่าเดิม จึงส่งผลให้โรงเรียนขนาดใหญ่ผ่านมาตรฐานด้านนี้สูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบกับมีการสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านอาหารเสริม (นม) การตรวจสุขภาพอนามัย การจัดตั้งกองทุนอาหารกลางวัน ฯลฯ อย่างจริงจัง ทำให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสังคม อยู่ในระดับสูงเป็นที่น่าสนใจ ส่วนการจัดประสบการณ์ตรงให้กับเด็ก ตลอดจนการฝึกทักษะกระบวนการคิด ทั้งในระบบโรงเรียนและการให้ความรู้ผู้ปกครองทางด้านพัฒนาการเด็กยังน้อยมาก จึงอาจส่งผลให้พัฒนาการเด็กทางด้านสติปัญญาผ่านมาตรฐานน้อยกว่าด้านอื่นๆ

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2541) ยังได้ทำการประเมินสัมฤทธิ์ผลของโครงการอนุบาลชนบทในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา (2529-2539) โดยโครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการเด็กทุกด้าน ให้เจริญเติบโตเต็มตามศักยภาพแก่เด็กในชนบทอย่างเสมอภาค ด้านโอกาสทางการศึกษาเช่นเดียวกับเด็กในเมือง ซึ่งในอดีตช่วง พ.ศ. 2529-2532 การดำเนินโครงการอนุบาลชนบทมุ่งเน้นด้านปริมาณ เพื่อให้เด็กในชนบท อายุ 4-6 ปี ได้เข้าเรียนชั้นอนุบาลหลักสูตร 2 ปี ให้มากที่สุด หลังจากนั้นในช่วง พ.ศ. 2532-2539 โครงการอนุบาลชนบทมุ่งเน้นคุณภาพ 2 ด้าน คือ ด้านบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ โดยให้เด็กเป็นศูนย์กลาง กระตุ้นการรู้จักของสมองครบทุกส่วน โดยในการประเมินครั้งนี้ ใช้วิธีการ

ประเมินแบบ CIPP Model ร่วมกับเทคนิค Spot check เพื่อดูผลผลิตสุดท้ายเมื่อเทียบกับความคาดหวังและการทำประเมิน 1) จำนวนนักเรียนที่ได้เรียนอนุบาลชนบทหลักสูตร 2 ปี 2) ด้านปัจจัยและกระบวนการ 3 ด้าน คือ ต้นทุนต่อคนต่อปี การดำเนินงาน การอบรมทดแทน และ 3) ด้านผลผลิต ได้แก่ พัฒนาการเด็กด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา/ความคิดสร้างสรรค์ และการรู้คิด และเรียนรู้ด้านจริยธรรม

ผลการประเมิน พบว่า โครงการอนุบาลชนบทประสบความสำเร็จด้านปริมาณ 2 ด้าน ด้านแรกคือสามารถเพิ่มโอกาสให้เด็กในชนบทได้เข้าเรียนในอนุบาลชนบทจาก 65,893 คน ในปี 2529 เป็น 1,189,635 คน ในปี 2538 ด้านที่สองคือสามารถสร้างนวัตกรรมที่ใช้ดำเนินงานด้านคุณภาพคือนวัตกรรมด้านการบริหารจัดการและนวัตกรรมด้านกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่วนข้อค้นพบด้านปัจจัยและกระบวนการ พบว่า ต้นทุนดำเนินการภาครัฐสำหรับนักเรียนอนุบาลคนละ 7,263 บาท ต่อคนต่อปี ในปี พ.ศ. 2538 (ใกล้เคียงกับที่สถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดลสำรวจพบว่า ต้นทุนนักเรียนอนุบาลภาครัฐเท่ากับ 7,333 บาทต่อคนต่อปี ในปี 2540) โดยคิดเป็นค่าใช้จ่ายเงินเดือนครูร้อยละ 80.6 ของต้นทุนทั้งหมด เป็นค่าใช้จ่ายที่ถึงตัวนักเรียนโดยตรงเพียงร้อยละ 19.4 สำหรับข้อค้นพบด้านผลผลิตหรือพัฒนาการนักเรียน พบว่า ยังมีเด็กที่ยังมีน้ำหนักเทียบกับส่วนสูงต่ำกว่ามาตรฐานร้อยละ 10.35 ทั้งๆ ที่ สปช.จัดอาหารกลางวันและนมให้ รวมทั้งกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข จัดอาหารเสริมนมให้แก่เด็กน้ำหนักต่ำโดยเฉพาะอีกทางหนึ่ง ส่วนพัฒนาการด้าน สติปัญญา มีนักเรียนที่มีสติปัญญาต่ำกว่าอายุถึงร้อยละ 27 ทั้งนี้เนื่องจากครูส่วนใหญ่ยังจัดกิจกรรมแบบครูเป็นศูนย์กลาง มุ่งการจำเนื้อหาและการอ่านเขียน ทั้งๆ ที่ สปช.ได้พัฒนานวัตกรรมฝึกกระบวนการคิดและจัดอบรมให้แก่ครูไปแล้ว แต่เนื่องจากการบริหารจัดการที่เป็นอยู่ยังไม่มีประสิทธิภาพ สำหรับการประเมินพัฒนาการด้านจริยธรรม พบว่า ด้านการรู้จักตนและด้านคุณลักษณะทางสังคม มีเด็กรับรู้ในระดับต่ำกว่าวัยร้อยละ 24-30 และร้อยละ 19-29 ตามลำดับ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าเมื่อพัฒนาการด้านสติปัญญาต่ำจะทำให้พัฒนาการด้านจริยธรรมต่ำหรือชะงักไปด้วย เพราะพัฒนาการด้านสติปัญญาหรือการรู้คิดของระบบประสาทและสมองเป็นพื้นฐานของพัฒนาการทุกด้าน รวมทั้งอารมณ์-จิตใจ และจริยธรรม โดยพัฒนาการด้านจริยธรรมก่อรูปได้ดีในช่วงอายุ 3-8 ปี (สปช., 2541 : 108-110)

อย่างไรก็ตาม การประเมินผลครั้งนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาก่อนหน้านี้ และการประเมินแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ในช่วงกลางแผนสำหรับแผนด้านปฐมวัย ซึ่งมีการประเมินพัฒนาการเด็ก พบว่า เมื่อให้เกณฑ์ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม มีเด็กผ่านเกณฑ์พัฒนาการทางร่างกายมากที่สุด (ร้อยละ 93.2) รองลงมาคือด้านกล้ามเนื้อใหญ่ (ร้อยละ

76) ด้านอารมณ์-จิตใจ (ร้อยละ 67.7) ด้านสังคม (ร้อยละ 66.9) และด้านกล้ามเนื้อเล็ก (ร้อยละ 64.7) ตามลำดับ แต่ด้านสติปัญญา มีเด็กเพียงร้อยละ 2.3 เท่านั้นที่ผ่านเกณฑ์ และถ้าใช้เกณฑ์ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม พบว่า พัฒนาการด้านสติปัญญา มีเด็กผ่านเกณฑ์เพียงร้อยละ 15 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ "ไม่ระบุปีที่พิมพ์" : 200-203 อ้างใน สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 111) ส่วนการประเมินศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดในปี พ.ศ. 2536 พบว่า ถ้าใช้เกณฑ์ร้อยละ 80 เป็นตัวตัดสิน พบว่าไม่มีเด็กผ่านเลยในพัฒนาการทุกด้าน ถ้าใช้เกณฑ์ร้อยละ 60 ด้านสติปัญญามีเด็กผ่าน ร้อยละ 6 แสดงว่าไม่ได้จัดกิจกรรม/กิจกรรมที่จัดให้เด็ก ไม่ได้กระตุ้นการรับรู้ การสัมผัส การคิด ของสมองเด็ก ครู/ผู้ดูแลเด็ก เน้นการเรียนเขียน-อ่านหรืออาจเข้าใจว่าการเรียน-เขียน-อ่านจะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2536 : 7-8 อ้างใน สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ 2541 : 111) จากการวิจัยประเมินผลประสิทธิภาพการใช้ครู พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา มี 2 ด้าน คือ ด้านผู้บริหารและด้านครู ด้านครู พบว่าการเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนมาเป็นเทคนิคการสอนแบบใหม่เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา และฝ่ายบริหารยังไม่เข้าใจหลักการอนุบาลศึกษาแบบใหม่ และมีการบริหารจัดการยังไม่มุ่งด้านคุณภาพ จึงทำให้การพัฒนาครูอย่างเป็นระบบมีอุปสรรคมาก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2539 : 49-50 อ้างใน สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ 2541 : 111) นอกจากนี้สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ยังได้ประเมินพัฒนาการประจำปีการศึกษา 2537-2539 พบว่า เด็กในกลุ่มตัวอย่างมีสติปัญญาต่ำกว่าอายุร้อยละ 19.79, 27.0 5 และ 23.92 ในปี 2537-2539 ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540: เอกสารอัดสำเนา อ้างในสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 21)

2) **กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ** ได้จัดบริการให้แก่เด็กปฐมวัย ในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เพิ่มขึ้นจาก 350 ศูนย์ ในปี 2534 เป็น 3,258 ศูนย์ ในปี 2539 โดยมีเด็กนักเรียนประมาณ 191,000 คน ซึ่งเป็นพัฒนาการด้านปริมาณ สำหรับการพัฒนาเชิงคุณภาพ ได้มุ่งเน้นการฝึกอบรมที่เลี้ยง การจัดกิจกรรมพัฒนาสื่อการศึกษา และการจัดทำแนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก รวมทั้งจัดกิจกรรมอื่นอันเป็นการเสริมสร้างคุณภาพทางการศึกษา (กมล รอดคล้าย และคณะ, 2540 : 1)

อย่างไรก็ตาม กรมการศาสนาก็ได้สนับสนุนงบประมาณให้มีการประเมินประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอนของศูนย์ อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ในปีงบประมาณ 2539 (กมล รอดคล้าย และคณะ, 2540 : 94-97) ในการวัดพัฒนาการทางสติปัญญา โดยการใช้แบบทดสอบความพร้อมทาง สติปัญญา พบว่า เด็กมีความพร้อมด้านสติปัญญาโดยผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกด้าน ทั้งด้านการหาภาพ เหมือน การจำแนก ความสัมพันธ์ระหว่างตาและมือ การฟัง คณิตศาสตร์และตรรกศาสตร์ โดยมี คะแนนเฉลี่ย 72 คะแนน จากคะแนนเต็ม 85 (หรือ ร้อยละ 84) โดยผู้วิจัยให้เหตุผลว่า เนื่องมาจากการจัดการศึกษาของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะที่พบน้ำหนักของเด็กที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานถึงร้อยละ 40 จนอาจกล่าวได้ว่ายังมีเด็กจำนวนมากอยู่ในภาวะทุพโภชนาการ สำหรับพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง พบว่า เด็กมีพัฒนาการดีขึ้น รู้จัก รับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ช่วยเหลือตนเองได้ รู้จักการอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักการแบ่งปัน มีน้ำใจ และ รู้จักกราบไหว้ สามารถแยกแยะสิ่งที่ดี-ไม่ดี และบาปบุญคุณโทษได้ แต่เมื่อพิจารณาในเรื่องสภาพการจัดการศึกษา พบว่า ครูพี่เลี้ยงเด็กยังมีวุฒิค่อนข้างต่ำ และขาดการพัฒนาหรือฝึกอบรมอย่างเพียงพอ ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญ และสมควรได้รับการปรับปรุงอย่างเร่งด่วน โดยมีการจัดฝึกอบรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

3) กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กรมพัฒนาชุมชน โดยกองพัฒนาเด็ก ได้กำหนดให้มีการประเมินระดับการพัฒนาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี 2534 เป็นต้นมา เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานของศูนย์ ที่กระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ว่าได้ดำเนินการอย่างมีคุณภาพ/มีประสิทธิภาพ และมีมาตรฐานมากน้อยเพียงใด กองพัฒนาเด็กได้ทำการสำรวจศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพิ่มขึ้นจำนวนมาก คือ เพิ่มจาก 5,123 ศูนย์ ในปี 2538 เป็น 5,838 ศูนย์ ในปี 2539 (เพิ่มขึ้นร้อยละ 12.25) และ 6,318 ศูนย์ ในปี 2540 (กรมพัฒนาชุมชน, 2541 : 1) ซึ่งกระจายอยู่ทั่วประเทศ

ในการประเมินการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กของกรมพัฒนาชุมชนในปี 2539 และปี 2540 กรมพัฒนาชุมชนได้กำหนดเกณฑ์ระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้งหมด 37 ตัว เป็นเกณฑ์ประเมินสำคัญ 11 ตัว โดยมีองค์ประกอบ 7 ด้าน คือ ด้านเด็ก บุคลากร การจัดการ การตรวจสอบสุขภาพ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องเล่น อาคารสถานที่ และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเกณฑ์ประเมินแต่ละตัว จะมีตัวชี้วัดหรือเป้าหมายไว้ให้เทียบเคียง และมีการจัดระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็น 3 ระดับ คือ ระดับดี (ต้องผ่านเกณฑ์ประเมินสำคัญ 9 ตัว) ระดับปานกลาง (ผ่านเกณฑ์ประเมินสำคัญ 5-8 ตัว) และระดับที่ต้องปรับปรุง (ผ่านเกณฑ์ประเมินสำคัญน้อยกว่า 5 ตัว) เป็นที่น่าสังเกตว่าเกณฑ์

การประเมินของกรมพัฒนาชุมชนทั้ง 2 ปี ใช้เกณฑ์ประเมินและตัวชี้วัดเดียวกัน และประเมินเฉพาะปัจจัย (Input) และกระบวนการ (Process) ไม่มีการประเมินด้านตัวเด็ก (Output) หรือพัฒนาการของเด็ก

ผลการประเมินระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กปี 2540 พบว่า มีศูนย์พัฒนาเด็กที่จัดอยู่ในระดับดี ร้อยละ 10.56 ระดับปานกลางร้อยละ 61.19 และระดับที่ต้องปรับปรุงร้อยละ 28.25 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2539 พบว่า จำนวนศูนย์ที่อยู่ในระดับดีในปี 2540 เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.54 ระดับปานกลางเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.57 ส่วนที่ต้องปรับปรุงร้อยละ 12.11 แสดงว่าการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีแนวโน้มดีขึ้น (กรมพัฒนาชุมชน, 2541 :)

4) **สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย** กรมการปกครอง โดยสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น ทำหน้าที่ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาของเทศบาลและเมืองพัทยา โดยมุ่งเน้นให้เทศบาลแต่ละเทศบาลจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ซึ่งแยกเป็นกลุ่มปฐมวัยศึกษา (อายุ 0-3 ปี) และ กลุ่มอนุบาลศึกษา (อายุ 4-5 ปี) โดยในปี 2540 มีเทศบาลที่จัดการศึกษาจำนวน 125 เทศบาล และ 1 เมืองพัทยา มีโรงเรียนทั้งหมด 489 โรงเรียน นักเรียน 330,313 คน สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น ได้จัดให้มีการประเมินคุณภาพของการจัดการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา เริ่มดำเนินการครั้งแรกในปี 2528 และดำเนินการอย่าง ต่อเนื่องมาจนถึงปี 2540 โดยได้ทำการปรับปรุงเครื่องมือการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา มา 3 ครั้ง คือ ในปี พ.ศ. 2531 , 2535 และ 2540 โดยปี 2540 ได้มีการปรับปรุงเครื่องมือการประเมินทั้งระบบ นับตั้งแต่ปัจจัยป้อนเข้า กระบวนการบริหาร และผลผลิตทางการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา 2521 (และฉบับปรับปรุง 2533) และนโยบายการจัดการศึกษาของกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย โดยแบ่งระบบการประเมินเป็น 3 ส่วนหลักๆ คือ ปัจจัยป้อนเข้า (Input) กระบวนการบริหาร (Process) และผลผลิตทางการศึกษา (Output) รวมทั้งผลกระทบท่อชุมชน แต่เนื่องจากการประเมินคุณภาพดังกล่าวทำเฉพาะในระดับประถมศึกษาบางชั้น ไม่ได้ทำการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของระดับก่อนประถมศึกษา แต่ผลการประเมินดังกล่าว พอจะสะท้อนภาพของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยได้บ้าง กล่าวคือ แม้ว่าโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยาจะเปิดสอนอนุบาลหลักสูตร 2 ปี มาแล้วก็ตาม แต่มีเด็กจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนในชั้น ป.1 ทำให้นักเรียน ป.1 ทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ได้รับการเตรียมความพร้อม และ กลุ่มที่ไม่ได้รับการเตรียมความพร้อม มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน และยังพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กยิ่งเรียนสูงขึ้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยิ่งต่ำลง โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์มีผล

สัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำที่สุดทุกระดับชั้น นอกจากนี้ยังพบว่า พฤติกรรมการสอนของครู ยังให้ความสำคัญกับวิธีการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง(child center) ต่ำสุดในช่วงหลายปีที่ผ่านมา และผู้บริหารสถานศึกษายังให้ความสำคัญกับงาน ธุรการ การเงิน และพัสดุ มากกว่างานบริหารวิชาการ (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2541 : 71-76)

จากการประเมินคุณภาพของเด็กปฐมวัย (อายุ 0-5 ปี) ของหน่วยงานต่างๆ และจากการประเมินคุณภาพของโรงเรียนในสังกัดต่างๆ แม้จะไม่ครบทุกสังกัด และบางสังกัดยังไม่ได้ประเมินตัวเด็กซึ่งเป็นผลผลิต (Output) ของการจัดบริการก็ตาม แต่ก็พอจะสรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูและการจัดบริการการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยของไทยในช่วงที่ผ่านมา ยังมีความวิกฤติในด้านคุณภาพ (quality crisis) อยู่มาก ด้วยเหตุผลหลายประการคือ

(1) เหตุผลทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้น ว่ามีหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบในเรื่องนี้หลายหน่วยงาน ประกอบกับรัฐยังไม่มียุทธศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยอย่างชัดเจน ทำให้หน่วยงานต่างๆ ดำเนินงานไปในแนวทางที่ตนถนัด หรือสอดคล้องตามภารกิจที่หน่วยงานทำอยู่แล้ว ขาดทิศทางการดำเนินงาน รวมทั้งขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณที่เพียงพอ

(2) แม้ว่าในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งได้เน้นการพัฒนาที่ให้คนเป็นศูนย์กลาง และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ก็ได้เน้นการพัฒนาเด็กเป็นศูนย์กลาง แต่นโยบายดังกล่าวก็ยังปฏิบัติได้น้อยในแต่ละสังกัด กล่าวคือครูยังเน้นการสอนแบบเรียนเขียนอ่าน ผู้บริหารสถานศึกษาขาดทักษะวิชาการในด้านอนุบาลศึกษา

(3) เท่าที่ผ่านมาหน่วยงานในแต่ละสังกัด ยังมุ่งเน้นการขยายตัวด้านปริมาณมากกว่า คุณภาพแม้ว่าหลายหน่วยงานได้มีความกระตือรือร้นในการประเมินคุณภาพของโรงเรียนหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในขณะที่อีกหลายสังกัดยังไม่ได้ทำ หรือไม่ได้ทำอย่างต่อเนื่อง

(4) เกณฑ์ประเมินคุณภาพที่ใช้อยู่ยังมีความแตกต่างกันอยู่มาก โดยหน่วยงานส่วนใหญ่จะมีการประเมินคุณภาพเฉพาะปัจจัยนำเข้า (Input) และกระบวนการ (Process) ไม่ค่อยมีการประเมินด้านตัวเด็กซึ่งเป็นผลผลิต (Output) จากการจัดบริการ รวมทั้งยังขาดการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยหรือเด็กวัยก่อนประถมศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยหรือเด็กวัยก่อนประถมศึกษาทำได้ยากและต้องทำทุกด้าน รวมทั้งยังไม่มี

เกณฑ์หรือมาตรฐานการประเมินที่เป็นมาตรฐานของเด็กไทย (gold standard) ที่ใช้กันอยู่มากจะอิงเกณฑ์ของต่างประเทศ

(5) จากผลการประเมินปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ แสดงให้เห็นว่าครูหรือผู้ดูแลเด็กยังไม่สามารถเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมการสอน โดยเน้นเด็กหรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และผู้บริหารสถานศึกษายังมีพฤติกรรมที่ไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาวิชาการด้านอนุบาลศึกษาซึ่งเป็นนวัตกรรมใหม่ ทำให้ครูหรือผู้ดูแลเด็กปฐมวัยมีน้อย และครูหรือผู้ดูแลเด็กไม่ได้รับการส่งเสริมให้ได้รับการฝึกอบรม/ฝึกปฏิบัติการ ทำให้ขาดทักษะในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เต็มศักยภาพ

(6) วิกฤตคุณภาพคงมีพื้นฐานมาจากครอบครัวและชุมชนที่แวดล้อมตัวเด็กด้วย ซึ่งรัฐคงมองข้ามการดูแลของพ่อ-แม่ หรือสมาชิกในครอบครัวและชุมชนไม่ได้ เพราะปัจจุบันมักพบว่า พ่อ-แม่ หรือผู้ดูแลเด็กที่บ้าน มักขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดจิตสำนึกและความรับผิดชอบ ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ดังนั้นการมีปฏิสัมพันธ์หรือการมีส่วนร่วมของโรงเรียน/สถานบริการเลี้ยงดูเด็กกับพ่อ-แม่/ผู้ดูแลเด็กในครอบครัว และผู้นำชุมชนก็จะช่วยเพิ่มคุณภาพของบริการ ซึ่งจะส่งผลดีต่อทั้งตัวเด็ก ผู้ปกครอง/พ่อ-แม่ และส่งผลดีต่อประเทศชาติได้ด้วย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการศึกษาวิจัยนี้คือสถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 0-6 ปี ที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลการจัดบริการอบรมเลี้ยงดูหรือให้การศึกษาแก่เด็ก และจากการแนะนำว่ามีคุณภาพในสายตาของนักวิชาการและผู้ให้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กกลุ่มอายุ 0-3 ปี และกลุ่มอายุ 3-6 ปี ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และพื้นที่ในส่วนภูมิภาค

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ จำนวน 20 แห่ง ซึ่งคัดเลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เฉพาะสถานเลี้ยงดูเด็กที่ได้รับรางวัลดีเด่นหรือที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป แบ่งเป็นสถานเลี้ยงดูเด็กที่ดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 14 แห่ง และในเชิงธุรกิจเอกชนหรือชุมชน จำนวน 6 แห่ง ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 9 แห่ง และพื้นที่ในส่วนภูมิภาคของภาคเหนือ (เชียงใหม่) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จ. สกลนคร) ภาคกลาง (ปทุมธานี นครปฐม ลพบุรี และสระบุรี) ภาคใต้ (สงขลา และยะลา) และภาคตะวันออก (จันทบุรี) รวมเป็น 11 แห่ง ซึ่งให้บริการแก่เด็กในกลุ่มอายุ 0-3 ปี จำนวน 5 แห่ง กลุ่มอายุ 3-6 ปี จำนวน 8 แห่ง และกลุ่มอายุ 0-6 ปี จำนวน 7 แห่ง ทั้งนี้จัดเป็นสถานเลี้ยงดูเด็กในระบบโรงเรียน จำนวน 7 แห่ง และนอกระบบโรงเรียน จำนวน 13 แห่ง (ดูตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 กลุ่มตัวอย่างสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพที่เป็นกรณีศึกษา

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก	ในระบบโรงเรียน			นอกระบบโรงเรียน			สถานที่ตั้ง (จว./ภาค)	ผู้ดำเนินการ
	0-3 ปี	3-6 ปี	0-6 ปี	0-3 ปี	3-6 ปี	0-6 ปี		
สถานเลี้ยงดูเด็กทั่วไป								
1. ศูนย์เด็กฯ วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต					✓		กทม. (กลาง)	รัฐ
2. โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก		✓					กทม.(กลาง)	รัฐ
3. โรงเรียนวัดคณิกาผล		✓					กทม. (กลาง)	รัฐ
4. โรงเรียนต.ช.ด.บ้านคลองมะลิประเวศวิทยา		✓					จันทบุรี (ตะวันออก)	รัฐ
5. โครงการเลี้ยงเด็กกลางวันฯ รพ.รามฯ				✓			กทม. (กลาง)	รัฐ
6. ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก ม.เกษตรศาสตร์				✓			กทม.(กลาง)	รัฐ
7. สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ						✓	กทม. (กลาง)	รัฐ
8. ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม					✓		นครปฐม (กลาง)	รัฐ
9. ศูนย์เด็ก ฯ ร.ร.เทศบาล 4		✓					สระบุรี (กลาง)	รัฐ
10. ศูนย์เด็กเล็กบ้านห้วยโอน					✓		สงขลา(ใต้)	รัฐ
11. ร.ร.สาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่			✓				เชียงใหม่ (เหนือ)	รัฐ
12. ศูนย์พัฒนาเด็กฯ บัวหลวง					✓		กทม. (กลาง)	ชุมชน
13. บ้านศรีนครินทร์						✓	กทม. (กลาง)	ชุมชน
14. โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก		✓					กทม. (กลาง)	ธุรกิจ
15. ศูนย์พัฒนาเด็กฯ นวนคร						✓	ปทุมธานี (กลาง)	ชุมชน
16. โรงเรียนอนุบาลบรรจรัตน์	✓						ลพบุรี (กลาง)	ธุรกิจ
17. ศูนย์เด็กโพนทอง						✓	สกลนคร (อีสาน)	ชุมชน
สถานเลี้ยงดูเด็กเฉพาะ					✓			
18. ศูนย์เด็กเคลื่อนที่ห้วยกระทิง							ยะลา (ใต้)	รัฐ
19. ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ						✓	เชียงใหม่ (เหนือ)	รัฐ
20. สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์						✓	เชียงใหม่ (เหนือ)	รัฐ
รวมตามกลุ่มอายุเด็ก	1	5	1	4	3	6		
รวมตามรูปแบบการจัด	7			13				

การเก็บข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็กแต่ละแห่งมีผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็กแต่ละ 1 คน เป็นจำนวน 20 คน ครู/ผู้ดูแลเด็กที่รับผิดชอบเด็กที่ศึกษาแต่ละ 1-5 คน เป็นจำนวน 62 คน ผู้ปกครองและเด็กในครอบครัวเดียวกันแต่ละ 5-6 คน เป็นจำนวนผู้ปกครอง 97 คนและเด็ก 101 คน โดยเป็นผู้ปกครองเด็กกลุ่มอายุ 0-3 ปี จำนวน 46 ครอบครัว และกลุ่มอายุ 3-6 ปี จำนวน 51 ครอบครัว

3.2 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และการบันทึกภาพ วิดีทัศน์ ดังนี้

3.2.1 แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบฟอร์มที่มีข้อความปลายเปิดสำหรับใช้ซักถาม และบันทึกคำตอบ โดยแบ่งเป็น

1) แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก ประกอบด้วยข้อความในการซักถามผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการแบ่งเป็น 6 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับ ตำแหน่งงาน ระยะเวลาการทำงาน อายุ เพศ การศึกษา สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์การทำงาน การฝึกอบรมเกี่ยวกับวิชาชีพ การดูงานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็ก การเข้าร่วมประชุมสัมมนา การเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพ แนวคิด/ปรัชญาและนโยบายในการจัดสถานเลี้ยงดูเด็ก การเป็นสมาชิกวารสารด้านการพัฒนาเด็ก และการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองเด็ก

ตอนที่ 2 การบริหารงานของสถานเลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาการดำเนินงาน จำนวนห้องในสถานเลี้ยงดูเด็ก จำนวนบุคลากร จำนวนเด็ก ความคิดเห็นต่ออัตราส่วนของจำนวนครู/ผู้ดูแลเด็กกับจำนวนเด็กในการดูแลรับผิดชอบ เกณฑ์การรับสมัครครู/ผู้ดูแลเด็ก วิธีการทำความเข้าใจกับบุคลากร แนวทางการดำเนินงานของสถานเลี้ยงดูเด็ก การวางแผนการดำเนินงาน การจัดส่งบุคลากรเข้ารับการฝึกอบรม จำนวนบุคลากรที่รับเข้าทำงานและออกงานปีที่ผ่านมา การสร้างขวัญ/กำลังใจให้กับบุคลากร การมีส่วนร่วมของบุคคลภายนอกในการดำเนินการสถานเลี้ยงดูเด็ก

ตอนที่ 3 การบริหารการเงินของสถานเลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียกเก็บค่าบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก แหล่งรายได้อื่นของสถานเลี้ยงดูเด็ก ค่าใช้จ่ายของสถานเลี้ยงดูเด็ก งบลงทุนก่อตั้งสถานเลี้ยงดูเด็กและแหล่งที่มา การตรวจสอบการใช้จ่ายในการดำเนินงาน และการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินจากหน่วยงานภายนอก และผลการตรวจสอบ

ตอนที่ 4 ทศนคติของผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดงานการพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็ก แนวคิดการเรียนรู้บนเล่น เกณฑ์ขั้นต่ำของสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ การกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำในการควบคุมคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กของราชการ ความคุ้มค่าของการลงทุนในเด็กวัย 0-5 ปี

ตอนที่ 5 การดำเนินงานสถานเลี้ยงดูเด็กและปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลความปลอดภัยของเด็ก การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก การวางแผนพัฒนาบุคลากร การจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศ การประชาสัมพันธ์สถานเลี้ยงดูเด็ก การจัดระบบการเงินและบัญชี และปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงาน

2) แบบสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานดูแลเด็ก ประกอบด้วยข้อคำถามในการซักถามครู/ผู้ดูแลเด็ก แบ่งเป็น 7 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับอายุ เพศ ระดับการศึกษาสูงสุด การนับถือศาสนา ระยะห่างของที่พักอาศัยกับสถานเลี้ยงดูเด็ก และภาวะสุขภาพ

ตอนที่ 2 ประวัติการทำงานและการฝึกอบรม ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการทำงานที่ผ่านมา ประวัติการเข้ารับการฝึกอบรมด้านความพร้อมเด็ก และความต้องการความรู้เพิ่มเติมสำหรับปฏิบัติงานในสถานเลี้ยงดูเด็ก

ตอนที่ 3 การทำงานและความพึงพอใจในงาน ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาการทำงาน เหตุผลที่เข้ามาเป็นครู/ผู้ดูแลเด็ก จำนวนเด็กที่รับผิดชอบดูแล อัตราค่าตอบแทน ความเหมาะสมของค่าตอบแทน ความร่วมมือในการทำงานจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่ออาชีพ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติของครู/ผู้ดูแลเด็ก และเกณฑ์ขั้นต่ำในการคัดเลือกครู/ผู้ดูแลเด็ก

ตอนที่ 5 ลักษณะการปฏิบัติงาน ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประจำวัน การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน การดูแลสุขภาพอนามัยของเด็ก การดูแลเรื่องอาหารและโภชนาการ การดูแลอาคารสถานที่ การจัด/ทำบัญชี ธุรการ/การเงิน การรายงานผลการปฏิบัติงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงาน

ตอนที่ 6 แนวทางในการจัดหลักสูตร ได้แก่ ข้อมูลลักษณะการจัดหลักสูตร วิธีการจัดการเรียนการสอน วิธีจัดกิจกรรม

ตอนที่ 7 ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหาร ปัญหาในการทำงานกับหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน และข้อเสนอแนะ

3) แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็ก ประกอบด้วยข้อคำถามในการซักถามผู้ปกครอง แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ ความสัมพันธ์กับเด็ก การนับถือศาสนา สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ และรายได้ของครอบครัว

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับอายุ เพศ ลำดับการเกิด จำนวนพี่น้องทั้งหมด ประวัติการได้รับวัคซีน ลักษณะความพิการ โรคประจำตัว ผู้รับผิดชอบดูแลเด็กก่อนเข้าสถานเลี้ยงดูเด็ก

ตอนที่ 3 การใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุผลของการส่งลูกเข้าสถานเลี้ยงดูเด็ก การสอบถามข้อมูลก่อนเข้ารับบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก อัตราค่าบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก การช่วยเหลือกิจกรรมสถานเลี้ยงดูเด็ก การให้ความสำคัญกับสถานเลี้ยงดูเด็ก ผู้ให้คำปรึกษาในการตัดสินใจเลือกสถานเลี้ยงดูเด็ก การเข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็ก

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของกิจกรรมและระเบียบต่างๆ การตอบสนองต่อพัฒนาการของเด็กทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ลักษณะพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงของเด็ก การได้รับบันทึกหรือรายงานเกี่ยวกับเด็ก ความคาดหวังในบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก

3.2.2 แบบสังเกต เป็นแบบฟอร์มที่มีข้อคำถามและประเด็นสำหรับใช้ซักถามประกอบ

การสังเกต และบันทึกข้อมูลรายละเอียดต่างๆ โดยแบ่งเป็น

1) แบบสังเกตพัฒนาการเด็ก ประกอบด้วยประเด็นการซักถามและสังเกตพฤติกรรมของเด็ก แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเด็ก ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อเด็ก เพศ อายุ ลำดับการเกิด ชื่อบิดา อายุของบิดา ระดับการศึกษาสูงสุดของบิดา อาชีพของบิดา ชื่อมารดา อายุของมารดา ระดับการศึกษาสูงสุดของมารดา อาชีพของมารดา ระยะเวลาเข้ารับบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก และระดับชั้นเรียน

ตอนที่ 2 ลักษณะพัฒนาการของเด็ก ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการด้านร่างกาย (น้ำหนัก ส่วนสูง ภาวะสุขภาพ/โภชนาการ ลักษณะโครงร่าง ความแข็งแรงของร่างกาย การชักกล้ามเนื้อใหญ่-เล็ก ความสัมพันธ์ของประสาทและกล้ามเนื้อ และการทรงตัว) พัฒนาการ

ด้านอารมณ์-จิตใจ (การแสดงความรู้สึกต่อตนเอง การรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น การรับรู้อะไรดีไม่ดี การเกิดอารมณ์ต่อผู้อื่น การควบคุมอารมณ์ และการแสดงออกในสภาพการณ์ต่างๆ) พัฒนาการด้านสังคม (การช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตามกฎระเบียบ การยอมรับผู้อื่น การเล่นกับเพื่อน การช่วยเหลือแบ่งปันผู้อื่น) พัฒนาการด้านสติปัญญา (การสังเกตจดจำสิ่งรอบตัว การจำแนกเปรียบเทียบ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ การใช้ความคิดสร้างสรรค์ การใช้ภาษาพูดสื่อความหมาย และการคิดแก้ปัญหา)

ตอนที่ 3 คุณลักษณะเด่นพิเศษ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะเด่นด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา

2) แบบสังเกตคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก ประกอบด้วยประเด็นการสังเกตและการซักถามผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก แบ่งเป็น 10 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสถานเลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับประเภทของสถานเลี้ยงดูเด็ก สภาพอาคารของสถานเลี้ยงดูเด็ก สภาพแวดล้อมรอบสถานเลี้ยงดูเด็ก ระยะเวลาที่เปิดดำเนินการสถานเลี้ยงดูเด็ก วันเวลาให้บริการ ช่วงเวลาให้บริการ อัตราค่าบริการ จำนวนเด็กที่ดูแลทั้งหมด จำนวนบุคลากรทั้งหมด จำนวนห้องทั้งหมด แผนผังการจัดพื้นที่ภายในสถานเลี้ยงดูเด็ก และแผนที่ตั้งสถานเลี้ยงดูเด็ก

ตอนที่ 2 การบริหารงานทั่วไป ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการขออนุญาตจัดตั้งสถานเลี้ยงดูเด็ก การเข้ารับการปฐมนิเทศดำเนินงานสถานเลี้ยงดูเด็ก การจัดทำทะเบียน และการจัดเก็บข้อมูล การพิจารณาความเหมาะสมของบุคลากรเข้าทำงาน การจัดให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรม

ตอนที่ 3 การจัดการอาคารสถานที่และอนามัยสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทำเลที่ตั้ง ลักษณะของอาคาร ความเหมาะสมของห้อง ลักษณะทางเข้า-ออก ความเหมาะสมของประตู-หน้าต่าง ลักษณะของพื้นที่ใช้สอย ขนาดของพื้นที่ใช้สอย การจัดแบ่งพื้นที่ใช้สอย ความเหมาะสมของแสง การถ่ายเทของอากาศ สภาพพื้นภายในอาคาร ลักษณะของบันได การกั้นรั้วบริเวณภายนอก การกำจัดสิ่งปฏิกูล พื้นที่ของสนามเด็กเล่น อุปกรณ์ของเล่นสนาม ขนาดของระเบียบอาคาร การติดตั้งเครื่องตัดไฟ/เครื่องดับเพลิง

ตอนที่ 4 การจัดการวัสดุอุปกรณ์ในการพัฒนาเด็ก ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเที่ยงตรงของตู้หรือชั้นวางสิ่งของ เครื่องใช้ในการนอน ภาชนะใช้ในการบริโภค เครื่องใช้สำหรับทำความสะอาด โต๊ะ-เก้าอี้เด็ก ของเล่นและสื่อพัฒนาเด็กในร่มและกลางแจ้ง และเครื่องชั่งน้ำหนัก-วัดส่วนสูง

ตอนที่ 5 การจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาเด็ก ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมเพื่อสุขภาพและการเจริญเติบโต กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ กิจกรรมเพื่อโภชนาการ กิจกรรมเพื่อพักผ่อน และกิจกรรมนันทนาการ/การออกกำลังกาย

ตอนที่ 6 การจัดการบุคลากร ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติของเจ้าของกิจการ/ผู้บริหาร คุณสมบัติของครู/ผู้ดูแลเด็ก และคุณลักษณะของครู/ผู้ดูแลเด็ก

ตอนที่ 7 จำนวนผู้ดูแลเด็กและเด็ก ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับสัดส่วนผู้ดูแลเด็กต่อเด็ก สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี 2-4 ปี และ 4-6 ปี

ตอนที่ 8 พฤติกรรมของครู/ผู้ดูแลเด็กต่อเด็ก ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะท่าทางและการแสดงออก

ตอนที่ 9 ความสัมพันธ์ของครู/ผู้ดูแลเด็กกับผู้ปกครอง ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการพูดคุยทักทาย การรับฟังความคิดเห็น การเข้าร่วมกิจกรรมครู-ผู้ปกครอง การรายงานพฤติกรรมเด็ก การร่วมมือแก้ไขปัญหาเด็ก การจัดทำสื่อกลางของสถานเลี้ยงดูเด็ก

ตอนที่ 10 การประเมินผลการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงานสถานเลี้ยงดูเด็ก การประเมินพัฒนาการเด็ก และการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู/ผู้ดูแลเด็ก

3) **การบันทึกภาพวิดีโอ** เป็นการถ่ายภาพและบันทึกเทปวิดีโอทัศนสถานเลี้ยงดูเด็ก โดยแหล่งข้อมูลที่ทำกรบันทึกภาพประกอบด้วยสภาพแวดล้อมภายนอกของสถานเลี้ยงดูเด็ก (สภาพชุมชนทั่วไป บริเวณโดยรอบสถานเลี้ยงดูเด็ก และสภาพบริเวณรั้วภายนอกสถานเลี้ยงดูเด็ก) สภาพแวดล้อมภายในของสถานเลี้ยงดูเด็ก (สภาพบริเวณภายในโดยรอบ สภาพตัวอาคารสถานที่ภายนอก และสภาพตัวอาคารสถานที่ภายใน) สภาพการจัดพื้นที่ใช้สอยภายในตัวอาคาร (ห้องธุรการ ห้องกิจกรรมเด็ก ห้องน้ำ-ห้องส้วม ห้องรับประทานอาหาร ห้องนอน ห้องครัว ห้องพยาบาลและ ห้องสมุด) ลักษณะของกิจกรรมสำหรับเด็ก (รูปแบบของกิจกรรม ลักษณะการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และการดูแลสุขนิสัยของเด็ก) และปฏิสัมพันธ์ของครู/ผู้ดูแลเด็ก (กับเด็กและกับผู้ปกครอง)

เครื่องมือเหล่านี้คณะผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้กับสถานเลี้ยงดูเด็กที่เปิดบริการดูแลเด็กปฐมวัย 1 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลคหกรรมศาสตร์เกษตร สังกัดภาควิชาคหกรรมศาสตร์ คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ขณะเปิดให้บริการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในรูปแบบโรงเรียนอนุบาล ได้แก่เด็กอายุระหว่าง 2 1/2 - 6 1/2 ในช่วงกลางเดือนกุมภาพันธ์ 2542 โดยทำการสัมภาษณ์ครูใหญ่ ครูประจำชั้นอนุบาล และผู้ปกครองเด็ก ตลอดจนสังเกตพฤติกรรมของเด็กที่ผู้ปกครอง ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย รวมทั้งสังเกตคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก ถ่ายภาพและทำการบันทึก

ภาพที่ดีที่ค้นสถานเลี้ยงดูเด็ก ทั้งนี้เพื่อประเมินตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือการวิจัยแต่ละขั้นในการใช้งาน และซักซ้อมกระบวนการทำงานของคณะผู้วิจัยในการดำเนินการจัดเก็บข้อมูล ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความชัดเจนในเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันในเรื่อง คำถามต่างๆทำให้สามารถปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามให้มีความชัดเจนในการสื่อความหมาย และตรงกับประเด็นที่ต้องการทราบข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ ดังนี้

3.3.1 ติดต่อประสานงานหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน เพื่อขอข้อมูลเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานสถานเลี้ยงดูเด็กที่กำหนดขึ้น และรายชื่อสถานเลี้ยงดูเด็กกลุ่มอายุ 0-3 ปี และ 3-6 ปี ที่มีคุณภาพหรือได้รับรางวัลตามระดับคุณภาพต่างๆ

3.3.2 สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงสถานเลี้ยงดูเด็กทั้งในระบบการศึกษา และนอกระบบการศึกษาที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชนหรือชุมชน ซึ่งเปิดให้บริการในเขตกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาค โดยเป็นสถานเลี้ยงดูเด็กที่ได้รับการประเมินว่ามีคุณภาพหรือได้รับรางวัลประกาศเกียรติคุณตามเกณฑ์ของหน่วยงานสังกัด รวมทั้งได้รับคำแนะนำจากนักวิชาการและผู้ใช้บริการทั่วไปจากการพูดคุยซักถาม สำหรับสถานเลี้ยงดูเด็กในชุมชนที่ไม่ได้สังกัดหน่วยงานภาครัฐ

3.3.3 ติดต่อขอความอนุเคราะห์สถานเลี้ยงดูเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแต่ละแห่ง โดยส่งหนังสือเป็นทางการถึงผู้อำนวยการสถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์พัฒนาเด็ก/โรงเรียนอนุบาล พร้อมทั้งรายละเอียดของโครงการวิจัย วัตถุประสงค์ และขอบข่ายของการวิจัย เพื่อขออนุญาตจัดเก็บข้อมูลในสถานเลี้ยงดูเด็ก และขอความร่วมมือติดต่อผู้ปกครองเด็กอายุ 0-6 ปี จำนวนแห่งละ 5 ครอบครัว ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ และขอสังเกตพฤติกรรมเด็กที่อยู่ในสถานเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวดังกล่าว

3.3.4 ติดต่อประสานงานสถานเลี้ยงดูเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแต่ละแห่งทางโทรศัพท์ เพื่อบันทึกหมายวันเวลาจัดเก็บข้อมูลตามความสะดวกของสถานเลี้ยงดูเด็กล่วงหน้าก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคณะผู้วิจัยแยกกันเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก ครู/ผู้ดูแลเด็ก และผู้ปกครองเด็ก การสังเกตพัฒนาการเด็ก และคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก และการบันทึกภาพที่ดีที่ค้นสถานเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็กตามข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก ใช้เวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมงต่อคน การสัมภาษณ์ครู/ผู้ดูแลเด็ก ตามข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ครู/ผู้ดูแลเด็ก กระทำในช่วงบ่ายขณะที่เด็กนอน ใช้เวลาประมาณ 30-45 นาทีต่อคน และการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็ก ตาม

ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็ก กระทำในช่วงเช้าขณะที่ผู้ปกครองมาส่งเด็กหรือช่วงเย็นขณะที่รับเด็กกลับบ้าน ใช้เวลาประมาณ 30-45 นาทีต่อคน ส่วนการสังเกตพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็กที่ศึกษาทำการสังเกตอย่างต่อเนื่อง ขณะที่เด็กทำกิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวันในช่วงเช้าเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้ผู้สังเกตที่มีพื้นความรู้ทางพัฒนาการเด็ก 2-3 คน ในการสังเกตเด็กจำนวน 5 คน ในสถานเลี้ยงดูเด็กแต่ละแห่ง สำหรับการสังเกตคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก ดำเนินการโดยเดินสำรวจและสังเกตสภาพแวดล้อมการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กตามประเด็นต่างๆ ในแบบสังเกตคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กอย่างละเอียด รวมทั้งมีการถ่ายภาพและบันทึกภาพวิดีโอที่ค้นตามรายการในแบบบันทึกภาพวิดีโอที่ค้นสถานเลี้ยงดูเด็ก ทั้งนี้การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดใช้เวลาดำเนินการ 1-2 วัน (ไม่รวมเวลาที่ใช้ในการเดินทาง) ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลตั้งแต่มีนาคม-กรกฎาคม 2542 โดยเริ่มจัดเก็บข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็กในระบบการศึกษา ก่อนเปิดภาคการศึกษา 2541 แล้วจึงจัดเก็บข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็กนอกระบบการศึกษา ซึ่งเปิดให้บริการต่อเนื่องตลอดปี

3.3.5 ดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบในแบบฟอร์มต่างๆ และการบันทึกภาพวิดีโอที่ค้นก่อนออกจากสถานเลี้ยงดูเด็กแต่ละแห่งที่เก็บข้อมูล ตลอดจนรวบรวมเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่สถานเลี้ยงดูเด็กใช้ในการดำเนินงาน สำหรับเป็นข้อมูลในการนำเสนอวิธีการดำเนินงานสถานเลี้ยงดูเด็ก เช่น แผนแม่บทประชาสัมพันธ์ แผนปฏิบัติงาน แนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก เป็นต้น

3.3.6 ดำเนินการรวบรวมและเตรียมข้อมูลจำแนกตามผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก ครู/ผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครองเด็ก เด็ก และสถานเลี้ยงดูเด็ก สำหรับภาพวิดีโอที่ค้นมีการตัดต่อภาพให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานเลี้ยงดูเด็ก และสภาพการจัดบริการดูแลเด็ก ให้การศึกษาแก่เด็กของสถานเลี้ยงดูเด็กแต่ละแห่ง ในลักษณะของการนำเสนอประมวลภาพรูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ จากผลการวิเคราะห์กรณีศึกษา ใช้เวลาประมาณ 20-30 นาที

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

3.4.1 วิเคราะห์เชิงปริมาณข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เกี่ยวกับคุณลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเป็นข้อมูลจากผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก ครู/ผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครองเด็ก และเด็ก โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน

3.4.2 วิเคราะห์เชิงปริมาณข้อมูลพื้นฐานของสถานเลี้ยงดูเด็กที่ดำเนินการเก็บข้อมูล เกี่ยวกับประเภทของสถานเลี้ยงดูเด็ก ที่ตั้ง และสภาพอาคารสถานที่ ระยะเวลาเปิดดำเนินการ ระยะเวลาให้บริการ ช่วงเวลาให้บริการ อัตราค่าบริการ จำนวนเด็กทั้งหมด กลุ่มอายุของเด็ก จำนวนบุคลากรทั้งหมด จำนวนห้องเรียนทั้งหมด และรูปแบบการจัดบริการ โดยนำเสนอด้วยค่าสถิติพื้นฐาน และภาพวิทัศน์ประกอบ

3.4.3 วิเคราะห์เชิงคุณภาพข้อมูลการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงปรัชญาพื้นฐานในการจัดบริการ ระบบการบริหารจัดการ รูปแบบการดำเนินงาน หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อม การประกันคุณภาพการจัดบริการ และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน โดยใช้การพรรณนาข้อมูลอย่างมีแบบแผน

3.4.4 วิเคราะห์เชิงพรรณนาเปรียบเทียบเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานของหน่วยงานต่างๆ ที่รับผิดชอบกำกับดูแลการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย โดยคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก อันได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิต รวมทั้งเปรียบเทียบเกณฑ์ดังกล่าวกับเกณฑ์ของต่างประเทศ

3.4.5 วิเคราะห์เชิงคุณภาพหาข้อสรุปเกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กภายใต้บริบทของสังคมไทย โดยคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดการบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ จากคุณลักษณะเด่นที่พบในการสังเกตคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กแต่ละแห่ง นำมาประมวลสังเคราะห์เป็นเกณฑ์คุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 คุณภาพการบริหารจัดการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

ผลการศึกษาในส่วนนี้ ได้จากข้อมูลการสัมภาษณ์เจ้าของ/ผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กหรือโรงเรียนอนุบาลจำนวน 20 แห่งทั่วประเทศ ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของผู้บริหาร/เจ้าของ ปรัชญาและแนวคิดของโรงเรียน การบริหารงานบุคคล การบริหารการเงิน ทักษะติดต่อการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ทักษะติดต่อเกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็ก และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์เด็กหรือโรงเรียนอนุบาล

4.1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหาร

ผู้บริหารที่ศูนย์เด็กหรือโรงเรียนอนุบาลในการศึกษาค้างนี้ มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นผู้หญิง และสมรสแล้ว (ร้อยละ 68.4) เกือบทั้งหมดจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีและสูงกว่า (ร้อยละ 84.2) และเมื่อพิจารณาจากสาขาวิชาที่เรียนจบ พบว่า มีทั้งผู้บริหารที่จบการศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและที่เกี่ยวกับเด็ก เช่น การบริหารการศึกษา ครุศาสตร์ จิตวิทยาเด็ก นิเทศศาสตร์ เป็นต้น และผู้บริหารที่จบการศึกษาในสาขาอื่นๆ เช่น ภูมิศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ ภูมิศาสตร์ พยาบาล การเงินการธนาคาร ช่างศิลป์ วิทยาศาสตร์ และ บัญชี ในจำนวนที่พอๆกัน (ร้อยละ 47.4 และ ร้อยละ 52.6 ตามลำดับ) เป็นที่น่าสังเกตว่ายังพบผู้บริหารที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและประกาศนียบัตรชั้นสูง (ป.ว.ส.)

สำหรับประสบการณ์ก่อนเข้ามาทำงานในสถานบริการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบัน พบว่า 3 ใน 4 มีประสบการณ์ในการทำงานมาก่อน โดยเฉพาะประสบการณ์การเป็นผู้บริหารมาก่อน เช่น เป็นอาจารย์ใหญ่ รองอธิการบดี ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยครูใหญ่/ครู (ร้อยละ 42.2) นอกนั้นก็เคยเป็นพยาบาล ครู อนุบาล อาจารย์ หัวหน้าฝ่ายอนุบาล ผู้เฝ้าสภาพแรงงาน/คนงาน และนักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

เมื่อถามถึงประสบการณ์การฝึกอบรมและดูงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ พบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่จะผ่านการอบรมและดูงานในเรื่องที่เกี่ยวกับเด็กอนุบาลและพัฒนาการเด็กเกือบทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเทคนิคการเรียนการสอนเด็กอนุบาลในรูปแบบต่างๆ เช่น กระบวนการเรียนรู้โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child center approach) การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active learning approach) พัฒนาการเด็กและความผิดปกติของเด็ก การจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก ตลอดจนการดูแลเด็กพิเศษ รองลงไปคือเคยผ่านการอบรมในเรื่องที่เกี่ยวกับผู้บริหารศูนย์เด็กฯ หรือการบริหารด้านการเงิน การ

บริหารพัสดุ การบริหารงานบุคคล และ การใช้คอมพิวเตอร์สำหรับการบริหาร เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งสำหรับผู้ที่จะรับหน้าที่เป็นผู้บริหารไม่ว่าจะในองค์กรหรือในหน่วยงานประเภทใดก็ตาม

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของผู้บริหารจำแนกตาม เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และสาขาวิชาที่จบ

คุณลักษณะของผู้บริหาร	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	6	31.6
หญิง	13	68.4
รวม	19	100.0
สถานภาพสมรส		
โสด	5	26.3
สมรส	13	68.4
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	1	5.3
รวม	19	100.0
ระดับการศึกษา		
มัธยมศึกษา	1	5.3
ป.ว.ช./ป.ว.ส.	2	10.5
ปริญญาตรี	10	52.6
สูงกว่าปริญญาตรี	6	31.6
รวม	19	100.0
สาขาวิชาที่จบ		
สาขาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและการ	9	47.4
ศึกษา	10	52.6
สาขาอื่นๆ	19	100.0
รวม		

2) ปรัชญา แนวคิด และเป้าหมายของโรงเรียน

ปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียน แสดงถึงเจตนารมณ์ที่ชัดเจนของโรงเรียนในการจัดและพัฒนาการจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัยให้บรรลุผลตามที่ต้องการ โดยมีจุดเน้นหรือภาระกิจหลักที่โรงเรียนจะดำเนินการพัฒนาให้ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ให้สอดคล้องกับศักยภาพของโรงเรียน และความต้องการของผู้รับบริการ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพเด็กอย่างรอบด้าน

เมื่อถามผู้บริหารถึงปรัชญาและแนวคิดของโรงเรียน พบว่า **มีปรัชญา-แนวคิดที่หลากหลาย ซึ่งแสดงถึงจุดเน้นที่แตกต่างกันไป** กล่าวคือ

(1) **เน้นตัวเด็ก** ตามแนวธรรมชาติ ให้เด็กได้เล่น/เรียนรู้อย่างอิสระ เน้นคุณธรรมและความสุขสงบของเด็ก รวมทั้งบุคลิกภาพ ดังคำพูดต่อไปนี้

- **เน้นแนวธรรมชาติ** “การศึกษาที่ดีควรพยายามรักษาความเป็นธรรมชาติของเด็กไว้ และเปิดโอกาสให้จิตวิญญาณ ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ได้พัฒนาไปพร้อมกันอย่างสมดุล แนวการสอนที่นี้จึงจัดในรูปแบบที่เหมือนบ้าน เพื่อให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัย 0-7 ขวบ ที่ต้องการบ้านและครอบครัวที่อบอุ่น สำหรับพื้นฐานอันมั่นคงของจิตใจเพื่อการพัฒนาในลำดับต่อไป เน้นให้เด็กได้ใช้ชีวิตตามธรรมชาติของเด็ก และได้เล่นตามอิสระ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนจะเข้าเรียนเขียนอ่านในระดับประถมศึกษา”

- **เน้นคุณธรรมและความสุขสงบของเด็ก** “...การศึกษาของลูกหลานชาวพุทธ จึงต้องดำเนินไปเพื่อการเป็นอิสระพ้นทุกข์ได้ทั้งทางโลกและทางธรรม”

- **เน้นบุคลิกภาพ** “เด็กดี มีมารยาท แต่งกายสะอาด พูดจาอ่อนหวาน เด็กเล็กเบิกบาน วิชาการก้าวหน้า เยาวชนพัฒนา ปวงประชาร่วมใจ”

(2) **เน้นพัฒนาการของเด็กในทุกๆด้านอย่างสมดุล** โรงเรียนบางแห่งมีแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนในระดับอนุบาลโดยเน้นการสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านตามหลักสากลและแนวคิดใหม่ๆ เช่น active learning , เรียนปนเล่น เป็นต้น โดยมียุทธศาสตร์ในการบรรลุเป้าหมายคือการสนับสนุนการฝึกอบรมครูทุกคนอย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อว่า “ครูเก่ง เด็กเก่ง” และ “ครูดี เด็กดี” และบางแห่งก็สนับสนุนหลักการให้ความรักความเอาใจใส่ที่ดีต่อเด็ก รวมทั้งด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย ตามแนวคิดที่ว่า “ความรัก ความเอาใจใส่ อาหารดี มีพัฒนาการสมวัย” บางแห่งก็ใช้แนวคิดด้านกิจกรรมเสริมพัฒนาการทุกด้าน เช่น “เน้นกิจกรรม นำการศึกษา เสริมพลานามัย ฝึกคุณธรรม ทำกิจกรรมร่วมกัน” เป็นต้น

(3) **เน้นสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย** โดยเฉพาะสุขเด็กที่อยู่ในความดูแลของกรมอนามัย (กระทรวงสาธารณสุข) และ กรมประชาสัมพันธ์ (กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม)

(4) **เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน** โดยเฉพาะศูนย์เด็กที่อยู่ในความดูแลของกรมพัฒนาชุมชน (กระทรวงมหาดไทย) โดยใช้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้านการดูแลเด็ก การระดมทุน การนำแรงงานมาช่วยกันสร้าง/ซ่อมศูนย์เด็กและการพัฒนาศูนย์เด็ก

(5) **เน้นการจัดสวัสดิการเพื่อบุคลากรในหน่วยงาน** เช่น ศูนย์เด็กในมหาวิทยาลัย ศูนย์เด็กกองทัพเรือหรือศูนย์เด็กในหน่วยงานราชการ เป็นต้น

(6) **เน้นวิชาการ** โดยเฉพาะโรงเรียนอนุบาลที่อยู่ในระบบโรงเรียนมักมีแนวคิดและปรัชญาของโรงเรียนโดยเอาความรู้หรือวิชาการเป็นตัวนำ เช่น “ความรู้คู่คุณธรรม” หรือ “เลิศวิชา พลานามัยเยี่ยม เปี่ยมคุณธรรม” เป็นต้น ศูนย์เด็กในความดูแลของกรมการศึกษานักเรียนจะเน้นการสอดแทรกปรัชญาทางพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาด้านจิตใจของเด็กเข้าไปในแนวคิดของศูนย์เด็กด้วย

เมื่อพิจารณาโดยรวมทั้งโรงเรียนอนุบาลและศูนย์เด็กแล้วพบว่า ส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือเน้นตัวเด็กและพัฒนาการเด็กในทุกๆ ด้านทั้งด้านร่างกาย สังคม จิตใจ (คุณธรรม จริยธรรม) และสติปัญญาของเด็ก เป็นหลัก ยังมีศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลบางแห่งที่เน้นการเขียนอ่านและวิชาการในเด็กปฐมวัย

จะเห็นได้ว่ามีศูนย์เด็กหลายแห่งโดยเฉพาะศูนย์เด็กที่จัดตั้งขึ้นในหน่วยงานต่างๆ มีแนวคิดเบื้องต้นของการจัดตั้งศูนย์เด็กคือการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของบุคลากรในหน่วยงานในการดูแลบุตรหลานในช่วงเวลาทำงานในตอนกลางวัน เพื่อให้บุคลากรเหล่านี้สามารถทำงานได้อย่างหมดกังวล และหวังว่าจะเป็น การช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรให้แก่องค์กรได้ ได้แก่ ศูนย์เด็กในมหาวิทยาลัย ศูนย์เด็กในโรงพยาบาล ศูนย์เด็กในชุมชน ศูนย์เด็กในโรงงาน เป็นต้น

3) นโยบายและการดำเนินงาน

เป็นการกำหนดแนวทางกว้างๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ศูนย์เด็ก/โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินนโยบายตามภาระกิจของหน่วยงานต้นสังกัด ประกอบกับที่ผ่านมารัฐบาลยังไม่เคยมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอบรมเด็กปฐมวัยเป็นการเฉพาะ จึงนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ศูนย์เด็กบางแห่งเน้นเด็กเป็นหลักหรือนั้นเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยบางแห่งมีนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพบริการ บางแห่งมีนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและแม่ในชุมชนแออัด บางแห่งมีนโยบายสร้างความร่วมมือร่วมใจหรือการมีส่วนร่วมของพ่อแม่เด็กและชุมชน บางแห่งมีนโยบายด้านสวัสดิการให้แก่บุคลากรหรือพนักงาน เป็นต้น มีเพียงบางแห่งที่มีนโยบายเพียงเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแทนพ่อแม่ เท่านั้น

การดำเนินงานของศูนย์ส่วนใหญ่มีการวางแผนการดำเนินงานตั้งแต่รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน รายภาคการศึกษา และ รายปี โดยต้นปีจะเป็นการวางแผนการดำเนินงาน กลางปีเป็นการติดตามผล

การดำเนินงานและปลายปีเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยอาจจะอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากรหลายฝ่ายในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้บริหาร ครู และ ผู้ปกครองมากที่สุด รองลงไปที่คือ ผู้บริหารและครูช่วยกันทำ หรือผู้บริหารและผู้ช่วย/รอง ร่วมกันทำ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน มีศูนย์เด็กในสถาบันการศึกษาเท่านั้น ที่มีการวางแผนการดำเนินงานมาจากคณะ/ภาควิชาที่เกี่ยวข้อง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัด อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า ในการดำเนินงานของศูนย์ส่วนใหญ่แม้จะอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย แต่ส่วนใหญ่ยังขาดความร่วมมือจากชุมชน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าในช่วงที่ศึกษาเป็นช่วงที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) เพิ่งก่อตั้งได้ไม่นาน ส่วน อ.บ.ต.ที่มีมานานก็ไม่อยากยุ่งกับครูเพราะอยู่คนละสังกัด หรือศูนย์บางแห่งตั้งอยู่ในเขตเมืองที่รับเด็กจากพื้นที่ต่างๆไม่จำกัดเฉพาะพื้นที่เดียว

4) การบริหารงานบุคคล

ภาระกิจการบริหารงานบุคคลในศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลของผู้บริหาร เริ่มจาก

(1) การคัดเลือกบุคลากรที่จะเข้ามาทำงานเป็นครูและผู้ดูแลเด็ก พบว่า ผู้บริหารใช้เกณฑ์สำคัญในการคัดเลือกบุคลากร 3 ด้านหลัก คือ 1) วุฒิการศึกษาของครูและผู้ดูแลเด็ก เช่น ควรจบปริญญาตรี หรือ อย่างต่ำมัธยมศึกษาปีที่ 3 2) ประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนหรือการเลี้ยงดูเด็ก มาก่อน หรือเคยฝึกงานด้านนี้หรือเป็นศิษย์เก่ามาก่อน 3) บุคลิกภาพและความประพฤติของครู เช่น ต้องเป็นคนใจเย็น อ่อนน้อม มีความรับผิดชอบและตั้งใจทำงาน เคยเลี้ยงลูกมาแล้ว และรักเด็ก เป็นต้น นอกจากนี้ศูนย์เด็กบางแห่งอาจมีเกณฑ์ในการคัดเลือกอื่นๆเพิ่มเติม เช่น อายุ (ไม่เกิน 35 ปี) สุขภาพดี ไม่มีโรคติดต่อ บ้านใกล้ที่ทำงาน หรือต้องผ่านการทดสอบทางจิตวิทยา เป็นต้น แต่ก็มีศูนย์เด็กบางแห่งที่ครูที่เข้ามาทำงานโดยไม่ได้ผ่านการคัดเลือกของศูนย์ แต่เป็นการคัดเลือกโดยหน่วยงานต้นสังกัด แล้วส่งตัวมาทำงานที่ศูนย์ หลังจากบุคลากรผ่านการคัดเลือกแล้วจึงมีการชี้แจงให้บุคลากรที่เข้าใหม่ได้เข้าใจวัตถุประสงค์ หลักการดำเนินการ รองลงมาคือ เป้าหมาย และ กฎระเบียบของโรงเรียน โดยใช้วิธีการพูดคุยเป็นการส่วนตัว การจัดประชุม ชี้แจงกันอย่างเป็นทางการ

(2) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร โดยการส่งบุคลากรไปเข้ารับการฝึกอบรม หรือ ไปดูงานตามศูนย์เด็กต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่ตัวครูเองทั้งก่อนประจำการและระหว่างประจำการ แล้วนำความรู้ประสบการณ์ที่ได้กลับมาพัฒนาการเรียนการสอนของศูนย์ต่อไป อย่างไรก็ตามความสามารถในการพัฒนาบุคลากรในเรื่องดังกล่าว ขึ้นอยู่กับ หน่วยงานต้นสังกัดตลอดจนเครือข่ายการติดต่อระหว่างศูนย์เด็กกับผู้เกี่ยวข้อง เงินทุน และงบประมาณที่ศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลได้รับด้วย

(3) การสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากร ผู้บริหารศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาล ต่างให้ความสำคัญกับการสร้างขวัญและกำลังใจของบุคลากร เพื่อให้บุคลากรเหล่านั้นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มความสามารถ และทำงานไปนานๆ ไม่เข้าออกบ่อย สิ่งจูงใจที่

สำคัญนอกเหนือจากการพิจารณาปรับเงินเดือนให้ตามเวลาและโอกาสที่เหมาะสมแล้ว ก็มีการดูแลในเรื่องรายได้ สวัสดิการ เช่น เช่น ประกันสังคม การเบิกค่ารักษาพยาบาลและ สวัสดิการเงินกู้ และค่าล่วงเวลา และมีการสนับสนุนให้บุคลากรได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของตนเองโดยการเข้ารับการฝึกอบรมและการศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งการให้รางวัลตอบแทนความตั้งใจและความสามารถในการทำงาน แต่ถ้าเป็นบุคลากรในศูนย์เด็กนอกระบบราชการ สวัสดิการดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับงบประมาณและนโยบายของศูนย์เด็กเอง นอกจากการสร้างขวัญกำลังใจดังกล่าวแล้ว ผู้บริหารต่างก็มีวิธีการสร้างสิ่งจูงใจอื่นๆที่จะช่วย ดึงดูดให้บุคลากรอยากทำงานในศูนย์เด็กอย่างต่อเนื่อง เช่น ความเอื้ออาทรต่อบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่น่าอยู่ สะดวกสบายในการปฏิบัติงาน (เช่น รับเฉพาะคนในย่าน/ชุมชนใกล้เคียง) และให้ของรางวัลในโอกาสพิเศษ เช่น ปีใหม่ รวมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ตลอดจนการยกย่องชมเชยเมื่อบุคลากรแสดงความสามารถหรือทำในสิ่งที่ควรถือเป็นแบบอย่าง อย่างไรก็ตามมีสิ่งจูงใจสำคัญในการทำงานของบุคลากร คือการได้บรรจุเข้ามาเป็นข้าราชการซึ่งถือว่าเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง สวัสดิการดีอันเป็นสิ่งจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคลากรยังคงทำงานอยู่ที่เดิมต่อไป หรือย้ายจากศูนย์เด็กที่อยู่นอกระบบราชการมาทำงานในศูนย์เด็กที่อยู่ในระบบราชการ แต่ก็มีบุคลากรในศูนย์เด็กบางแห่งที่ยังคงทำงานอยู่ด้วยความผูกพันโดยไม่ได้คิดถึงเรื่องค่าตอบแทนเป็นสำคัญ

5) การบริหารการเงิน

รายได้ของศูนย์เด็กโดยทั่วไปมาจาก 3 แหล่ง คือ งบประมาณ ค่าบริการ และเงินบริจาค โดยศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลที่สังกัดหน่วยงานราชการ ส่วนใหญ่มีเงินรายได้หลักจากเงินงบประมาณซึ่งทางหน่วยงานต้นสังกัดเป็นผู้จัดสรรให้ ศูนย์เด็กที่อยู่นอกระบบโรงเรียนโดยเฉพาะศูนย์เด็กในชนบท หรือ ศูนย์เด็กในชุมชน ศูนย์เด็กของมูลนิธิ และศูนย์เด็กวัด จะเก็บค่าบริการจากผู้ปกครองเด็กได้ไม่มากนัก เนื่องจากผู้ปกครองเด็กส่วนใหญ่ยากจน จึงเรียกเก็บเท่าที่พอจ่ายได้ หรือ บางแห่งเปิดให้บริการฟรีโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย แล้วแต่ผู้ปกครองคนใดยินดีจะบริจาคให้แก่ทางศูนย์ ดังนั้นนอกเหนือจากงบประมาณที่ได้รับหรือค่าบริการที่เก็บปกติแล้ว จึงต้องอาศัยการบริจาคทั้งในรูปของเงิน สิ่งของ และ อาหาร มาช่วยในส่วนค่าใช้จ่ายของศูนย์ฯด้วย (ศูนย์เด็กบางแห่งได้รับเงินบริจาคและสิ่งของมากกว่าเงินงบประมาณและเงินรายได้จากค่าบริการ) นอกจากนี้ ศูนย์เด็กยังมีรายได้มาจากแหล่งอื่น เช่น จากองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) จากการทอดผ้าป่าจากการจัดคอนเสิร์ต และ ดอกเบียร์ เป็นต้น ส่วนค่าใช้จ่ายหลัก คือ ค่าตอบแทนบุคลากร ซึ่งได้จากงบประมาณที่ต้นสังกัดพิจารณาให้ ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่าอาหาร วัสดุ/อุปกรณ์ ค่าซ่อมบำรุงส่วนหนึ่งได้จากค่าบริการหรือค่าเทอมที่เก็บจากผู้ปกครอง และเงินบริจาค เงินบริจาคที่ทางศูนย์ได้

รับส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของศูนย์เด็ก การสร้างเครือข่าย ติดต่อกับผู้บริหารกับบุคคลภายนอก เช่น ผู้นำชุมชน คนในชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น เจ้าของโรงงานหรือสถานประกอบการในชุมชน เป็นต้น อันเป็นหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของผู้บริหาร

อย่างไรก็ตามผู้บริหารส่วนใหญ่มีหน้าที่ในการวางแผนและอนุมัติการใช้จ่ายเงินของศูนย์ โดยมีเจ้าหน้าที่การเงินหรือครูในศูนย์เด็กจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของศูนย์เด็กหรือโรงเรียนอนุบาล ส่วนใหญ่ยังไม่มี การตรวจสอบภายในกันอย่างจริงจัง ถ้าเป็นโรงเรียนอนุบาลในระบบโรงเรียนส่วนใหญ่จะมีคณะกรรมการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินกันภายใน และมีการตรวจสอบจากภายนอกอีกครั้งหนึ่งโดยหน่วยงานต้นสังกัด ส่วนศูนย์เด็กนอกระบบโรงเรียนบางแห่งมีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และมีการตรวจสอบภายในจากคณะกรรมการของศูนย์บ้าง แต่เป็นในลักษณะตรวจสอบความถูกต้องเท่านั้น และไม่มีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก

6) ทักษะของผู้บริหารต่อการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย

แม้ว่าศูนย์เด็กหรือโรงเรียนหลายแห่งจะให้ความสำคัญกับแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่จะให้เด็กเป็นศูนย์กลาง (Child Center) แต่ในความเป็นจริงยังไม่สามารถดำเนินกิจกรรมดังกล่าวได้อย่างเต็มที่ด้วยสาเหตุหลายประการ ได้แก่ ก) ครูส่วนใหญ่ยังติดบทบาทการเป็นผู้นำเด็กอยู่ ข) ผู้บริหารขาดความรู้เกี่ยวกับเทคนิคใหม่ๆ ด้านการดูแลเด็กปฐมวัย ค) บางแห่งมีเด็กมากทำให้ดูแลไม่ทั่วถึง การใช้แนวคิดนี้จึงทำได้ลำบาก แต่มีการเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความต้องการของตนเอง และทำตามความต้องการของเด็กมากขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมโดยให้มีการ ยึดหยุ่นตามความต้องการของเด็ก นอกจากนั้นการเรียนการสอนในศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลหลายแห่งเริ่มให้ความสำคัญกับการเล่นของเด็กมากขึ้น โดยให้เด็กได้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กับการเล่น (Learn and Play) มีบางแห่งที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ตามธรรมชาติของตัวเด็กเองอย่างอิสระ อย่างไรก็ตามยังมีศูนย์เด็กหรือโรงเรียนอนุบาลบางแห่งที่ยังคงจัดหลักสูตรหรือตารางเรียนตามแต่ครูผู้สอนจะเห็นสมควร หรือตามหลักสูตรของหน่วยงานต้นสังกัดและยังเน้นการเรียนเขียนอ่าน หรือ ความสามารถทางวิชาการของเด็กเล็กอยู่ วิธีที่ผู้บริหารจะแก้ไขเรื่องนี้ก็โดยการส่งครูไปอบรม/ดูงานการจัดหลักสูตรรูปแบบใหม่ๆ และผู้บริหารสนับสนุนให้ครูปรับการจัดกิจกรรมใหม่โดยการให้การสนับสนุนในทุกๆ ด้าน เช่น งบประมาณในการจัดทำสื่อ การอำนวยความสะดวกให้แก่ครูที่มีการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ เป็นต้น

7) ทักษะของผู้บริหารต่อเกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงเด็ก

เมื่อถามถึงเกณฑ์คุณภาพขั้นต่ำที่ศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลควรจะมี ผู้บริหารส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับคุณภาพในด้านที่เกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า (Input) โดยเฉพาะบุคลากร ทั้งตัวครู/ผู้ดูแลเด็กและตัวผู้บริหารเองด้วย (เช่น คุณสมบัติของครู บุคลิกภาพ การพูดจา

และอัตราส่วนครูต่อเด็ก) อาคารสถานที่ สื่ออุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน เป็นต้น ส่วนคุณภาพใน ด้านกระบวนการ (Process) ที่มีผู้บริหารบางแห่งให้ความสำคัญ ได้แก่ กระบวนการจัดกิจกรรม การดูแลด้านสุขภาพอนามัย ความสะอาด โภชนาการ และความปลอดภัย สำหรับคุณภาพในด้านผลผลิต (Output) หรือศักยภาพของเด็กที่ผู้บริหารศูนย์เด็กบางแห่งให้ความสำคัญ ได้แก่ พัฒนาการของเด็กในทุกๆด้าน โดยเฉพาะในด้านสุขภาพร่างกายและด้านคุณธรรม-จิตใจ ตลอดจนความพึงพอใจของผู้ปกครองด้วย อย่างไรก็ตามมีเกณฑ์คุณภาพบางอย่างที่ยังไม่มีผู้บริหารศูนย์เด็กใดได้กล่าวถึง นั่นคือคุณภาพในด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก ซึ่งถือเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญอย่างหนึ่งในการบ่งชี้คุณภาพของศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน เพราะสิ่งที่ครูปฏิบัติกับเด็กจะมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กอย่างมาก เนื่องจากครูเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดในขณะที่เด็กอยู่ห่างไกลจากพ่อแม่ ดังนั้นครูจึงมีบทบาทหน้าที่ในการสร้างความไว้วางใจให้กับเด็ก และทำให้เด็กรู้สึกที่ตนเองปลอดภัยและเป็นสุขเมื่ออยู่ใกล้กับครู ซึ่งจะเป็น จุดเริ่มต้นที่ดีในการยอมรับและเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆต่อไป

8) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

ผู้บริหารศูนย์เด็กมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองเด็ก ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็ก ตลอดจนการสร้างเครือข่ายระหว่างศูนย์เด็กกับชุมชนและบุคคลภายนอกชุมชน เพราะความร่วมมือจากชุมชนนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลหลายแห่งโดยเฉพาะศูนย์เด็กในชนบท ซึ่งนอกจากความร่วมมือในเรื่องการส่งบุตรหลานให้เข้ามาอยู่ในความดูแลของศูนย์เด็กแล้ว ชุมชนหลายแห่งยังสามารถให้ความช่วยเหลือศูนย์เด็กได้เป็นอย่างดี ทั้งในด้านรายได้ อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนต่างๆ ซึ่งได้รับการบริจาคจากผู้ปกครองเด็ก และคนในชุมชน ตลอดจนความร่วมมือในด้านอื่นๆ เช่น ช่วยซ่อมแซมศูนย์เด็ก ช่วยเลี้ยงดูเด็กในศูนย์ และ ช่วยทำอาหารเลี้ยงเด็กในศูนย์ เป็นต้น ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารในการประชาสัมพันธ์และขอความร่วมมือไปยังชุมชนและขยายวงกว้างออกไปสู่คนนอกชุมชน แต่ก็มีศูนย์เด็กบางแห่งที่ผู้บริหารหันไปให้ความสนใจกับการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกชุมชนมากเกินไป เช่น นักการเมืองท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน โดยให้ความสำคัญในด้านความสัมพันธ์กับคนชุมชนน้อยเกินไป ทำให้เกิดปัญหาในการขอความร่วมมือจากคนในชุมชนในบางเรื่อง

เป็นที่น่าสังเกตว่าศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลในกรุงเทพฯหลายแห่ง โดยเฉพาะศูนย์เด็กที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักในการให้บริการหรือเป็นสวัสดิการแก่บุคลากรในหน่วยงานในการช่วยดูแลบุตรหลานในช่วงเวลาทำงาน เช่น ในโรงพยาบาล มหาวิทยาลัย หรือ บริษัทเอกชนบางแห่ง นอกเหนือจากความร่วมมือจากผู้ปกครองของเด็กแล้ว ยังขาดการมีส่วนร่วมระหว่างศูนย์เด็ก

กับชุมชนอยู่มาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการใช้ชีวิตซึ่งแตกต่างกับในชนบทที่มีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างคนในชุมชนมากกว่า หรือแหล่งที่มาของรายได้หลักที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ศูนย์เด็กในชนบทรายได้สำคัญส่วนหนึ่งมาจากการบริจาคซึ่งได้รับจากคนในชุมชนและบุคคลภายนอก แต่ศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลในกรุงเทพฯ รายได้หลักมาจากเงินงบประมาณและค่าบริการที่เรียกเก็บจากผู้ปกครอง

4.1.2 การประเมินคุณภาพการบริหารจัดการสถานเลี้ยงดูเด็กที่เป็นกรณีศึกษา

1) เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการสถานเลี้ยงดูเด็ก

ข้อมูลด้านการบริหารจัดการจากกรณีศึกษา 20 แห่ง สามารถนำมาสร้างเป็นเกณฑ์คุณภาพ 6 เกณฑ์ และตัวชี้วัด 18 ตัวดังตารางที่ 4.2 และเมื่อให้คะแนนการประเมินคุณภาพการบริหารจัดการตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นรายแห่ง แล้วนำมาจัดระดับคุณภาพของบริหารจัดการ (ดูตารางที่ 4.3) พบว่า มีศูนย์เด็กหรือโรงเรียนอนุบาลที่อยู่ในระดับดี (คะแนน 15-18 คะแนน) มี 10 แห่ง (ครึ่งหนึ่งของกรณีศึกษาทั้งหมด) ระดับปานกลาง 5 แห่ง ส่วนอีก 3 แห่งยังต้องปรับปรุง โดยการบริหารศูนย์เด็กหรือโรงเรียนอนุบาลที่ผู้บริหารหลายแห่งทำได้ในระดับดี คือการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้อง (12 แห่ง) ทักษะติดต่อการเรียนการสอนหรือการจัดบริการสำหรับเด็กปฐมวัย (11 แห่ง) การบริหารงานบุคคล (9 แห่ง) การบริหารการเงิน (8 แห่ง) ทักษะติดต่อเกณฑ์คุณภาพ (8 แห่ง) และ ปรัชญา/แนวคิด (7 แห่ง) ตามลำดับ แต่การบริหารจัดการที่ศูนย์เด็กหลายแห่งจำเป็นต้องปรับปรุง ได้แก่ การบริหารจัดการด้านการเงิน (4 แห่ง) โดยเฉพาะการจัดระบบการเงินที่รัดกุมและการตรวจสอบ และ ทักษะติดต่อการจัดบริการสำหรับเด็กปฐมวัย (4 แห่ง)

ตาราง 4.2 เกณฑ์คุณภาพและตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการของสถานเลี้ยงดูเด็กที่เป็นกรณีศึกษา

เกณฑ์คุณภาพ	ตัวชี้วัด
1. ปรัชญาแนวคิด/ธรรมเนียม	● 1. มีปรัชญา/แนวคิด/ธรรมเนียมที่เป็นแนวทางในการจัดศูนย์เด็ก ● 2. มีปรัชญา/แนวคิด/ธรรมเนียม ที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กหรือมุ่งไปที่ตัวเด็ก ● 3. มีปรัชญา/แนวคิด/ธรรมเนียม ที่ส่งเสริมความร่วมมือในการทำงานของทุกฝ่าย โดยมีเป้าหมายที่ตัวเด็ก
2. การบริหารงานบุคคล	● 4. มีเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคลากรอย่างเหมาะสม ● 5. มีการในอบรมบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ● 6. มีการจัดสวัสดิการ/การเสริมขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากร
3. การบริหารการเงิน	● 7. มีการจัดระบบการเงินที่รัดกุม ● 8. มีการตรวจสอบภายใน/ภายนอก ● 9. มีการระดมทุนจากแหล่งต่างๆ (รัฐ ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงาน/ บริษัทห้างร้าน)
4. ทักษะคติของผู้บริหารต่อการเรียนการสอน	● 10. ผู้บริหารเข้าใจแนวการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย เช่น แนวการพัฒนาเด็กในทุกๆ ด้าน (Wholistic) แนวการจัดการเรียนการสอนโดยมีเด็กเป็นศูนย์กลาง (child Center) แนวการจัดการเรียนการสอนแบบธรรมชาติและแนวการเรียนรู้โดยการสื่อสารภาษา (Whole language) เป็นต้น ● 11. ผู้บริหารนำแนวการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายมาแนะนำหรือประยุกต์ใช้กับศูนย์เด็กแห่งนั้น
5. ทักษะคติของผู้บริหารต่อเกณฑ์คุณภาพ	● 12. ผู้บริหารให้อิสระแก่ครูในการจัดการเรียนการสอนให้เด็ก ● 13. ผู้บริหารเห็นด้วยต่อการมีเกณฑ์คุณภาพของศูนย์เด็ก ● 14. ผู้บริหารระบุถึงเกณฑ์คุณภาพของศูนย์เด็กแห่งนั้น ● 15. ผู้บริหารมีข้อเสนอแนะสำหรับเกณฑ์คุณภาพขั้นต่ำที่ทันสมัย
6. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง	● 16. ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์กับครู ● 17. ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ● 18. ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนหรือหน่วยงานภายนอก

ตาราง 4.3 คะแนนด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารศูนย์เด็ก

สถานเลี้ยงดูเด็ก	ปรัชญา/แนวคิด			การบริหารงานบุคคล			การบริหารการเงิน			ทัศนคติต่อการเรียนการสอน			ทัศนคติต่อเกณฑ์คุณภาพ			ปฏิสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้อง			คะแนนรวม (เต็ม 18)
	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	
สถานเลี้ยงดูเด็กทั่วไป																			
1. ศูนย์เด็กฯ วัดศิริพงษ์ฯ	✓			✓			✓			✓			✓			✓			14**
2. ร.ร.อนุบาลวัดปรินายก	✓			✓			✓			✓			✓			✓			17***
3. ร.ร. วัดคณิกาผล		✓				✓	✓			✓			✓			✓			15***
4. ร.ร.ต.ช.ด. บ้านคลองมะลิ ประเวศวิทยา		✓			✓		✓			✓			✓			✓			11**
5. โครงการเลี้ยงเด็กกลางวันฯ ร.พ.รามฯ		✓			✓					✓			✓			✓			13**
6. ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก ม.เกษตรฯ		✓		✓			✓			✓			✓			✓			16***
7. สถานรับเลี้ยงเด็กและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ	✓			✓			✓			✓			✓			✓			18***
8. ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม	✓			✓					✓	✓			✓			✓			15***
9. ศูนย์เด็กฯ รร.เทศบาล 4 ฯ		✓			✓		✓			✓			✓			✓			15***
10. ศูนย์เด็กเล็กบ้านห้วยอิน			✓			✓			✓			✓			✓	✓			9*
11. ร.ร.สาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่		✓			✓		✓			✓			✓			✓			12**
12. ศูนย์พัฒนาเด็กฯ บัวหลวง			✓									✓			✓	✓			8*
13. บ้านศรีนครินทร์		✓		✓			✓					✓	✓			✓			16***
14. รร. อนุบาลบ้านรัก	✓				✓				✓	✓			✓			✓			15***
15. ศูนย์พัฒนาเด็กฯ นวนคร		✓				✓		✓				✓			✓	✓			8*
16. รร.บรรจงรัตน์	✓			✓			✓			✓			✓				✓		17***
17. ศูนย์เด็กบ้านโพหนอง																			-
สถานเลี้ยงดูเด็กเฉพาะ																			
18. ศูนย์เด็กเคลื่อนที่ห้วยกระเจิง																			*
19. ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ	✓			✓			✓			✓			✓			✓			16***
20. สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์			✓		✓				✓			✓		✓		✓			10**
รวมจำนวน	7	9	3	9	6	3	8	5	4	1	4	4	8	8	3	2	7	-	-

หมายเหตุ : 1 คะแนนด้านการบริหารจัดการ: 3 = ดี, 2 = ปานกลาง, 1 = ต้องปรับปรุง

2. ระดับคุณภาพด้านการบริหารจัดการ: ระดับดี*** (15-18 คะแนน) มี 10 แห่ง, ระดับปานกลาง** (10-14 คะแนน) มี 5 แห่ง, ต้องปรับปรุง* (ต่ำกว่า 10 คะแนน) มี 3 แห่ง

3. * ศูนย์เด็กอีก 2 แห่งคือศูนย์เด็กบ้านโพหนอง (สังกัดกรมอนามัย) ไม่มีข้อมูลด้านการบริหารจัดการที่ชัดเจน เพราะศูนย์เด็กแห่งนั้นมาตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหาการขาดสารอาหารของเด็กในหมู่บ้าน โดยมีโรงพยาบาลกุสุมาลย์ให้การสนับสนุน และมีอาสาสมัครหมู่บ้าน (อสม.) เป็นผู้ดำเนินการ ดังนั้นการบริหารจัดการจึงยังไม่เป็นระบบที่ชัดเจน อีกแห่งคือศูนย์เด็กเคลื่อนที่ห้วยกระเจิง (เป็นรูปแบบพิเศษของศูนย์เด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบของพัฒนาชุมชนจังหวัดยะลา)

อย่างไรก็ตามเพื่อให้การประเมินคุณภาพการบริหารจัดการมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำเกณฑ์มาตรฐานด้านการบริหารโรงเรียนของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีเกณฑ์มาตรฐานอยู่ 5 มาตรฐาน และ ตัวชี้วัด 14 ตัว (ดังตารางภาคผนวกที่ 1 และ 2) ซึ่งเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดดังกล่าวจะใช้ได้ดีกับศูนย์เด็กที่อยู่ในระบบโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ เช่น โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนอนุบาลสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ เป็นต้น โดยโรงเรียนที่มีการดำเนินการตามมาตรฐานอยู่ในระดับดี (มีการดำเนินการตามตัวชี้วัดตั้งแต่ 10-14 ตัว) จำนวน 7 แห่ง ระดับปานกลาง (มีการดำเนินการตามตัวชี้วัดจำนวน 5-9 ตัว) 5 แห่ง ส่วนศูนย์เด็กที่อยู่นอกระบบโรงเรียน โดยเฉพาะศูนย์เด็กที่อยู่ในสังกัดกรมพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร (ศูนย์เด็กในชุมชนแออัด) กรมแรงงาน ยังต้องปรับปรุงด้านคุณภาพการบริหารจัดการอีกมาก ส่วนโรงเรียนอนุบาลอีก 2 แห่ง คือ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก และโรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ ซึ่งอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (ส.ช.) ถ้าใช้มาตรฐานการบริหารโรงเรียนของ ส.ช. มาประเมินคุณภาพการบริหาร ซึ่งทาง ส.ช. ได้กำหนดมาตรฐานการบริหารไว้ 3 มาตรฐาน และ 10 ตัวชี้วัด (ดูตารางภาคผนวกที่ 3 และ 4) ซึ่งมาตรฐานส่วนใหญ่เป็นมาตรฐานด้านปัจจัยนำเข้าและมาตรฐานด้านกระบวนการ แต่ไม่มีมาตรฐานด้านผลผลิต พบว่า โรงเรียนอนุบาลทั้ง 2 แห่ง ได้ดำเนินการตามมาตรฐาน 9 ตัว ยกเว้นมาตรฐานที่ 2 ตัวชี้วัดที่ 7 ในเรื่องของการเปิดโอกาสให้ผู้มีความสามารถเป็นผู้นำ เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นประชาธิปไตย ก็พบว่า คนที่เป็นผู้นำโดยเฉพาะในตำแหน่งครูใหญ่หรือผู้ช่วยครูใหญ่มักจะเป็นเจ้าของหรือลูกหลานเจ้าของโรงเรียนเอง ทำให้ครูที่มีความสามารถไม่มีโอกาสเป็นผู้นำ แต่ก็จะถูกดึงมาช่วยงานครูใหญ่ เป็นต้น

4.2 คุณภาพการปฏิบัติงานในการดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัย

ผลการศึกษาในส่วนนี้ ได้จากข้อมูลการสัมภาษณ์ครู/ผู้ดูแลเด็กจำนวน 59 คน จากสถานเลี้ยงเด็ก/ศูนย์พัฒนาเด็กหรือโรงเรียนอนุบาลจำนวน 20 แห่งทั่วประเทศ ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของครู/ผู้ดูแลเด็ก ประวัติการทำงานและการอบรมในอดีต การทำงานและความพึงพอใจในงาน ความคิดเห็นต่ออาชีพ ลักษณะการปฏิบัติงาน แนวทางในการจัดหลักสูตร ตลอดจน ปัญหาและอุปสรรคต่างๆในการทำงาน โดยมีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

4.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ครู/ผู้ดูแลเด็ก

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ดูแลเด็ก

ครู/ผู้ดูแลเด็กที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง อายุน้อยกว่า 40 ปี อายุเฉลี่ยประมาณ 32 ปี นับถือศาสนาพุทธ และจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ผู้ดูแลเด็กกว่าครึ่ง (ร้อยละ 54.7)

อาศัยอยู่ในชุมชนที่ตั้งศูนย์เด็ก ที่เหลืออยู่นอกชุมชนที่ตั้งศูนย์เด็ก และส่วนใหญ่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงเป็นปกติ ส่วนผู้ที่สุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง มีสาเหตุเนื่องมาจากมีโรคประจำตัว เช่น โรคภูมิแพ้ โรคกระเพาะอาหาร และไวรัสตับอักเสบบี ซึ่งติดต่อกันได้ เป็นต้น (ดูตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตาม เพศ กลุ่มอายุ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานที่อยู่อาศัย และ ภาวะสุขภาพ

คุณลักษณะของผู้ดูแลเด็ก	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	2	3.1
หญิง	62	96.9
รวม	64	100.0
กลุ่มอายุ		
ต่ำกว่า 29 ปี	29	45.3
30 - 39 ปี	24	37.5
40 - 49 ปี	6	9.4
50 ปีขึ้นไป	4	6.3
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	1	1.6
รวม	64	100.0
อายุเฉลี่ย 32 ปี (ค่าต่ำสุด = 19 ปี ค่าสูงสุด = 85 ปี ค่ามัธยฐาน = 30 ปี)		
ศาสนา		
พุทธ	56	87.5
อิสลาม	8	12.6
รวม	64	100.0
การศึกษา		
ชั้นประถมศึกษาและต่ำกว่า	4	6.3
มัธยมศึกษา	25	39.1
ป.ว.ช. ป.ว.ส./อนุปริญญา	12	18.8
ปริญญาตรี	23	35.9
รวม	64	100.0
สถานที่อยู่อาศัย		
อยู่ในชุมชนที่ตั้งศูนย์เด็ก	35	54.2
อยู่นอกชุมชนที่ตั้งศูนย์เด็ก	27	45.8
ไม่ตอบ	2	3.1
รวม	64	100.0
ภาวะสุขภาพ		
แข็งแรง	53	82.8
ไม่แข็งแรง	10	15.6
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	1	1.6
รวม	64	100.0

2) ประวัติการทำงานและการอบรม

จากผู้ดูแลเด็กทั้งหมดเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 44) เป็นผู้ที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานมาก่อนเลย ไม่ว่าจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกับเด็กก็ตาม และในส่วนของผู้ที่เคยมีประสบการณ์ทำงานมาแล้ว เพียง 1 ใน 3 (ร้อยละ 34.4) เท่านั้นที่เคยมีประสบการณ์ในงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กมาแล้ว เช่น เป็นครู หรือ พยาบาล เป็นต้น สำหรับผู้ที่เคยทำงานเกี่ยวกับเด็กส่วนใหญ่ มีประสบการณ์นาน 1-5 ปี โดยระยะเวลาเฉลี่ยประมาณ 4 ปีกว่า สาเหตุที่ต้องออกจากงานเดิมของผู้ที่เคยทำงานเกี่ยวกับเด็กได้แก่ สถานที่ทำงานเดิมอยู่ห่างไกล เดินทางไม่สะดวก อยู่ในที่เปลี่ยวไม่ค่อยปลอดภัย ตนเองมีภาระที่ต้องรับผิดชอบเพิ่มขึ้นเนื่องจากแต่งงานมีครอบครัว หรือต้องย้ายตามครอบครัวไปหรือถูกโยกย้าย และเหตุผลที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ การออกจากงานเพื่อต้องการสอบบรรจุเป็นข้าราชการ เนื่องจากความต้องการความมั่นคงในอาชีพข้าราชการและสวัสดิการต่างๆ

นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ดูแลเด็กเกือบทั้งหมดหรือ 9 ใน 10 คน เคยได้รับการอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็กมาก่อน เมื่อถามถึงหัวข้อการอบรมดังกล่าว ซึ่งผู้ดูแลเด็กแต่ละคนสามารถระบุได้ไม่เกิน 3 เรื่อง ต่อ 1 คน พบว่า 3 ใน 4 เคยได้รับการอบรมในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและการดูแลเด็กปกติ รองลงมาคือได้รับการอบรมเรื่องการจัดทำสื่อหรือกิจกรรมสำหรับเด็ก พัฒนาการเด็ก การจัดการเรียนการสอนหรือการดูแลเด็กพิเศษ ตามลำดับ ซึ่งในปัจจุบันมีหลายโรงเรียนที่พยายามให้มีการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างเด็กปกติกับเด็กพิเศษ โดยเริ่มปูพื้นฐานตั้งแต่ชั้นอนุบาล จึงทำให้ผู้ดูแลเด็กบางท่านหันมาให้ความสนใจในเรื่องนี้ นอกจากนี้ยังมีเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับเด็กซึ่งผู้ดูแลเด็กเคยได้รับการอบรม ได้แก่ การแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองเด็ก การดูแลสุขภาพอนามัย การรักษาโรคติดต่อ การอบรมเกี่ยวกับวิชาชีพครู การปฐมพยาบาลเบื้องต้น และการดูแลเด็กที่ติดเชื้อ HIV เป็นต้น

สำหรับหัวข้อการอบรมที่ผู้ดูแลเด็กต้องการความรู้เพิ่มเติม โดยแต่ละคนมีโอกาสเลือกได้มากกว่า 1 เรื่อง พบว่า ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับ การจัดทำสื่ออุปกรณ์การสอนมากที่สุด รองลงมาคือการดูแลสุขภาพอนามัยของเด็ก และเทคนิคการทำงานกับผู้ปกครองเด็ก กรรมการศูนย์และชุมชน ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีเรื่องอื่นๆ ที่ผู้ดูแลเด็กต้องการได้รับความรู้เพิ่มอีก ได้แก่ ความรู้ในด้านวิชาการ (เช่น การอบรม สัมมนา ดูงาน) การบริหาร พัฒนาการเด็ก จิตวิทยาเด็ก กายภาพบำบัด การดูแลเด็กพิเศษ และด้านความสัมพันธ์และเข้าใจกันระหว่างครูกับนักเรียน (ดูตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามลักษณะงานที่เคยทำ และ ระยะเวลาที่ทำงานเกี่ยวกับเด็ก ประสบการณ์ หัวข้อการอบรม และหัวข้อการอบรมเพิ่มเติม

ประวัติการทำงานและการอบรม	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะงานที่เคยทำ		
งานที่เกี่ยวข้องกับเด็ก	22	34.4
งานที่ไม่เกี่ยวข้องกับเด็ก	13	20.3
ไม่เคยมีประสบการณ์ทำงานมาก่อน	28	43.8
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	1	1.6
รวม	64	100.0
ระยะเวลาที่ทำงานเกี่ยวกับเด็ก		
1 - 5 ปี	16	84.2
มากกว่า 5 ปี	4	15.8
ไม่ตอบ	2	9.1
รวม	22	100.0
ระยะเวลาทำงานเฉลี่ย 4 ปี 5 เดือน (ค่าต่ำสุด = 1 ปี ค่าสูงสุด = 22 ปี มัธยฐาน = 3 ปี)		
ประสบการณ์การฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็ก		
เคยได้รับการอบรม	57	89.1
ไม่เคยได้รับการอบรม	7	10.9
รวม	64	100.0
หัวข้อการอบรม		
พัฒนาการของเด็ก	9	14.1
การจัดทำสื่อ/กิจกรรม	16	25.0
การเรียนรู้การสอน/การดูแลเด็กปกติ	47	73.4
การเรียนรู้การสอน/การดูแลเด็กพิเศษ	4	6.3
อื่นๆ	18	28.1
หัวข้อการอบรมที่ต้องการความรู้เพิ่มเติม 3 อันดับแรก		
การจัดทำสื่อ/อุปกรณ์การสอน	37	57.8
การดูแลสุขภาพอนามัยเด็ก	39	60.9
เทคนิคการทำงานกับผู้ปกครองเด็ก กรรมการศูนย์ และชุมชน	30	46.9

3) การทำงานและรายได้ – รายจ่าย

ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ (ร้อยละ 38) ทำงานในศูนย์เด็กหรือโรงเรียนที่ตนปฏิบัติหน้าที่อยู่ในปัจจุบัน ในช่วง 3-4 ปี หรือเฉลี่ยทำงานมาประมาณ 5 ปี จำนวนเด็กที่อยู่ในความดูแลของผู้ดูแลเด็กแต่ละคนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 70.3) ไม่เกิน 30 คน โดยมีจำนวนเด็กเฉลี่ยประมาณ 34 คน สำหรับเหตุผลในการสมัครเข้าทำงานในศูนย์เด็ก (ตอบได้ไม่เกิน 3 ข้อ) พบว่า ครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 51.6) ของผู้ดูแลเด็กเลือกที่จะเข้ามาทำงานที่ศูนย์เด็ก เนื่องจากตนเองมีใจรักเด็ก ปรารถนาดี และมีความเมตตาจากครูนาต่อเด็กเป็นสำคัญ รองลงมาคือมีความสนใจในเรื่องที่เกี่ยวกับเด็ก ไม่ว่าจะเรียนจบมาในสาขาที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือไม่ก็ตาม (ร้อยละ 18.8) แต่ก็มีบางส่วนที่เข้ามาทำงานในด้านนี้เนื่องจากเรียนจบมาทางด้านนี้โดยตรง (ร้อยละ 12.5) บางส่วนทำเพราะสถานเลี้ยงดูเด็กอยู่ใกล้บ้านมีความสะดวกสบายในการเดินทาง (ร้อยละ 10.9) และในสัดส่วนที่เท่ากันคือร้อยละ 9.4 เข้ามาทำงานที่นี้เนื่องจากถูกส่งตัว หรือถูกคัดเลือกให้มา และทำเพราะเห็นว่าเป็นงานที่ได้ช่วยเหลือ ทั้งตัวเด็กและช่วยเหลือสังคมด้วย นอกจากเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วยังมีเหตุผลอื่นๆ อีกหลายอย่าง ได้แก่ ทำงานด้านนี้แล้วมีเวลาให้ครอบครัวมากขึ้น ทำแล้วสบายกายสบายใจ มีความพึงพอใจศูนย์แห่งนี้เป็นการส่วนตัว (เช่น ผู้บริหารเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและความสามารถเต็มที่ หรือ เคยทำงานฝึกงานที่นี่มาก่อน หรือมีคนอื่นแนะนำมา) มีความศรัทธา ภาควุมใจ และรู้สึกเป็นเกียรติ ในอาชีพครู คิดว่าการรับราชการเป็นงานที่มั่นคง การเลี้ยงเด็กเป็นงานที่มีการพัฒนาอยู่ตลอด ไม่อยู่กับที่หรือซ้ำซากจำเจทุกวัน และได้ช่วยพัฒนาเด็กในชุมชนให้มีคุณภาพ มีปัญหาเกี่ยวกับที่ทำงานเดิมจึงมาทำงานที่นี้เพราะมีตำแหน่งว่างพอดี รวมทั้งเคยมีประสบการณ์ในด้านการเลี้ยงเด็กมาก่อน

เมื่อพิจารณาถึงค่าตอบแทนหรือรายได้จากการทำงานเลี้ยงดูเด็ก พบว่า กว่าครึ่ง (ร้อยละ 57.8) มีรายได้จากงานในศูนย์เด็กต่ำกว่า 5,000 บาท ซึ่งถือว่าค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับค่าครองชีพในปัจจุบัน ร้อยละ 28.1 มีรายได้ในช่วง 5,000 ถึง 9,999 บาท มีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 14.1) เท่านั้นที่มีรายได้ 10,000 บาทและมากกว่า โดยมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 5,815 บาท และมีผู้ดูแลเด็กเพียง 3 คนที่ทำงานในศูนย์พัฒนาเด็กบ้านโป่งทอง จังหวัดสกลนครเท่านั้น ที่ทำงานในลักษณะอาสาสมัครและไม่ได้รับค่าตอบแทน ซึ่งเป็นศูนย์เด็กในชุมชนที่ตั้งขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาทุพโภชนาการของเด็ก โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน โดยเฉพาะจากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข และได้รับนมและข้าวกล้องจากสำนักพระราชวัง เมื่อสอบถามถึงค่าใช้จ่ายเมื่อเทียบกับรายได้ พบว่า ผู้ดูแลเด็กประมาณกว่าครึ่ง (ร้อยละ 53.1) ได้รับเงินค่าตอบแทนจากการดูแลเด็กไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายในปัจจุบัน ทำให้ผู้ดูแลเด็กที่ประสบปัญหาดังกล่าว ต้องแก้ไขด้วยการใช้จ่ายเงินให้ประหยัดมากขึ้น หรือหาอาชีพอื่นเป็นอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง และบางส่วนต้องขอความช่วยเหลือจากคนอื่นในครอบครัวหรือเพื่อนฝูง มีเพียงร้อยละ 39.1 ที่มีรายได้พอเพียงกับค่าใช้จ่าย (ดูตาราง ที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตาม ระยะเวลาที่ทำงานในศูนย์เด็กปัจจุบัน จำนวนเด็กที่อยู่ในความดูแล เหตุผลที่เข้ามาเป็นผู้ดูแลเด็ก รายได้ และ ค่าใช้จ่าย เมื่อเทียบกับรายได้

การทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาในการทำงานในศูนย์เด็กแห่งนี้		
น้อยกว่า 1 ปี	3	4.7
1 - 2 ปี	19	29.7
3 - 4 ปี	24	37.5
5 ปี และมากกว่า	18	28.1
รวม	64	100.0
ระยะเวลาการทำงานเฉลี่ย 5 ปี (ค่าต่ำสุด = 1 เดือน ค่าสูงสุด = 21 ปี มัธยฐาน = 3 ปี)		
จำนวนเด็กในความดูแล (คน)		
1 - 20	24	37.5
21 - 30	21	32.8
31 - 40	9	14.1
41 - 50	3	4.7
มากกว่า 50 คน	7	10.9
รวม	64	100.0
จำนวนเด็กในความดูแลเฉลี่ย 34 คน (ค่าต่ำสุด = 2 คน ค่าสูงสุด = 130 คน มัธยฐาน = 28 คน)		
เหตุผลที่เข้ามาเป็นผู้ดูแลเด็ก		
มีใจรัก ปรารถนาดี มีเมตตา กรุณาต่อเด็ก	33	51.6
มีความสนใจในเรื่องที่เกี่ยวกับเด็ก	12	18.8
เรียนจบมาทางด้านนี้โดยตรง	8	12.5
เดินทางสะดวก ไม่ไกลจากบ้าน	7	10.9
เป็นงานที่ได้ช่วยเหลือเด็กและชุมชน	6	9.4
ถูกส่งตัวหรือถูกคัดเลือกมาที่นี่	6	9.4
รายได้		
อาสาศรัทธา	3	4.7
น้อยกว่า 3,000 บาท	5	7.8
3,000 - 4,999 บาท	29	45.3
5,000 - 9,999 บาท	18	28.1
10,000 และมากกว่า	9	14.1
รวม	64	100.0
รายได้เฉลี่ย 5,814.7 บาท (ค่าต่ำสุด = 2,000 บาท ค่าสูงสุด = 20,290 บาท มัธยฐาน = 4,425 บาท)		
ค่าใช้จ่ายเมื่อเทียบกับรายได้		
เพียงพอ	25	39.1
ไม่เพียงพอ	34	53.1
ไม่ได้รับค่าตอบแทน	3	4.7
ไม่ตอบ	2	3.1
รวม	64	100.0

4) ความร่วมมือและความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

เมื่อสอบถามผู้ดูแลเด็กถึงการได้รับความร่วมมือหรือความช่วยเหลือจากผู้เกี่ยวข้อง พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าศูนย์เด็กที่ตนทำงานอยู่ได้รับความช่วยเหลือหรือความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องในระดับที่มากพอสมควร โดยเฉพาะจาก ผู้บริหารของศูนย์เด็ก ผู้ปกครองเด็ก และเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นๆของศูนย์เด็กตามลำดับ สำหรับความช่วยเหลือจากกรรมการชุมชน/องค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) ยังค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับฝ่ายอื่น และบางแห่งไม่มีกรรมการชุมชน (ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก และศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก ภาควิชา คณะกรรมการ คณະเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร) และอีก 1 แห่งที่ดูแลเด็กกำพร้าไม่มีผู้ปกครองเด็กมาให้ความช่วยเหลือ (คือ สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่) นอกจากนี้ผู้เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีเอกชนและหน่วยงานราชการที่ได้ให้ความช่วยเหลือหรือความร่วมมือกับศูนย์เด็กบางแห่ง ได้แก่ โรงงานหรือบริษัทเอกชน โรงพยาบาลอำเภอ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัย สถานศึกษา หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กรมพัฒนาชุมชน สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และจากชมรม/ศูนย์/มูลนิธิต่างๆ ตลอดจน วัด และ องค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) ในชุมชนนั้นๆ เป็นต้น

เมื่อถามผู้ดูแลเด็กถึงความพึงพอใจในการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ กล่าวคือ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานกับผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ผู้ร่วมงาน ผู้ปกครองเด็ก พบว่า ส่วนใหญ่ (เกือบร้อยละ 70) มีความพึงพอใจในระดับที่มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับความพอใจในด้านผลตอบแทนที่ได้จากการปฏิบัติงานในรูปของรายได้ สวัสดิการ และความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ซึ่งส่วนใหญ่ (ร้อยละ 56.3, 42.2 และ 39.1 ตามลำดับ) มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ปฏิบัติงานดูแลเด็กส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73.4) ถือว่างานนี้เป็นงานที่มีเกียรติ แม้ว่าหลายหน่วยงานคนจะทำงานในรูปอาสาสมัครที่ไม่ได้รับค่าตอบแทน (ดูตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 ร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามระดับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และความพึงพอใจในด้านต่างๆ จากการปฏิบัติงาน

ความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องและ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน	ระดับความร่วมมือและความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน					
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีฝ่าย/ เรื่องดังกล่าว	ไม่ทราบ/ ไม่ตอบ	จำนวนรวม
ความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้อง						
กรรมการชุมชน	31.3	23.4	12.5	23.4	9.4	100.0 (64)
ผู้ปกครองเด็ก	70.3	18.8	1.6	7.8	1.6	100.0 (64)
เจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นๆของศูนย์เด็ก	64.1	15.6	6.3	0.0	14.1	100.0 (64)
ผู้บริหารของศูนย์เด็ก	76.6	12.5	1.6	0.0	9.4	100.0 (64)
ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานกับผู้เกี่ยวข้อง						
ผู้บริหาร	68.8	21.9	0.0	0.0	9.4	100.0 (64)
ผู้ร่วมงาน	71.9	20.3	0.0	0.0	7.8	100.0 (64)
ผู้ปกครองเด็ก	57.8	25.0	1.6	7.8	7.8	100.0 (64)
ความพึงพอใจในด้านผลตอบแทนและลักษณะงาน						
รายได้	15.6	56.3	17.2	4.7	6.3	100.0 (64)
สวัสดิการ	20.3	42.2	23.4	4.7	9.4	100.0 (64)
ลักษณะงาน	73.4	15.6	1.6	0.0	9.4	100.0 (64)
ความก้าวหน้าในงาน	32.8	39.1	20.3	0.0	7.8	100.0 (64)
งานนี้มีเกียรติ	73.4	15.6	0.0	0.0	10.9	100.0 (64)

5) คุณลักษณะบางประการของผู้ดูแลเด็กในระบบและนอกระบบโรงเรียน

(1) ระดับการศึกษาระยะเวลาในการทำงานรายได้รายจ่ายและจำนวนเด็กในความดูแล

ถ้าพิจารณาผู้ดูแลเด็กจำแนกตามรูปแบบการให้บริการ (ดูตารางที่ 4.8) พบว่า

ก ระดับการศึกษาของผู้ดูแลเด็กในสถานเลี้ยงดูเด็กในระบบโรงเรียน

มีสัดส่วนของผู้ที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีถึง 2 ใน 3 ของผู้ดูแลเด็กในระบบทั้งหมด ในขณะที่ผู้ดูแลเด็กนอกระบบโรงเรียนกว่าครึ่ง (ร้อยละ 57.5) จบเพียงชั้นมัธยมศึกษา อีกร้อยละ 40 จบอนุปริญญาหรือสูงกว่า

ข ระยะเวลาทำงานและรายได้ – รายจ่าย

ผู้ดูแลเด็ก/ครูในระบบโรงเรียนมีระยะเวลาการทำงานโดยเฉลี่ยนานกว่าผู้ดูแลเด็กนอกระบบโรงเรียน (คือเป็น 6 ปี 8 เดือน เปรียบเทียบกับ 4 ปี ตามลำดับ) ซึ่งส่งผลทำให้รายได้เฉลี่ยของผู้ดูแลเด็กในระบบโรงเรียนสูงกว่าผู้ดูแลเด็กนอกระบบโรงเรียน (ประมาณ 8,000 บาท เปรียบเทียบกับ 5,100 บาทตามลำดับ) สัดส่วนของผู้มีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายก็สูงกว่า (ร้อยละ 57 เปรียบเทียบกับร้อยละ 34)

ค จำนวนเด็กในความดูแล

ผู้ดูแลเด็กในระบบโรงเรียนดูแลเด็กโดยเฉลี่ยน้อยกว่านอกระบบโรงเรียน (เด็ก : ครูเท่ากับ 30 คน และ 37 คนต่อครู 1 คน ตามลำดับ)

อย่างไรก็ตามความแตกต่างของผู้ดูแลเด็กในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ในเรื่องของระดับการศึกษา รายได้ และจำนวนเด็กในความดูแล มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ที่ระดับ 0.05)

ตารางที่ 4.8 จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามรูปแบบการให้บริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการทำงาน รายได้ รายจ่ายเมื่อเทียบกับรายได้ และจำนวนเด็กในความดูแล

คุณลักษณะบางประการ	รูปแบบการให้บริการของสถานเลี้ยงดูเด็ก/โรงเรียน		
	ในระบบโรงเรียน	นอกระบบโรงเรียน	รวม
ระดับการศึกษา			
ชั้นประถมศึกษาและต่ำกว่า	0.0 (0)	2.5 (1)	1.6 (1)
ชั้นมัธยมศึกษา	9.5 (2)	57.5 (23)	41.0 (25)
ป.ว.ช./ป.ว.ส./อนุปริญญา	23.8 (5)	17.5 (7)	19.7 (12)
ปริญญาตรี	66.7 (14)	22.5 (9)	37.7 (23)
รวม	100.0 (21)	100.0 (40)	100.0 (61)
$X^2 = 15.66^{***}$			
ระยะเวลาในการทำงาน			
น้อยกว่า 1 ปี	9.5 (2)	2.5 (1)	4.9 (3)
1 - 2 ปี	23.8 (5)	32.5 (13)	29.5 (18)
3 - 4 ปี	28.6 (6)	40.0 (16)	36.1 (22)
5 ปีและมากกว่า	38.1 (8)	25.0 (10)	29.5 (18)
รวม	100.0 (21)	100.0 (40)	100.0 (61)
$X^2 = 3.03$	$X = 6$ ปี 8 เดือน	$X = 4$ ปี	
รายได้			
ต่ำกว่า 3,000 บาท	9.5 (2)	7.5 (3)	8.2 (5)
3,000 - 4,999 บาท	23.8 (5)	60.0 (24)	47.5 (29)
5,000 - 9,999 บาท	33.3 (7)	27.5 (11)	29.5 (18)
10,000 บาท และมากกว่า	33.3 (7)	5.0 (2)	14.8 (9)
รวม	100.0 (21)	100.0 (40)	100.0 (61)
$X^2 = 11.51^{***}$	$X = 8,013$ บาท/เดือน	$X = 5,097$ บาท/เดือน	
รายได้เมื่อเทียบกับรายจ่าย			
เพียงพอ	57.1 (12)	34.2 (13)	42.4 (25)
ไม่เพียงพอ	42.9 (9)	65.8 (25)	57.6 (34)
รวม	100.0 (21)	100.0 (38)	100.0 (59)
$X^2 = 2.91$			
จำนวนเด็กในความดูแล			
1 - 20 คน	28.6 (6)	37.5 (15)	34.4 (21)
21 - 30 คน	28.6 (6)	37.5 (15)	34.4 (21)
31 - 40 คน	23.8 (5)	10.0 (4)	14.8 (9)
41 - 50 คน	14.3 (3)	0.0 (0)	4.9 (3)
มากกว่า 50 คน	4.8 (1)	15.0 (6)	11.5 (7)
รวม	100.0 (21)	100.0 (40)	100.0 (61)
$X^2 = 9.39^{***}$	$X = 30$ คน	$X = 37$ คน	

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .001

(2) ความพึงพอใจในรายได้และสวัสดิการ

ถ้าพิจารณาระดับความพึงพอใจของรายได้ ค่อนข้างสอดคล้องกับขนาดของรายได้ กล่าวคือ ผู้ดูแลเด็กที่ทำงานในระบบโรงเรียนซึ่งมีรายได้สูงกว่า ก็จะมีสัดส่วนของความพึงพอใจในระดับสูงมากกว่า (ร้อยละ 23.5 เปรียบเทียบกับร้อยละ 15) แต่ความพึงพอใจในระดับสูงของสวัสดิการของผู้ที่อยู่นอกระบบโรงเรียนมีสัดส่วนมากกว่า (ร้อยละ 25.6 เปรียบเทียบกับร้อยละ 18) ขณะที่สัดส่วนความพึงพอใจในรายได้และสวัสดิการของผู้ดูแลเด็กในสองระบบมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน แสดงว่าแม้ว่าผู้ดูแลเด็กในสถานเลี้ยงดูเด็คนอกระบบโรงเรียนจะมีรายได้ที่เป็นตัวเงินน้อยกว่า แต่ก็มี สวัสดิการชดเชยให้ค่อนข้างน่าพอใจ (ดูตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9 จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามรูปแบบการให้บริการของสถานเลี้ยงดูเด็กและระดับความพึงพอใจในเรื่องรายได้และสวัสดิการ

ระดับความพึงพอใจ	รูปแบบการให้บริการของสถานเลี้ยงดูเด็ก/โรงเรียน		
	ในระบบโรงเรียน	นอกระบบโรงเรียน	รวม
รายได้			
มาก	23.5 (4)	15.0 (6)	17.5 (10)
ปานกลาง	64.7 (11)	62.5 (25)	63.2 (36)
น้อย	11.8 (2)	22.5 (9)	19.3 (11)
รวม	100.0 (17)	100.0 (40)	100.0
$\chi^2 = 1.22$			(57)
สวัสดิการ			
มาก	18.8 (3)	25.6 (10)	23.6 (13)
ปานกลาง	50.0 (8)	48.7 (19)	49.1 (27)
น้อย	31.3 (5)	25.6 (10)	27.3 (15)
รวม	100.0 (16)	100.0 (39)	100.0
$\chi^2 = 0.36$			(55)

(3) ความพึงพอใจในการทำงาน

ถ้าเปรียบเทียบความพึงพอใจในการทำงานตามลักษณะงาน ความก้าวหน้าในการทำงาน และความภาคภูมิใจว่าเป็นงานที่มีเกียรติของผู้ดูแลเด็กในระบบและนอกระบบ โรงเรียน พบว่า ผู้ดูแลเด็กที่ทำงานในสถานเลี้ยงดูเด็คนอกระบบโรงเรียนมีสัดส่วนของความพึงพอใจในการทำงานทุกด้านในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ดูแลเด็กที่ทำงานในระบบโรงเรียน (ดูตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.10 จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามรูปแบบการให้บริการของสถานเลี้ยงดูเด็ก และระดับความพึงพอใจในลักษณะงาน ความก้าวหน้าในงาน และความภาคภูมิใจในงาน

ระดับความพึงพอใจ	รูปแบบการให้บริการของสถานเลี้ยงดูเด็ก/โรงเรียน		
	ในระบบโรงเรียน	นอกระบบโรงเรียน	รวม
ลักษณะงาน			
มาก	75.0 (12)	82.1 (32)	80.0 (44)
ปานกลาง	18.8 (3)	17.9 (7)	18.2 (10)
น้อย	6.3 (1)	0.0 (0)	1.8 (1)
รวม	100.0 (16)	100.0 (39)	100.0
$\chi^2 = 2.51$			(55)
ความก้าวหน้าในงาน			
มาก	25.0 (4)	35.0 (14)	32.1 (18)
ปานกลาง	50.0 (8)	42.5 (17)	44.6 (25)
น้อย	25.0 (4)	22.5 (9)	23.2 (13)
รวม	100.0 (16)	100.0 (40)	100.0
$\chi^2 = 0.53$			(56)
ความภาคภูมิใจในงาน			
มาก	75.0 (12)	84.2 (32)	81.5 (44)
ปานกลาง	25.0 (4)	15.8 (6)	18.5 (10)
น้อย	0.0 (0)	0.0 (0)	0.0 (0)
รวม	100.0 (16)	100.0 (38)	100.0
$\chi^2 = 0.63$			(54)

เมื่อพิจารณาถึงความพึงพอใจในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้บริหาร ผู้ร่วมงาน และผู้ปกครองเด็ก พบว่า ผู้ดูแลเด็กนอกระบบโรงเรียนมีความพึงพอใจระดับสูงในการปฏิบัติงานร่วมกับทุกคน/กลุ่ม เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ดูแลเด็กที่ทำงานในสถานเลี้ยงดูเด็กในระบบโรงเรียน (ร้อยละ 90.0, 77.5 และ 74.3 เปรียบเทียบกับในระบบโรงเรียน ร้อยละ 33.3, 75.0 และ 50.0 ตามลำดับ) โดยเฉพาะความพึงพอใจในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้บริหารมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ดูตารางที่ 4.11)

ตารางที่ 4.11 จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามรูปแบบการให้บริการของสถานเลี้ยงดูเด็กและระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้บริหาร ผู้ร่วมงาน และผู้ปกครองเด็ก

ระดับความพึงพอใจ	รูปแบบการให้บริการของสถานเลี้ยงดูเด็ก/โรงเรียน		
	ในระบบโรงเรียน	นอกระบบโรงเรียน	รวม
ผู้บริหาร			
มาก	33.3 (5)	90.0 (36)	74.5 (41)
ปานกลาง	66.7 (10)	10.4 (4)	25.5 (14)
น้อย	0.0 (0)	0.0 (0)	0.0 (0)
รวม	100.0 (15)	100.0 (40)	100.0 (55)
$X_2 = 18.46^{***}$			
ผู้ร่วมงาน			
มาก	75.0 (12)	77.5 (31)	76.8 (43)
ปานกลาง	25.0 (4)	22.5 (9)	23.2 (13)
น้อย	0.0 (0)	0.0 (0)	0.0 (0)
รวม	100.0 (16)	100.0 (40)	100.0 (56)
$X_2 = 0.04^{***}$			
ผู้ปกครอง			
มาก	50.0 (8)	74.3 (26)	66.7 (34)
ปานกลาง	50.0 (8)	22.9 (8)	31.4 (16)
น้อย	0.0 (0)	2.9 (1)	2.0 (1)
รวม	100.0 (16)	100.0 (35)	100.0 (51)
$X_2 = 4.01^{***}$			

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

2) ความคิดเห็นต่อคุณสมบัติของผู้ดูแลเด็ก

เมื่อถามความคิดเห็นต่อคุณสมบัติของผู้ดูแลเด็กที่ดี พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า คุณสมบัติสำคัญที่ผู้ดูแลเด็กที่ดีควรมีอันดับแรกคือ จะต้องรักเด็ก (ร้อยละ 92.2) รองลงมา คือ มีกิริยาอ่อนน้อม สุภาพ ไม่ก้าวร้าว (ร้อยละ 75.0) ควรสนใจหรือศึกษาปัญหาของเด็กทั้งทาง ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สังคม (ร้อยละ 73.4) หมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ (ร้อยละ 64.1) มีความคิดสร้างสรรค์ (ร้อยละ 62.5) มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและไม่ใช้ความรุนแรงต่อเด็กในการยุติปัญหา (ร้อยละ 56.3) และ มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง (ร้อยละ 51.6) ตามลำดับ นอกจากนี้คุณสมบัติสำคัญทั้ง 8 อย่างดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีคุณสมบัติ อื่นๆที่ผู้ดูแลเด็กบางคนคิดว่าผู้ดูแลเด็กที่ดีพึงมีเช่นกัน ได้แก่ มีความอดทน ใจเย็น รู้จักควบคุม อารมณ์ตนเอง รักความสะอาดพอสมควร มีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับเด็ก ได้ รู้จักเสียสละ ปรับตัวให้เข้ากับชุมชนได้เป็นอย่างดี มีความรับผิดชอบ และตรงต่อเวลา

ส่วนความคิดเห็นต่อคุณสมบัติขั้นต้น (4 อันดับแรก) ในการคัดเลือกผู้ดูแลเด็กเข้ามาทำงาน พบว่า อันดับแรก ต้องมีความรัก เมตตา กรุณา เอาใจใส่ และ เข้าใจเด็ก รองลงมา คือ ต้องเป็นผู้มีคุณวุฒิเหมาะสม กล่าวคือ ควรจบการศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นอย่างน้อย และอันดับที่ 3 คือ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับเด็กหรือเคย ผ่านการฝึกอบรมฝึกงานหรือทดลองงานมาก่อน และสุดท้ายควรมีกิริยาสุภาพเรียบร้อย พุดจา พไรเราะด้วย (ดูตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.12 จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามความคิดเห็นต่อคุณสมบัติของผู้ดูแลเด็ก ที่ดีและคุณสมบัติขั้นต้นของผู้ดูแลเด็ก

ความคิดเห็นต่อ	จำนวน	ร้อยละ
คุณสมบัติของผู้ดูแลเด็กที่ดี		
รักเด็ก	59	92.2
กิริยาอ่อนน้อม สุภาพ ไม่ก้าวร้าว	48	75.0
ศึกษาหาปัญหาของเด็ก	47	73.4
หมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ	41	64.1
มีความคิดสร้างสรรค์	40	62.5
สุขภาพแข็งแรง	36	56.3
ไม่ใช้ความรุนแรงในการยุติปัญหา	36	56.3
ประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง	33	51.6
คุณสมบัติขั้นต้นของผู้ดูแลเด็ก		
รัก เมตตา กรุณา เอาใจใส่ และเข้าใจเด็ก	36	56.3
มีคุณวุฒิเหมาะสม	22	34.4
มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในเรื่องเด็ก	19	29.7
กิริยาสุภาพเรียบร้อย พุดจาพไรเราะ	16	25.0

2) ลักษณะการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก

ภาระกิจของผู้ดูแลเด็กในโรงเรียนและสถานเลี้ยงดูเด็กที่เลือกสรรแล้วว่ามีคุณภาพ นั้น มีมากมายหลายประการ ซึ่งพอจำแนกได้ประมาณ 8 ประเภท ได้แก่

- 1 จัดตารางกิจกรรมและจัดกิจกรรมประจำวันให้แก่เด็ก
- 2 การเตรียมวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน
- 3 การดูแลสุขภาพอนามัย การให้ภูมิคุ้มกัน การดูแลเมื่อเด็กเจ็บป่วยและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
- 4 การดูแลด้านโภชนาการ(อาหารหลัก อาหารเสริม/อาหารว่าง) และการดูแลความสะอาดของภาชนะ การปรุง/เตรียมอาหาร
- 5 การจัดทำบัญชี/การเงิน/งานธุรการ
- 6 การดูแลอาคารสถานที่/ห้องเรียน
- 7 การรายงานผลการปฏิบัติงาน
- 8 การประเมินผลการปฏิบัติงาน

อย่างไรก็ตามเนื่องจากความหลากหลายของภาระกิจที่ผู้ดูแลเด็กต้องปฏิบัติ ซึ่งแต่ละแห่งก็จะมีภาระกิจ/งานที่ผู้ดูแลเด็กต้องปฏิบัติแตกต่างกันไป (ดูตารางที่ ผ. 5) บางแห่งผู้ดูแลเด็กต้องทำทุกกิจกรรม บางแห่งทำบางกิจกรรมเท่านั้น ซึ่งถ้าแบ่งลักษณะการปฏิบัติงานตามภาระกิจ ก็พอจะแบ่งได้ 3 กลุ่มงานคือ

(1) กลุ่มกิจกรรมหรืองานที่ผู้ดูแลเด็กต้องทำเป็นประจำ

ภาระกิจที่ครูหรือผู้ดูแลเด็กในโรงเรียนหรือสถานเลี้ยงดูเด็กทุกแห่งต้องทำเป็นประจำเกือบทุกวัน ได้แก่

ก งานจัดกิจกรรมประจำวันให้แก่เด็กตามตารางกิจกรรมที่สถานเลี้ยงดูเด็กหรือโรงเรียนได้จัดทำเอาไว้

ตารางกิจกรรมประจำวันทุกแห่งจะจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก (เช่น กิจกรรมสวดมนต์ ร้องเพลงชาติ กิจกรรมในชีวิตประจำวัน กิจกรรมศิลปะ กิจกรรมวงกลม กิจกรรมเสริมทักษะสร้างประสบการณ์ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเล่นนิทาน กิจกรรมเล่นอิสระตามมุม เป็นต้น หมุนเวียนกันไป และสามารถเปลี่ยนแปลงและยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม) ไว้ในตอนเช้าสลับกับการพักรับประทานอาหารว่างและอาหารกลางวัน ซึ่งครู/ผู้ดูแลเด็กต้องดูแลเด็กในช่วงที่เด็กรับประทานอาหารเช้า โดยบางแห่งครูหรือผู้ดูแลเด็กทำเองลำพัง แต่บางแห่งอาจมีพี่เลี้ยงช่วย ซึ่งกิจกรรมส่วน

ใหญ่เป็นกิจกรรมที่ทำเพื่อกระตุ้นหรือส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามวัย มีสถานเลี้ยงเด็กเพียงไม่กี่แห่งที่เน้นกิจกรรมการเรียนรู้เขียนอ่านสำหรับเด็กปฐมวัย แต่กิจกรรมส่วนใหญ่ที่จัดให้เด็กก็ยังเน้นครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher center) ไม่ใช่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child center) ยกเว้นกิจกรรมการเล่นอิสระที่เด็กได้ทำในสิ่งที่เขาอยากจะทำ แม้ว่าบางแห่งอาจมีข้อจำกัดในการจัดกิจกรรมนี้ก็ตาม ส่วนกิจกรรมตอนบ่ายจะมีน้อย ทุกแห่งจะให้เด็กนอนพักผ่อนหลังอาหารกลางวันประมาณ 1-3 ชั่วโมง แล้วจึงตื่นมารับประทานอาหารว่างและเล่นอิสระ ก่อนที่ผู้ปกครองจะมารับกลับบ้าน

ข งานการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน

ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่จะมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ดังกล่าวล่วงหน้าก่อนที่จะมีการเรียนการสอน บางแห่งจะเตรียมก่อนล่วงหน้า 1-2 วัน บางแห่งจะเตรียมตอนเช้าก่อนเริ่มการเรียนการสอน โดยวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนอาจได้จากการจัดซื้อ การจัดทำโดยครู/ผู้ดูแลเด็กจากวัสดุเหลือใช้/วัสดุธรรมชาติ รวมทั้งยืมจากศูนย์เด็กใกล้เคียง(กรณีของศูนย์เด็กเคลื่อนที่) โดยส่วนใหญ่เป็นวัสดุอุปกรณ์ที่เตรียมตามกิจกรรมที่จัดให้เด็กเพื่อกระตุ้นหรือส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

ค งานดูแลสุขภาพและการเจ็บป่วยของเด็ก

ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่จะดูแลเรื่องความสะอาดของร่างกายเด็กเป็นประจำเกือบทุกวัน โดยเฉพาะเด็ก(0-3 ปี)อาจมีบริการซักเสื้อผ้าให้เด็กด้วย นอกจากนี้ยังช่วยผู้ปกครองดูแลเด็กในยามเจ็บป่วย เช่น การดูแลการรับประทานยาของเด็ก แจ้งหรือติดต่อผู้ปกครองให้มารับเด็กเมื่อเด็กไม่สบายหรือประสบอุบัติเหตุ แต่ถ้าเด็กไม่สบายมากผู้ดูแลเด็กจะขอร้องผู้ปกครองไม่ให้นำเด็กมาสถานเลี้ยงเด็ก ยกเว้นในกรณีที่ไม่มีผู้ดูแลเด็กที่บ้านจริงๆเท่านั้น

ง งานดูแลอาคารสถานที่และห้องเรียน

ครูหรือผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่เกือบทุกแห่งจะต้องรับผิดชอบในการดูแลความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในห้องเรียน รวมทั้งการจัดระเบียบของอุปกรณ์การเรียนการสอน บางแห่งอาจจะต้องดูแลเพิ่มเติมถึงภายนอกห้องเรียนรวมทั้งสถานที่ใกล้เคียงที่เด็กใช้ทำกิจกรรม เช่น หน้าห้องเรียนและบันได รวมทั้งห้องน้ำที่อยู่ในแต่ละห้องเรียน บางแห่งจะมีพี่เลี้ยงช่วย แต่ส่วนนอกอาคารหรือสนามมักเป็นหน้าที่ของภารโรงหรือคนสวน มียกเว้นเพียง 2-3 แห่งเท่านั้น ที่ครูหรือผู้ดูแลเด็กไม่ต้องดูแลด้านอาคารสถานที่ เช่น ศูนย์เด็กเล็กบ้านโพธิ์ทองจะมีอาสาสมัครมาช่วย ศูนย์เด็กเคลื่อนที่ และสถานสงเคราะห์ เป็นต้น

จ งานการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงาน

เนื่องจากการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานของครูหรือผู้ดูแลเด็กจะแตกต่างกันไปในแต่ละที่ บางแห่งอาจทำแค่บันทึกการสอน ทำบัญชีรายชื่อบุคคล และทำรายงานผลการปฏิบัติงาน แต่ส่วนใหญ่ต้องบันทึกหรือจัดทำรายงานพัฒนาการเด็ก เพื่อใช้ในการติดตามและประเมินผลพัฒนาการเด็กส่งให้ผู้บริหาร รวมทั้งส่งให้ผู้ปกครองได้รับทราบ บางแห่งทำทั้งรายงานสุขภาพ พฤติกรรม และพัฒนาการเด็กควบคู่กันไป

(2) กลุ่มกิจกรรมหรืองานที่ผู้ดูแลเด็กบางแห่งทำเป็นครั้งคราว ได้แก่

ก การติดตามดูแลการให้ภูมิคุ้มกันเด็ก

มีเพียง 1-2 แห่งเท่านั้นที่ให้บริการการฉีดวัคซีนแก่เด็กเอง แต่ส่วนใหญ่ผู้ดูแลเด็กจะทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้แก่หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านนี้ เช่น สถานีอนามัย ศูนย์สุขภาพ โรงพยาบาลและคลินิกเอกชน เข้ามาดำเนินการเป็นครั้งคราว (เช่น ทุกเดือน ทุก 3 เดือน ทุก 6 เดือน หรือทุกปี)

ข งานดูแลด้านโภชนาการ

งานดูแลด้านโภชนาการ ครู/ผู้ดูแลเด็กมักจะเข้าไปช่วยในการจัดเมนูอาหาร (อาหารว่างและอาหารเช้า-กลางวัน) เป็นครั้งคราว (เช่น เดือนละครั้ง หรือเทอมละครั้ง) ตรวจ/ดูแลการเตรียมอาหาร/การตักอาหารแก่เด็ก ผลัดเวรกันไปจัดซื้อของหรือทำอาหารให้เด็ก เป็นต้น

ค งานประเมินผลการปฏิบัติงาน

ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่เมื่อจัดทำรายงานการปฏิบัติงาน หรือรายงานพัฒนาการเด็กแล้ว ก็ต้องส่งรายงานผลการปฏิบัติงานให้ฝ่ายวิชาการหรือทีมงานประเมินผล หรือครูใหญ่ได้รับทราบเพื่อการปรับปรุงแก้ไข สำหรับการปฏิบัติงานในเดือน/เทอม/ปีต่อไป และผู้บังคับบัญชาอาจใช้เป็นแนวทางในการเลื่อนขั้น/เงินเดือน

(3) กลุ่มงานที่ผู้ดูแลเด็กไม่ต้องทำ

มีกลุ่มงานเพียงด้านเดียวคืองานการเงิน/บัญชี/ธุรการที่ผู้ดูแลเด็กในสถานเลี้ยงดูเด็กเกือบทุกแห่งไม่ต้องทำ มีเพียง 1 แห่งที่ต้องทำบัญชีรับจ่ายเองทุกเดือน เพราะต้องดำเนินงานให้เลี้ยงตนเองได้ ทางราชการให้เฉพาะสถานที่เพื่อความสะดวกของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในบริเวณนั้นเท่านั้น ส่วนอีก 1 แห่งผู้ดูแลเด็กต้องช่วยกันทำบัญชีครุภัณฑ์และบัญชีนมที่ได้รับมา

ดังนั้นพอสรุปได้ว่าครูหรือผู้ดูแลเด็กในโรงเรียนหรือสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพส่วนใหญ่ยังต้องทำงานในลักษณะเป็นประจำหรือเป็นงานหลัก ได้แก่ งานการจัดกิจกรรมและเตรียมอุปกรณ์การเรียนการสอนให้แก่เด็ก งานดูแลสุขภาพและการเลี้ยงดูเด็ก งานการจัดสภาพแวดล้อมให้แก่เด็ก รวมทั้งงานบันทึก/ทำรายงานการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็ก ส่วนงานที่ทำเป็นครั้งคราว ได้แก่ การดูแลการให้ภูมิคุ้มกันแก่เด็ก งานดูแลด้านโภชนาการ และงานประเมินผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งงานที่ไม่ควรเป็นภาระรับผิดชอบของผู้ดูแลเด็ก(ยกเว้นจะมีข้อจำกัดด้านบุคลากร) คืองานด้านการเงินบัญชี/ธุรการ ผู้ดูแลเด็กหรือครูควรจะต้องทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมหรือกระตุ้นพัฒนาการของเด็กเป็นงานหลัก เพื่อจะได้ทุ่มเทการปฏิบัติงานไปที่ตัวเด็ก

8) แนวทางในการจัดหลักสูตร

จากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กเกี่ยวกับแนวทางการจัดหลักสูตรสำหรับศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาล พบว่า ส่วนใหญ่ (10 แห่ง) พัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้เองหรือใช้ควบคู่กับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ รองลงไปคือนำหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการมาประยุกต์ใช้ นอกนั้นใช้หลักสูตรของหน่วยงานต้นสังกัดหรือหลักสูตรต่างประเทศ ได้แก่ หลักสูตรวอลดอร์ฟ (Waldorf) ของประเทศเยอรมัน ซึ่งโรงเรียนอนุบาลบ้านรักนำมาประยุกต์ใช้ หลักสูตรของกรมพัฒนาชุมชน ใช้โดยศูนย์พัฒนาเด็กกระตุ้นจังหวัดนครปฐม หลักสูตรของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติใช้โดยศูนย์บริหารเด็กและพัฒนาเด็กเล็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และโรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ และโรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก อย่างไรก็ตามมีโรงเรียนอนุบาลและศูนย์เด็ก 2 แห่งที่ไม่มีหลักสูตรใช้ในการเรียนการสอนได้แก่ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาการเด็กภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นศูนย์ในลักษณะของสถานพยาบาลเด็กที่ปัญหาในด้านพัฒนาการ ซึ่งส่วนใหญ่จะช่วยเหลืตนเองไม่ได้ จึงไม่มีการเรียนการสอนในเด็กกลุ่มนี้ แต่จะมีการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มเด็กที่พอจะช่วยเหลืตนเองได้บ้าง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโพหนองจังหวัดสกลนคร ซึ่งปล่อยให้เด็กเล่นตามธรรมชาติมากกว่าการสอนหนังสือ โดยเด็กเหล่านี้จะมีผู้สูงอายุในชุมชนที่พอจะมีเวลาว่างมาช่วยกันดูแลเด็ก ดังนั้นจึงไม่มีหลักสูตรในการเรียนการสอน (ดูตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13 จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็กจำแนกตามแนวทางการจัดหลักสูตร

หลักสูตร	จำนวน	ร้อยละ
พัฒนาหลักสูตรขึ้นเอง	30	46.9
ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ	20	31.3
ประยุกต์ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ	23	35.9
ประยุกต์ใช้หลักสูตรของต่างประเทศ	3	4.7
ใช้หลักสูตรของกรมพัฒนาชุมชน	3	4.7
ใช้หลักสูตรของสำนักงานการประถมศึกษาเอกชน	5	7.8
ใช้หลักสูตรของกรุงเทพมหานคร	3	4.7
ไม่มีหลักสูตร	6	9.4

สำหรับวิธีการจัดการเรียนการสอน พบว่าแต่ละคนถึงแม้ว่าจะทำงานอยู่ในโรงเรียนอนุบาลและศูนย์เด็กแห่งเดียวกัน แต่ผู้ดูแลเด็กอาจมีวิธีการจัดการเรียนการสอนได้หลากหลายวิธีแตกต่างกัน และสามารถจัดวิธีการเรียนการสอนได้ตั้งแต่ 1 วิธีขึ้นไป จากผลการศึกษา พบว่า วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ผู้ดูแลเด็กนิยมใช้กันมากที่สุด คือ วิธีการบรรยาย ซึ่งมีผู้ดูแลเด็กที่ใช้วิธีนี้ประมาณครึ่งหนึ่ง และเมื่อถามถึงเปอร์เซ็นต์การใช้เฉลี่ย พบว่า ใช้วิธีการนี้โดยเฉลี่ยประมาณ 21.4% นอกจากนั้นวิธีการเรียนการสอนที่ผู้ดูแลเด็กนิยมใช้ไม่น้อยไปกว่าวิธีการบรรยาย นั่นคือ วิธีการทดลอง การแสดงบทบาทสมมติ และวิธีการสาธิต ซึ่งมีผู้ดูแลเด็กใช้พอๆกันทั้ง 3 วิธี (เฉลี่ยประมาณ 14 - 19%) และวิธีการจัดการเรียนการสอนอื่นๆที่น่าสนใจอีก นั่นคือการให้เด็กได้เรียนรู้การดำเนินชีวิตด้วยตนเองตามธรรมชาติ โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและให้เด็กเป็นศูนย์กลางหรือเป็นผู้ตัดสินใจ ซึ่งเป็นวิธีที่ผู้ดูแลเด็กในโรงเรียนอนุบาลและศูนย์เด็กหลายแห่งเริ่มนำมาใช้กันมากขึ้น เช่น โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็กมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต เป็นต้น (ดูตารางที่ 4.14)

ตารางที่ 4.14 จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็กจำแนกตามวิธีการจัดการเรียนการสอน

วิธีการจัดการเรียนการสอน	จำนวน	ร้อยละ
การบรรยาย เปอร์เซ็นต์การใช้เฉลี่ย 21.4%	35	54.7
การสาธิต เปอร์เซ็นต์การใช้เฉลี่ย 19.2%	30	46.9
การทดลอง เปอร์เซ็นต์การใช้เฉลี่ย 17.8%	32	50.0
การแสดงบทบาทสมมติ เปอร์เซ็นต์การใช้เฉลี่ย 14.2%	32	50.0
การเรียนรู้การดำเนินชีวิตด้วยตนเอง เปอร์เซ็นต์การใช้เฉลี่ย 9.8%	8	12.5

นอกจากนี้ยังได้ถามถึงวิธีการจัดกิจกรรมก็พบว่า ผู้ดูแลเด็กแต่ละคนสามารถจัดกิจกรรมในห้องเรียนได้หลากหลายแตกต่างกัน โดยผู้ดูแลเด็กแต่ละคนมีวิธีการจัดกิจกรรมในห้องเรียนได้มากกว่า 1 กิจกรรม พบว่า กิจกรรมการเล่นิทาน ตลอดจนกิจกรรมการร้องเพลง และการเล่นเกมสในในห้องเรียน ถือว่าเป็นกิจกรรมที่ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่นิยมจัดในห้องเรียน รองลงมาคือ การเล่นที่ปล่อยตามความสนใจของเด็ก กิจกรรมวงกลม โดยมีครูเป็นศูนย์กลาง การทัศนศึกษานอกสถานที่ การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้เบื้องต้นในเรื่องเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆของไทย และ การสร้างสถานการณ์จำลองขึ้นมา ให้เด็กได้สมมติ หรือ แสดงตามสถานการณ์ที่ครูกำหนดขึ้นเพื่อฝึกไหวพริบ การกล้าแสดงออก เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่เด็ก เป็นต้น

นอกจากวิธีการจัดการเรียนการสอนดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีกิจกรรมอื่นๆอีกหลายกิจกรรมที่ผู้ดูแลเด็กบางคนนำมาใช้ในห้องเรียนด้วย เช่น กิจกรรมที่ฝึกให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเอง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เด็กจะต้องพบในชีวิตประจำวัน เช่น การแต่งตัว การรับประทานอาหาร หรือ งานบ้านเล็กๆน้อยๆ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กในการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน ตลอดจนกิจกรรมการประดิษฐ์สิ่งของเล็กๆน้อยๆที่เหมาะสมกับความสามารถของเด็ก เพื่อฝึกทักษะและความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมกีฬา เพื่อให้เด็กได้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง และ รู้จักการเสียสละ รู้แพ้รู้ชนะ และ ฝึกความสามัคคี ซึ่งเป็นกีฬาที่เด็กส่วนใหญ่พอจะฝึกฝนได้ ไม่เกินความสามารถของเด็กจนเกินไป อย่างเช่น การเดิน การวิ่ง ว่ายน้ำ และ ฟุตบอล เป็นต้น (ดูตารางที่ 4.15)

ตารางที่ 4.15 จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามวิธีการจัดกิจกรรม

วิธีการจัดกิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
สถานการณ์จำลอง	24	37.5
การศึกษานอกสถานที่	28	43.8
การเล่นนิทาน	47	73.4
การเล่นเกมส์	39	60.9
การร้องเพลง	47	73.4
การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา	27	42.2
กิจกรรมวงกลม	34	53.1
การเล่นที่ปล่อยตามความสนใจ	39	60.9

2) ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

สำหรับปัญหาการทำงานในเรื่องที่เกี่ยวกับเด็กที่ผู้ดูแลเด็กตอบมากที่สุด คือการที่ระดับอายุและความพร้อมของเด็กที่อยูในการดูแลมีความแตกต่างกัน ทำให้การเรียนการสอนในห้องเรียนมีอุปสรรคพอสมควร เนื่องจากอาจมีเด็กบางคนที่ยังเรียนตามเพื่อนในห้องไม่ทันอันเนื่องมาจากยังอายุน้อยเกินไป หรือ อาจมีปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับพัฒนาการอยู่บ้าง เพราะปัจจุบันมีการจัดให้เด็กพิเศษได้เรียนร่วมกับเด็กปกติมากขึ้นเพื่อกระตุ้นพัฒนาการของเด็กกลุ่มนี้ แต่บางครั้งทำให้เด็กปกติบางคนรู้สึกเบื่อที่ต้องเรียนซ้ำในเรื่องเดิมบ่อยครั้ง ครูผู้ดูแลจึงต้องสรรหาวิธีที่จะให้เด็กทุกคนเรียนรู้ไปได้พร้อมๆกัน นอกจากนั้นยังมีปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับจำนวนเด็กในศูนย์ และการให้บริการของเด็ก เนื่องจาก ศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลบางแห่ง ผู้ดูแลเด็กแต่ละคนมีจำนวนเด็กที่อยู่ในความดูแลมากเกินไป ทำให้ไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง และ เด็กบางคนมาใช้บริการไม่สม่ำเสมออาจเนื่องมาจากปัญหาสุขภาพ หรือ เด็กติดผู้ปกครอง หรือ มีปัญหากับครูหรือเพื่อนที่โรงเรียน ทำให้เด็กเรียนตามเพื่อนๆไม่ทัน

นอกจากปัญหาดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีผู้ดูแลเด็กบางคนที่มีประสบการณ์อื่นๆเกี่ยวกับเด็กอีก เช่น เด็กบางคนดื้อและซนมากอาจเนื่องมาจากการอบรมสั่งสอนจากที่บ้าน หรือ เด็กบางคนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนใหม่และสถานที่ใหม่ได้ โดยเฉพาะในช่วงแรกๆ ทำให้เด็กมีอาการซึมเศร้า ไม่อยากมาโรงเรียน และเป็นเด็กเก็บตัว ปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดสรรเวลาในแต่ละหน่วยหรือคาบเรียนยังไม่เหมาะสมจึงมีผลต่อการเรียนการสอนกับเด็กด้วย และปัญหาในตัวบุคลากรเองที่ไม่มีความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ในเรื่องเกี่ยวกับเด็กน้อย ทำให้ความสามารถในการจัดการปัญหาที่เกี่ยวกับเด็กไม่เพียงพอ เป็นต้น อย่างไรก็ตามมีผู้ดูแลเด็กจำนวนไม่น้อย ที่ไม่

ประสบปัญหาการทำงานในเรื่องที่เกี่ยวกับเด็กเลย อาจเนื่องมาจากความสามารถส่วนตัวหรือระบบการจัดการเรียนการสอน หรือ การบริหารของโรงเรียนและศูนย์เด็กดังกล่าวค่อนข้างมีประสิทธิภาพ

เมื่อสอบถามผู้ดูแลเด็กถึงปัญหาในการทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง พบว่ากว่าครึ่งหนึ่งไม่ประสบปัญหาการทำงานในเรื่องที่เกี่ยวกับผู้ปกครองเด็กเลย หรือ เป็นปัญหาเพียงเล็กน้อย ในส่วนของผู้ดูแลเด็กที่พบปัญหากับผู้ปกครองของเด็กนั้น ปัญหาสำคัญที่ผู้ดูแลเด็กมักประสบคือ การที่ผู้ปกครองบางคนปล่อยปละละเลยเด็ก ไม่ให้ความสนใจดูแลเด็กเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการไม่มีเวลาว่างเพราะต้องทำงาน ปัญหารองลงมาคือ มีผู้ปกครองบางส่วนไม่เข้าใจหลักสูตรของทางโรงเรียน เพราะบางโรงเรียนมีนโยบายในการเรียนการสอนโดยเน้นให้เด็กได้รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมรอบตัว การช่วยตัวเอง และปล่อยให้เด็กได้เล่น ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างอิสระ และมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต และการเตรียมตัวเรียนในระดับประถมศึกษา มากกว่าที่จะเน้นทางด้านวิชาการ แต่เนื่องจากความเข้าใจที่ไม่ตรงกันระหว่างทางโรงเรียนและผู้ปกครอง ทำให้ผู้ปกครองบางคนที่คาดหวังว่าลูกจะต้องเรียนหนังสือเก่งตั้งแต่นั้นขึ้นต้น เพื่อเป็น พื้นฐานในการเรียนในชั้นต่อไป ทำให้ผู้ปกครองบางคนต้องมามีปัญหากับทางโรงเรียนเมื่อเห็นว่าเด็กเข้าเรียนมานานแล้ว แต่ไม่มีพัฒนาการในด้านการเขียน อ่านหนังสือเลย

นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่ผู้ดูแลเด็กบางคนต้องประสบอยู่ เช่น การที่ผู้ปกครองบางคนจ่ายค่าบริการไม่สม่ำเสมอ อาจเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัว ปัญหาที่ผู้ปกครองบางคนไม่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนหรือศูนย์เด็กจัดขึ้น ตลอดจนไม่สนใจข่าวสารหรือผลการเรียนของเด็กที่ทางโรงเรียนแจ้งให้ทราบ อาจเพราะไม่มีเวลา หรือต้องทำงาน หรือเห็นว่าไม่ใช่เรื่องสำคัญ เป็นต้น ในบางครั้งผู้ปกครองบางคนประพฤติตัวไม่เหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีสำหรับเด็ก ซึ่งอาจทำให้เด็กมีพฤติกรรมเลียนแบบบุคคลใกล้ชิด ปัญหาการมีข้อพิพาทกันเองระหว่างผู้ปกครองของเด็ก สาเหตุเนื่องมาจากเรื่องลูกของแต่ละคน ซึ่งบางครั้งทางโรงเรียนไม่ได้รับรู้เรื่องราวตั้งแต่ต้น แต่มารับทราบเมื่อเกิดปัญหาแล้ว แต่ก็ต้องช่วยกันแก้ไข และมีหลายกรณีที่มีการดูแลเด็กจากทางโรงเรียนและทางบ้านแตกต่างกัน ทำให้เด็กเกิดความสับสนในตัวเองว่าจะต้องปฏิบัติตามอย่างไรจึงจะถูกต้องและเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย ทางโรงเรียนจึงต้องมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อประโยชน์แก่ตัวเด็กเอง ในที่นี้มีศูนย์เด็กแห่งหนึ่งซึ่งไม่มีผู้ปกครองเด็กเนื่องจากเป็นศูนย์เด็กที่รับดูแลเด็กกำพร้าที่ไม่มีผู้ปกครองดูแล นั่นคือ สถานสงเคราะห์เด็ก

เมื่อถามผู้ดูแลเด็กส่วนถึงปัญหาการทำงานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกรรมการของศูนย์เอง ส่วนในกลุ่มที่มีปัญหาในเรื่องดังกล่าว พบปัญหาเนื่องจากกรรมการของศูนย์ไม่ทำหน้าที่ประสานทรัพยากรสนับสนุนการทำงานของศูนย์ เช่น ในเรื่องอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน

หรือการจัดกิจกรรมต่างๆ ไม่เพียงพอกับจำนวนเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ผู้ดูแลเด็กบางคนต้องช่วยเหลือตนเอง โดยการประดิษฐ์อุปกรณ์ขึ้นเอง โดยใช้ทุนส่วนตัว หรือหาวัสดุตามธรรมชาติ ซึ่งถ้ามีหน่วยงานอื่นๆ ให้การสนับสนุนก็จะช่วยลดปัญหาในเรื่องดังกล่าวลงไม่น้อย จึงควรเป็นหน้าที่ของกรรมการศูนย์ที่ต้องทำหน้าที่ในการประสานงานในส่วนนี้ และยังพบปัญหาในเรื่องการร่วมมือกันระหว่างกรรมการของศูนย์กับผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็นผู้ดำเนินงานตามแผนการต่างๆ ของศูนย์ แต่มีกรรมการของศูนย์บางแห่งที่ไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานดังกล่าว เช่น การเข้ามาตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงาน หรือ ช่วยเสนอแนะในการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาให้ศูนย์เด็กมีคุณภาพมากขึ้น

นอกจากนั้นยังมีปัญหาการทำงานที่เกี่ยวข้องกับกรรมการของศูนย์อีกหลายอย่าง เช่น การที่กรรมการของศูนย์มีการขัดแย้งกันเอง ทำให้การดำเนินงานบางส่วนต้องหยุดชะงักเนื่องจากความสับสนในนโยบายการปฏิบัติงานที่ไม่ชัดเจน และการให้การอบรมแก่เจ้าหน้าที่ในด้านความรู้ทางการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เพราะบางครั้งทางศูนย์ได้อุปกรณ์การเรียนการสอนที่มีประโยชน์มา ไม่ว่าจะเป็น โทรทัศน์ วีดีโอ หรือ คอมพิวเตอร์ แต่เจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ ไม่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม ทำให้ได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยีดังกล่าวไม่เต็มที่ ซึ่งเป็นหน้าที่ของกรรมการของศูนย์เช่นกัน ที่ต้องช่วยกันแก้ไขเรื่องดังกล่าว โดยหาผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวมาให้การอบรมกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์ เป็นต้น แต่มีศูนย์เด็กหลายแห่งที่ดำเนินงานโดยที่ไม่มีกรรมการของศูนย์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสถานเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เช่น โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็กมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ และ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ(โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า)

สำหรับปัญหาอื่น พบว่า ผู้ดูแลเด็กประสบปัญหาการทำงานกับหน่วยงานที่สนับสนุนเพียงเล็กน้อยในเรื่องการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ทำให้การทำงานไม่สะดวกราบรื่น นอกจากนี้ยังมีศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลบางแห่ง ที่มีนโยบายในการดำเนินงานไม่แน่นอน หน่วยงานต่างๆ จึงไม่สามารถดำเนินการช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง แต่ก็มีหน่วยงานบางแห่งที่ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามามีบทบาทในการทำงานของศูนย์มากเกินไป หรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ จนทางศูนย์รู้สึกเหมือนถูกควบคุมการทำงานอยู่ตลอดเวลา และไม่มีอิสระในการทำงาน ในขณะเดียวกันก็มีศูนย์เด็กบางแห่งที่ต้องการข้อเสนอแนะและคำแนะนำในการดำเนินงานจากหน่วยงานอื่นๆ บ้าง เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการทำงานของศูนย์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (ดูตารางที่ 4.16)

ตารางที่ 4.16 จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามปัญหาในการทำงาน

ปัญหาในการทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาการทำงานเกี่ยวกับเด็ก		
จำนวนเด็กในศูนย์มากเกินไป	12	18.8
เด็กมาใช้บริการไม่สม่ำเสมอ	12	18.8
ระดับอายุและความพร้อมของเด็กแตกต่างกัน	23	35.9
ไม่มีปัญหา	25	39.1
ไม่ตอบ	2	3.1
ปัญหาการทำงานเกี่ยวกับผู้ปกครอง		
ผู้ปกครองปล่อยปละละเลยเด็ก	10	15.6
ผู้ปกครองไม่เข้าใจหลักสูตรของทางโรงเรียน	4	6.3
ไม่มีปัญหา	42	65.6
ไม่มีผู้ปกครอง	5	7.8
ไม่ตอบ	1	1.6
ปัญหาการทำงานเกี่ยวกับกรรมการของศูนย์		
กรรมการของศูนย์ไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์	7	10.9
กรรมการของศูนย์ไม่ทำหน้าที่ประสานทรัพยากรสนับสนุนการทำงานของศูนย์	8	12.5
ไม่มีปัญหา	16	25.0
ไม่มีกรรมการของศูนย์	29	45.3
ไม่ตอบ	5	7.8
ปัญหาการทำงานเกี่ยวกับหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน		
การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ทำได้ไม่สะดวก	3	4.7
นโยบายของศูนย์ไม่แน่นอน	4	6.3
หน่วยงานและเจ้าหน้าที่เข้ามามีบทบาทในการทำงานของศูนย์มากเกินไป	3	4.7
ไม่ได้รับข้อเสนอแนะและคำแนะนำจากหน่วยงานอื่นๆ	2	3.1
ไม่มีปัญหา	54	84.4
ไม่ตอบ	2	3.1

10) ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน

มีผู้ดูแลเด็กบางส่วนที่ให้ข้อเสนอแนะหรือสิ่งที่ศูนย์เด็กทั้งที่ตนทำงานอยู่ และ ศูนย์เด็กอื่นๆ ควรนำไปพิจารณา ได้แก่

(1) สถานที่

ก. สภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนไม่เอื้ออำนวย เช่น อากาศร้อนอบอ้าวเกินไป อากาศไม่ถ่ายเท ทำให้ทั้งครูและเด็กไม่มีสมาธิในการเรียนการสอน

ข. ศูนย์เด็กบางแห่งไม่มีโรงอาหารที่จัดเป็นสัดส่วนสำหรับเด็ก

(2) วัสดุอุปกรณ์

การจัดหาอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนเพิ่มเติมให้เพียงพอกับความต้องการ

(3) บุคลากร

ก. บุคลากรในศูนย์ควรเข้าใจในบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานของตนเอง และ ผู้อื่น เพื่อให้การทำงานไม่ซ้ำซ้อนก้าวถ่างกัน ซึ่งอาจทำให้เกิดความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน และ ควรมีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

ข. บุคลากรควรมีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลต่างๆ เพื่อเสนอแนะและรับสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของศูนย์เด็กและโรงเรียนอนุบาลต่างๆ และ เพื่อปรับมาตรฐานศูนย์ให้อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน

(4) การบริหารจัดการและงบประมาณ

ก. ผู้บริหารควรให้สิทธิแก่ครู หรือ พี่เลี้ยงที่ดูแลเด็กในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ภายในขอบเขตที่เหมาะสม

ข. ควรเพิ่มกฎระเบียบให้มากขึ้นเกี่ยวกับผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ และโดยเฉพาะบุคคลภายนอกที่เข้าออกภายในศูนย์ เพื่อความปลอดภัยแก่ตัวเด็กเอง

ค. ควรพิจารณาเพิ่มค่าตอบแทนแก่เจ้าหน้าที่อย่างทั่วถึงเมื่อถึงระยะเวลาที่สมควร

ง. งบประมาณที่ศูนย์ได้รับเพื่อนำไปพัฒนาศูนย์ยังไม่เพียงพอ และ ลำบาก

จ. ในส่วนของศูนย์เด็กที่มีความขาดแคลนควรขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นเพิ่มเติม หรือการให้ความช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอ

(5) การจัดการเรียนการสอน

ก. ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้มีอิสระ และได้เรียนรู้สิ่งต่างๆด้วยตนเองบ้าง เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ และ สังคม นอกเหนือไปจากทางวิชาการ

ข. ควรมีการติดตามผลการเรียนการสอนและพัฒนาการของเด็กอย่างสม่ำเสมอ

(6) กระบวนการพัฒนาเด็ก

ควรให้ความสำคัญกับอาหารที่จัดให้เด็ก ทั้งในด้านปริมาณ และ คุณ
ค่าทางโภชนาการ

4.2.2 การประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานของครู/ผู้ดูแลเด็กที่เป็นกรณีศึกษา

1) เกณฑ์คุณภาพการปฏิบัติงานของครู/ผู้ดูแลเด็ก ที่เป็นกรณีศึกษา

ข้อมูลด้านการปฏิบัติงานของครู/ผู้ดูแลเด็ก จากกรณีศึกษา 17 แห่ง ที่เป็น
สถานเลี้ยงเด็กทั่วไป สามารถนำมาจัดเป็นเกณฑ์คุณภาพ 9 เกณฑ์ ประกอบด้วย การจัดตาราง
กิจกรรม การเตรียมอุปกรณ์ การดูแลสุขภาพและการเจ็บป่วยของเด็ก การดูแลโภชนาการ การดูแล
ห้องเรียนและสิ่งแวดล้อม การช่วยงานบริหารทั่วไป การทำรายงานผลการปฏิบัติงาน การประเมิน
ผลการปฏิบัติงาน และการประเมินพัฒนาการเด็ก และตัวชี้วัด 27 ตัว ดูตารางที่ 4.17

2) การประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานของครู/ผู้ดูแลเด็กตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น

เมื่อให้คะแนนตามเกณฑ์รายแห่ง แล้วนำมาจัดระดับคุณภาพของการปฏิบัติงาน
โดยการให้คะแนนแต่ละเกณฑ์ แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 3 = ดี 2 = ปานกลาง 1 = ต้องปรับปรุง พบ
ว่า มีผู้ดูแลเด็กของศูนย์เด็กหรือโรงเรียนอนุบาลที่ปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพในระดับดี จำนวน 10
แห่ง ระดับปานกลาง 4 แห่ง และยังต้องปรับปรุง 3 แห่ง โดยเฉพาะในด้านการประเมินการปฏิบัติ
งาน การทำรายงานผลการปฏิบัติงาน และการประเมินพัฒนาการเด็ก นอกจากนี้ยังต้องปรับปรุงใน
ด้านการจัดกิจกรรม การจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนการสอน และการดูแลทำความสะอาดของห้อง
หรืออาคารสถานที่อีกด้วย (ดูตารางที่ 4.18)

ตารางที่ 4.17 เกณฑ์คุณภาพการปฏิบัติงานของครู/ผู้ดูแลเด็กที่เป็นกรณีศึกษา

กิจกรรม	ตัวชี้วัด
1.การจัดตารางและทำกิจกรรม	1.มีการจัดตารางกิจกรรมประจำวัน 2.จัดกิจกรรมที่หลากหลายตามช่วงความสนใจของเด็ก 3.จัดกิจกรรมที่พัฒนาเด็กรอบด้าน
2. การเตรียมอุปกรณ์การสอน	4.มีการเตรียมอุปกรณ์ล่วงหน้า 5.จัดทำอุปกรณ์เพิ่มเติม
3. การดูแลสุขภาพ	6.จัดทำแฟ้ม/กล่องสะสมผลงานเด็ก/ของเล่นเด็ก 7.มีการชั่งน้ำหนัก/วัดส่วนสูงของเด็ก 8.ดูแลเด็กยามเจ็บป่วย
4. การดูแลโภชนาการ	9.ดูแลความสะอาดร่างกายของเด็ก 10.ดูแลตักอาหารให้เด็ก 11.ดูแลความเรียบร้อยในการรับประทานอาหาร 12.เฝ้ามรยทการรับประทานอาหารรู้จักชื่ออาหารคุณค่าอาหาร
5. การดูแลสถานที่	13.ตกแต่งห้องและผนังห้อง 14.จัดมุมประสบการณ์ 15.ทำความสะอาดห้อง
6. การช่วยงานบริหารทั่วไป	16.จัดทำบัญชีรายชื่อเด็ก/ทะเบียนประวัติ 17.จัดทำบัตรประจำตัวเด็ก 18.มีผู้รับผิดชอบ รับ-ส่งเด็ก
7. การทำรายงานการปฏิบัติงาน	19.ทำสมุดรายงานพฤติกรรมเด็ก 20.จัดทำสมุดรวบรวมผลงานเด็ก 21.จัดทำจดหมายข่าวรายงานการปฏิบัติงาน
8. การประเมินผลการปฏิบัติงาน	22.ประเมินผลการสอนของตนเอง 23.ประเมินผลการสอนเป็นกลุ่ม 24.มีการประชุมสัมมนาผลการปฏิบัติงาน
9. การประเมินพัฒนาการเด็ก	25.ประเมินพัฒนาการเด็ก 26.ประเมินภาวะสุขภาพเด็ก 27.สังเกตพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็ก

ตารางที่ 4.18 คะแนนด้านคุณภาพการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก

สถานเลี้ยงดูเด็ก	จัดตารางกิจกรรม			เตรียมอุปกรณ์			ดูแลสุขภาพ			ดูแลโภชนาการ			ดูแลสถานที่			ช่วยงานบริหารทั่วไป			ทำรายงานผลการทำงาน			ประเมินการทำงาน			ประเมินตัวเด็ก			คะแนนรวม
	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	
สถานเลี้ยงดูเด็กทั่วไป																												
1. ศูนย์เด็กฯ วัดศิริพงษ์ฯ		✓			✓			✓			✓		✓			✓			✓			✓			✓		20**	
2. ร.ร.อนุบาลปริมายุก	✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓		26***	
3. ร.ร.วัดคณิกาผล	✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓		24***	
4. ร.ร.ต.ช.ด.บ้านคลองมะลิ ประเวศวิทยา		✓			✓			✓		✓			✓			✓			✓			✓			✓		18**	
5. โครงการเลี้ยงเด็กกลางวันฯ ร.พ.วามาศ		✓		✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓		22***	
6. ศูนย์รับเลี้ยงและพัฒนาเด็กเล็ก ม.เกษตรฯ		✓			✓		✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓		25***	
7. สถานรับเลี้ยงเด็กและพัฒนาเด็กกึ่งหอพักเร็ว	✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓		27***	
8. ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม	✓				✓		✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓		26***	
9. ศูนย์เด็กฯ รร.เทศบาล4ฯ		✓			✓		✓			✓			✓			✓			✓			✓	✓		✓		21**	
10. ศูนย์เด็กเล็กบ้านห้วยไธสง	✓				✓			✓		✓			✓			✓			✓			✓			✓		20**	
11.ร.ร.สาธิตสถาบันราชภัฏธน.	✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓		26***	
12. ศูนย์พัฒนาเด็กฯ บัวหลวง			✓			✓			✓		✓				✓		✓			✓		✓			✓		11*	
13. บ้านศรีนครินทร์	✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓		24***	
14. ร.ร.อนุบาลบ้านรัก	✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓		27***	
15. ศูนย์พัฒนาเด็กฯ นวนคร			✓		✓			✓		✓			✓			✓			✓			✓			✓		13*	
16. ร.ร.บรรจงรัตน์	✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓		25***	
17. ศูนย์เด็กบ้านโพธิ์ทอง			✓			✓		✓		✓			✓			✓			✓			✓			✓		12*	
สถานเลี้ยงดูเด็กเฉพาะ																												
18. ศูนย์เด็กเคลื่อนที่		✓			✓		-	-	-	✓			✓	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
19. ศูนย์ส่งเสริมพัฒนา-การเด็กภาคเหนือ	✓			✓			✓			✓			-	-	-	-	-	*	*	*	-	-	-		✓		-	
20. สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์	✓			✓			✓			✓			-	-	-	-	-		✓		✓				✓		-	
รวมจำนวนแห่ง	11	7	2	10	8	2	13	5	1	12	8	-	9	7	2	10	7	-	9	6	3	6	7	5	11	4	4	-

หมายเหตุ : 1. คะแนนด้านการปฏิบัติงาน คะแนน 3 = ดี 2 = ปานกลาง 1 = ต้องปรับปรุง

2. ระดับคุณภาพการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก : ระดับดี*** (คะแนน 22-27) มี 10 แห่ง ระดับปานกลาง** (คะแนน 17-21) มี 4 แห่ง ต้องปรับปรุง* (คะแนน 11-16) มี 3 แห่ง

4.3 คุณภาพการใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

4.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็ก

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครองเด็ก

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็ก ซึ่งมีลูกที่ตกเป็นตัวอย่างในการสังเกตพัฒนาการมาจำนวนเท่ากับจำนวนเด็กที่สังเกตในแต่ละแห่ง ประมาณแห่งละ 3-5 คน จากสถานเลี้ยงดูเด็กทั้งหมด ได้สัมภาษณ์ผู้ปกครองจำนวนทั้งหมด 97 คน เป็นผู้หญิงร้อยละ (72.3) มากกว่าผู้ชายร้อยละ (27.8) 3 ใน 4 อายุอยู่ในระหว่าง 25-39 ปี หรืออายุเฉลี่ยประมาณ 32 ปี พ่อแม่ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสสมรสและยังอยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 91.8) มีสัดส่วนของพ่อแม่ที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และปริญญาตรีและสูงกว่า ในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก (ร้อยละ 35.1, 20.6 และ 34.0 ตามลำดับ) และ 1 ใน 4 เป็นบิดาของเด็ก ในขณะที่เกือบ 3 ใน 4 เป็นมารดาของเด็ก ที่เหลือเป็นญาติและผู้ปกครองเด็กเท่านั้น

ผู้ปกครองส่วนใหญ่ (เกือบร้อยละ 80) ทำงานนอกบ้าน ที่เป็นแม่บ้านและบางรายทำงานอื่นไปด้วย (เช่นรับจ้าง แต่ทำงานที่บ้าน) มีเพียงร้อยละ 20 โดยผู้ที่ทำงานนอกบ้านมีสัดส่วนของอาชีพที่ไม่ค่อยแตกต่างกันนัก (ร้อยละ 12.4 –16.5) ยกเว้นค้าขายหรือประกอบอาชีพส่วนตัวที่มีถึงร้อยละ 18.6 ผู้ปกครองส่วนใหญ่ (ร้อยละ 30) มีรายได้ 5,000-10,000 บาทต่อเดือน รองลงมา มีรายได้ 10,000-40,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 28.8) และรายได้น้อยกว่า 5,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 22.7) ตามลำดับ ส่วนที่มีรายได้มากกว่า 40,000 บาทต่อเดือน เพียงร้อยละ 17.5 (ดูตารางที่ 4.19)

ตารางที่ 4.19 จำนวนและร้อยละของผู้ปกครอง จำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม

ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	27	27.8
หญิง	70	72.2
รวม	97	100.0

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
20-24 ปี	11	11.3
25-29 ปี	23	23.7
30-34 ปี	25	25.8
35-39 ปี	28	28.9
40-44 ปี	6	6.2
45-49 ปี	2	2.1
ไม่ตอบ	8	8.2
รวม	97	100.0
อายุเฉลี่ย 32.46 ปี (ค่าต่ำสุด = 21 ปี ค่าสูงสุด = 50 ปี)		
สถานภาพสมรส		
โสด	1	1.0
สมรส (แยกกันอยู่)	5	5.2
สมรส (อยู่ด้วยกัน)	89	91.8
หม้าย/หย่า/แยก	2	2.1
รวม	97	100.0
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียน	1	1.0
มัธยมศึกษา	34	35.1
ประถมศึกษา	20	20.6
ป.ว.ช./ป.ว.ส./อนุปริญญา	9	9.3
ปริญญาตรี	29	29.9
สูงกว่าปริญญาตรี	4	4.1
รวม	97	100.0
ศาสนา		
พุทธ	83	85.6
อิสลาม	14	14.4
รวม	97	100.0

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	จำนวน	ร้อยละ
ความสัมพันธ์กับเด็ก		
บิดา	25	25.8
มารดา	68	70.1
ผู้ปกครอง	2	2.1
ญาติ	2	2.1
รวม	97	100.0
อาชีพ		
รับจ้างทั่วไป	13	13.4
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	16	16.5
ค้าขาย/ประกอบอาชีพส่วนตัว	18	18.6
ทำนา/ทำไร่/ทำสวน	14	14.4
ลูกจ้างเอกชน/ลูกจ้างบริษัท	16	16.5
แม่บ้านและทำงานอื่นด้วย	20	20.6
รวม	97	100.0
รายได้ต่อเดือน		
น้อยกว่า 5,000 บาท	22	22.7
5,001 - 10,000 บาท	30	30.9
10,001 - 20,000 บาท	10	10.3
20,001 - 30,000 บาท	11	11.3
30,001 - 40,000 บาท	7	7.2
40,001 - 50,000 บาท	14	14.4
สูงกว่า 50,000 บาท	3	3.1
รวม	97	100.0

2) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตัวเด็ก

เมื่อถามข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่ตกเป็นตัวอย่าง พบว่ามีเกือบร้อยละ 20 ที่มีลูกอายุในช่วง 0-2 ปี เกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.5) มีลูกในวัย 3-4 ขวบ ที่เหลือ (ร้อยละ 27.8) มีลูกอายุ 5-6 ปี หรืออายุเฉลี่ยของเด็กทั้งหมดคือ 3 ขวบ 4 เดือน บุตรเป็นเด็กชายและเด็กหญิงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 50.5, 49.5) เกือบร้อยละ 60 เป็นลูกคนแรก ร้อยละ 90 เป็นเด็กปกติ ร้อยละ 3.1 เป็นเด็กออทิสติก และร้อยละ 3.0 พิกัดทางสมอง ร้อยละ 95.9 ได้รับวัคซีนครบ และร้อยละ 84.5 ไม่มีโรคประจำตัว ร้อยละ 9.3 เป็นภูมิแพ้ และก่อนมาอยู่สถานเลี้ยงดู

เด็ก/โรงเรียนอนุบาล เด็กได้รับการดูแลจากพ่อ-แม่ เป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 69.1) และปู่ ย่า ตา ยาย (ร้อยละ 19.6) ตามลำดับ (ดูตารางที่ 4.20)

ตารางที่ 4.20 จำนวนและร้อยละของเด็ก จำแนกตามเพศ, อายุ, ลำดับที่ของบุตร, ลักษณะความพิการ, การได้รับวัคซีน, ผู้ดูแลเด็กก่อนมาที่ศูนย์บริการ และโรคประจำตัวของเด็ก

ข้อมูลทั่วไปของเด็ก	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	49	50.5
หญิง	48	49.5
รวม	97	100.0
อายุ (ปี)		
0 - 2 ปี	18	18.6
3 - 4 ปี	49	50.5
5 - 6 ปี	28	27.8
ไม่ตอบ	5	3.1
รวม	97	100.0
อายุเฉลี่ย 41.61 เดือน (ค่าต่ำสุด = 7 เดือน ค่าสูงสุด = 81 เดือน)		
ลำดับที่ของบุตร		
ลำดับที่ 1	56	57.7
ลำดับที่ 2	33	34.0
ลำดับที่ 3 และสูงกว่า	5	5.2
ไม่ตอบ	3	3.1
รวม	97	100.0
ลักษณะความพิการของเด็ก		
ไม่พิการ/ปกติ	88	90.7
ออทิสติก	3	3.1
ดาวน์ซินโดรม	1	1.0
สมองฝ่อ	1	1.0
สมองพิการ	1	1.0
ปลายเท้าอ่อนแอ	2	2.1
พิการแต่ไม่ระบุประเภท	1	1.0
รวม	97	100.0

ตารางที่ 4.20 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของเด็ก	จำนวน	ร้อยละ
การได้รับวัคซีน		
ครบ	93	95.9
ไม่ครบ	2	2.1
ไม่ตอบ	2	2.1
รวม	97	100.0
โรคประจำตัวของเด็ก		
ไม่มีโรคประจำตัว	82	84.5
ภูมิแพ้/หอบ/หืด	9	9.3
ธัยรอยด์เป็นพิษ	1	1.0
อื่นๆ	5	5.2
รวม	97	100.0
ผู้ดูแลเด็กก่อนมาที่สถานเลี้ยงดูเด็ก		
พ่อแม่	67	69.1
ปู่ย่าตายาย	19	19.6
ญาติ/พี่เลี้ยง	10	10.3
ไม่ตอบ	1	1.0
รวม	97	100.0

3) การให้บริการสถานเลี้ยงดูเด็ก

(1) เหตุผลของการที่ต้องส่งลูกเข้าสถานเลี้ยงดูเด็ก/โรงเรียนอนุบาล

เมื่อถามผู้ปกครองถึงเหตุผลที่ต้องส่งเด็กมาเข้ารับบริการที่สถานเลี้ยงดูเด็ก พบว่ามีเหตุผลแตกต่างกันมากมาย (ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล) แต่เหตุผลที่พบบ่อย (ดูตารางที่ 4.21) ได้แก่

- ก ต้องการให้ลูกมีพัฒนาการสมวัย (ร้อยละ 37.1)
- ข ต้องการให้ลูกเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนในระดับประถม (ร้อยละ 30.9)
- ค ทั้งพ่อ-แม่ทำงานนอกบ้าน/ไม่มีใครช่วยเลี้ยง/ไม่มีเวลาเลี้ยงลูก (ร้อยละ 27.8)
- ง ต้องการให้ลูกมีเพื่อนเล่น (ร้อยละ 20.6)
- จ สถานเลี้ยงดูเด็กอยู่ใกล้บ้าน (ร้อยละ 11.3)
- ฉ อื่นๆ เช่น มีญาติแนะนำ อยู่ศูนย์เลี้ยงดูเด็กดีกว่าอยู่บ้าน ผู้ปกครองทำงานที่ศูนย์เด็ก เป็นต้น

ตารางที่ 4.21 จำนวนและร้อยละของผู้ปกครอง จำแนกตามเหตุผลของการส่งลูกมาที่สถานเลี้ยงดูเด็ก

เหตุผลของการส่งลูกมาสถานเลี้ยงดูเด็ก	จำนวน	ร้อยละ
ต้องการให้ลูกมีพัฒนาการสมวัย	36	37.1
ต้องการให้ลูกได้เตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนประถม	30	30.9
ทั้งบิดา-มารดาทำงานนอกบ้านไม่มีเวลาเลี้ยงดูเด็ก	27	27.8
ต้องการให้ลูกมีเพื่อนเล่น	20	20.6
สถานเลี้ยงดูเด็กอยู่ไม่ไกลจากบ้าน	11	11.3
คิดว่าที่นี่ดีกว่า/เหมาะสมกว่า	7	7.2
มีญาติ/เพื่อนแนะนำมา	5	5.2
ต้องการให้ลูกอยู่กับธรรมชาติ/อยู่ในสถานที่สะอาด/อากาศดี/สิ่งแวดล้อมดี	5	5.2
ผู้ปกครองทำงานที่นี่และรู้จักกับผู้บริหารเป็นการส่วนตัว	5	5.2
ลดความเครียด/ความกังวลห่วงใยของแม่	2	2.1
มีการเรียนรวมกันทั้งเด็กธรรมดาและเด็กพิเศษ/ต้องการให้ลูกมีพัฒนาการด้านจิตใจ	2	2.1
ต้องการให้ลูกได้เข้าสังคม/ปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้	4	4.1
ให้ลูกรู้จักช่วยเหลือตัวเอง	2	2.1
ราคาค่าบริการไม่แพงเกินไป	2	2.1

(2) การหาข้อมูลก่อนนำลูกมารับบริการที่ศูนย์เด็ก

ก่อนที่จะมาใช้บริการศูนย์เด็กแห่งนี้ ผู้ปกครองร้อยละ 71 ได้พูดคุยซักถามบุคคลต่างๆ มาก่อน โดยเฉพาะครู เพื่อน หรือ ผู้ปกครองที่เคยนำลูกมาใช้บริการที่นี่ เจ้าของสถานประกอบการ และคนอื่นๆ โดยเรื่องที่ซักถามส่วนใหญ่ก็คือ เรื่องวิธีการเรียน-การสอน และการดูแลเด็กของที่นี่ รองลงไปคือเรื่องเกี่ยวกับตัวเด็ก เช่น ปัญหาของเด็ก อุปนิสัยของเด็ก และจำนวนเด็ก เรื่องเกี่ยวกับระเบียบการ ค่าเทอม ความปลอดภัย รวมทั้งสถานที่และสิ่งแวดล้อมของที่นี่ เป็นต้น (ดูตาราง 4.22)

ตารางที่ 4.22 จำนวนและร้อยละของผู้ปกครอง จำแนกตามการพูดคุย/ซักถามก่อนนำลูกมา
สถานเลี้ยงดูเด็กแห่งนี้ บุคคลที่พูดคุยด้วย และหัวข้อที่พูดคุย

การซักถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็ก	จำนวน	ร้อยละ
การพูดคุยซักถาม		
เคย	69	71.1
ไม่เคย	27	27.8
ไม่ตอบ	1	1.0
รวม	97	100.0
บุคคลที่พูดคุยด้วย		
เจ้าของ	9	9.3
ครู	20	20.6
พี่เลี้ยง	8	8.2
เพื่อน/ผู้ปกครองที่เคยนำลูกมาใช้บริการ	14	14.4
ญาติ	4	4.1
เจ้าหน้าที่ในสถานเลี้ยงดูเด็ก	4	4.1
หมอ	7	7.2
ไม่ตอบ	4	4.1
รวม	97	100.0
หัวข้อที่พูดคุย		
สถานที่เรียน/สิ่งแวดล้อม/ความสะดวก	14	14.4
การเรียนการสอน/การดูแล/หลักสูตร	30	30.9
ครูพี่เลี้ยง	5	5.2
เรื่องเกี่ยวกับตัวเด็ก	19	19.6
ระเบียบการ/ค่าเทอม/ความปลอดภัย	15	15.5
หลายๆเรื่องที่ยากทราบ	3	3.1
รวม	97	100.0

(3) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

สำหรับค่าบำรุงการศึกษาหรือค่าใช้จ่ายที่ผู้ปกครองต้องจ่ายให้กับสถานเลี้ยงดูเด็กต่อเทอม พบว่า ผู้ปกครองเกือบครึ่งเสียค่าใช้จ่ายต่อเทอมไม่ถึง 3,000 บาท (ร้อยละ 47.5) อีกส่วนหนึ่งเสียค่าใช้จ่ายต่อเทอมตั้งแต่ 3,000 บาทขึ้นไปแต่ไม่ถึง 10,000 บาท (ร้อยละ 19.6) ค่าใช้จ่ายต่อเทอมเฉลี่ย 4,076 บาท มีผู้ปกครองประมาณร้อยละ 16.5 ที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายต่อเทอมถึง

เทอมละ 10,000 บาทและมากกว่า ซึ่งถือว่าค่อนข้างสูง ในขณะที่มีผู้ปกครองในสัดส่วนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 18.6) ที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายให้กับทางสถานเลี้ยงดูเด็กเลย

เมื่อสอบถามผู้ปกครองเด็กถึงการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆของสถานเลี้ยงดูเด็ก พบว่ามีผู้ปกครองเด็กมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 63.9) ที่ให้การช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆในสถานเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งส่วนใหญ่จะให้ความช่วยเหลือโดยการเข้าร่วมกิจกรรมหรืองานเทศกาลต่างๆที่ทางโรงเรียนหรือสถานเลี้ยงดูเด็กจัดขึ้น (ร้อยละ 14.5) เข้าร่วมการอบรมหรือเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมของสถานเลี้ยงดูเด็ก (ร้อยละ 9.3) นอกจากนั้นในสถานเลี้ยงดูเด็กบางแห่งยังเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเด็กได้เข้ามาช่วยเหลือเลี้ยงดูเด็กคนอื่นๆนอกจากบุตรหลานของตนเองอีกด้วย (ร้อยละ 10.3) ตลอดจนการช่วยเหลือในเรื่องอื่นๆที่ทางโรงเรียนหรือสถานเลี้ยงดูเด็กขอรับมา โดยการบริจาคเงิน ร่วมทำบุญ และช่วยจัดหาอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน เป็นต้น (ดูตาราง 4.23)

ตารางที่ 4.23 จำนวนและร้อยละของผู้ปกครอง จำแนกตามค่าบำรุงการศึกษา/ค่าเทอมและการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆในสถานเลี้ยงดูเด็ก

ค่าเทอมและการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือศูนย์	จำนวน	ร้อยละ
ค่าเทอม		
ไม่เสียค่าเทอม	18	18.6
น้อยกว่า 1,000 บาท	11	11.3
1,000 - 2,999 บาท	33	34.0
3,000 - 4,999 บาท	10	10.3
5,000 - 9,999 บาท	9	9.3
10,000 และมากกว่า	16	16.5
รวม	97	100.0
ค่าใช้จ่ายต่อเทอมเฉลี่ย 4,076.59 บาท (ค่าต่ำสุด = 100 บาท ค่าสูงสุด = 17,500 บาท มัธยฐาน = 2,000 บาท)		
การช่วยเหลือกิจกรรมของศูนย์		
ไม่ได้ช่วย	34	35.1
ช่วยโดยการเข้าร่วมกิจกรรม/งานเทศกาลที่ร.ร.จัดขึ้น	14	14.5
ช่วยโดยการเข้าร่วมการอบรม/ชมรมที่ร.ร.จัดขึ้น	9	9.3
ช่วยดูแลเด็กคนอื่นๆในศูนย์	10	10.3
ช่วยในเรื่องที่ทางโรงเรียนขอรับมา	9	9.3
ช่วยโดยการบริจาคเงิน/ทำบุญ/การกุศล	7	7.2
ช่วยในเรื่องอุปกรณ์การเรียนการสอน	6	6.2
ช่วยในเรื่องอื่นๆ	9	9.3
ไม่ตอบ	4	4.1
รวม	97	100.0

(4) การตัดสินใจเลือกสถานเลี้ยงดูเด็ก

ผู้ปกครองส่วนใหญ่มากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 60.8) ตัดสินใจเลือกสถานเลี้ยงดูเด็กให้กับบุตรหลานของตนโดยปรึกษากับคู่สมรส รองลงมาคือมีเพื่อนหรือคนรู้จักเป็นผู้ให้คำปรึกษาก่อนตัดสินใจ (ร้อยละ 16.5) และตัดสินใจโดยมีผู้ให้คำปรึกษาหลายคน (ร้อยละ 9.3) ตามลำดับ นอกจากนี้มีเพียงส่วนน้อยที่ตัดสินใจเลือกสถานเลี้ยงดูเด็กโดยปรึกษาจากญาติ และตัดสินใจด้วยตนเองโดยไม่ได้รับปรึกษาใครเลย ในสัดส่วนที่เท่าๆกัน (ร้อยละ 6.2)

อย่างไรก็ตามก่อนที่จะนำเด็กเข้ามาใช้บริการในสถานเลี้ยงดูเด็กผู้ปกครองร้อยละ 59.8 ไม่เคยศึกษาแผนการเรียนการสอนของสถานเลี้ยงดูเด็กแห่งนั้นก่อน เนื่องจากส่วนใหญ่เห็นว่าสามารถซักถามจากบุตรหลานของตนภายหลังหรือสังเกตจากพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็ก ก็จะทราบว่าทางสถานเลี้ยงดูเด็กมีการเรียนการสอนเป็นอย่างไร ตลอดจนไว้วางใจสถานเลี้ยงดูเด็กว่าจะสามารถดูแลบุตรหลานของตนเป็นอย่างดี และผู้ปกครองบางคนได้พูดคุยและติดตามการเรียนการสอนด้วยตนเองอยู่แล้ว แต่ก็มีผู้ปกครองส่วนหนึ่งที่เคยขอดูแผนการเรียนการสอนก่อนที่จะนำเข้ามาใช้บริการที่สถานเลี้ยงดูเด็กเนื่องจากอยากทราบว่าในแต่ละวันมีการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง เพื่อที่จะดูแลเด็กเมื่อเวลาอยู่ที่บ้านให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนที่โรงเรียนอันจะเป็นประโยชน์แก่ตัวเด็กเอง (ดูตาราง 4.24)

ตารางที่ 4.24 จำนวนและร้อยละของผู้ปกครองจำแนกตามผู้ที่ให้คำปรึกษาในการตัดสินใจเลือกสถานเลี้ยงดูเด็ก และการศึกษาแผนการเรียนการสอนก่อนนำเด็กเข้ารับบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก

ผู้ให้คำปรึกษาและการศึกษาแผนการเรียนการสอน	จำนวน	ร้อยละ
ผู้ให้คำปรึกษา		
คู่สมรส	59	60.8
เพื่อน/คนรู้จัก	16	16.5
หลายๆคนช่วยกัน	9	9.3
ญาติ	6	6.2
ตัดสินใจเอง	5	5.2
ไม่ตอบ	2	2.1
รวม	97	100.0
การศึกษาแผนการเรียนการสอนของสถานเลี้ยงดูเด็ก		
เคยศึกษาแผนฯก่อนนำเด็กเข้ารับบริการ	35	36.1
ไม่เคยศึกษาแผนฯก่อนนำเด็กเข้ารับบริการ	58	59.8
ไม่ตอบ	4	4.1
รวม	97	100.0

(5) การเข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็ก

เมื่อพิจารณาถึงระยะเวลาในการเข้ามาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันของบุตรหลาน พบว่า ผู้ปกครองเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 46.4) นำเด็กเข้ามาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กนานประมาณ 1-2 ปีแล้ว รองลงมาในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 39.2) คือ น้อยกว่า 1 ปี ระยะเวลาเฉลี่ยประมาณ 1 ปี 2 เดือน ผู้ปกครองบางส่วนนำเด็กเข้ามาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กประมาณ 2 - 3 ปีแล้ว (ร้อยละ 10.3) และมีเพียงร้อยละ 4.1 เท่านั้นที่นำเด็กเข้ามาใช้บริการมากกว่า 3 ปี

มีผู้ปกครองเด็กเพียงร้อยละ 12.4 เท่านั้นที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็กเลย นอกนั้น (ร้อยละ 87.6) ได้เข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมผู้ปกครอง (ร้อยละ 47.4) การจ่ายค่าบริการตามระเบียบ (ร้อยละ 48.5) การร่วมบริจาคเงิน/ของเล่น/อุปกรณ์การเรียนการสอนให้กับสถานเลี้ยงดูเด็ก (ร้อยละ 22.7) มีส่วนร่วมในการปรับปรุง/ซ่อมแซมวัสดุหรือสิ่งก่อสร้างต่างๆของสถานเลี้ยงดูเด็ก (ร้อยละ 19.6) และเข้าร่วมงานเทศกาลต่างๆที่สถานเลี้ยงดูเด็กจัดขึ้น (ร้อยละ 15.5) ตามลำดับ (ดูตารางที่ 4.25)

ตารางที่ 4.25 จำนวนและร้อยละของผู้ปกครองจำแนกตามระยะเวลานำเด็กเข้ารับบริการ
สถานเลี้ยงดูเด็กและการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของสถานเลี้ยงดูเด็ก

ระยะเวลาและการเข้าร่วมกิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลานำเด็กเข้ารับบริการ		
น้อยกว่า 1 ปี	38	39.2
1 - 2 ปี	45	45.1
2 - 3 ปี	10	9.8
มากกว่า 3 ปี	4	3.9
รวม	97	100.0
ระยะเวลาเฉลี่ย 1 ปี 2 เดือน (ค่าต่ำสุด = 1 เดือน ค่าสูงสุด = 5 ปี มัธยฐาน = 1 ปี)		
การเข้าร่วมกิจกรรมของสถานเลี้ยงดูเด็ก		
ไม่เคยเข้าร่วมเลย	12	12.4
เข้าร่วมประชุมผู้ปกครอง	46	46.4
จ่ายค่าบริการตามระเบียบ	47	47.5
ร่วมบริจาคเงิน/ของเล่น/อุปกรณ์การเรียนการสอน	22	22.7
ปรับปรุง/ซ่อมแซม วัสดุ สิ่งก่อสร้าง	19	19.6
เข้าร่วมเทศกาลต่างๆที่จัดขึ้น	15	15.5
ไม่ตอบ	2	2.1

4) ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก

(1) ความเหมาะสมของกิจกรรม

ผู้ปกครองเด็กเกือบทั้งหมด (ประมาณร้อยละ 70 - 80) มีความเห็นว่าระเบียบหรือกิจกรรมต่างๆที่ทางสถานเลี้ยงดูเด็กจัดไว้อยู่ในระดับที่เหมาะสมมากแล้ว โดยเฉพาะในเรื่องเวลา รับ-ส่งเด็ก อาหารกลางวันสำหรับเด็ก ผู้สอน/ผู้ดูแลเด็ก และการดูแลเอาใจใส่เด็ก ส่วนอาหารว่างและบริการสุขภาพสำหรับเด็กส่วนใหญ่เห็นว่าอยู่ในระดับพอใช้ได้ ส่วนเรื่องที่เห็นว่าควรมีการปรับปรุง ได้แก่ ห้องเรียน และอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนสำหรับเด็ก (ดูตารางที่ 4.26)

ตารางที่ 4.26 ร้อยละของผู้ปกครอง จำแนกตามความเหมาะสมของกิจกรรมหรือระเบียบต่างๆในสถานเลี้ยงดูเด็ก

กิจกรรม หรือระเบียบต่างๆ ในสถานเลี้ยงดูเด็ก	ความเหมาะสมของกิจกรรมหรือระเบียบต่างๆ				
	เหมาะสมมาก	พอใช้ได้	ควรปรับปรุง	ไม่ตอบ	รวม
กำหนดเวลารับเด็ก	88.7	8.2	2.1	1.0	100.0 (97)
กำหนดเวลาส่งเด็ก	89.7	6.2	3.1	1.1	100.0 (97)
อาหารกลางวัน	83.5	9.3	1.0	6.2	100.0 (97)
อาหารว่าง	78.4	11.3	3.1	7.2	100.0 (97)
ห้องเรียน	71.1	3.4	14.4	1.1	100.0 (97)
ผู้สอน/ผู้ดูแลเด็ก	83.5	11.3	4.1	1.1	100.0 (97)
อุปกรณ์การเรียน	66.0	16.5	13.4	4.1	100.0 (97)
อุปกรณ์การสอน	68.0	13.4	13.4	5.2	100.0 (97)
บริการด้านสุขภาพ	74.2	15.5	5.2	5.2	100.0 (97)
ความเอาใจใส่	83.5	12.4	4.1	0.0	100.0 (97)

เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการของเด็กในด้านต่างๆหลังจากเข้ามาอยู่ในสถานเลี้ยงดูเด็ก โดยเริ่มจาก พัฒนาการด้านร่างกายของเด็ก พบว่า ผู้ปกครองเกือบครึ่งหนึ่ง เห็นว่าบุตรหลานของตนมีการเคลื่อนไหวคล่องแคล่วว่องไวขึ้น (ร้อยละ 42.2) มีร่างกายแข็งแรงขึ้น (ร้อยละ 41.2) และมีน้ำหนัก/ส่วนสูงเหมาะสมตามวัย (ร้อยละ 28.8) หลังจากได้รับการดูแลจากสถานเลี้ยงดูเด็ก นอกจากนั้นพัฒนาการทางร่างกายของเด็กโดยทั่วไปนับว่าดีขึ้น เหมาะสมตามวัย กล้ามเนื้อแข็งแรง การทรงตัวดีขึ้น อย่างไรก็ตามมีผู้ปกครองประมาณร้อยละ 8.2 เห็นว่าบุตรหลานของตนยังมีปัญหาด้านสุขภาพและพัฒนาการ เช่น เป็นหวัด/ไม่สบายบ่อย กล้ามเนื้อบางส่วนยังทำงานไม่ค่อยดี เด็กอ้วน/มีน้ำหนักมากเกินไป หรือ เด็กยังตัวเล็กกว่าเด็กคนอื่นๆในวัยเดียวกัน

สำหรับพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจของเด็ก ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นว่า บุตรหลานของตนมีความร่าเริงเบิกบานดี (ร้อยละ 47.4) ยิ้มแย้มแจ่มใส (ร้อยละ 25.8) มีความสุข อารมณ์ดี พุดเก่ง และกล้าแสดงออกมากขึ้น เช่น ร้องเพลง และ เต้น (ร้อยละ 22.7, 19.6, 11.3 และ 11.3 ตามลำดับ) นอกจากนั้นยังมีจิตใจอ่อนโยน และใจเย็นมากขึ้น แต่ยังมีผู้ปกครองส่วนหนึ่ง (ร้อยละ 21.6) เห็นว่าบุตรหลานของตนยังมีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ อารมณ์แปรปรวนง่าย เช่น แสดงกิริยาก้าวร้าว พุดจาไม่ไพเราะเหมาะสม ขี้โมโห โกรธง่าย ใจร้อน หงุดหงิดง่าย เอาแต่ใจ ตนเอง และงอแง เด็กบางคนยังขี้อาย ขี้ใจน้อย ต้องการเรียกร้องให้คนเอาใจใส่

ผู้ปกครองร้อยละ 10.3 เห็นว่าบุตรหลานของตนเอง ยังมีปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและสังคมรอบตัว ทั้งเด็กที่ชอบแกล้งเพื่อน/พี่น้องหรือเด็กที่ถูกเพื่อนแกล้งอยู่เสมอ ดื้อ/ซน และไม่เชื่อฟังคำสั่งสอน แต่ผู้ปกครองมากกว่าครึ่งยังเห็นว่าสถานรับเลี้ยงเด็กช่วยสอนให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองมากขึ้น (ร้อยละ 56.7) มีสัมมาคารวะ มีระเบียบวินัย รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และปรับตัวเข้ากับเพื่อน/สังคมรอบตัวได้ดีขึ้น (ร้อยละ 24.7, 23.7, 21.6 และ 13.4 ตามลำดับ) ตลอดจนมีความมั่นใจในตนเอง กล้าคิดกล้าแสดงออก เชื่อฟังคำสั่งสอน และมีความรับผิดชอบมากขึ้น

ผู้ปกครองเด็กเกือบทั้งหมดเห็นว่าบุตรหลานของตนมีสติปัญญาพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และ พุดจาไพเราะ (ร้อยละ 37.1) ใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสม (ร้อยละ 14.4) ฉลาด/ความจำดี/เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ไว (ร้อยละ 12.1) เข้าใจและสามารถสื่อสารกับ ผู้อื่น ได้ดีขึ้น (ร้อยละ 8.2) นอกจากนั้นยังเป็นคนมีเหตุมีผล ช่างสังเกต สนใจในสิ่งแปลกใหม่ และมีสมาธิมากขึ้นอีกด้วย (ดูตารางที่ 4.27)

ตารางที่ 4.27 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นผู้ปกครอง จำแนกตามพัฒนาการในด้านต่างๆของเด็ก

พัฒนาการด้านต่างๆ	จำนวน	ร้อยละ
พัฒนาการด้านร่างกาย		
เคลื่อนไหวแคล่วคล่องว่องไว	41	41.2
ร่างกายแข็งแรง	40	40.2
น.น./ส่วนสูงเหมาะสมตามวัย	28	29.4
มีปัญหาด้านสุขภาพและพัฒนาการ	8	7.8
ไม่ตอบ	5	4.9
พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ		
ร่าเริงเบิกบาน	46	47.4
ยิ้มแย้มแจ่มใส	25	25.8
มีความสุข	22	22.7
อารมณ์ดี	19	19.6
พุดเก่ง	11	11.3
กล้าแสดงออก	11	11.3
มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ	21	21.6
ไม่ตอบ	6	6.2
พัฒนาการด้านสังคม		
รู้จักช่วยเหลือตนเอง	55	56.7
มีสัมมาคารวะ	24	24.7
มีระเบียบวินัย	23	23.7
รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น	21	21.6
ปรับตัวเข้ากับเพื่อน/สังคมได้	13	13.4
ยังมีปัญหาในการปรับตัว	10	10.3
ไม่ตอบ	5	5.2
พัฒนาการด้านสติปัญญา		
มีความคิดสร้างสรรค์	37	38.1
พุดจาไพเราะ	36	37.1
ใช้ภาษาเหมาะสม	14	14.4
ฉลาด/ความจำดี/เรียนรู้ไว	12	12.4
เข้าใจและสื่อสารกับผู้อื่นได้ดีขึ้น	8	8.2
ไม่ตอบ	7	7.2

(2) การดูแลเอาใจใส่เด็ก

เมื่อพิจารณาเรื่องการดูแลเอาใจใส่เด็กของผู้ดูแลเด็กแล้ว พบว่า ผู้ปกครองเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 87.6) เห็นว่าผู้ดูแลเด็กดูแลเอาใจใส่บุตรหลานของตนเองดี โดยพยายามให้เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรม รักเด็ก เข้าใจเด็ก ไม่บังคับขู่เข็ญ เป็นกันเองกับเด็ก ฝึกให้เด็กได้รู้จักช่วยเหลือตนเอง ดูแลเรื่องความปลอดภัย สุขภาพอนามัย โภชนาการ คอยสังเกตความต้องการ และความผิดปกติของเด็ก ตลอดจนมีการรายงานผลให้ผู้ปกครองทราบและให้คำแนะนำต่างๆแก่ผู้ปกครองด้วย มีผู้ปกครองเพียงร้อยละ 7.2 เท่านั้น ที่เห็นว่าผู้ดูแลเด็กยังให้ความเอาใจใส่เด็กไม่เพียงพอ หรือไม่ทั่วถึง

เด็กส่วนใหญ่มากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 54.6) มีความสุขเมื่อได้มาอยู่ในสถานเลี้ยงเด็ก สนุกสนาน/ร่าเริงแจ่มใส และติดเพื่อน ติดครู มีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 3.9) เท่านั้นที่ไม่ค่อยมีความสุข และไม่ยอมมาโรงเรียน และมีเพียงร้อยละ 3.0 เท่านั้น ที่แสดงอาการต่อต้านไม่ยอมมาโรงเรียนเลย แต่ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 36.0) ที่ไม่แสดงอาการต่อต้าน หรืออาจต่อต้านบ้างในช่วงแรกๆที่ยังไม่คุ้นเคยกับสถานเลี้ยงเด็ก (ร้อยละ 25.7) หรือต่อต้านบ้างไม่ต่อต้านบ้างแล้วแต่สถานการณ์ (ร้อยละ 31.9) ดูตารางที่ 4.28

ตารางที่ 4.28 จำนวนและร้อยละของผู้ปกครองจำแนกตามความเห็นต่อการดูแลเอาใจใส่เด็กของผู้ดูแลเด็ก ปฏิบัติ และการร้องไห้ต่อต้านของเด็กเมื่อเข้ามาอยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็ก

การดูแลเด็ก ปฏิบัติเด็ก และการต่อต้านของเด็ก	จำนวน	ร้อยละ
การดูแลเอาใจใส่เด็กของผู้ดูแลเด็ก		
เอาใจใส่ดี	85	87.6
เอาใจใส่ไม่ทั่วถึง	7	7.2
ไม่ตอบ	5	5.1
ปฏิบัติของลูกเมื่อเข้ามาอยู่ในสถานเลี้ยงเด็ก		
มีความสุข	53	54.6
สนุกสนาน/ร่าเริง	41	42.2
ติดเพื่อน	17	17.5
ติดครู	6	6.1
ไม่ค่อยมีความสุข/ไม่ยอมมาโรงเรียน	8	8.2
ไม่ตอบ	8	8.2
การร้องไห้ต่อต้านของเด็กเมื่อมาสถานเลี้ยงเด็ก		
ต่อต้าน	3	3.0
ไม่ต่อต้านเลย	35	36.0
ต่อต้านในช่วงแรกๆ	25	25.7
ไม่แน่นอน/ตามแต่สถานการณ์	31	31.9
ไม่ตอบ	6	6.1

(3) การช่วยเหลือตนเองของเด็ก

เมื่อพิจารณาถึงการช่วยเหลือตนเองของเด็ก พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ ประมาณ ร้อยละ 46.3 เห็นว่าบุตรหลานของตนรับประทานอาหารด้วยตนเองได้มากขึ้น เริ่มแต่งตัวเอง และเข้าห้องน้ำ/อาบน้ำ/แปรงฟันเองได้ (ร้อยละ 31.9 และ 28.8 ตามลำดับ) มีเพียงร้อยละ 2.9 ที่เห็นว่าบุตรหลานของตนยังช่วยเหลือตนเองไม่ได้มาก ทั้งนี้เนื่องมาจากปัญหาสุขภาพของเด็กเอง และเด็กยังอายุน้อยเกินไปที่จะช่วยเหลือตนเอง ส่วนในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเด็ก พบว่า ผู้ปกครองเกือบร้อยละ 42.3 เห็นว่าบุตรหลานของตนอ้วนขึ้นเมื่อเข้ามาอยู่ในสถานเลี้ยงเด็ก มีเพียงร้อยละ 3.1 เท่านั้นที่เห็นว่าเด็กผอมลง แต่ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 43.3) เห็นว่าเด็ก ไม่ได้ อ้วนขึ้นหรือผอมลงแต่มีการเติบโตเป็นปกติตามวัย และเมื่อถามผู้ปกครองถึงการได้รับบันทึก/รายงานพัฒนาการ/การให้วัคซีนของเด็กจากสถานเลี้ยงดู พบว่า ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 51.5) ได้รับรายงานดังกล่าว ที่เหลืออีกร้อยละ 38.1 ยังไม่เคยได้รับ (ดูตารางที่ 4.29)

ตารางที่ 4.29 จำนวนและร้อยละของผู้ปกครอง จำแนกตามการช่วยเหลือตนเองของเด็ก การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเด็ก และการได้รับบันทึก/รายงานพัฒนาการ/การให้วัคซีนของเด็กจากสถานเลี้ยงดูเด็ก

พัฒนาการและการรายงานเกี่ยวกับเด็ก	จำนวน	ร้อยละ
การช่วยเหลือตนเองของเด็ก		
รับประทานอาหารเองได้	45	46.3
แต่งตัวเองได้	31	31.9
เข้าห้องน้ำ/อาบน้ำ/แปรงฟันเองได้	28	28.8
ช่วยเหลือตนเองไม่ได้มาก	3	2.9
ไม่ตอบ	7	7.2
การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเด็ก		
อ้วนขึ้น	41	42.3
ผอมลง	3	3.1
เป็นปกติตามวัย	42	43.3
ไม่ตอบ	11	11.3
รวม	97	100.0
การได้รับบันทึก/รายงานพัฒนาการ/การให้วัคซีนของเด็กจากสถานเลี้ยงดูเด็ก		
ได้รับ	50	51.5
ไม่ได้รับ	37	38.1
ไม่ตอบ	8	8.2
ไม่ตอบ	97	100.0
รวม		

(4) ความคาดหวังของผู้ปกครอง

ความคาดหวังในการพาเด็กมาใช้สถานเลี้ยงดูเด็ก อันดับแรกคือสถานที่ต้องสะอาด และเด็กต้องได้รับอาหารเพียงพอกับความต้องการของร่างกายและได้รับคุณค่าทางอาหารครบถ้วน (ร้อยละ 55.7) รองลงมาคือ เด็กต้องมีความปลอดภัยเมื่ออยู่ในสถานเลี้ยงดูเด็ก ต้องได้รับการปลูกฝังมารยาทที่ดีงาม และมีครู/ผู้ดูแลเด็กที่ดีมีเมตตาต่อเด็กด้วย (ร้อยละ 52.6, 52.6 และ 49.5 ตามลำดับ) นอกจากนั้นยังมีผู้ปกครองเกือบครึ่ง (ร้อยละ 42.3) ที่อยากให้บุตรหลานของตนมีความสามารถทางวิชาการ มีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหว ตลอดจนมีโอกาสได้ค้นหาความสามารถของตนเองตั้งแต่ยังเล็ก และในขณะที่เดียวกันก็คาดหวังว่าทางสถานเลี้ยงดูเด็กจะมีการติดต่อกับผู้ปกครองของเด็กอย่างสม่ำเสมอไม่ขาดเพื่อรายงานให้ทราบเกี่ยวกับพฤติกรรมและพัฒนาการต่างๆของเด็กอีกด้วย (ร้อยละ 34.0) และมีผู้ปกครองหลายคนที่ยินยอมจะให้บุตรหลานของตนได้พัฒนาความสามารถในด้านกีฬา มีพัฒนาการในด้านต่างๆ เหมาะสมสามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนๆและสังคมได้ มีพื้นฐานความรู้สำหรับเรียนในชั้นสูงขึ้นไป เป็นเด็กที่กล้าคิด/กล้าทำ/กล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีน้ำใจ รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละ เป็นเด็กดีมีคุณธรรมศีลธรรม จริยธรรม ตลอดจนเป็นเด็กที่มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยเหลือตนเองได้ นอกจากตัวเด็กแล้ว ทางโรงเรียน ก็ควรให้ความรักและการดูแลเอาใจใส่เด็กเป็นอย่างดี และมีอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่เพียงพอและมีคุณภาพด้วย (ดูตารางที่ 4.30)

ตารางที่ 4.30 จำนวนและร้อยละของผู้ปกครอง จำแนกตามความคาดหวังในการพาเด็กมาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็ก

ความคาดหวังในเรื่องต่างๆ	จำนวน	ร้อยละ
สถานที่สะอาด	54	55.7
เด็กได้รับอาหารเพียงพอและมีคุณค่าทางอาหารครบถ้วน	54	55.7
เด็กมีความปลอดภัย	51	52.6
เด็กได้รับการปลูกฝังมารยาท	51	52.6
ครูใจดี	48	49.5
เด็กมีความสามารถทางวิชาการ	41	42.3
เด็กมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหว	38	39.2
เด็กได้มีโอกาสค้นหาความสามารถของตนเอง	36	32.1
สถานเลี้ยงดูเด็กมีการติดต่อกับผู้ปกครองสม่ำเสมอ	33	34.0
เด็กมีความสามารถทางด้านกีฬา	23	23.7
เด็กมีพัฒนาการในด้านต่างๆเหมาะสม	18	18.6

ตารางที่ 4.30 (ต่อ)

ความคาดหวังในเรื่องต่างๆ	จำนวน	ร้อยละ
เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนและสังคมได้	16	16.5
เด็กมีพื้นฐานความรู้สำหรับเรียนในชั้นสูงขึ้น	12	12.4
เด็กกล้าคิด/กล้าทำ/กล้าแสดงออก	7	7.2
เด็กมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง	5	5.2
เด็กมีน้ำใจ/เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่/รู้จักเสียสละ	4	4.1
เป็นเด็กดี/มีศีลธรรม/จริยธรรม/คุณธรรม	4	4.1
เด็กมีสุขภาพจิตดี/มีความสุข	3	3.1
เด็กได้รับความรัก/การดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี	2	2.1
มีอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนเพียงพอและมีคุณภาพ	2	2.1
เด็กรู้จักรับผิดชอบและช่วยเหลือตนเองได้	2	2.1

4.3.2 การประเมินคุณภาพการให้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครอง

ในการประเมินคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กทั้งที่เป็นศูนย์หรือโรงเรียนอนุบาล นอกจากจะ
ทำโดยคณะผู้วิจัยแล้ว ก็ยังให้ผู้ปกครองเด็กที่เป็นกรณีศึกษาประเมินคุณภาพการบริการของศูนย์เด็กใน
ด้านต่างๆ ได้แก่ กิจกรรมหรือบริการที่ศูนย์หรือโรงเรียนอนุบาลจัดไว้ให้ และ การดูแลเอาใจใส่ของผู้ดูแล
เด็ก พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นว่ากิจกรรมที่ศูนย์เด็กหรือโรงเรียนอนุบาลจัดให้นั้นเหมาะสมแล้ว และ
การดูแลเอาใจใส่ของผู้ดูแลเด็กก็อยู่ในระดับดี ทำให้คะแนนคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กค่อนข้างสูง และมี
สถานเลี้ยงดูเด็กที่ได้คะแนนเกินค่าเฉลี่ยซึ่งถือว่ามีความพอใจในระดับดี จำนวน 10 แห่ง และอยู่ในระดับ
ปานกลาง (คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย) จำนวน 9 แห่ง (ดูตารางที่ 4.31)

ตารางที่ 4.31 คะแนนเฉลี่ยคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กตามความเห็นผู้ปกครอง

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก	คะแนนเฉลี่ย
สถานเลี้ยงดูเด็กทั่วไป	
1. ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต	27.3***
2. โรงเรียนอนุบาลปรีณายก	29.4***
3. โรงเรียนวัดคณิกาผล	26.8**
4. โรงเรียน ต.ช.ด. บ้านคลองมะลิประเวศวิทยา (สตรีวิทยาอุปถัมภ์ 4)	25.0**
5. โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน คณะแพทยศาสตร์ ร.พ.รามาริบดี	25.8**
6. ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก คณะธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	28.0***
7. สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ	27.6***
8. ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม	26.3**
9. ศูนย์เด็กเล็กโรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์	29.8***
10. ศูนย์เด็กเล็กบ้านห้วยไธสง	27.8***
11. โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่	28.5***
12. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชุมชนบัวหลวง	25.3**
13. มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์	28.8***
14. โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก	26.8**
15. ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร	26.5**
16. โรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์	29.5***
17. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหมู่บ้านโพธิ์ทอง	25.2**
สถานเลี้ยงดูเด็กเฉพาะ	
18. ศูนย์เด็กเคลื่อนที่ห้วยกระเจิง	27.6***
19. ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ	30.0***
20. สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์	-

หมายเหตุ : 1. ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก :

*** ระดับดี (คะแนนเกินคะแนนเฉลี่ย 27.0) มี 11 แห่ง, ** ระดับปานกลาง (คะแนนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย 27.0) มี 9 แห่ง

2. สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ รับเลี้ยงเด็กกำพร้าหรือถูกทอดทิ้ง ทำให้ไม่มีข้อมูลผู้ปกครอง

4.4 คุณภาพของเด็กปฐมวัย

ผลการศึกษาในส่วนนี้ ได้จากการสังเกตพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย จำนวน 101 คน จากสถานเลี้ยงดูเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็ก หรือโรงเรียนอนุบาล จำนวน 20 แห่งทั่วประเทศ ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของเด็ก (อายุ/เพศ) ภาวะโภชนาการ และระดับพัฒนาการเด็ก โดยมีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

4.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลการสังเกตพัฒนาการเด็ก

1) ข้อมูลทั่วไปของเด็ก

เด็กปฐมวัยในการวิจัยนี้ ประกอบด้วยเด็กทั้งหมด 101 คน ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 7 เดือน ถึง 6 ปีบริบูรณ์ ในจำนวนนี้เป็นเด็กชาย จำนวน 52 คน และเด็กหญิงจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 51.5 และ 48.5 ตามลำดับ โดยแบ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 และ เด็กอายุ 3-6 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 54.5 ทั้งนี้เมื่อจำแนกเด็กตามอายุ พบว่ามีเด็กอายุ 2-3 ปีมากที่สุด เป็นจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 24.8 รองลงมาเป็นเด็กอายุ 3-4 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 21.8 (ดูตารางที่ 4.32)

ตารางที่ 4.32 จำนวนและร้อยละของเด็กปฐมวัยในกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ

อายุ (เดือน)	จำนวน	ร้อยละ
0-12	4	4.0
13-24	17	16.8
25-36	25	24.8
37-48	22	21.8
49-60	15	14.9
61*	18	17.8
รวม	101	100.0

2) ภาวะโภชนาการของเด็ก

จากข้อมูลการบันทึกน้ำหนักและส่วนสูงของเด็กในสถานเลี้ยงดูเด็กขณะทำการเก็บข้อมูล ปรากฏว่าสถานเลี้ยงดูเด็กบางแห่งไม่มีการชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงของเด็กประจำเดือนไว้ ทำให้ข้อมูลนี้ของเด็กบางส่วนขาดหายไป จึงมีข้อมูลสำหรับการประเมินภาวะโภชนาการของเด็กเพียง 83 คน คิดเป็นร้อยละ 82.2 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบน้ำหนักและส่วนสูงของเด็กในกลุ่มตัวอย่างกับเกณฑ์มาตรฐานการเจริญเติบโตของเด็กชายและเด็กหญิงตามอายุและภาวะโภชนาการของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (ดูภาคผนวกที่ 6) พบว่า เด็กส่วนใหญ่มีภาวะโภชนาการปกติ จำนวน 58 คน คิดเป็น ร้อยละ 57.4 ส่วนที่เหลือ จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 25.2 พบว่า มีปัญหาน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ จำนวน 20 คน ในจำนวนนี้มีเด็กที่แสดงถึงภาวะโภชนาการระดับ 1 ถือว่ามีการขาดโปรตีนและแคลอรีในระดับเริ่มต้น จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 11.9 และมีเด็กที่พบภาวะโภชนาการระดับ 2 ที่แสดงถึงการขาดโปรตีนและแคลอรีในระดับปานกลาง

จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.9 ตลอดจนมีปัญหาน้ำหนักเกินกว่าเกณฑ์ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 (ดูตารางที่ 4.33)

ตารางที่ 4.33 จำนวนและร้อยละของเด็กปฐมวัยในกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามภาวะโภชนาการ

ภาวะโภชนาการ	จำนวน	ร้อยละ
ปกติ	58	57.4
มีปัญหาระดับ 1	12	11.9
มีปัญหาระดับ 2	3	3.0
มีปัญหาน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์	5	5.0
มีปัญหาน้ำหนักเกินเกณฑ์	5	5.0
มีปัญหาสุขภาพ	5	5.0
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	13	12.9
รวม	101	100.0

เมื่อจำแนกภาวะโภชนาการของเด็กตามช่วงอายุของเด็ก พบว่า เด็กที่มีปัญหาโภชนาการระดับ 1 อยู่ในช่วงอายุ 1 ปีขึ้นไปจนถึง 5 ปี มากกว่าเด็กที่มีปัญหาโภชนาการระดับ 2 ในช่วงอายุเดียวกัน สำหรับเด็กที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์และไม่สามารถเทียบตามเกณฑ์มาตรฐานการเจริญเติบโตของเด็ก 0-6 ปีได้พบในช่วงอายุ 4 ปีขึ้นไปถึง 6 ปี ส่วนเด็กที่มีน้ำหนักเกินเกณฑ์ อยู่ในช่วงอายุ 2 ปีขึ้นไปถึง 6 ปี นอกจากนี้เด็กที่มีปัญหาสุขภาพอยู่ในช่วงอายุ 1 ปีขึ้นไปถึง 3 ปี และ 6 ปีขึ้นไป (ดูตารางที่ 4.34)

ตารางที่ 4.34 ภาวะโภชนาการของเด็กปฐมวัยในกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามช่วงอายุของเด็ก

ภาวะโภชนาการ	อายุ (เดือน)						รวม
	0-12	13-24	25-36	37-48	49-60	60 ⁺	
ปกติ	100.0 (4)	70.6 (12)	60.0 (15)	50.0 (11)	33.3 (5)	61.1 (11)	57.4 (58)
มีปัญหาระดับ 1	-	11.8 (2)	12.0 (3)	18.2 (4)	20.0 (3)	-	11.9 (12)
มีปัญหาระดับ 2	-	5.9 (1)	4.0 (1)	-	6.7 (1)	-	3.0 (3)
มีปัญหาน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์	-	-	-	-	6.7 (1)	22.2 (4)	5.0 (5)
มีปัญหาน้ำหนักเกินเกณฑ์	-	-	8.0 (2)	4.5 (1)	6.7 (1)	5.6 (1)	5.0 (5)
มีปัญหาสุขภาพ	-	11.8 (2)	8.0 (2)	-	-	5.6 (1)	5.0 (5)
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	-	-	8.0 (2)	27.3 (6)	26.7 (4)	5.6 (1)	12.9 (13)
รวม	100.0 (4)	100.0 (17)	100.0 (25)	100.0 (22)	100.0 (15)	100.0 (18)	100.0 (101)

$\chi^2 = 40.031$

Sig = 0.033

ทั้งนี้เมื่อจำแนกภาวะโภชนาการของเด็กตามกลุ่มอายุ 0-3 ปี และ 3-6 ปี พบว่า เด็กกลุ่มอายุ 0-3 ปี มีภาวะโภชนาการอยู่ในเกณฑ์ปกติมากกว่ากลุ่มอายุ 3-6 ปี เด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี มีปัญหาภาวะโภชนาการระดับ 1 มากกว่ากลุ่มอายุ 0-3 ปี และเด็กกลุ่มอายุ 0-3 ปี มีปัญหาภาวะโภชนาการระดับ 2 มากกว่ากลุ่มอายุ 3-6 ปี ในขณะที่เด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี มีปัญหาน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์และเกินเกณฑ์มากกว่า (ดูตารางที่ 4.35)

ตารางที่ 4.35 ภาวะโภชนาการของเด็ก จำแนกตามกลุ่มอายุของเด็กปฐมวัย

ระดับภาวะโภชนาการ	อายุ (ปี)		
	0-3	3-6	รวม
ปกติ	67.4 (31)	49.1 (27)	57.4 (58)
มีปัญหาระดับ 1	10.9 (5)	12.7 (7)	11.9 (12)
มีปัญหาระดับ 2	4.3 (2)	1.8 (1)	3.0 (3)
มีปัญหาน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์	-	9.1 (5)	5.0 (5)
มีปัญหาน้ำหนักเกินเกณฑ์	4.3 (2)	5.5 (3)	5.0 (5)
มีปัญหาลูสมาร	8.7 (4)	1.8 (1)	5.0 (5)
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	4.3 (2)	20.0 (11)	12.9 (13)
รวม	100.0 (46)	100.0 (55)	100.0 (101)

$$X^2 = 13.478 \quad \text{Sig} = 0.013$$

จะเห็นได้ว่าเด็กปฐมวัยในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการเจริญเติบโตอยู่ในเกณฑ์ปกติ เมื่อเปรียบเทียบน้ำหนักและส่วนสูงของเด็กกับเกณฑ์มาตรฐานการเจริญเติบโตของเด็กในรูปของกราฟน้ำหนักและส่วนสูงตามอายุของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบภาวะโภชนาการของเด็กทุกคนในจำนวนสถานเลี้ยงดูเด็กทั้งหมด พบว่า มีสถานเลี้ยงดูเด็กเพียง 3 แห่งที่เด็กในกลุ่มตัวอย่างทุกคนที่เก็บข้อมูลมีภาวะโภชนาการปกติ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี และศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์

3) พัฒนาการของเด็ก

การสังเกตพัฒนาการของเด็กในกลุ่มตัวอย่าง ขณะทำการเก็บข้อมูลในช่วงเข้าของการจัดกิจกรรมประจำวันจนถึงช่วงกลับบ้าน พบว่า เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการของเด็กปกติ อายุ 0-6 ปี ของพัฒนาการของเด็กส่วนใหญ่โดยทั่วไปทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา มีพัฒนาการเป็นไปตามวัย (ดูตารางที่ 4.36) โดยเฉพาะพัฒนาการด้านร่างกายสามารถสังเกตได้ชัดเจน ซึ่งเด็กส่วนใหญ่จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 64.4 มีความสามารถในการใช้

กล้ามเนื้อใหญ่เคลื่อนไหวได้คล่องแคล่วและทรงตัวได้มั่นคง สำหรับการใช้กล้ามเนื้อเล็กสามารถบังคับใช้ได้ดีพอควร ตามวุฒิภาวะของเด็กในแต่ละช่วงอายุ พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจสามารถสังเกตได้ว่าเด็กส่วนใหญ่ มีจำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 68.32 มีอารมณ์สดชื่น ร่าเริง เบิกบานแต่ยังมีปัญหาการควบคุมอารมณ์และการแสดงออกที่พึงประสงค์บ้างตามลักษณะพัฒนาการตามวัย ส่วนพัฒนาการด้านสังคมพบว่า เด็กในสถานเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่ มีจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 65.3 รู้จักเล่นและทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม มีการช่วยเหลือแบ่งปัน รู้จักปฏิบัติตามข้อตกลง แต่การช่วยเหลือตนเองในเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปียังต้องพัฒนา สำหรับด้านสติปัญญา พบว่า เด็กส่วนใหญ่ มีจำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 55.6 สื่อความหมายด้วยคำพูดและท่าทางได้ดี มีความจำสิ่งรอบตัวดี ทำตามคำสั่งได้ ช่างซักถาม และมีความคิดสร้างสรรค์

ตารางที่ 4.36 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเด็กปฐมวัย จำแนกตามระดับพัฒนาการของเด็ก

ระดับพัฒนาการ	จำนวน	ร้อยละ
พัฒนาการด้านร่างกาย		
ดี	65	64.4
พอใช้	32	31.6
ต้องปรับปรุง	4	4.0
พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ		
ดี	69	68.3
พอใช้	25	24.8
ต้องปรับปรุง	7	6.9
พัฒนาการด้านสังคม		
ดี	66	65.4
พอใช้	28	27.7
ต้องปรับปรุง	7	6.9
พัฒนาการด้านสติปัญญา		
ดี	56	55.5
พอใช้	37	36.6
ต้องปรับปรุง	8	7.9

เมื่อจำแนกระดับพัฒนาการของเด็กตามกลุ่มอายุ 0-3 ปี และ 3-6 ปี พบว่า เด็กกลุ่มอายุ 0-3 ปี มีพัฒนาการทุกด้านอยู่ในเกณฑ์ดีมากกว่าเด็กกลุ่มอายุ 3-6 ปี อาจเป็นไปได้ที่เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ได้รับการเลี้ยงดูและดูแลเป็นอย่างดี และพัฒนาการในช่วงวัยนี้ยังปรากฏไม่ชัดเจนเท่าในช่วงอายุ 3-6 ปี (ดูตารางที่ 4.37)

ตารางที่ 4.37 ระดับพัฒนาการของเด็ก จำแนกตามกลุ่มอายุของเด็กปฐมวัย

ระดับพัฒนาการ	อายุ (ปี)		รวม
	0-3	3-6	
พัฒนาการทางด้านร่างกาย			
ดี	65.2 (30)	64.8 (35)	65.0 (65)
พอใช้	30.4 (14)	31.5 (18)	32.0 (32)
ต้องปรับปรุง	4.3 (2)	3.7 (2)	4.0 (4)
พัฒนาการทางด้านอารมณ์-จิตใจ			
ดี	73.9 (34)	63.0 (34)	68.0 (68)
พอใช้	17.4 (8)	31.5 (17)	25.5 (25)
ต้องปรับปรุง	8.7 (4)	5.6 (3)	7.0 (7)
พัฒนาการทางด้านสังคม			
ดี	65.2 (30)	64.8 (36)	66.0 (66)
พอใช้	23.9 (11)	31.5 (17)	28.0 (28)
ต้องปรับปรุง	10.9 (5)	3.7 (2)	7.0 (7)
พัฒนาการทางด้านสติปัญญา			
ดี	67.4 (31)	46.3 (25)	56.0 (56)
พอใช้	26.1 (12)	45.4 (25)	37.0 (37)
ต้องปรับปรุง	6.5 (3)	9.3 (5)	8.0 (8)
รวม	100.0 (46)	100.0 (55)	100.0 (101)

4.4.2 การประเมินคุณภาพของตัวเด็กจากสุขภาพและ พัฒนาการ

1) เกณฑ์คุณภาพการประเมินพัฒนาการของเด็ก

ในการประเมินพัฒนาการเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จากกรณีศึกษา 20 แห่ง ใช้เกณฑ์คุณภาพที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตและพัฒนาการได้ 5 เกณฑ์ ประกอบด้วยภาวะโภชนาการ พัฒนาการทางร่างกาย พัฒนาการทางอารมณ์ พัฒนาการทางสังคม และพัฒนาการทางสติปัญญา และตัวชี้วัด 15 ตัว ดังตารางที่ 4.38

ตารางที่ 4.38 เกณฑ์คุณภาพและตัวชี้วัดด้านสุขภาพและ พัฒนาการของเด็ก ที่เป็นกรณีศึกษา

เกณฑ์คุณภาพ	ตัวชี้วัด
1. ภาวะโภชนาการ	● 1 น้ำหนักตามเกณฑ์มาตรฐาน กรมอนามัย ● 2 ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน กรมอนามัย ● 3 ความแข็งแรงของสภาพร่างกาย
2 พัฒนาการทางร่างกาย	● 4 ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ ตามวัย ● 5 ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ตามวัย ● 6 ความสัมพันธ์ระหว่างประสาท และกล้ามเนื้อ
3 พัฒนาการทางอารมณ์-จิตใจ	● 7 การแสดงออกทางอารมณ์ ตามวัย ● 8 ความสามารถในการควบคุมอารมณ์/การแสดงออก ● 9 การรับรู้ ความผิดชอบ ชั่วดี
4 พัฒนาการทางสังคม	● 10 การรู้จักช่วยเหลือตนเอง ● 11 การปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ● 12 การเล่นร่วมกับผู้อื่น
5 พัฒนาการทางสติปัญญา	● 13 ความสามารถในการจดจำชื่อและสิ่งต่างๆ ● 14 ความสามารถในการใช้ภาษา ตามวัย ● 15 ความสามารถในการคิดอย่างสร้างสรรค์

2) การประเมินพัฒนาการเด็กตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น

เมื่อประมวลภาพรวมของระดับพัฒนาการของเด็กในสถานเลี้ยงดูเด็กแต่ละแห่งจากการสังเกตเด็กแต่ละคน และให้คะแนนตามเกณฑ์วัด 3 ระดับ ได้แก่ 3 = ดี 2 = ปานกลาง 1 = ต้องปรับปรุงตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น และหาค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมของเด็กทุกคน พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กที่มีเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับดี มี 11 แห่ง ระดับปานกลาง 7 แห่ง และต้องปรับปรุง 2 แห่ง (ดูตารางที่ 4.39) ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่ามีสถานเลี้ยงดูเด็กเพียงแห่งเดียว คือศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์ (คะแนนเต็ม 12.0) ซึ่งเป็นศูนย์เด็กที่อยู่ในความดูแลของมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมที่เด็กอายุ 17-30 เดือนทั้ง 5 คน มีพัฒนาการทุกด้านอยู่ในระดับดีทุกคน กล่าวคือ มีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา เป็นไปตามความสามารถตามวัยของเด็ก ในขณะที่สถานเลี้ยงดูเด็กอื่นๆ มีระดับพัฒนาการแต่ละด้านแตกต่างกันไป โดยบางด้านดี บางด้านพอใช้ หรือต้องปรับปรุงคละกันในเด็กแต่ละคน

ตารางที่ 4.39 ลำดับคะแนนเฉลี่ยของระดับพัฒนาการของเด็กในกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานเลี้ยงดูเด็ก

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก	คะแนนเฉลี่ย
สถานเลี้ยงดูเด็กทั่วไป	
1. ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตร	10.6***
2. โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก	11.6***
3. โรงเรียนวัดคณิกาผล	11.2***
4. โรงเรียน ต.ช.ด.บ้านคลองมะลิ ประเวศวิทยา	9.8**
5. โครงการเลี้ยงเด็กกลางวันฯ คณะแพทยศาสตร์ รพ.วชิราวุธ	11.4***
6. ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก ม.เกษตรศาสตร์	11.2***
7. สถานรับเลี้ยงเด็กและพัฒนาเด็ก กองทัพอากาศ	11.2***
8. ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม	10.8***
9. ศูนย์เด็กเล็กโรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์	11.0***
10. ศูนย์เด็กเล็กบ้านห้วยไธสง	8.6**
11. โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่	11.0***
12. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ ชุมชนบัวหลวง	10.2**
13. ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์	12.0***
14. โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก	8.8**
15. ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร	8.2*
16. โรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์	10.6***
17. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหมู่บ้านโพธิ์ทอง	10.2**
สถานเลี้ยงดูเด็กเฉพาะ	
18. ศูนย์เด็กเคลื่อนที่ห้วยกระเจิง	10.0**
19. ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ	6.6*
20. สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์	10.2**

หมายเหตุ ระดับการประเมินพัฒนาการเด็ก : ระดับดี*** (คะแนนเฉลี่ยเกิน 10.5) มี 11 แห่ง ระดับปานกลาง** (คะแนนเฉลี่ยเกิน 8.5) มี 7 แห่ง ต้องปรับปรุง* (คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 8.5) มี 2 แห่ง

4.5 คุณภาพการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

4.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลการสังเกตคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการสำรวจข้อมูลสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ การจัดบริการเลี้ยงดูเด็กและพัฒนาเด็ก อายุ 0-3 ปี ในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานครและในส่วนภูมิภาค โดยจำแนกเป็นสถานเลี้ยงดูเด็กทั่วไป จำนวน 17 แห่ง และสถานเลี้ยงดูเด็กเฉพาะกลุ่ม จำนวน 3 แห่ง จัดเป็นสถานเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ในระบบโรงเรียน จำนวน 7 แห่ง และอยู่นอกระบบโรงเรียน 13 แห่ง ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 9 แห่ง และอยู่ในส่วนภูมิภาค จำนวน 11 แห่ง เป็นสถานเลี้ยงดูเด็กที่ดำเนินการโดยรัฐ จำนวน 14 แห่ง และเอกชน 2 แห่ง

ในการสังเกตคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก ได้มีการบันทึกภาพวิดีโอประกอบ เริ่มตั้งแต่สภาพแวดล้อมภายนอกของสถานเลี้ยงดูเด็ก สภาพแวดล้อมภายในสภาพการจัดพื้นที่ใช้สอยภายในตัวอาคาร ลักษณะของกิจกรรมสำหรับเด็กและสื่อการเรียนรู้ ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก และครูกับผู้ปกครอง ซึ่งจะสะท้อนภาพที่แท้จริงของสถานเลี้ยงดูเด็กแต่ละแห่ง สำหรับการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กโดยประยุกต์เกณฑ์มาตรฐานของกรมประชาสัมพันธ์ และแนวปฏิบัติของสมาคมวิชาชีพระดับชาติทางการศึกษาของเด็กเล็กของประเทศสหรัฐอเมริกา (NAEYC) ได้สังเกตและสอบถามข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก 10 หัวข้อ ดังนี้

1) **ข้อมูลทั่วไป** จากการสำรวจสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพได้ทำการศึกษารายกรณี พบว่า รูปแบบการจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก มีความหลากหลายแตกต่างกันไป ทั้งในด้านประเภทของการให้บริการ อายุเด็กที่ให้บริการ จำนวนเด็กที่ให้บริการ จำนวนผู้ให้บริการดูแลเด็ก จำนวนห้องดูแลเด็ก ช่วงเวลาให้บริการและอัตราค่าบริการ (ดูตารางที่ 4.40) โดยมีลักษณะของการให้บริการแบบให้การอบรมเลี้ยงดูและเตรียมความพร้อมทางพัฒนาการ และการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนให้กับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ในโรงพยาบาล ได้แก่ โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาธิบดี และสถาบันการศึกษา ได้แก่ ศูนย์รับบาลและพัฒนาเด็กเล็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นอกจากนี้มีการให้บริการในลักษณะเดียวกันในรูปของสถานเลี้ยงดูเด็กหรือศูนย์พัฒนาเด็ก สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี ที่จัดเป็นสวัสดิการของหน่วยงาน ได้แก่ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ จัดขึ้นโดยความร่วมมือของคณะกรรมการพัฒนาเด็กในชุมชน (พช.) (ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กกระทู้ล้ม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านห้วยอิน) หรือคณะกรรมการบริหารศูนย์เด็กในชุมชน (กรมอนามัย) ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาการเด็กวัยเตาะแตะ โดยผู้สูงอายุบ้านโพหนอง ศูนย์พัฒนาการเด็กชุมชนบัวหลวง กรุงเทพมหานคร) จัดขึ้นโดยสถานประกอบการนิคมอุตสาหกรรม

(ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร) จัดขึ้นโดยมูลนิธิ (ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์) จัดขึ้นโดยการสนับสนุนของกรมการศาสนา (ได้แก่ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต) รวมทั้งการให้บริการเด็กในถิ่นทุรกันดาร (ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเคลื่อนที่ห้วยกระทิง) ส่วนการจัดบริการพัฒนาเด็กปฐมวัยในรูปของขั้นเตรียมประถมศึกษาของการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ให้บริการแก่เด็กอายุตั้งแต่ 2 ½ - 6 ปี (ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียน ต.ช.ด.บ้านคลองมะลิประเวศวิทยา โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนอนุบาลบรรจรัตน์) สำหรับการให้บริการพัฒนาเด็กปฐมวัยสำหรับเด็กในภาวะยากลำบาก มีการให้บริการในลักษณะของการสงเคราะห์เด็กที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้งหรือขาดการอุปการะจากพ่อแม่ (ได้แก่ สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์) และในในลักษณะของการให้บริการตรวจรักษาและฟื้นฟูสภาพบกพร่องทางพัฒนาการของเด็ก (ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ)

ตารางที่ 4.40 ข้อมูลทั่วไปของสภาพการจัดบริการในสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย

สถานเลี้ยงเด็ก	ปีเริ่ม ดำเนิน การ	ประเภทการให้ บริการ	อายุ เด็ก ให้ บริการ	จำนวน เด็กทั้ง หมด (คน)	จำนวน ผ.ด.ด/ครู (คน)	จำนวน ห้องดูแลเด็ก (ห้อง)	ช่วงเวลา ให้บริการ	อัตรา ให้ บริการ	หน่วยงาน สังกัด/ กำกับ
สถานเลี้ยงเด็กทั่วไป									
1. ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ ธรรมนิมิต	2518	ศูนย์พัฒนาเด็กก่อน เกณฑ์	3 ปี- 6 ปี	279	แม่ครู 11 คน	10	จ.-ศ. 2 ภาค เรียน	825 บ/ท	มูลนิธิ กรรมการ ศาสนา
2. รร.อนุบาลวัดบริรักษ์	2540	ชั้นเตรียมประถมฯ ในร.	4 ปี- 6 ปี	326	ครู 11 ครูพยาบาล 1 พี่เลี้ยง 2	11	จ.-ศ. 2 ภาค เรียน	1,700 บ/ท	ส.ป.กทม./ ส.ป.ช.
3. ร.ร.วัดคณิกาผล	2533	ชั้นเตรียมประถมฯ ในร.	3 ปี 6ด.ถึง 5ปี6ด.	88	ครู 3 พี่เลี้ยง 3	3	จ.-ศ. 2 ภาค เรียน	1,200 บ/ป	สำนักงาน ศึกษาทม.
4. ร.ร.ต.ช.ด.ฯ บ้านคลอง มะลิ ประเวศวิทยา	2529	ชั้นเตรียมประถมฯ ในร.	4 ปี – 6 ปี	25	ครู 2	1	จ.-ศ. 2 ภาค เรียน	ฟรี	กองกำกับ การตชด./ สนง.ตำรวจ แห่งชาติ
5. โครงการเลี้ยงเด็กกลางวันฯ โรงพยาบาลรามาริบัติฯ	2510	สถานรับเลี้ยงเด็ก ในรพ.	3 ด. ถึง 2 ปี 6 ด.	28	พยาบาล 2 พี่เลี้ยง 5	4	จ.-ศ. ตลอดปี	2,500- 3,000 บ/ด	คณะแพทย์ ศาสตร์ รพ. รามาริ มหาริดล
6. ศูนย์รับบาลเด็กเล็ก ม.เกษตรศาสตร์	2540	ศูนย์รับบาลเด็ก/ พัฒนาเด็กเล็กใน สถานการศึกษา	แรก เกิดถึง 3 ปี	37	ครู 1 พยาบาล 1 พี่เลี้ยง 11	3	จ.-ศ. ตลอดปี	4,000 บ/ท1 3,500 บ/ท2	สาขา วิชา คหกรรม ม.เกษตร
7. สถานรับเลี้ยงและพัฒนา เด็ก กองทัพอากาศ	2539	สถานรับเลี้ยงและ พัฒนาเด็กในรพ.	แรก เกิด- 6 ปี	158	ครู 5 พี่เลี้ยง 46	8	จ.-ศ. ตลอดปี	2,100 3,100 บ/ท	กองทัพอากาศ/ กรมประชา สงเคราะห์
8. ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม	2541	ศูนย์พัฒนาเด็ก เล็กในชุมชน	2 ปี 6 ด. ถึง 6 ปี	122	ผดด. 4 พี่เลี้ยง 1	4	จ.-ศ. ตลอดปี	400 บ/ด	กรรมการ พัฒนาชุม ชน
9. ร.ร.เทศบาล 4 หนองแค ฯ	2526	ชั้นเตรียมประถมฯ ในร.ร.	3 ปี – 6 ปี	631	ครู 16 พี่เลี้ยง 1	16	จ.-ศ. 2 ภาค เรียน	1,500 บ/ป	สมการศึกษา ท้องถิ่น/ กรรมการป ครอง
10. ศูนย์เด็กบ้านห้วยไอน	2530	ศูนย์พัฒนาเด็ก เล็กในชุมชน	3 ปี - 6 ปี	105	ผดด. 4	3	จ.-ศ. ตลอดปี	140 บ/ด	กรรมการ พัฒนาชุมชน

ตารางที่ 4.40 (ต่อ)

สถานเลี้ยงดูเด็ก	ปีเริ่ม ดำเนิน การ	ประเภทการให้ บริการ	อายุเด็ก ให้บริการ	จำนวน เด็กทั้ง หมด (คน)	จำนวน ผ.ด.ค/ครู (คน)	จำนวน ห้องดู แลเด็ก (ห้อง)	ช่วงเวลา ให้บริการ	อัตราให้ บริการ	หน่วยงาน สังกัด/ กำกับ
11. ร.ร.สาธิตสถาบันราชภัฏ เชียงใหม่	2526	ชั้นเตรียมประถม ศึกษาในสถาบัน การศึกษา	2 ปี 6 ด. ถึง 5 ปี	324	ครู 8 พี่เลี้ยง 7	8	จ.-ศ. 2 ภาค เรียน	9,600 บ/ท1 3,500 บ/ท2	รร.สาธิต สถาบันราชภัฏ เชียงใหม่/ชม กาที่ห้าัดครู
12. ศูนย์เด็กบัวหลวง ฯ	2536	ศูนย์พัฒนาเด็กใน ชุมชน	3 ปี – 6 ปี	92	ครูพี่เลี้ยง 4	1	จ.-ศ. ตลอดปี	250 บ/ด	ชุมชน/กทม
13. ศูนย์พัฒนาการเด็ก บ้านศรีนครินทร์ ฯ	2535	ศูนย์พัฒนาเด็ก	4 ด. - 5 ปี	54	ครู 1 พี่เลี้ยง 10	3	จ.-ศ. ตลอดปี	ฟรี - 20 บ/วัน	มูลนิธิเด็ก อ่อนในสลัม
14. ร.ร.อนุบาลบ้านรัก	2527	สถานรับเลี้ยงเด็ก และร.ร.อนุบาล	1 ปี 6 ด. ถึง 6 ปี	130	ครู 7 พี่เลี้ยง 6	7	จ.-ศ. 2 ภาค เรียน	3,800- 4,200 บ/ท	เอกชน/สช.
15. ศูนย์พัฒนาเด็กชนวนคร	2537	ศูนย์พัฒนาเด็ก ก่อนวัยเรียน	2 ปี – 5 ปี	69	ครูพี่เลี้ยง 4	3	จ.-ศ. ตลอดปี	750-900 บ/ด	สหภาพแวง งาน/กรม ประชา สงเคราะห์
16. ร.ร.อนุบาลบรรจงรัตน์	2541	สถานรับเลี้ยงเด็ก และร.ร.อนุบาล	2 ปี 6 ด. ถึง 5 ปี	246	ครู 9 พี่เลี้ยง 11	9	จ.-ศ. 2 ภาค เรียน	8,400 บ/ท1 7,750 บ/ท2	เอกชน/สช.
17. ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านโพหนอง	2540	ศูนย์ส่งเสริมและ พัฒนาเด็กวัย เตาะแตะ โดยผู้สูง อายุ	1 ปี 3 ด ถึง 4 ปี	35	แม่เด็ก 4 ผู้สูงอายุ 1	1	จ.-ศ. ตลอดปี	20 บ/ด	รพ. กุสุมาลย์/ กรมอนามัย
สถานเลี้ยงดูเด็กเฉพาะ									
18. ศูนย์เด็กเคลื่อนที่ ห้วยกระทิง	2542	ศูนย์พัฒนาเด็ก เคลื่อนที่	3ปี-6ปี	35	ผดด. 3	1	ไม่แน นอน	ฟรี	กรมการ พัฒนาชุมชน
19. ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการ เด็กภาคเหนือ	2537	สถานบริการตรวจ รักษาเด็กที่มี ปัญหาพัฒนาการ	เด็กทุกวัย	ไม่แน นอน	แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคม สงเคราะห์	6	จ.-ศ. ตลอดปี	แล้วแต่ กรณี	กรมสุขภาพ จิต
20. บ้านเวียงพิงค์ฯ	2529	สถานสงเคราะห์ เด็ก	แรกเกิด- 6 ปี	77	ครู 6 พี่เลี้ยง 11	5	ทุกวัน ตลอดปี	สงเคราะห์	กรมประชา สงเคราะห์

2) ข้อมูลการสังเกตคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก

(1) **สภาพทั่วไป** จากการสังเกต พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ในระบบโรงเรียน จะจัดห้องเรียนของเด็กชั้นอนุบาลแยกจากเด็กชั้นอื่น แม้จะอยู่ในตัวอาคารเดียวกัน ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนวัดคณิกาผล แต่บางแห่งมีการจัดแยกบริเวณต่างหากคนละส่วนกันกับระดับชั้นประถมศึกษา ได้แก่ โรงเรียน ต.ช.ด.บ้านคลองมะลิฯ โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ โรงเรียนบรรจจรัตน์ และโรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ นอกจากนี้มีการจัดสภาพคล้ายบ้าน ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก ส่วนสถานเลี้ยงดูเด็กนอกระบบโรงเรียนหลายแห่ง มีสภาพเป็นอาคารชั้นเดียว ได้แก่ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ฯ ศูนย์พัฒนาเด็กระพีหล่ม ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านห้วยโธน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโพนทอง ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง บางแห่งมีสภาพเป็นอาคารหลายชั้น ตั้งแต่ 2 ชั้นขึ้นไป ได้แก่ ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก ม.เกษตรศาสตร์ แต่บางแห่งยังไม่มีอาคารถาวร ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเคลื่อนที่ห้วยกระทิง นอกจากนี้มีสถานเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ในโรงพยาบาล ได้แก่ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันโรงพยาบาลวชิราวุธ ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ อีกทั้งมีสถานเลี้ยงดูเด็กในสถานสงเคราะห์เด็ก ได้แก่ สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเยี่ยงพิงค์ ทั้งนี้สถานเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่มีเนื้อที่และบริเวณพอสมควร ยกเว้นศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง มีเนื้อที่จำกัด และไม่มีบริเวณรอบตัวอาคาร ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก อยู่ในตัวอาคารชั้น 4 ไม่มีบริเวณที่ติดพื้นดิน ทั้งนี้สถานเลี้ยงดูเด็กในระบบการศึกษาส่วนใหญ่ เปิดให้บริการวันจันทร์-ศุกร์ ตั้งแต่เวลา 8.30-15.30 น. เป็นระยะเวลาตามภาคการศึกษา ส่วนสถานเลี้ยงดูเด็กนอกระบบ การศึกษาค่อนข้างยืดหยุ่นในการเปิดให้บริการประจำวัน (7.00-14.30 น.) และดำเนินการตลอดทั้งปี ไม่มีการหยุดตามระบบโรงเรียน ขนาดของสถานเลี้ยงดูเด็กขึ้นอยู่กับจำนวนเด็ก และจำนวนห้องที่ให้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กในระบบการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีจำนวนเด็กและห้องเรียนมากกว่าสถานเลี้ยงดูเด็กนอกระบบโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ มีจำนวนเด็กมากที่สุด คือ 631 คน และมีชั้นเรียนเตรียมอนุบาลถึงอนุบาล 2 จำนวน 16 ห้อง โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก มีเด็กจำนวน 256 คน และมีชั้นเรียนจำนวน 11 ห้อง โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก มีเด็กจำนวน 130 คน มีห้องเรียนจำนวน 7 ห้อง แต่ก็มีสถานเลี้ยงดูเด็กนอกระบบโรงเรียนบางแห่งที่มีเด็กจำนวนมาก ได้แก่ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ฯ จำนวน 300 คน และสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ จำนวน 158 คน

(2) **การบริหารงานทั่วไป** จากการสังเกตและสอบถามข้อมูล พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กในระบบการศึกษาที่ดำเนินการโดยภาครัฐไม่จำเป็นต้องขออนุญาตจัดตั้งโดยการจดทะเบียนทำการ ส่วนสถานเลี้ยงดูเด็กที่ดำเนินการโดยภาคเอกชนในเชิงธุรกิจ จำเป็นต้องขออนุญาตจัดตั้ง

กับกรมประชาสัมพันธ์ สำหรับสถานเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำหรับสถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 3-6 ปี ในการจัดทำทะเบียนและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก สถานเลี้ยงดูเด็กทุกแห่งที่มีการจัดทำบัญชีรายชื่อเด็กและทะเบียนรับ-จำหน่ายเด็ก หลายแห่งมีการแสดงตารางกิจกรรมประจำวันของเด็ก และรายการอาหารประจำวันของเด็กติดไว้ชัดเจนที่หน้าห้องเรียนหรือผนังในห้องเรียนสำหรับตารางกิจกรรม และเขียนบอกรายการอาหารประจำวันไว้ที่หน้าห้องรับประทานอาหารหรือหน้าห้องเตรียมอาหาร สำหรับบันทึกประจำวันของเด็กในการติดตามพัฒนาการและสุขภาพ มีสถานเลี้ยงดูเด็กหลายแห่งที่จัดทำขึ้นใช้เอง โดยมีรายละเอียดข้อมูลส่วนตัวของเด็ก ประวัติสุขภาพ ระยะเวลาเรียนในรอบปี รายงานการเจริญเติบโตของเด็ก รายงานประเมินพัฒนาเด็ก ความคิดเห็นของครู-ผู้ปกครอง ทั้งนี้มีสถานเลี้ยงดูเด็กบางแห่งที่พัฒนาบัตร/สมุดบันทึกสุขภาพและพัฒนาการเด็กที่เป็นแบบอย่างที่ดี ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก ม.เกษตรศาสตร์ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก และโรงเรียนวัดคณิกาผล ในการรับบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าทำงาน พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กในระบบโรงเรียนส่วนใหญ่รับครูที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านอนุบาล ส่วนสถานเลี้ยงดูเด็กนอกระบบส่วนใหญ่รับผู้ดูแลเด็กที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย การฝึกอบรมบุคลากรก่อนประจำการ มีดำเนินการไม่กี่แห่ง ได้แก่ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก ม.เกษตรศาสตร์ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก สถานเลี้ยงดูเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ

(3) **การจัดการอาคารสถานที่** ในด้านความเหมาะสมของที่ตั้ง พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กที่ศึกษาเกือบทุกแห่ง มีที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ไม่เสี่ยงต่ออันตรายหรือมลภาวะ ยกเว้นศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง อยู่ในบริเวณชุมชนแออัดที่มีปัญหาการค้ายาเสพติด แต่ก็มีคณะกรรมการชุมชนหมุนเวียนมาดูแลความปลอดภัยให้กับเด็กวันละ 2 คน ส่วนอีกแห่งเป็นสถานเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ในย่านชุมชนกองขยะ ได้แก่ ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์ ซึ่งตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมของสลัมกองขยะ แต่ก็ไม่ได้ถูกรบกวนจากกลิ่นเน่าเหม็น เนื่องจากอยู่ห่างจากกองขยะพอสมควร สำหรับสภาพอาคารของสถานเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่ เป็นอาคารคอนกรีตที่มีชั้นเดียวถึงหลายชั้น อาคารสถานเลี้ยงดูเด็กที่สูงเกิน 2 ชั้น ได้แก่ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก ม.เกษตรศาสตร์ ซึ่งอยู่ในระหว่างขอใช้ในการชั่วคราว ขณะที่กำลังสร้างอาคารถาวร ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร เป็นอาคาร 3 ชั้น โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ (อยู่ชั้นที่ 1) โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก (อยู่ชั้นที่ 1-2) โรงเรียนวัดคณิกาผล (อยู่ชั้นที่ 2) มีสถานเลี้ยงดูเด็กเพียง 6 แห่งที่เป็นอาคารเฉพาะชั้นเดียว ได้แก่ โรงเรียน ต.ช.ด. บ้านคลองมะลิฯ ศูนย์เด็กเล็กโรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันโรงพยาบาลรามาริบัติ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ ศูนย์พัฒนาเด็ก

กระทู้ล้ม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านห้วยโธน ส่วนที่เป็นอาคาร 2 ชั้นได้แก่ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ วัดศิริพงษ์ สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ นอกจากนี้ยังมีสภาพอาคารที่มีลักษณะคล้ายบ้านอยู่อาศัย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์ (1 ชั้น) โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก (1 และ 2 ชั้น) ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์ (1 และ 2 ชั้น) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชุมชนบัวหลวง (1 ชั้น 2 ระดับ) อีกทั้งมีอาคารลักษณะแบบศาลาเป็นห้องโถงโล่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านโพนทอง ศูนย์พัฒนาเด็กเคลื่อนที่ห้วยกระทิง (ชั่วคราว)

แต่เมื่อสำรวจดูพื้นที่ใช้สอยในสถานเลี้ยงดูเด็ก พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี มีการจัดพื้นที่ในอาคารให้เด็กทำกิจกรรมและใช้นอนบริเวณเดียวกัน แต่มีการทำความสะอาดและดูแลความปลอดภัยอย่างดีบริเวณรับประทานอาหาร บริเวณเตรียมอาหาร บริเวณทำความสะอาดแยกเป็นสัดส่วนจากห้องประกอบอาหาร ห้องส้วม และห้องพักเด็กป่วย ซึ่งเห็นได้ชัดเจนที่ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก ม.เกษตรศาสตร์ ซึ่งมีการจัดแบ่งพื้นที่และบริเวณที่เป็นสัดส่วนดี มีห้องเด็กเล่นโดยเฉพาะ เนื่องจากไม่มีสนามเด็กเล่นที่ติดพื้นดิน นอกจากนี้สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ และสถานเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามารักษ์ ก็มีการจัดพื้นที่ใช้สอยคล้ายคลึงกัน แม้จะมีขนาดใหญ่เล็กต่างกัน แต่การจัดห้องดูแลเด็กวัยทารกจะแยกต่างหากจากเด็กวัยเตาะแตะ และมีการดูแลสุขภาพอนามัยมากกว่า นอกจากนี้ยังพบว่าสถานเลี้ยงดูเด็กบางแห่งจัดให้มีโถส้วมขนาดสำหรับเด็กนั่งได้ สำหรับใช้ฝึกสุขนิสัยในการขับถ่ายให้เด็กด้วย ได้แก่ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ และศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก ม.เกษตรศาสตร์ สำหรับบันไดภายในอาคารมีสถานเลี้ยงดูเด็กหลายแห่งที่มีบันไดค่อนข้างมากและไม่มีราวที่มีขนาดพอเหมาะให้เด็กจับได้สะดวก ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก โรงเรียนวัดคณิกาผล สำหรับการจัดตกแต่งสภาพแวดล้อมภายในอาคาร พบว่า มีการติดแผ่นภาพตัวอักษร/ตัวเลขวันในสัปดาห์/ชื่อเดือน ตามผนังห้อง มีการประดิษฐ์วัสดุเหลือใช้ทำเป็นกล่องเก็บผลงานเด็ก ทำเป็นโมบายประดับห้อง ทำเป็นสื่อการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งมีการจัดห้องในลักษณะของมุมประสบการณ์สำหรับเด็ก ซึ่งจะพบในสถานเลี้ยงดูเด็กในระบบโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ อันประกอบด้วยมุมวิทยาศาสตร์ มุมหนังสือ มุมดนตรี มุมไม้บล็อก มุมบ้าน และอื่นๆ บางแห่งอาจเรียกเป็นศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งการจัดมุมประสบการณ์หรือศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี ในช่วงกิจกรรมเสรีให้เด็กเลือกตามความสนใจ สถานเลี้ยงดูเด็กหลายแห่งจัดได้หลากหลายพอเหมาะกับพื้นที่ในห้องเรียน ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต โรงเรียนวัดคณิกาผล ศูนย์พัฒนาเด็กกระทู้ล้ม แต่มีบางแห่งที่มีศูนย์การเรียนรู้หลายศูนย์ แต่พื้นที่ห้องจำกัด ได้แก่ ศูนย์เด็กของโรงเรียนเทศบาล 4 หนองแค

อนุสรณ์ และบางแห่งไม่มีเลย ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชุมชนบัวหลวง

ในด้านความเหมาะสมของอนามัยสิ่งแวดล้อม พบว่า สถานเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่ภายในห้องต่างๆ มีแสงสว่างพอเพียงจากแสงที่ส่องเข้ามาตามช่องประตู-หน้าต่าง และแสงไฟฟ้าสม่ำเสมอทั่วห้อง มีการถ่ายเทอากาศสะดวกผ่านทางช่องระบายอากาศทางประตู-หน้าต่าง บางแห่งมีพัดลมเพดานและติดเครื่องปรับอากาศ สภาพพื้นที่ภายในอาคารสถานเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่ปูด้วยวัสดุที่ไม่ลื่น และไม่ขึ้นทำความสะอาดได้ง่าย เช่น กระเบื้องยาง เสื่อน้ำมัน ไม้ปาเก้ กระเบื้องและไม้ หลายแห่งที่พื้นปูกระเบื้องยางและเสื่อน้ำมัน ส่วนการจัดการภายนอกอาคาร พบว่าสถานเลี้ยงเด็กทุกแห่งมีการกั้นรั้วเป็นสัดส่วน เพื่อความปลอดภัยของเด็ก และมีทางเข้า-ออกไม่น้อยกว่าทางเดียว สภาพแวดล้อมนอกอาคารบางแห่งมีระเบียบทางเดินหน้าห้องเรียนกว้างประมาณ 1.50-2.50 เมตร หลายแห่งใช้เป็นบริเวณรับประทานอาหารของเด็กเฉพาะเวลาอาหารว่างและอาหารเที่ยง มีการจัดวางโต๊ะ-เก้าอี้สำหรับเด็ก และเลื่อนเก็บหลังใช้งาน ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ ส่วนพื้นที่สนามเด็กเล่นหรือที่เล่นกลางแจ้ง มีสถานเลี้ยงเด็กเพียงไม่กี่แห่งที่มีบริเวณเฉพาะให้เด็กได้เล่นกลางแจ้ง และมีเครื่องเล่นสนามที่ทันสมัยเหมาะกับวัยของเด็ก ได้แก่โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ มีสนามหญ้าบริเวณกว้างขวาง ประมาณ 15 X15 ตารางเมตร และมีเครื่องเล่นสนามหลากหลาย เช่น ชิงช้าโยก เครื่องปีนป่ายไค้ง ขบวนรถไฟ ม้าหมุนอุโมงค์ลอด บ้านไม้ ไม้ลื่น กระบะทราย เป็นต้น หลายแห่งมีสนามและมีเครื่องเล่นทำด้วยวัสดุธรรมชาติ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต โดยมีการปลูกต้นไม้ร่มรื่น มีเนินดินให้เด็กปีนขึ้น-ลง ชิงช้าเชือก หมุดไม้สูง-ต่ำ เครื่องปีนป่ายทำด้วยไม้/บ้านไม้ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต

(4) การจัดการวัสดุอุปกรณ์ จากการสังเกตในห้องดูแลเด็กหรือห้องเรียนที่ใช้เป็นห้องกิจกรรมเด็ก พบว่ามีตู้หรือชั้นวางของรอบห้องทั้งในลักษณะของตู้ปิดติดผนังห้อง ตู้กระจก ชั้นวางของเล่น ตู้เตี้ยมีลิ้นชักเก็บผลงานเด็ก และช่องเก็บของใช้เด็ก สถานเลี้ยงเด็กเกือบทุกแห่งจะมีช่องเก็บของใช้ส่วนตัวของเด็กแต่ละคน และมีสัญลักษณ์ติดเป็นรูปต่างๆ แทนชื่อเด็ก ส่วนใหญ่จะจัดวางชนิดผนังห้องเป็นแนวยาว ส่วนบนใช้เป็นที่วางสิ่งของต่างๆ ได้ มีหลายแห่งที่มีการจัดวางตู้และชั้นวางสิ่งของขนาดพอเหมาะกับเด็ก และจัดวางได้พอเหมาะกับพื้นที่ห้อง ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ โรงเรียน

อนุบาลบ้านรัก ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านห้วยโธน นอกจากนี้มีหลายแห่งที่ไม่มีชั้นวางของหรือตู้ในห้องเลย ได้แก่ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ โรงเรียน ต.ช.ด.บ้านคลองมะลิ ศูนย์พัฒนาเด็กหมู่บ้านโพหนอง ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง แต่บางแห่งก็ประยุกต์ใช้พื้นที่ว่างทำเป็นชั้น หิ้ง สำหรับวางผลงานเด็กด้วย นอกจากชั้นวางของที่มีจำกัด ได้แก่ ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์

ในด้านการจัดโต๊ะ เก้าอี้สำหรับเด็กในห้องเรียน/ห้องกิจกรรม พบว่า มีสถานเลี้ยงดูเด็ก อายุ 3-6 ปี เพียงไม่กี่แห่งที่จัดโต๊ะ-เก้าอี้ สำหรับทำกิจกรรมให้กับเด็กที่มีขนาดเหมาะสมกับวัยของเด็กและมีความปลอดภัย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก เป็นโต๊ะ-เก้าอี้หวาย-เก้าอี้ไม้ โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคนอนุสรณ์ เป็นโต๊ะ-เก้าอี้ไม้ โรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์ โรงเรียนวัดคณิกามล ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม หลายแห่งที่ใช้โต๊ะ-เก้าอี้พลาสติก ได้แก่ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก กองทัพเรือ โรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ และบางแห่งไม่มีโต๊ะ ไม่มีเก้าอี้ในห้องเรียน โดยให้เด็กล้มกับพื้น ได้แก่ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ (มีเฉพาะห้องกิจกรรมเสรี) ซึ่งบางแห่งมีเป็นโต๊ะ-เก้าอี้ยาว สำหรับนั่งรับประทานอาหาร ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านห้วยโธน ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง แต่บางแห่งไม่มีโต๊ะ-เก้าอี้เลย ได้แก่ โรงเรียน ต.ช.ด.บ้านคลองมะลิ ศูนย์พัฒนาเด็กหมู่บ้านโพหนอง ส่วนสถานเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ส่วนใหญ่จะยังไม่ได้จัดให้มีโต๊ะ-เก้าอี้ในห้อง นอกจากเตียงหรือเปลเด็ก สำหรับเด็กทารก และเตียงเตาะเตาะ ให้นั่งกับพื้นหรือปูก/เบาะ/ยาง เพื่อยืน เดิน ไปมาได้สะดวก ไม่มีเครื่องกีดขวาง ได้แก่ สถานเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก ม.เกษตรศาสตร์

สำหรับการจัดของเล่นและสื่อพัฒนาเด็ก พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กในระบบโรงเรียน และที่อยู่ในเขตเมืองจะมีของเล่นเด็กที่หลากหลาย และส่งเสริมพัฒนาการเด็กหลายด้านอย่างพอเพียง ให้เด็กได้เล่น โดยไม่จำเป็นต้องแก่งแย่งกัน ของเล่นสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี จะเป็นประเภทเครื่องเล่นสัมผัส ตุ๊กตาผ้า/ยาง แท่งบล็อกทำด้วยผ้า ยาง หรือพลาสติกหลากสี ลูกบอล กระดาษ พลาสติกข้าวของเครื่องใช้ที่ไม่มีคม กล้องดนตรี กล้องรูปทรง ได้แก่ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก ม.เกษตรศาสตร์ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์ ส่วนของเล่นสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี จะมีหลากหลายชนิด เช่น หนูไม้ตอก ที่ขึงน้ำหนัก ตัวต่อพลาสติก ของเล่นลากจูง ตุ๊กตา เครื่องดนตรี ของเล่นเลียนแบบของจริง เกมส์การศึกษา ภาพตัดต่อ บล็อกไม้ ของเล่นสอนเรื่องสี ขนาด รูปทรง เครื่องเล่นสัมผัส เครื่องเล่นทราย/น้ำ หนังสือนิทาน เป็นต้น สถานเลี้ยงดูเด็กหลายแห่งมีของเล่นจำนวนมากจนเหลือเพื่อต้องเก็บใส่ตู้ไว้ ได้แก่ โรงเรียนวัดคณิกามล โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคนอนุสรณ์ ในขณะที่บางแห่งขาดแคลนของเล่น

อย่างมาก ได้แก่ โรงเรียน ต.ช.ด. บ้านคลองมะลิฯ ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง ศูนย์พัฒนาเด็กหมู่บ้านโพธิ์ทอง ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์ หลายแห่งให้ความสนใจกับของเล่นที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก และจัดให้เด็กได้เล่นตามความสนใจอย่างจริงจัง ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก กองทัพเรือ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ บางแห่งเน้นของเล่นที่เป็นวัสดุธรรมชาติหรือมาจากธรรมชาติ เช่น เมล็ดพืช/ฝัก ลูกสน หิน ขอนไม้ตัด หลายขนาด ลูกบิดไม้ กระดาษสา ผ้าป่านหลากสี ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ฯ บางแห่งมีของเล่นน้อยมาก เพราะเน้นการทำสมุดแบบฝึกหัดทักษะ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กนคร สถานเลี้ยงเด็กบางแห่งมีตู้ของเล่นต่างๆ ไว้ด้วยกันและจัดระบบให้ผู้ปกครองยืมไปบ้านได้ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์

สำหรับเครื่องใช้ในการนอนของเด็ก พบว่า สถานเลี้ยงเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี บางแห่งใช้ผ้าปูที่นอนเบาะยาง/หนัง ให้เด็กนอนพร้อมหมอนที่มีปลอกหมอนถอดซักทุกวัน ได้แก่ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก ม.เกษตรศาสตร์ โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ สำหรับสถานเลี้ยงเด็กอายุ 3-6 ปี หลายแห่ง มีการจัดเครื่องนอนเด็กเฉพาะของแต่ละคนไว้ในช่องใส่ของใช้ประจำตัวของเด็กทำให้ไม่ปะปนกัน และเด็กหิบบ้างปูรองเบาะ/เบาะฟูก หรือฟ้านวม หมอนของตนมาปูได้ทันที ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์ บางแห่งใช้เบาะฟองน้ำ มีการเขียนชื่อเด็กติดไว้ด้วย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก แต่หลายแห่งยังใช้เบาะหรือฟ้านอนนอน แต่หมอนที่เตรียมไว้ให้เด็กปนกัน ไม่มีการระบุชื่อหรือมีปลอกเปลี่ยน โดยเฉพาะปลอก ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านห้วยโธณ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนนวนคร ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านโพธิ์ทอง ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง โรงเรียน ต.ช.ด. บ้านคลองมะลิฯ โรงเรียนวัดคณิกาผล

ส่วนภาชนะที่ใช้ในการบริโภค พบว่า ส่วนใหญ่จะใช้ถาดหลุมอลูมิเนียมใส่อาหารให้เด็กและช้อนอลูมิเนียมแบบช้อนกลางดักอาหาร ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก (ใช้ช้อน-ช่อม) โรงเรียนวัดคณิกาผล ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านโพธิ์ทอง ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านห้วยโธณ บางแห่งใช้ภาชนะเมลามีน ได้แก่ โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนนวนคร ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก ม.เกษตรศาสตร์ ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ บางแห่งใช้ภาชนะใส่อาหารเด็กทำด้วยสแตนเลส ได้แก่ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน นอกจากนี้บางแห่งใช้ภาชนะกระเบื้องเคลือบ (จาน/ชาม/ถ้วยน้ำ) ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก และศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ฯ

ในเรื่องการทำความสะอาดเครื่องใช้ พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กเกือบทุกแห่งให้เด็กนำของใช้ประจำตัว ได้แก่ แปรงสีฟัน แก้วน้ำ และผ้าเช็ดตัว และเสื้อผ้าอีกชุดมาไว้ใช้ประจำวัน โดยมีการเตรียมยาสีฟันไว้ให้ บางแห่งไม่ได้ระบุให้เด็กนำมา ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน นวนคร ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง รวมทั้งไม่มีการดูแลให้เด็กรักษาสุขภาพฟัน สำหรับในด้านอุปกรณ์ชั่งน้ำหนัก-วัดส่วนสูง พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กเกือบทุกแห่งมีเครื่องชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงอย่างน้อย 1 ชุด ยกเว้น ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านโพธิ์ทอง ซึ่งมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขนำเครื่องชั่งมาชั่งให้เอง และศูนย์พัฒนาเด็ก ชุมชนบัวหลวงไม่มีเครื่องชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูง

(5) การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก จากการสังเกตและสอบถาม พบว่า ในด้านกิจกรรมเพื่อสุขภาพและการเจริญเติบโต สถานเลี้ยงดูเด็กเกือบทุกแห่งมีการชั่งน้ำหนัก/วัดส่วนสูงของเด็กเป็นประจำเดือนละครั้ง โดยมีการจดบันทึกไว้ในสมุดรายงานสุขภาพเด็ก ได้แก่ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคนอนุสรณ์ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนวัดคณิกาผล บางแห่งมีการติดตามเฝ้าระวังภาวะโภชนาการของเด็ก ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์ บางแห่งมีการชั่งน้ำหนัก/วัดส่วนสูงไม่แน่นอน ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร บางแห่งก็มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาทำให้ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านโพธิ์ทอง สำหรับสถานเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี มีการชั่งน้ำหนัก/วัดส่วนสูง และบันทึกการเจ็บป่วยของเด็กค่อนข้างละเอียด ได้แก่ โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็ก ม.เกษตรศาสตร์

ในด้านกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็ก พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กหลายแห่งมีการจัดตารางกิจกรรมประจำวัน และมีการจัดกิจกรรมตามตาราง เริ่มตั้งแต่กิจกรรมเคลื่อนไหวตามจังหวะในช่วงเช้ามีการออกกำลังกายบริหารพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่-เล็ก กิจกรรมสร้างสรรค์ให้เด็กได้เล่นตามมุม กิจกรรมในวงกลม มีการเล่านิทานให้เด็กฟัง/ให้เด็กออกมาเล่าเรื่องให้เพื่อนฟัง กิจกรรมกลางแจ้งให้เด็กได้ออกไปวิ่งเล่นปีนป่าย/วิ่งไล่จับ/เล่นน้ำ/เล่นทราย ซึ่งการจัดกิจกรรมมีหลากหลายแตกต่างกันในแต่ละแห่ง สถานเลี้ยงดูเด็กที่จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็ก ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนวัดคณิกาผล ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ บางแห่งจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้เขียน-อ่าน ให้เด็กทำแบบฝึกทักษะและท่องจำไม่มีการเล่นอิสระ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กนวนคร แต่บางแห่งมีการเล่นตามศูนย์การเรียนรู้หลังจากทำกิจกรรมที่ครูต้องการ ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคนอนุสรณ์ บางแห่งไม่ค่อยให้เด็กเล่นอิสระ ไม่มีกิจกรรมอะไรมากนัก

อาจมีการเล่นิทานบ้าง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านโพหนอง โรงเรียน ต.ช.ด. บ้านคลองมะลิฯ

ในเรื่องโภชนาการและสุขภาพอนามัย พบว่า สถานเลี้ยงเด็กมีการจัดอาหารให้เด็ก เป็นอาหารว่าง 1 มื้อ และอาหารเที่ยง 1 มื้อ ส่วนใหญ่อาหารว่างช่วงเช้าจะเป็นนมสด ช่วงบ่ายเป็นน้ำ หวานกับขนมหรือผลไม้ อาหารเที่ยงมีลักษณะเป็นอาหารจานเดียว เช่น ข้าวผัด ก๋วยเตี๋ยวผัด หรือเป็น ข้าวกับอาหาร 1 อย่าง เช่น แกงจืด ผัดผัก หรือเนื้อหมู/ไก่ทอด และมีของหวานหรือผลไม้ สถานเลี้ยงเด็กที่จัดอาหารที่ให้คุณค่าอาหารครบสารอาหาร 5 หมู่ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนวัด คณิกาผล โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ ศูนย์พัฒนาเด็กหมู่บ้านโพหนอง โรงเรียน ต.ช.ด. บ้านคลองมะลิฯ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์ บางแห่งยังจัดรายการอาหารไม่ครบสารอาหาร เช่น มาม่าต้ม ข้าวต้มหมู ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ สำหรับการพักผ่อนนอนหลับ พบว่า สถานเลี้ยงเด็กทุกแห่งจัดเวลาให้เด็กได้นอนในช่วงบ่ายหลังรับประทานอาหารและล้างหน้าแปรงฟัน ประมาณ 2 ชั่วโมง ตั้งแต่เวลา 12.00 น. ถึงเวลา 14.00 น. สำหรับเด็กเล็กอายุต่ำกว่า 3 ปี มีการอาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน และแต่งตัวก่อนให้นอนดูนมในที่จัดไว้ ส่วนเด็กอายุ 3-6 ปี หลังจากรับประทานอาหาร แปรงฟันเข้าห้องน้ำเรียบร้อย เด็กๆ จะนำเบาะนอนของตนมาวางหรือบางแห่งจะมีการหมุนเวียนนำเบาะหรือเสื่อของโรงเรียนมาวางเรียงก่อนที่เด็กแต่ละคนจะนำผ้าปูมารองนอนพร้อมหมอน ก่อนนอนจะมีการสวดมนต์ไหว้พระ ระลึกถึงผู้มีพระคุณด้วย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียน ต.ช.ด. บ้านคลองมะลิฯ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านห้วยโธณ ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์ ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง บางแห่งมีการให้เด็กทำสมาธิก่อนนอน ได้แก่ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ บางแห่งเปิดเพลงเบาๆ ช่วงเด็กนอน ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ ส่วนกิจกรรมนันทนาการ มีการจัดกิจกรรมในร่มหลายอย่าง ให้เด็กได้เล่นอย่างอิสระตามมุมต่างๆ ที่จัดไว้ สังเกตได้ว่าเด็กจะชอบเล่นมุมบ้านหรือมุมบทบาทสมมุติมากกว่ามุมอื่นๆ สถานเลี้ยงเด็กหลายแห่ง ได้จัดให้เด็กได้เล่นในร่มมีมุมประสบการณ์ที่หลากหลายให้เด็กได้เลือกตามความสนใจ ได้แก่ มุมบ้าน มุมวิทยาศาสตร์ มุมหนังสือ มุมบล็อก มุมประสาทสัมผัส มุมดนตรี และกิจกรรมศิลปะ บางแห่งจัดวางของเล่นหลากหลายชนิด จำแนกไว้ในชั้นวางของที่เด็กหยิบได้ง่าย ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ นอกจากนี้มีกิจกรรมกลางแจ้งที่เริ่มตั้งแต่เด็กวิ่งในโรงเรียนก่อนเคารพธงชาติ เด็กเข้าแถวเคารพธงชาติ เด็กออกกายบริหารตามจังหวะเพลงก่อนเข้า

ห้องเรียน ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแค อนุสรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กกระทู้ล้ม โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่

6) คุณสมบัติบุคลากร จากการสอบถามข้อมูล พบว่า ผู้บริหารหรือผู้รับผิดชอบสถานเลี้ยงดูเด็กไม่กี่แห่งที่ผ่านการปฐมนิเทศเป็นเจ้าของกิจการ ได้แก่ โรงเรียนบรรจจรัตน์ คุณวุฒิของครูส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ส่วนครูพี่เลี้ยงมักมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและปลาย ไม่มีรายใดอายุต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ มีการตรวจสุขภาพก่อนรับเข้าทำงานไม่ให้เป็นโรคที่แพร่เชื้อสู่เด็กได้ ครูที่พบมีลักษณะใจเย็น คล่องแคล่ว จิตใจรักเด็ก และพร้อมจะชี้แนะให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ โครงการเลี้ยงเด็กกลางวันโรงพยาบาลรามาริบัติ ศูนย์รับบาลและพัฒนาเด็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เกษตรศาสตร์ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ ศูนย์พัฒนาเด็กกระทู้ล้ม โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์

(7) อัตราส่วนครู/ผู้ดูแลเด็กต่อเด็ก ตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของกรมประชาสงเคราะห์กำหนดให้ครู/ผู้ดูแลเด็ก 1 คน ต่อเด็กอายุ 0-ต่ำกว่า 2 ปี ไม่เกิน 5 คน ต่อเด็กอายุ 2-ต่ำกว่า 4 ปี ไม่เกิน 10 คน และต่อเด็กอายุ 4-6 ปี ไม่เกิน 20 คน จากการสังเกตพบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ที่มีอัตราส่วนผู้ดูแลเด็กเป็นไปตามเกณฑ์ ได้แก่ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ มีอัตราส่วนสำหรับเด็กอ่อน 1:2 เด็กเล็ก 1:3 เด็ก 1 ½ - 1:5 และเด็ก 2 ½ - 4 ปี 1:10 ศูนย์รับบาลและพัฒนาเด็ก ม.เกษตรศาสตร์ มีอัตราส่วนสำหรับเด็กอ่อน 1:3 เด็กวัยเตาะแตะ 1:4 และเด็ก 2-3 ปี 1:5 โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ มีอัตราส่วนสำหรับเด็ก 3 เดือน - 1 ปี 1:3-4 เด็ก 1-2 ปี 1:4-5 ส่วนสถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 3-6 ปี อายุ 3-6 ปี หลายแห่งอัตราส่วนครูต่อเด็กค่อนข้างสูงราว 1:30 ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ (1:30-40) โรงเรียนวัดคณิกาผล (1:30) โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก (1:25-30)

(8) พฤติกรรมของครู/ผู้ดูแลเด็กกับเด็ก จากการสังเกตพบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่มีครู/ผู้ดูแลเด็กที่มีจิตใจรักเด็กและทำงานกับเด็กด้วยความรู้สึกเต็มใจที่จะช่วยเหลือ ชี้แนะและสั่งสอนเด็กด้วยท่าทางที่เป็นมิตร ไม่แสดงออกต่อเด็กด้วยอารมณ์ขุ่นมัว ขุนเขี้ยวรุนแรงหรือใช้วาจาที่ไม่สุภาพ ครูหลายคนรู้จักใช้คำพูดที่ชัดเจนสุภาพและเป็นแบบอย่างที่ดีในการเรียนรู้ภาษาของเด็ก มีการแสดงออกต่อเด็กด้วยความรัก รู้จักชมเชยให้กำลังใจกับเด็กด้วยกิริยาท่าทางยิ้มแย้มแจ่มใส มีเหตุผลในการตัดสินใจ รู้จักวางแผนกิจกรรมและทำงานกับเด็กด้วยท่าทางคล่องแคล่ว ตลอดจนเข้าใจจิตวิทยาเด็กและสามารถเข้าใจความต้องการของเด็ก ทั้งยังตอบสนองได้อย่างเหมาะสม สถานเลี้ยงดูเด็กหลายแห่งที่สังเกตเห็นพฤติกรรมของครู/ผู้ดูแลเด็กที่สร้างสรรค์ต่อเด็ก

เสมือนลูก ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียน ต.ช.ด. บ้านคลองมะลิฯ โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็ก ม.เกษตรศาสตร์ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านห้วยโธน โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ ทั้งนี้บางแห่งครูมีลักษณะเป็นผู้มีอำนาจในห้องเรียนที่เป็นผู้กำหนดกิจกรรมต่างๆ และมีปฏิสัมพันธ์ค่อนข้างห่างเหินต่อเด็กในลักษณะที่ใช้คำพูดแบบออกคำสั่ง และใช้คำเรียกระหว่างครูกับเด็กด้วยสรรพนามเรียกเด็กว่าคุณ/นักเรียน ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแควอนุสรณ์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร

(9) พฤติกรรมของครู/ผู้ดูแลเด็กกับผู้ปกครอง จากการสังเกตพบว่าสถานเลี้ยงดูเด็ก ส่วนใหญ่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู/ผู้ดูแลเด็กกับผู้ปกครองเด็ก มีการพูดคุยทักทายเมื่อนำเด็กมาส่งช่วงเช้าและรับกลับช่วงเย็น บางครั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเด็ก มีการจัดกิจกรรมสื่อสารสัมพันธ์บ้าน-โรงเรียนโดยมีการจัดส่งเอกสารข่าวหรือบันทึกพฤติกรรมเด็กส่งให้พ่อแม่ มีการรายงานลักษณะพัฒนาการของเด็กหรือปัญหาที่พบ สถานเลี้ยงดูเด็กบางแห่งสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างครู/ผู้ดูแลเด็กกับผู้ปกครองได้อย่างต่อเนื่อง มีการเยี่ยมบ้านและร่วมมือกันเฝ้าระวังติดตามภาวะโภชนาการและพัฒนาการเด็ก ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ฯ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านโพธิ์ทอง

(10) การประเมินผล จากการสังเกตและสอบถามข้อมูล พบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี บางแห่งมีการบันทึกพฤติกรรมเด็กและรายงานผลพัฒนาการที่เด็กสามารถทำได้ให้ผู้ปกครองทราบทุกวัน และให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ได้แก่ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก ม.เกษตรศาสตร์ สำหรับโครงการเลี้ยงเด็กกลางวันโรงพยาบาลรามาริบัติ มีการบันทึกพฤติกรรมทุก 2 สัปดาห์ และประเมินพัฒนาการเด็กเดือนละครั้ง โดยใช้แบบทดสอบ Denver I บางแห่งมีการประเมินพัฒนาการเด็กทุกเดือน เพื่อเฝ้าระวังติดตามภาวะโภชนาการและพัฒนาการของเด็ก ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์ สถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 3-6 ปี หลายแห่งมีการประเมินพัฒนาการเด็กทุก 3 เดือน หรือภาคการศึกษาละครั้งเป็นระยะๆ ได้แก่ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนวัดคณิกาผล โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแควอนุสรณ์ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านห้วยโธน ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม บางแห่งมีการประเมินพัฒนาการเด็กจากแฟ้มสะสมงานของเด็ก ตลอดจนการประเมินจังหวะการเคลื่อนไหวทางความคิดตลอดเวลาในการถกทอกิจกรรมของเด็กตลอดทั้งปี ได้แก่ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ฯ บางแห่งใช้วิธีจดบันทึก

พฤติกรรมของเด็กในแต่ละวันของเด็กแต่ละคน ทุกวันไม่มีแบบฟอร์ม ได้แก่ โรงเรียน ต.ช.ด บ้าน คลองมะลิฯ. ในขณะที่บางแห่งไม่เคยมีการจดบันทึกหรือประเมินพัฒนาการเด็ก ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนนวนคร ศูนย์พัฒนาเด็กชุมชนบัวหลวง

4.5.2 การประเมินคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก

1) เกณฑ์คุณภาพการประเมินคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก

การประเมินคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กใช้เกณฑ์คุณภาพ 10 ตัววัด และ 30 ตัวชี้วัด ซึ่งได้ประยุกต์มาจากมาตรฐานขั้นพื้นฐานในการจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-6 ปี) ของกรมประชาสงเคราะห์และแนวปฏิบัติของสมาคมวิชาชีพระดับชาติทางการศึกษาของเด็กเล็ก ของประเทศสหรัฐอเมริกา (ANEYC) ในการผสมผสานองค์ประกอบของเกณฑ์การประเมินคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กที่ให้ความสำคัญทั้งในลักษณะทางกายภาพของสถานเลี้ยงดูเด็ก และพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็กและผู้ปกครอง (ดูตารางที่ 4.41) โดยให้ระดับคุณภาพเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับดี ปานกลาง และต้องปรับปรุง

ตารางที่ 4.41 เกณฑ์คุณภาพและตัวชี้วัดด้านคุณภาพทั่วไปของสถานเลี้ยงดูเด็กที่เป็นกรณีศึกษา

เกณฑ์คุณภาพ	ตัวชี้วัด
1. สภาพทั่วไป	● 1. ความปลอดภัยของที่ตั้งจากภาวะเสี่ยงอันตราย ● 2. ความสะอาดของสภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก ● 3. การแสดงป้ายชื่อหน้าที่ตั้งสถานเลี้ยงดูเด็กที่เปิดเผย
2. การบริหารงานทั่วไป	● 4. การขออนุญาตจัดตั้งสถานเลี้ยงดูเด็ก ● 5. การจัดระบบการดำเนินงานตามมาตรฐาน ● 6. การจัดทำทะเบียนและข้อมูลตัวเด็ก
3. การจัดอาคารสถานที่	● 7. การดูแลความปลอดภัยของตัวอาคารสถานที่ ● 8. การจัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยเป็นสัดส่วน ● 9. การดูแลอนามัยสิ่งแวดล้อมทั้งภายใน/นอกอาคาร
4. การจัดการวัสดุ-อุปกรณ์	● 10. การจัดให้มีตู้หรือชั้นวางอุปกรณ์เครื่องใช้พเหมาะสมกับเด็ก ● 11. การจัดให้มีอุปกรณ์เครื่องใช้และของเล่นเหมาะสมกับเด็ก ● 12. การจัดให้มีเครื่องชั่งน้ำหนัก-วัดส่วนสูง
5. การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเด็ก	● 13. การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและโภชนาการของเด็ก ● 14. การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก ● 15. การฝึกสุขนิสัยและดูแลกิจวัตรประจำวันของเด็ก
6. การจัดการบุคลากร	● 16. คุณวุฒิและประสบการณ์ของเจ้าของ/ผู้ดำเนินงาน ● 17. คุณวุฒิและประสบการณ์ของครู/ผู้ดูแลเด็ก ● 18. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู/ผู้ดูแลเด็ก
7. อัตราส่วนครู/ผู้ดูแลเด็กต่อเด็ก	● 19. อัตราส่วนสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี ไม่เกิน 5 คน ● 20. อัตราส่วนสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 4 ปี ไม่เกิน 10 คน ● 21. อัตราส่วนสำหรับเด็กอายุ 4-6 ปี ไม่เกิน 20 คน
8. พฤติกรรมระหว่างครู/ผู้ดูแลเด็กต่อเด็ก	● 22. ความมั่นคงทางอารมณ์ในการแสดงออกกับเด็ก ● 23. ความสนใจ เอาใจใส่ต่อพฤติกรรมเด็ก ● 24. ความสามารถในการใช้คำพูดกับเด็กอย่างสร้างสรรค์
9. พฤติกรรมระหว่างครู/ผู้ดูแลเด็กต่อผู้ปกครอง	● 25. การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างครู-ผู้ปกครอง ● 26. การประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน-สถานเลี้ยงดูเด็ก ● 27. การประสานความร่วมมือระหว่างชุมชน-สถานเลี้ยงดูเด็ก
10. การประเมินผล	● 28. การประเมินผลพัฒนาการเด็ก ● 29. การประเมินผลการปฏิบัติงานของครู/ผู้ดูแลเด็ก ● 30. การประเมินผลการดำเนินงานของสถานเลี้ยงดูเด็ก

2) การประเมินคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น

เมื่อประมวลภาพรวมระดับคุณภาพทั่วไปของสถานเลี้ยงดูเด็กจากการสังเกตพบว่า สถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมี 10 แห่ง ระดับปานกลาง 7 แห่ง และระดับต้องปรับปรุง 3 แห่ง (ดูตารางที่ 4.42) จะเห็นได้ว่าสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพในระดับดี มีรูปแบบการจัดบริการที่แตกต่างกันไป โดยสถานเลี้ยงดูเด็กในระบบโรงเรียนที่มีคุณภาพ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์ ซึ่งมีการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี โดยมุ่งส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านและการเรียนรู้ตามวัย นอกจากนี้มีสถานเลี้ยงดูเด็กนอกระบบโรงเรียนที่มีคุณภาพ ได้แก่ โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงพยาบาลรามาริบัติ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์ ซึ่งให้การอบรมเลี้ยงดูอายุต่ำกว่า 3 ปี ในด้านสุขภาพอนามัยและการเตรียมความพร้อมทางพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

ตารางที่ 4.42 คะแนนคุณด้านภาพทั่วไปของสถานเลี้ยงดูเด็ก

สถานเลี้ยงดูเด็ก	สภาพทั่วไป			การบริหารงานทั่วไป			การจัด การ อาคาร สถานที่			การจัด การวัสดุ อุปกรณ์			การจัดกิจ กรรมให้ เด็ก			คุณสมบัติ บุคลากร			อัตรา ส่วนครู: เด็ก			พฤติ- กรรม ครูกับ เด็ก			พฤติ- กรรม ครูกับ ผู้ปกครอง			การ ประเมิน ผล			คะแนนรวม	
	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1		
สถานเลี้ยงดูเด็กทั่วไป	✓				✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					21**	
1. ศูนย์เด็กฯ วัดศิริพงษ์ฯ		✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					28***	
2. รร.อนุบาลปิ่นายก		✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					24**	
3. รร. วัดคณิกาผล	✓				✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					22**	
4. รร.ต.ช.ด. บ้านคลองมะลิฯ		✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					26***	
5. โครงการเลี้ยงเด็กกลางวันฯ รพ.รามายฯ		✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					26***	
6. ศูนย์รับบาลฯ ม.เกษตรฯ	✓				✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					28***	
7. สถานรับเลี้ยงเด็กฯ กองทัพเรือ	✓				✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					26***	
8. ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม	✓				✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					22**	
9. ศูนย์เด็กฯ รร.เทศบาล 4 หนองแคฯ	✓				✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					23**	
10.ศูนย์พัฒนาเด็กฯบ้านห้วยไธสง	✓				✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					26***	
11. รร.สาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่		✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					15*	
12. ศูนย์พัฒนาเด็กฯบัวหลวง		✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					26***	
13.บ้านศรีนครินทร์	✓				✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					28***	
14. รร.อนุบาลบ้านรัก		✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					18*	
15. ศูนย์พัฒนาเด็กฯ นวนคร	✓				✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					26***	
16.รร.อนุบาลบวรจรัตน	✓				✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓					23**	
17. ศูนย์เด็กโพธิ์ทอง		✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓						
สถานเลี้ยงดูเด็กเฉพาะ		✓						✓			✓			✓			✓			✓			✓			✓						
18. ศูนย์เด็กเคลื่อนที่ห้วยกระเจิง					-	-	-				✓			✓					-	-	-			✓					-	-	-	18*
19. ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ	✓				✓			✓			✓			✓			✓			-	-	-	✓			✓			✓			26***
20. สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์	✓				✓			✓			✓			✓			✓			✓					-	-	-		✓			25***
รวมจำนวนแห่ง	10	10	-	13	5	1	6	13	1	11	6	3	5	13	2	11	9	-	8	9	1	15	4	1	10	9	-	7	11	1	-	

หมายเหตุ ระดับการประเมินคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กจากการสังเกต

***ระดับดี (คะแนน 25-30) มี 11 แห่ง   **ระดับปานกลาง (คะแนน 20-24) มี 7 แห่ง   *ระดับต้องปรับปรุง (คะแนนต่ำกว่า 20) มี 3 แห่ง

4.6 รูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพ

4.6.1 รูปแบบการจัดบริการสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพ

จากการวิเคราะห์กรณีศึกษาสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพ 20 แห่ง เปรียบเทียบกันโดยมีการให้คะแนนตามเกณฑ์คุณภาพและตัวชี้วัดด้านคุณภาพทั่วไปของสถานเลี้ยงเด็ก (ตารางที่ 4.38) พบว่า สถานเลี้ยงเด็กที่มีการจัดบริการมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมี 11 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โครงการเลี้ยงเด็กกลางวันโรงพยาบาลรามาริบัติ ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกระทู้ล้ม โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์ ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ และสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มรูปแบบการจัดบริการสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพ ตามประเด็นต่อไปนี้

1) **รูปแบบการจัดสถานบริหารและพัฒนาเด็กปฐมวัย (แรกเกิด-3 ปี) นอกโรงเรียน** เป็นลักษณะของการให้บริการเลี้ยงดูและดูแลเพื่อพัฒนาเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามศักยภาพและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ในรูปแบบของการดูแลให้เด็กได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งทางร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ครบทุกด้านพร้อมๆ กับการเตรียมความพร้อมให้เด็กเกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวที่ละเอียดละน้อยตามความสามารถของวัย ตลอดจนมีการติดตามเฝ้าระวังสุขภาพอนามัย ภาวะโภชนาการ และพัฒนาการของเด็กอย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันปัญหาบกพร่องทางพัฒนาการที่อาจเกิดขึ้นได้ และหากมีปัญหา ก็สามารถดำเนินการแก้ไขได้ทัน่วงที ทั้งนี้รูปแบบการจัดบริการลักษณะนี้ ได้แก่ โครงการเลี้ยงเด็กกลางวันโรงพยาบาลรามาริบัติ และศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งพบว่ามียอดประกอบที่สำคัญๆ ในการดำเนินงาน ดังนี้

(1) **ปรัชญา/หลักการพื้นฐานในการพัฒนาเด็ก** การจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี พบว่า ได้ยึดหลักพัฒนาการตามวัยของเด็กที่คำนึงถึงความต้องการและความสามารถของเด็กในแต่ละกลุ่มอายุ ความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก และสภาพครอบครัวของเด็ก เป็นสำคัญในการใช้เป็นแนวปฏิบัติต่อเด็กในความดูแลรับผิดชอบ

(2) **บริการที่จัดให้เด็ก** การดูแลให้บริการเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี พบว่า เด็กได้รับการดูแลให้ได้รับอาหารที่สะอาด มีคุณค่า ถูกสุขลักษณะทางโภชนาการ ในปริมาณที่ตรงกับความต้องการตามวัยอย่างพอเพียง มีการจัดให้อนอนหลับพักผ่อนในสถานที่สงบเงียบและเฝ้าดูอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา มีกิจกรรมให้เด็กได้ออกกำลังกายเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ มีการเล่นพูดคุยหยอกล้อกันระหว่างผู้ดูแลเด็กกับเด็กและระหว่างเด็กด้วยกัน มีการจัดของเล่นที่เหมาะสมกับวัยให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ พร้อมการชี้แนะให้เด็กรู้จักใช้ภาษาสื่อความหมาย เรียก

ข้อสิ่งรอบตัว มีการเฝ้าระวังติดตามและบันทึกการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ และมีรายงานพฤติกรรมเด็กตามกิจวัตรประจำวันให้ผู้ปกครองทราบทุกวัน สำหรับการดูแลสุขภาพอนามัย มีการจัดให้เด็กได้รับภูมิคุ้มกันโรคและให้การรักษาพยาบาล มีการให้ยาแก่เด็กยามเจ็บป่วยจากพยาบาลประจำ ตลอดจนมีการดูแลความสะอาดปลอดภัยของบริเวณต่างๆ ที่ใช้เลี้ยงดูเด็กอย่างสม่ำเสมอ

(3) **สถานที่และอุปกรณ์เครื่องใช้สำหรับเด็ก** ทำเลที่ตั้งของสถานบริบาลและพัฒนาเด็กปฐมวัย พบว่าอยู่ในทำเลที่มีการคมนาคมไปมาสะดวก ไม่ได้อยู่ในบริเวณเสี่ยงอันตรายหรือมีมลภาวะใดๆ อาคารสถานที่มีความมั่นคงแข็งแรง มีทางเข้า-ออกหลายทางที่สะดวกต่อการเคลื่อนย้ายเด็กหากเกิดอัคคีภัยหรือภัยพิบัติอื่นๆ ได้ทันที มีพื้นที่ใช้สอยที่สะอาดปลอดภัยกว้างขวางเพียงพออย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 2 ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน ในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่เด็กต้องเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา มีสภาพพื้นที่ไม่ลื่นหกล้มง่าย โดยปูพื้นด้วยกระเบื้องยาง มีอุปกรณ์ของใช้สำหรับเด็กที่ทำจากวัสดุผิวเรียบไม่เป็นอันตรายต่อเด็กและขนาดพอเหมาะกับตัวเด็ก ได้แก่ เตียงนอน เปลเด็ก มีของเล่นและเครื่องเล่นสีสันสดใสที่หลากหลายเหมาะกับวัยของเด็กในปริมาณที่เพียงพอกับจำนวนเด็กที่ดูแล มีหนังสือนิทานสำหรับเด็ก เล่มกระดาษหนาทนทานต่อการหยิบจับของเด็ก พร้อมเครื่องเล่นเทปเสียงเพลงเด็ก สำหรับของใช้ส่วนตัวของเด็กมีการเขียนชื่อและ ได้จัดให้มีที่เก็บเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคนและไม่ใช้ปะปนกัน ทั้งนี้พื้นที่ที่ดูแลเด็กมีการแบ่งเป็นห้องๆ ได้แก่ ห้องทำความสะอาดร่างกายและแต่งตัว ห้องเตรียมอาหาร ห้องรับประทานอาหาร ห้องนอน และห้องทำกิจกรรม สำหรับบางแห่ง มีห้องน้ำสำหรับเด็กโดยเฉพาะที่มีโถส้วมนั่งขนาดเล็กของเด็ก เพื่อฝึกการขับถ่ายและเข้าห้องน้ำของเด็กด้วย พร้อมทั้งมีอ่างล้างมือที่สูงเท่าตัวเด็กและพื้นกันลื่น

(4) **บรรยากาศภายในห้องดูแลเด็ก** การจัดห้องดูแลเด็ก พบว่า มีขนาดกว้างขวาง ไม่แออัด อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีเครื่องปรับอากาศ ผนังห้องติดกระเบื้องรอบด้าน มีแสงสว่างเพียงพอเพียงสม่ำเสมอทั่วทั้งห้อง ปราศจากฝุ่นละออง เสียงดัง หรือมลภาวะใดๆ มีการป้องกันยุงหรือแมลง รบกวนด้วยประตูกระจกปิดตลอดเวลา หรือประตูมุ้งลวด มีการตกแต่งบริเวณนอกห้อง/ในห้องให้สวยงามน่าอยู่ ด้วยการแขวนโมบายล์ห้อยจากเพดานและตกแต่งผนังด้วยกระดาษสีเป็นรูปต่างๆ ที่เด็กชอบ มีเครื่องเล่นและของเล่นจัดวางไว้ให้เด็กได้หยิบเล่นตามความพอใจ

(5) **ช่วงเวลาให้บริการ** การให้บริการสถานบริบาลและพัฒนาเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี พบว่า สามารถเปิดให้บริการได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี โดยเปิดให้บริการในช่วงที่พ่อแม่ไปทำงานตั้งแต่วันจันทร์-ศุกร์ ยกเว้นเสาร์-อาทิตย์ ให้บริการแบบเข้าไปเย็นกลับ คือสถานเลี้ยงดูเด็กกับเด็กแต่เช้า

ตั้งแต่ 6.30 น จนกระทั่งพ่อแม่เลิกงานมารับกลับในตอนเย็นประมาณ 16.30 น. เป็นต้นไป และให้บริการตลอดทั้งปี โดยคิดค่าบริการเป็นรายเดือน

(6) **การจัดกลุ่มเด็ก** เด็กในแต่ละช่วงอายุ มีพัฒนาการที่แตกต่างกัน อันส่งผลต่อความสามารถและความสนใจของเด็กที่แตกต่างกันไปด้วย ในการดูแลเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี พบว่าการแบ่งกลุ่มเด็กในการดูแลใช้หลักพัฒนาการเด็ก โดยแบ่งกลุ่มเด็กตามความสามารถในการช่วยเหลือตนเองหรือการบังคับใช้กล้ามเนื้อในการทรงตัว แบ่งเป็นกลุ่มเด็กอ่อนอายุต่ำกว่า 1 ปี ซึ่งจะมีผู้ดูแลเด็ก 1 คน ต่อเด็ก 3-4 คน กลุ่มเด็กอายุ 1-2 ปี ผู้ดูแลเด็ก 1 คน ต่อเด็ก 4-5 คน และกลุ่มเด็กโตอายุ 2-3 ปี มีผู้ดูแลเด็ก 1 คน ต่อเด็ก 5-6 คน

(7) **คุณสมบัติและบทบาทของผู้ดูแลเด็ก** คุณภาพของผู้ดูแลเด็กส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก ที่มีผลโดยตรงต่อคุณภาพของเด็ก พบว่า ผู้ดูแลเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ให้การดูแลเด็กด้วยจิตใจรักเด็ก มีอารมณ์เบิกบาน แจ่มใสมั่นคง พร้อมทั้งจะให้ความเมตตาเอาใจใส่ดูแลส่งเสริมเด็กทุกคนในความดูแล มีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย รู้จักคิดวางแผนกิจกรรม ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กอย่างสร้างสรรค์ มีการพูดคุยกับเด็กด้วยคำพูดง่ายๆ ที่สะท้อนความรู้สึกที่ดีต่อเด็ก รวมทั้งทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของเด็กแต่ละคนตามวัยและวุฒิภาวะ ในลักษณะของการช่วยเหลือ ฝึกหัด และส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้พัฒนาตนเองอย่างครบถ้วนทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยกระทำผ่านการดูแลกิจวัตรประจำวันของเด็ก (ได้แก่ การให้อาหาร การทำความสะอาดร่างกาย การจัดให้นอน การเล่นรวมกัน) การดูแลสุขภาพอนามัย (ได้แก่ การให้ภูมิคุ้มกันโรค การดูแลความสะอาดของร่างกาย การจัดอาหารให้เด็ก) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (ได้แก่ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมศิลปะ กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมเล่านิทาน) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก และการจัดหาของเล่นที่เหมาะสมกับวัยให้เด็ก

(8) **การปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครอง** การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานบริบาลและพัฒนาเด็กกับบ้านหรือระหว่างผู้ดูแลเด็กกับพ่อแม่ผู้ปกครองเด็กเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง พบว่า มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเด็กถึงผู้ปกครองเป็นระยะๆ อย่างสม่ำเสมอ ทั้งในรูปแบบของการเผชิญหน้าพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นต่างๆ ระหว่างกันในชีวิตประจำวันช่วงรับ-ส่งเด็ก หรือการจัดประชุมสัมมนาผู้ปกครองเป็นครั้งคราว รวมทั้งในรูปแบบของเอกสารสิ่งพิมพ์สื่อสัมพันธ์ระหว่างสถานเลี้ยงดูเด็กและครอบครัว โดยมีการให้ข้อมูลที่รายงานถึงพฤติกรรมของเด็กประจำวัน และรายงานความก้าวหน้าของพัฒนาการเด็ก/ภาวะสุขภาพและโภชนาการ ความคิดเห็นต่อพฤติกรรมของเด็กและแนวทางส่งเสริม ตลอดจนการให้ความรู้พ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในด้าน

ต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ โดยมีการจัดให้ยืมหนังสือหรือวารสาร บทความที่เกี่ยวกับเด็กไปอ่านที่บ้านด้วย

2) รูปแบบการจัดบริการศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย (แรกเกิด-6 ปี) นอกกระบวนโรงเรียน เป็นลักษณะของการให้บริการเตรียมความพร้อมและพัฒนาเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามศักยภาพและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ในรูปแบบของการตอบสนองความต้องการพื้นฐานและส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กแบบองค์รวม โดยการจัดสภาพแวดล้อมต่างๆที่เอื้อต่อประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจและความสามารถของเด็กในแต่ละวัย ให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้คนและสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวเด็กอย่างอิสระและปลอดภัย ตลอดจนมีการติดตามเฝ้าระวังสุขภาพอนามัย การเจริญเติบโต และพัฒนาการของเด็กอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ เพื่อการส่งเสริมหรือเฝ้าระวังให้เด็กสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ รวมทั้งสามารถช่วยเหลือกระตุ้นพัฒนาการที่ล่าช้าให้ดำเนินได้อย่างราบรื่นขึ้นได้ทันเวลาที่ ทั้งนี้รูปแบบการจัดบริการลักษณะนี้ได้แก่ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพอากาศ ศูนย์พัฒนาเด็กทูลกระหม่อม ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์ ซึ่งพบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญๆ ดังนี้

(1) ปรัชญา/หลักการพื้นฐานในการพัฒนาเด็ก ในการจัดบริการศูนย์พัฒนาเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี ยึดหลักพัฒนาการตามวัยของเด็กที่คำนึงถึงความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติของเด็ก ลักษณะพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กในแต่ละอายุ พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็ก และความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ตลอดจนบริบทของครอบครัวที่เด็กอาศัยอยู่เป็นสำคัญ เพื่อใช้เป็น แนวทางการตอบสนองความต้องการของเด็กและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก

(2) กิจกรรมที่จัดให้เด็ก การจัดประสบการณ์ให้เด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี พบว่า มีการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการตามวัยของเด็ก ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างครบถ้วนทุกด้าน โดยมีการจัดตารางกิจกรรมประจำวันให้เด็กได้ออกกำลังกายกลางแจ้ง มีกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะให้เด็กได้เคลื่อนไหวกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ของร่างกายและใช้ประสาทสัมผัส มีการจัดให้นอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ มีการปลูกฝังสุขนิสัยที่ดีในกิจวัตรประจำวันขณะรับประทานอาหารและเข้าห้องน้ำ มีการส่งเสริมให้เด็กรู้จักแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสมด้วยกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ มีการจัดกิจกรรมกลุ่มให้เด็กได้พูดคุยและรู้จักปรับตัวทำงานร่วมกับเด็กคนอื่น ได้มีการจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กมีโอกาสเล่นอย่างอิสระตามความสนใจ มีกิจกรรมการเล่นตามมุมที่เด็กได้สำรวจตรวจสอบทดสอบทดลองหรือลงมือกระทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง มีของเล่นและเกมการศึกษาที่เด็กได้คิดแก้ปัญหาหรือคิดริเริ่มทำอะไรใหม่ๆ มีการพูดคุยซักถามให้เด็กใช้ความจำได้คิดรู้จักใช้คำพูดสื่อความหมายต่างๆ มีการเฝ้าระวังติดตามและบันทึกการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กอย่าง

ต่อเนื่องเป็นระบบ ตลอดจนมีการดูแลสุขภาพอนามัยให้เด็กได้รับอาหารที่มีประโยชน์ในปริมาณที่พอเพียงและมีคุณค่าทางอาหารสูง ได้รับภูมิคุ้มกันโรคตามระยะเวลาที่กำหนด และได้รับการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย

(3) **สถานที่และอุปกรณ์เครื่องใช้สำหรับเด็ก** ทำเลที่ตั้งของศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย พบว่าอยู่ในบริเวณที่มีการคมนาคมไปมาสะดวก มีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยจากอันตรายใดๆ อาคารสถานที่มีความแข็งแรงมั่นคง มีทั้งที่เป็นตัวอาคารเฉพาะมีชั้นเดียว และจัดแบ่งเป็นห้องดูแลเด็กหลายห้องแยกตามกลุ่มอายุของเด็ก และมีลักษณะเป็นบ้านอยู่อาศัย ดัดแปลงเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น มีการแบ่งเป็นห้องดูแลเด็กตามกลุ่มอายุเด็กเช่นเดียวกัน มีทางเข้า-ออกจากตัวอาคารหลายทาง ซึ่งจำเป็นเมื่อเกิดเหตุกรณีฉุกเฉินบริเวณภายในศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย มีสนามเด็กเล่น และเครื่องเล่นสนามสำหรับเด็กหลายอย่างภายในตัวอาคารที่ใช้ดูแลเด็ก มีพื้นที่ใช้สอยที่สะอาดกว้างขวาง และปลอดภัย มีการจัดวางอุปกรณ์เครื่องใช้ส่วนตัวเด็กไว้เป็นที่เป็นที่ทางในตู้เก็บของติดผนังหรือชั้นวางของเป็นสัดส่วนแต่ละคน มีการจัดของเล่นและนิทานไว้ให้เด็กเล่นตามมุมต่างๆ ได้แก่ มุมบ้าน มุมไม้บล็อก มุมนิทานและมุมดนตรี โต๊ะเก้าอี้ที่ใช้มีขนาดพอเหมาะกับเด็ก มีการจัดวางตู้เก็บของหรือชั้นวางของไว้ติดผนัง ไม่ให้เกิดขวางทางเดินของเด็ก สภาพพื้นในตัวอาคารเป็นไม้หรือปูด้วยกระเบื้องยางและถูทำความสะอาดก่อนให้เด็กนอนทุกวัน ส่วนใหญ่ห้องทำกิจกรรมเด็กจะใช้เป็นห้องนอนด้วย มีห้องอาคารแยกเป็นห้องโถงสำหรับเด็กนั่งรับประทานได้เอง และมีห้องน้ำแยกต่างหากด้วย

(4) **บรรยากาศภายในห้องดูแลเด็ก** ในการจัดห้องดูแลเด็ก พบว่า มีอากาศถ่ายเทสะดวก และแสงสว่างและแสงสว่างพอเพียงจากพัดลมเพดานและหน้าต่างรอบห้องทั้งที่เป็นหน้าต่างบานเกร็ดและหน้าต่างเปิดออก มีการจัดตกแต่งผนังห้องด้วยบอร์ด ติดรูปสื่อการเรียนรู้ต่างๆ และผลงานของเด็กหลากหลายแบบด้วยสีเส้นสดใสสวยงาม สิ่งของเครื่องใช้และของเล่นเด็กมีการจัดเก็บไว้เป็นที่อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย มีชั้นกันเป็นช่องๆ สำหรับเก็บของเล่นเด็กที่จัดใส่ภาชนะเป็นพวกๆ เป็นหมวดหมู่

(5) **ช่วงเวลาให้บริการ** การให้บริการการให้บริการศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย พบว่า ค่อนข้างยืดหยุ่นในการให้บริการตลอดทั้งปีในวันธรรมดา (จันทร์-ศุกร์) เว้นวันหยุดราชการ ตั้งแต่เวลา 6 โมงเช้าถึง 6 โมงเย็น เป็นการให้บริการแบบเข้าไปเย็นกลับในช่วงที่ผู้ปกครองไปทำงานนอกบ้าน ในการรับ-ส่งเด็ก จะมีบัตรประจำตัวเด็กและบัตรผู้ปกครองที่มีรูปเด็กติดอยู่ โดยมีผู้รับผิดชอบเป็นเวร ดูแลรับ-ส่งเด็กเป็นประจำทุกวัน

(6) **การจัดกลุ่มเด็กในการดูแล** ศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัยให้การดูแลเด็กในช่วงที่แตกต่างกันไป พบว่า การแบ่งกลุ่มเด็กในการดูแลใช้หลักพัฒนาการเด็ก โดยแบ่งกลุ่มเด็กตาม

ความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง และความแข็งแรงของการบังคับใช้กล้ามเนื้อในการเคลื่อนไหว และการทรงตัว ได้แก่ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ รับบริการเด็กอายุ 3 เดือนถึง 4 ปี แบ่งเป็นเด็ก 4 กลุ่มอายุ ประกอบด้วยกลุ่มเด็กอ่อนอายุ 3-10 เดือน มีผู้ดูแลเด็ก 1 คน ต่อเด็ก 2 คน กลุ่มเด็กอายุ 1½ - 2 ½ ปี มีผู้ดูแลเด็ก 1 คน ต่อเด็ก 3 คน และกลุ่มอายุเด็ก 2½ - 4 ปี มีผู้ดูแลเด็ก 1 คนต่อเด็ก 6 คน ในขณะที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกระทู้หม่ลัม รับเด็กอายุ 2½ - 3 ปี 11 เดือน และแบ่งเป็น 4 กลุ่มอายุ ได้แก่กลุ่มอายุ 2 ปี 6 เดือน ถึง 2 ปี 10 เดือน มีผู้ดูแลเด็ก 2 คน ต่อเด็ก 30 คน (มีนักศึกษาฝึกสอนมาช่วยอีก 2 คน) กลุ่มอายุ 2 ปี 10 เดือน ถึง 3 ปี 2 เดือน กลุ่มอายุ 3 ปี 2 เดือน ถึง 3 ปี 6 เดือน และกลุ่มอายุ 3 ปี 6 เดือน ถึง 3 ปี 11 เดือน ซึ่งจะมีผู้ดูแลเด็ก 1 คน ต่อเด็กประมาณ 30 คน/ห้อง นอกจากนี้ศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์รับเด็กอายุ 4 เดือน ถึง 5 ปี แบ่งเป็น 3 กลุ่มอายุ ประกอบด้วย กลุ่มเด็กอ่อนอายุ 4-48 เดือน มีผู้ดูแลเด็ก 1 คน ต่อเด็ก 3 คน กลุ่มเด็กอายุ 1½ - 3 ปี มีผู้ดูแลเด็ก 1 คนต่อเด็ก 6 คน และกลุ่มเด็กโตอายุ 3-5 ปี มีผู้ดูแลเด็ก 1 คนต่อเด็ก 8 คน ทั้งนี้การจำแนกกลุ่มเด็กและการดูแลแตกต่างกันไปตามสภาพของการจัดบริการด้วย

(7) **คุณสมบัติและบทบาทของผู้ดูแลเด็ก** ผู้ที่ทำหน้าที่ให้การอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีจิตใจรักเด็ก มีอารมณ์มั่นคง ใจเย็น พุดจากับเด็กด้วยคำพูดที่อ่อนโยน มีบุคลิกที่คล่องแคล่วในการดูแลเด็ก โดยเฉพาะเด็กเล็กๆ ที่ชอบเดินไปมาไม่อยู่นิ่ง มีความสามารถในการเล่นนิทาน ร้องเพลง และชักชวนเด็ก ๆ ให้กล้าแสดงออก รู้จักชมเชย และให้กำลังใจเมื่อเด็กพยายามทำกิจกรรมจนประสบผลสำเร็จ ผู้ดูแลเด็กแต่ละคนจะเอาใจใส่เด็กในความรับผิดชอบ และคอยดูแลความปลอดภัยรอบๆ ตัวเด็กด้วย ผู้ดูแลเด็กบางคนมีคุณสมบัติสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านอนุบาลศึกษาหรือที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กกระทู้หม่ลัม มีผู้ดูแลเด็กจบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 3 คน และระดับมัธยมศึกษา ปีที่ 3 จำนวน 1 คน สำหรับสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ มีครูระดับปริญญาตรี 6 คน และ พี่เลี้ยงจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3-6 จำนวน 48 คน ส่วนศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์มีครูสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทด้านจิตวิทยาคลินิก จำนวน 1 คน และพี่เลี้ยงเด็กระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 คน ทั้งนี้พี่เลี้ยงประจำการผ่านการฝึกอบรมและทดลองงานในการอบรมเลี้ยงดูเด็กมาแล้ว บทบาทหน้าที่หลักของผู้ดูแลเด็ก อยู่กับการจัดให้มีตารางกิจกรรมประจำวันและจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ในรูปของกิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบตามช่วงความสนใจของเด็กแต่ละกลุ่มอายุ มีการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหว กิจกรรมสงบ กิจกรรมในวงกลม กิจกรรมเสรีทั้งในร่มและกลางแจ้ง ให้เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ พร้อมกับปลูกฝังระเบียบวินัยและกิริยามรรยาทที่ดีงามไปด้วย

(8) **การปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครอง** ในการประสานความสัมพันธ์อันดีระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัยและครอบครัวเด็กที่มาใช้บริการ พบว่าโดยทั่วไปมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กฯ และผู้ปกครองเด็กเป็นระยะๆ อย่างสม่ำเสมอ โดยในระยะแรกของการให้บริการจะมีการประชุมนิเทศผู้ปกครอง เพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเด็ก จุดมุ่งหมายและรูปแบบการดำเนินงาน มีการพบปะผู้ปกครองในช่วงรับ-ส่งเด็กประจำวัน เพื่อพูดคุยถึงพฤติกรรมของเด็ก มีการจัดกิจกรรมพิเศษเนื่องในโอกาสต่างๆ ที่ขอความร่วมมือผู้ปกครอง เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก เป็นต้น มีการประชุมผู้ปกครองเป็นครั้งคราว สำหรับศูนย์เด็กบ้านศรีนครินทร์จะมีการจัดพูดคุยกับพ่อแม่เด็กเป็นกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย และรายบุคคล โดยให้ผู้ปกครองมารวมกลุ่มย่อย ทดสอบพัฒนาการเด็ก 2 เดือน/ครั้ง มีการเยี่ยมบ้านให้คำแนะนำผู้ปกครองเดือนละครั้ง มีการกระตุ้นให้ผู้ปกครองยืมของเล่นหรือหนังสือนิทานไปเล่นกับลูกที่บ้านเดือนละครั้ง มีการประเมินภาวะโภชนาการเด็กร่วมกับผู้ปกครองเดือนละครั้ง มีการให้คำปรึกษาปัญหาสุขภาพแก่ผู้ปกครองเด็กเป็นรายบุคคล ตลอดจนมีการประชุมกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลตนเอง 2 ครั้ง/เดือน ให้ผู้ปกครองทำอาหารเสริมอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ส่วนสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก กองทัพเรือจะมีการรายงานพฤติกรรม/พัฒนาการเด็กให้ผู้ปกครองทราบเป็นประจำ โดยเฉพาะผู้ปกครองกลุ่มเด็กอ่อน จะมีการพูดคุยและรายงานพฤติกรรมประจำวันของเด็กทุกวัน และรายงานพฤติกรรมเด็กเป็นรายสัปดาห์ ส่วนเด็กโตจะมีการรายงานพัฒนาการเด็กเป็นรายเดือน นอกจากนี้มีการจัดทำบอร์ดเผยแพร่ความรู้ให้ผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กด้านต่างๆ และมีนิตยสาร/วารสารเกี่ยวกับเด็กไว้ให้อ่านด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกระทุ่มล้มเช่นเดียวกัน มีการพูดคุยซักถามความเป็นไปของเด็กที่บ้านและที่ศูนย์ฯ ระหว่างพ่อแม่และผู้ดูแลเด็กและมีรายงานสุขภาพการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กให้ผู้ปกครองทราบทุก 3 เดือน

3) **รูปแบบการจัดบริการสถานศึกษาเด็กปฐมวัย (2 ½ - 6 ปี) ระดับก่อนประถม ศึกษาในระบบโรงเรียน** เป็นลักษณะของการให้บริการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยศึกษาหรือระดับก่อนประถมศึกษาแก่เด็กอายุ 2½ - 6 ปี ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ก่อนที่จะเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา โดยลักษณะการจัดมีการจัดเป็นหลักสูตร เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กวัยก่อนเกณฑ์ การศึกษาภาคบังคับ ในหลักสูตรอนุบาล 3 ปี หลักสูตรอนุบาล 2 ปี และหลักสูตรเด็ก 1 ปี ซึ่งมีจุดเน้นที่การจัดประสบการณ์ต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้เด็กเกิดการพัฒนาทางร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาตามศักยภาพ และให้มีความพร้อมในการเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป ทั้งนี้รูปแบบการจัดบริการลักษณะนี้ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่

โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก และโรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ ซึ่งพบว่ามืองค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินงาน ดังนี้

(1) **ปรัชญา/หลักการพื้นฐานในการพัฒนาเด็ก** แนวคิดในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาสำหรับเด็กอายุ 2½ - 6 ปี พบว่า ได้ยึดหลักการของพัฒนาการเด็ก การเรียนรู้ของเด็ก การเล่นของเด็ก และวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมเด็ก ในการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของเด็ก โดยคำนึงถึงความสำคัญของการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูและครอบครัวของเด็ก ตลอดจนการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก จะเห็นได้ชัดเจนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลวัดปรีญาภิรณ ซึ่งกำหนดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่มีการกำหนดหลักการ แนวคิดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาไว้อย่างชัดเจนในการพัฒนาเด็ก ให้เติบโตถึงขีดสุดศักยภาพและยั่งยืน ด้วยการอบรมเลี้ยงดูของบ้านร่วมกับโรงเรียนในการสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก นอกจากนี้หลายแห่งได้ยึดปรัชญาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำและให้ใช้หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี ให้สอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานสังกัด

(2) **กิจกรรมที่จัดให้เด็ก** การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กอายุ 2½ - 6 ปี พบว่า มีการจัดตารางประจำวันที่ครอบคลุมกิจกรรมพัฒนาร่างกาย กิจกรรมพัฒนาอารมณ์-จิตใจ กิจกรรมพัฒนาสังคม และกิจกรรมพัฒนาสติปัญญา ในรูปแบบบูรณาการผ่านการเล่นที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง กิจกรรมที่จัดมีทั้งกิจกรรมที่ให้เด็กทำเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ มีทั้งกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน มีการจัดกิจกรรมหลายประเภท เช่น กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ มักทำในช่วงเช้าหลังเคารพธงชาติ กิจกรรมสร้างสรรค์และกิจกรรมเสรี เป็นกิจกรรมให้เด็กได้เลือกทำตามความสนใจ มีการจัดมุมเล่นหรือศูนย์การเรียนรู้ลักษณะต่างๆ อาทิ มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมธรรมชาติ มุมบ้าน มุมเครื่องเล่นสัมผัส มุมดนตรี มุมร้านค้า และมุมวิทยาศาสตร์ ไว้ภายในห้องเรียน ให้เด็กเล่นในช่วงเวลาที่กำหนด มีกิจกรรมเสริมประสบการณ์หรือกิจกรรมในวงกลมที่จัดให้มีการเล่านิทาน พูดคุยเล่าเรื่องราว สาธิตให้ดูการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือทดลองสิ่งใหม่ มีกิจกรรมกลางแจ้งให้เด็กได้วิ่งเล่น เล่นน้ำ เล่นทราย ปีนป่ายเล่นเครื่องเล่นสนามต่างๆ รวมทั้งมีเกมการศึกษาจัดให้เด็กเล่นได้เองก่อนกลับบ้าน ทั้งนี้มีการจัดอาหารและการพักผ่อนประจำวันด้วย พร้อมทั้งมีการติดตามประเมินพัฒนาการเด็กด้วยการสังเกตและเก็บผลงานเด็กรายบุคคล สำหรับการจัดกิจกรรมของโรงเรียนอนุบาลบ้านรักจะแตกต่างจากโรงเรียนอื่น โดยยึดแนวคิดแบบวอร์เตอร์ฟ ที่เน้นการนำสิ่งที่มี

คุณค่าในธรรมชาติมาผสมผสานงานในชีวิตประจำวันตามวิถีชีวิตไทยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำด้วยตนเอง

(3) **สถานที่และอุปกรณ์เครื่องใช้สำหรับเด็ก** ทำเลที่ตั้งของสถานเลี้ยงเด็กปฐมวัย พบว่า อยู่ในทำเลที่มีการคมนาคมไปมาสะดวกในย่านชุมชน และอยู่ห่างจากบริเวณเสี่ยงอันตราย ตัวอาคารสถานที่มีความแข็งแรงมั่นคง มีทางเข้า-ออกสะดวกและปลอดภัย มีพื้นที่ใช้สอยที่กว้างขวางและจัดเป็นสัดส่วนตามลักษณะการใช้งานต่างๆ ส่วนใหญ่มีการแบ่งกันเป็นห้องกิจกรรมตามกลุ่มอายุเด็กที่ดูแล และใช้เป็นสถานที่นอนพักผ่อนนอนป่วยด้วย มีบางโรงเรียนที่จำเป็นต้องใช้เป็นสถานที่ให้เด็กนั่งรับประทานอาหารด้วย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์ แต่หลายแห่งจัดแยกต่างหาก ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก จะให้เด็กรับประทานอาหารบริเวณระเบียงทางเดินหน้าห้องเรียน ส่วนโรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ และโรงเรียนอนุบาลบ้านรัก มีสถานที่รับประทานอาหารเป็นสัดส่วน สภาพพื้นที่ภายในตัวอาคารปูด้วยไม้ปาเก้หรือเสื่อน้ำมัน มีการจัดวางเครื่องใช้ของเด็กใส่ไว้ในช่องเก็บของเด็กแต่ละคน มีชั้นวางของเล่นที่เด็กหยิบเล่นได้ อยู่ชิดผนังห้อง มีโต๊ะ-เก้าอี้ขนาดสำหรับเด็กนั่งทำกิจกรรมได้ถนัด มีกล่องเก็บผลงานเด็กหรือใส่แฟ้มที่มีสัญลักษณ์แทนชื่อเด็กแต่ละคน ภายในห้องเรียนมีอุปกรณ์ของใช้สำหรับเด็กและของเล่นที่หลากหลายเหมาะกับวัยของเด็กให้หยิบมาเล่นได้ เช่น บล็อกไม้ ตัวต่อพลาสติก เกมการศึกษา ลูกบอล อุปกรณ์ดนตรี เป็นต้น แต่ที่โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก ของเล่นส่วนใหญ่จะเป็นของธรรมชาติหรือทำจากวัสดุธรรมชาติ เป็นพวกหิน ขอนไม้ ผ้าฝ้าย-ป่าน ลูกสน เมล็ดพืชต่างๆ ลูกปัดไม้ และกระดาดชา อุปกรณ์ของใช้สำหรับเด็กสำหรับการนอนเป็นผ้าวมหุ้มผ้าหรือเบาะ ฟูกสำหรับรองนอนและหมอน มีการเปลี่ยนผ้าปูรองและปลอกหมอนทุกสัปดาห์ ภาชนะในการรับประทานอาหารส่วนใหญ่เป็นภาชนะหลุมสแตนเลสพร้อมช้อนอาหาร มีสนามเด็กเล่นที่มีเครื่องเล่นหลากหลายชนิดให้เลือกเล่น โดยเฉพาะโรงเรียนอนุบาลบ้านรักที่มีสนามเด็กเล่นเป็นธรรมชาติมาก ส่วนโรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์มีเครื่องเล่นพลาสติกที่สดใสและทันสมัยให้เด็กปีนป่ายเล่น

(4) **บรรยากาศภายในห้องกิจกรรมเด็ก** การจัดห้องกิจกรรมเด็กหรือห้องเรียนในสถานศึกษาปฐมวัย พบว่า ส่วนใหญ่ห้องมีขนาดกว้างขวางไม่แออัดในการดูแลเด็กประมาณ 30 คน มีพื้นที่ว่างพอที่เด็กจะเคลื่อนไหวไปมาได้อย่างสะดวก แม้ว่าจะมีการจัดวางโต๊ะ-เก้าอี้เด็กเป็นกลุ่มๆ ในบางส่วนของห้อง มีการจัดชั้นวางของและตู้เก็บของไว้ชิดผนังรอบห้อง ทำให้ไม่เกะกะกีดขวางทางเดิน ภายในห้องมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกด้วยพัดลม เพดานและหน้าต่างเปิด/หน้าต่างบานเกร็ด มีลมผ่านเข้า-ออกได้ หน้าห้องเป็นประตูเปิดเข้า-ออกได้ 2 ทาง สำหรับโรงเรียนอนุบาลบ้านรักมีลักษณะของอาคารเป็นบ้าน 1-2 ระดับ ที่แตกต่างจากตัวอาคารของโรงเรียนอื่นที่เป็นอาคารตึกและเป็นห้อง

สี่เหลี่ยมระดับเดียว การตกแต่งภายในห้องกิจกรรมเด็กของจะมีการตกแต่งผนังด้วยภาพและสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายเกี่ยวกับตัวเลข/ตัวอักษรง่ายๆ พร้อมทั้งแสดงภาพผลงานของเด็กติดแสดงไว้ด้วย มีการจัดวางสื่อการเรียนรู้ที่ทำจากวัสดุเหลือใช้ให้เด็กได้มองเห็นในระดับสายตาเด็กอย่างมีสีสันสวยงาม มีการติดแผ่นป้ายตารางกิจกรรมประจำวันไว้หน้าห้องหรือที่ผนังในห้อง มีการติดแผ่นป้ายรูปภาพเด็กสมาชิกในห้องเรียนและชื่อเรียก ทำเป็นกรอบอย่างสวยงาม บางแห่งได้จัดทำที่เก็บแฟ้มสะสมผลงานเด็ก ทำเป็นกล่องที่ใส่แฟ้มรายบุคคลไว้ที่เดียวกัน ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก บางแห่งเก็บใส่แฟ้มแล้วนำมาเข้าเล่มทำปกอีกครั้ง ได้แก่ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปดูปลอดภัย มีแสงสว่างทั่วถึงพอเพียง ปราศจากฝุ่นละอองและมลภาวะใดๆ

(5) **ช่วงเวลาให้บริการ** การเปิดให้บริการสถานศึกษาปฐมวัย พบว่า ส่วนใหญ่จะให้บริการเป็น 2 ภาคการศึกษา ละ 4 เดือน โดยเว้นเวลาให้บริการเป็นวันจันทร์-วันศุกร์ เว้นวันหยุดราชการ ตั้งแต่เวลา 7.00-15.00 น. แบบเข้าไปเย็นกลับ มีการตรวจรับใบรับ-ส่งเด็ก โดยมีครูเวรประจำวันคอยดูแลการคิดค่าบริการจะเป็นรายภาคการศึกษา

(6) **การจัดกลุ่มเด็กในการดูแล** สถานศึกษาเด็กปฐมวัยมีการรับเด็กเข้าเรียนแตกต่างกัน พบว่า โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก รับเด็กอายุ 4-6 ปี ให้เข้าเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี และชั้นอนุบาลปีที่ 2 สำหรับเด็กอายุ 5-6 ปี ส่วนโรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์รับเด็กอายุ 2 ½ -3 ปี จัดเป็นชั้นเตรียมอนุบาล สำหรับเด็กอายุ 2 ½ -3 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 1 สำหรับเด็กอายุ 3-4 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี และชั้นอนุบาลปีที่ 3 สำหรับเด็กอายุ 5-6 ปี ซึ่งคล้ายกับโรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ที่รับเด็กช่วงอายุเดียวกัน แต่เรียกชั้นต่างกัน คือ ชั้นเด็กเล็ก สำหรับเด็กอายุ 2½ -3 ปี ชั้นเตรียมอนุบาลสำหรับเด็กอายุ 3-4 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 1 สำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี และชั้นอนุบาลปีที่ 2 สำหรับเด็กอายุ 5-6 ปี แต่ที่แตกต่างกันชัดเจนได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรักที่รับเด็กอายุ 1 ½ - 6 ปี และแบ่งเป็น 2 กลุ่มอายุ เป็นกลุ่มเด็กเล็กสำหรับเด็กอายุ 1 ½ -3 ปี และกลุ่มเด็กอนุบาล 3-6 ปี โดยเด็กอนุบาลจะคละอายุ 3-4 ปี/ 4-5 ปี/ 5-6 ปี/ ไปด้วยกันในห้องเดียวกัน ทั้งนี้จำนวนครูที่ดูแลเด็กอนุบาลส่วนใหญ่จะพบว่า ครู 1 คน รับผิดชอบเด็กประมาณ 25-30 คน พร้อมพี่เลี้ยงหรือ ผู้ช่วยครูอีก 1 คน

(7) **คุณสมบัติและบทบาทของครู/ผู้ดูแลเด็ก** ครูเป็นผู้รับผิดชอบดูแลเด็กในห้องเรียนของสถานศึกษาปฐมวัย พบว่า ครูชั้นอนุบาลของโรงเรียนอนุบาลวัดปรินายกจบการศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคน และส่วนครูใหญ่ จะได้รับการฝึกอบรมก่อนประจำการและระหว่างประจำการในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ครูแต่ละคนมีอัธยาศัยที่ยิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์ดี และมีจิตใจรักเด็ก

ใจเย็น เป็นแบบอย่างที่ดีของเด็ก มีเหตุมีผลในการตัดสินใจเมื่อเด็กมีปัญหาขัดแย้งกัน มักแสดงออกต่อเด็กอย่างอ่อนโยน ด้วยความรักความเอาใจใส่ที่น่าประทับใจ มีการทำงานร่วมกันเป็นทีมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันในการวางแผนกิจกรรมสำหรับเด็ก และการเตรียมสื่อการสอนร่วมกัน สำหรับโรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์ และโรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่มีครูที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีเช่นเดียวกัน และอุปนิสัยใจคอรักเด็ก ใจเย็น ชอบทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก และมีความสามารถในการจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้กับเด็ก ทั้งการร้องเพลง แสดงท่าทางประกอบเพลง การเล่านิทาน การเล่าเรื่องต่างๆ การอบรมสั่งสอนเด็กให้มีระเบียบวินัย การพูดจาพูดคุยกับเด็กอย่างไพเราะ ส่วนใหญ่ที่เลี้ยงเด็กจะคอยช่วยเหลือดูแลเด็กให้เข้าร่วมกิจกรรมและทำความสะอาดห้องสำหรับโรงเรียนอนุบาลบ้านรัก ครูส่วนใหญ่จะจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป และเข้ารับการฝึกอบรมภายในที่เจ้าของโรงเรียนจัดขึ้นเป็นประจำ โดยฝึกครูให้ครูรู้คุณค่าในตนเองและเป็นแบบอย่างที่ดี งานการสอนเด็กตามแนวคิดวอร์ดอร์ฟ ซึ่งมีการทดลองงาน 3 เดือน และให้ทำงาน 6 เดือนก่อนที่จะรับให้เข้างานประจำได้

(8) การปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครอง การสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้านของสถานศึกษาปฐมวัย พบว่า ส่วนใหญ่มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเด็กและการให้บริการของโรงเรียนเป็นประจำทั้งในช่วงของการรับ-ส่งเด็กประจำวัน และการจัดประชุมผู้ปกครอง ตลอดจนการจัดกิจกรรมในโอกาสพิเศษต่างๆ ที่ขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง โดยเฉพาะโรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก จะมีการเชิญผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมกับเด็กที่โรงเรียนด้วย มีการจัดทำจดหมายข่าวถึงผู้ปกครอง มีทัศนศึกษานอกสถานที่ โดยติดต่อผู้ปกครองที่รับผิดชอบดูแลอยู่ มีการจัดป้ายแสดงผลงานเด็ก และมีการรายงานผลการเจริญเติบโตและการพัฒนาการของเด็กเป็นระยะๆ พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กด้วย สำหรับโรงเรียนอนุบาลบ้านรัก มีการจัดกิจกรรมในร่ม ให้ความรู้แก่ผู้ปกครองสัปดาห์ละครั้งในหัวข้อต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาบรรยาย นอกจากนี้มีการจัดทำบอร์ดให้ข่าวความรู้ใหม่ๆ แก่ผู้ปกครอง ในการติดตามความเคลื่อนไหวในการพัฒนาเด็ก นอกจากนี้ยังมีบริการให้ยืมหนังสือความรู้เกี่ยวกับเด็กไปอ่านที่บ้านด้วย ส่วนโรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์ และโรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ มีการจัดปฐมนิเทศผู้ปกครองเช่นเดียวกับที่อื่น และมีการจัดประชุมผู้ปกครอง ตลอดจนการจัดกิจกรรมโรงเรียนในโอกาสต่างๆ พร้อมทั้งสื่อจดหมายข่าวที่ให้ความรู้ผู้ปกครอง

4) รูปแบบการจัดบริการสถานบริการช่วยเหลือเด็กปฐมวัยในภาวะยากลำบาก เป็นลักษณะของการให้บริการช่วยเหลือดูแลและบำบัดรักษาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาต่างๆ ให้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาได้สอดคล้องกับความต้องการและการพัฒนาการตามวัย โดยมีรูป

แบบของการให้บริการในลักษณะของการแทรกแซงช่วยเหลือที่เป็นไปตามปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ให้เด็กสามารถพัฒนาตนเองทั้งทางร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามศักยภาพที่มีอยู่ได้ทัดเทียมกับเด็กทั่วไป รวมทั้งเป็นการขจัดปัญหาตั้งแต่ต้นเหตุ ไม่ให้คุกคามเป็นปัญหาที่รุนแรงมากขึ้นในระยะต่อไป มาได้ ทั้งนี้รูปแบบการจัดบริการลักษณะนี้ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ และสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ ซึ่งพบว่ามีรูปแบบการดำเนินงาน ดังนี้

(1) **สถานบริการตรวจรักษาและฟื้นฟูแก้ไขปัญหาพัฒนาการเด็ก** ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ เป็นหน่วยงานในสังกัดกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ที่จัดให้บริการตรวจรักษาและดูแลเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าและเด็กที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม โดยการให้บริการในวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 8.30-16.30 น. ด้วยแพทย์ จิตแพทย์ กุมารแพทย์ นักจิตวิทยา และพยาบาลจิตเวช บริการที่จัดเป็นบริการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า หรือมีปัญหาทางพฤติกรรมในรูปของกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะต่างๆ ได้แก่ กิจกรรมการฝึกทักษะ การใช้กล้ามเนื้อใหญ่ (เช่น ฝึกการโยนบอล การกระโดด การก้าวขึ้นบันได การฝึกกายบริหารประกอบดนตรี) กิจกรรมการฝึกทักษะการใช้กล้ามเนื้อเล็ก (เช่น การฝึกการปักหมุด การร้อยลูกปัด การปั้นแป้ง) กิจกรรมการฝึกทักษะการเข้าใจภาษา (เช่น การฝึกตามคำสั่งง่ายๆ การรู้จักอวัยวะร่างกายของตนเอง) การรู้จักสิ่งของที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน (เช่น การฝึกการเปล่งเสียง และการบริหารอวัยวะที่ใช้ในการเปล่งเสียง) และกิจกรรมการฝึกทักษะการช่วยเหลือตนเองและการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม (เช่น การรับประทานอาหาร การเข้าห้องน้ำ) นอกจากนี้ยังมีบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ โดยใช้เครื่องมือต่างๆ ในการรักษาและฝึกการเรียนรู้ต่างๆ บริการให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง บริการทดสอบทางเชาว์ปัญญา บริการการศึกษาพิเศษ บริการจิตเวชชุมชน และบริการพิเศษต่างๆ ทั้งนี้เด็กที่มารับบริการ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเด็กดาวน์ซินโดรมและมีความบกพร่องทางสมอง กลุ่มเด็กออทิสติกและมีพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่งลูกลี้ลูกลอน กลุ่มเด็กกล้ามเนื้ออ่อนแรง และกลุ่มเด็กพิเศษอื่นๆ การบำบัดรักษาจะแตกต่างกันไปตามระดับความรุนแรงของปัญหา บางครั้งจำเป็นต้องให้เด็กเข้ารับการฝึกทักษะ/รักษาตัวที่ศูนย์ โดยให้ผู้ปกครองมาคอยดูแลเด็กเพื่อให้รู้จักวิธีช่วยเหลือดูแลเด็กที่บ้าน พร้อมๆ ไปด้วย ฝึกอาชีพให้ด้วย เป็นการส่งเสริมครอบครัวให้มีรายได้เลี้ยงชีพ และสามารถอยู่ดูแลเด็กที่บ้าน ในบางรายอาจมีการนัดให้มาตรวจเป็นระยะๆ เพื่อติดตามผลการรักษาให้เด็กด้วย

(2) **สถานบริการรับเลี้ยงและสงเคราะห์เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือกำพร้า** สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ เป็นหน่วยงานในสังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและ

สวัสดิการสังคม ที่จัดให้บริการอุปการะเลี้ยงดูเด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กที่ประสบปัญหาไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดูทั้งชายหญิงอายุแรกเกิดถึง 6 ปี และเด็กหญิงอายุ 7-18 ปี จาก 17 จังหวัดในภาคเหนือ โดยการให้บริการเลี้ยงดูในบรรยากาศของบ้านให้เด็กอยู่อาศัย และมีผู้ดูแลหรือพี่เลี้ยงทำหน้าที่เลี้ยงดู ให้อาหาร นม และดูแลความสะอาด ให้ความรักความอบอุ่นแทนบิดามารดา นอกจากนี้มีบริการด้านการรักษาพยาบาลและอนามัย มีพยาบาลดูแลรักษาเด็กที่เจ็บป่วย และนำส่งโรงพยาบาลเมื่อจำเป็น ให้ภูมิคุ้มกันโรคต่างๆ แก่เด็ก และส่งเสริมการรักษาสุขภาพอนามัย มีบริการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ให้เด็กมีพัฒนาการและเรียนรู้ตามวัย มีบริการสังคมสงเคราะห์ ในการจัดทำทะเบียนประวัติเด็ก มีการเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตให้เด็กได้ทำกิจกรรมในร่มและกลางแจ้ง ไปทัศนศึกษาและร่วมกิจกรรมทางสังคม ตลอดจนมีบริการจัดหาผู้อุปการะให้เด็ก เพื่อให้เด็กมีโอกาสอยู่กับครอบครัวให้มากที่สุด ทั้งนี้ในการดูแลเด็ก มีการแบ่งกลุ่มเด็กตามช่วงอายุ ได้แก่ ช่วงอายุ 0-1 ปี ช่วงอายุ 2 ปี ช่วงอายุ 2-3 ปี และช่วงอายุ 3-6 ปี ซึ่งจะมีบุคลากรดำเนินการในแต่ละช่วงอายุ กิจกรรมที่จัดให้เด็กแต่ละช่วงอายุจะเน้นการกระตุ้นพัฒนาการทางด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อใหญ่ ประสาทสัมผัส และประสบการณ์ชีวิต เพื่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านการร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมที่สมวัย รวมทั้งมีการเตรียมความพร้อมพื้นฐานให้แก่เด็กในการเรียนชั้นประถมศึกษาต่อไปด้วย ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการให้เด็ก จะมีการประเมินผลก่อนดำเนินการและประเมินความก้าวหน้าของพัฒนาการเด็กทุก 3 เดือน มีการวางแผนกิจกรรมประจำสัปดาห์ (จันทร์-ศุกร์) สำหรับเด็กแต่ละช่วงอายุแตกต่างกันไป โดยเฉพาะช่วงอายุ 0-1 ปี มีกิจกรรมการกระตุ้นพัฒนาการของกล้ามเนื้อใหญ่-เล็ก ประสาทสัมผัส และประสบการณ์ชีวิตกิจกรรมละ 2 ชั่วโมง วันละ 2 กิจกรรม สลับกันไป สำหรับการกระตุ้นพัฒนาการกล้ามเนื้อย่อยๆทำโดยคณะเทคนิคการแพทย์ (ภาควิชากิจกรรมบำบัด) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทุกอังคารเช้า สำหรับช่วงอายุ 1-2 ปี มีกิจกรรมที่ต้องไปกระตุ้นกล้ามเนื้อใหญ่ที่คณะเทคนิคการแพทย์ทุกวันอังคารเช้า และมีกิจกรรมเพิ่มเติม ได้แก่ การฝึกพูดที่โรงพยาบาลมหาราชนิคมทุกวันพุธเช้า และกิจกรรม Mini Hiking ทุกวันพฤหัสบดีเช้า ส่วนช่วงอายุ 2-3 ปีมีการกระตุ้นกล้ามเนื้อใหญ่ที่คณะเทคนิคการแพทย์ทุกวันจันทร์เช้า มีการฝึกพูดที่โรงพยาบาลมหาราชนิคมทุกวันพุธเช้า และกิจกรรม Mini Hiking และมีกิจกรรมเพิ่มเติม ได้แก่ Play Therapy ทุกวันจันทร์-อังคารบ่าย ในช่วงอายุ 3-6 ปี มีกิจกรรมเตรียมความพร้อมในลักษณะของศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ มากขึ้น รวมทั้งมีการกระตุ้นพัฒนาการเด็กด้านศิลปศึกษาที่คณะเทคนิคการแพทย์ ทุกวันอังคารเช้า มีการฝึกพูดที่โรงพยาบาลมหาราชนิคมเดียวกับช่วงอายุอื่น มีการเล่นเกมการศึกษา และกิจกรรมใช้สื่อโสตศึกษา ตลอดจนทัศนศึกษานอก

สถานที่ นอกจากนี้สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ยังมีบริการจัดหาครอบครัวอุปถัมภ์และครอบครัวบุญธรรมให้แก่เด็กในการดูแลด้วย

4.6.2 ระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ

จากกรณีศึกษาของสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพที่เป็นกรณีศึกษาทั้งหมด 20 แห่งในที่นี้จะนำมาสรุปเฉพาะสถานบริการเลี้ยงดูเด็กทั่วไป 17 แห่งว่าสถานเลี้ยงดูเด็กมีระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพอย่างไร ตามประเด็นต่อไปนี้

1) **ระบบการบริหารจัดการ** แม้ว่าสถานบริการตัวอย่างจะมีความหลากหลายในด้านการบริหารจัดการก็ตาม และมีข้อสรุปที่น่าสนใจสำหรับการบริหารจัดการสถานบริการที่มีคุณภาพ ดังนี้

(1) มีปรัชญา แนวคิด และเป้าหมายของโรงเรียนที่ชัดเจน ซึ่งจะเป็นหลักที่บุคลากรทุกระดับจะใช้เป็นแนวในการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจน และผู้บริหารก็ใส่ใจที่จะดูแลติดตามให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้ สอดคล้องกับศักยภาพของโรงเรียนทั้งทางด้านทรัพยากร บุคลากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ และมีปรัชญาแนวคิดที่แสดงถึงจุดเน้นของสถานบริการแต่ละแห่ง ได้แก่ การเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง เน้นการพัฒนาเด็กในทุกด้าน เน้นสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของเด็ก เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นการจัดสวัสดิการแก่บุคลากร และเน้นการเรียนรู้ เขียน อ่าน แต่ที่คิดว่าจะถูกต้องและสอดคล้องกับการพัฒนาเด็ก ได้แก่ ศูนย์เด็กที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง ไม่ใช่ครูหรือผู้ดูแลเด็กเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านควบคู่กันไป รวมทั้งการดูแลสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของเด็ก เพื่อสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ และชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลเด็กด้วย ศูนย์เด็กที่มีปรัชญา แนวคิด และเป้าหมายที่ชัดเจน ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก สถานรับเลี้ยงเด็กกองทัพเรือ และโรงเรียนอนุบาลบรรจรัตน์ เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดจะเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง แม้จะทำได้ไม่ทุกเรื่อง แต่ก็ได้พยายามทำ เพื่อรักษาธรรมชาติของเด็กไว้ และให้เด็กรู้สึกอบอุ่นเหมือนบ้าน แม้จะอยู่ที่โรงเรียน เช่น

บ้านรัก : มีแนวคิดในการรักษาความเป็นธรรมชาติของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากธรรมชาติ เพื่อให้เด็กได้มีพัฒนาการทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อมๆ กันอย่างสมดุล เพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนวัยเรียน

โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก : ใช้แนวคิดในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในทุกๆ ด้าน เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา โดยมุ่งการเป็นผู้นำในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัยตามหลักสากล และส่งเสริมการเรียนรู้การสอนที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง แม้ว่าจะทำได้เป็นบางกิจกรรม

สถานรับเลี้ยงเด็กและพัฒนาการเด็กกองทัพเรือ : มีแนวคิดในการดูแลเด็กโดยมุ่งพัฒนาเด็กในทุกๆ ด้านให้มีพัฒนาการสมวัย ใส่ใจด้านคุณธรรม และการเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน

โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ : ปรัชญาและแนวคิดตามคำขวัญที่ว่า “เน้นกิจกรรม นำการศึกษา เสริมพลานามัย ฝึคุณธรรม” และมีนโยบายหลัก คือ พัฒนาทั้งตัวเด็กและบุคลากรทุกคน และเร่งรัดพัฒนาบริการให้ไปสู่มาตรฐานการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

(2) การบริหารงานบุคคล ผู้บริหารสถานเลี้ยงเด็กต่างมีสไตล์ในการบริหาร แตกต่างกันไป แต่ที่น่าสนใจ ได้แก่

ก การคัดเลือกบุคลากร พบว่าผู้บริหารสถานเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่ใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกบุคลากร 3 ด้านหลักๆ ได้แก่

- วุฒิการศึกษาของครูหรือผู้ดูแลเด็ก ซึ่งบางแห่งระบุชัดเจนว่าต้องจบปริญญาตรีด้านปฐมวัย/อนุบาลศึกษา เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่เรียนมามาใช้ได้เลย ในกรณีที่มิบุคลากรบางคนยังไม่จบปริญญาตรีก็จะสนับสนุนให้เรียนต่อจนจบปริญญาตรี (เช่น ที่โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ ปรินายก เป็นต้น)

- มีประสบการณ์ในการสอนหรือการดูแลดูแลบุตร/เด็กปฐมวัย
- บุคลิกภาพและความประพฤติของครู ซึ่งต้องเป็นคน ใจเย็น อุดมทน มีความรับผิดชอบ ตั้งใจทำงานและที่สำคัญต้อง “รักเด็ก” นอกจากนั้นก็อาจมีเกณฑ์คัดเลือกอื่นๆ เช่น มีที่อยู่อาศัยใกล้สถานบริการ สุขภาพดี ไม่มีโรคติดต่อ อายุไม่เกิน 35 ปี

ข การพัฒนาบุคลากร ส่วนใหญ่จะสนับสนุนให้บุคลากรเข้าไปรับการฝึกอบรมหรือดูงานทั้งในและต่างประเทศอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ ทั้งก่อนและระหว่างประจำการในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กปฐมวัย เช่น การทำสื่อ การดูแลเด็กที่ไม่ปกติ เป็นต้น โดยการพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะการอบรมในระหว่างประจำการจะเป็นไปอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ทั้งในส่วนที่โรงเรียนดำเนินการเอง และในส่วนที่หน่วยงานภายนอกจัด เช่น การอบรม การประชุมปฏิบัติการ การนิเทศงาน เป็นต้น โดยการอบรม/การประชุมเชิงปฏิบัติการโดยหน่วยงานภายนอก มักจัดในช่วงปิดภาคเรียน

ค การสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร นอกจากการปรับเงินเดือนให้ตามวาระและโอกาสที่เหมาะสม รวมทั้งการดูแลเรื่องรายได้และสวัสดิการแล้ว ผู้บริหารหลายแห่งได้ให้รางวัลตอบแทนความตั้งใจในการทำงานของบุคลากร โดยการสนับสนุนให้บุคลากรได้มีโอกาสเข้าไปรับการฝึกอบรม รวมทั้งการศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศ โดยทางสถานบริการเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย

จ่ายให้ นอกจากนี้ยังมีการให้ของขวัญ/รางวัลในโอกาสพิเศษ เช่น ปีใหม่ การให้โล่หรือรางวัลเป็นต้นศูนย์เด็กบางแห่งให้ความสำคัญกับความสะอาดสบายของสถานที่ทำงานทั้งบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการทำงาน การบริหารงานบุคคลของสถานเลี้ยงดูเด็กที่น่าสนใจได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก “ ที่นี้ให้ความสำคัญกับทีมงานหรือบุคลากรที่ทำงานร่วมกันมาก เพราะคนเดียวไม่สามารถทำงานให้ได้ดีได้ มีการพัฒนาบุคลากรต่อเนื่องสม่ำเสมอทั้งในส่วนที่โรงเรียนดำเนินการเอง เช่น การอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศภายใน และการไปร่วมกับหน่วยงานอื่นทั้งในกลุ่มโรงเรียนหรือองค์กรอื่น ส่วนใหญ่จะทำในช่วงก่อนเปิดเทอม เช่น การประชุมสมาคมการศึกษาสำหรับเด็กนานาชาติสาขาประเทศไทย (ACEIP) ซึ่งจัดประชุมสำหรับผู้สอนและผู้บริหารด้วยปีละครั้ง เป็นต้น ใช้วิธีการสร้างมนุษย์สัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศการทำงาน และภาวะความเป็นผู้นำของผู้ได้บังคับบัญชา ให้โอกาสบุคลากรได้ไปงานทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด เช่น โรงเรียนบรรจจรัตน์ มีสวัสดิการพื้นฐาน เช่น ที่พักศึกษา หรือไปศึกษาต่อตามความสามารถของแต่ละคน ให้ความช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วย มีการประเมินผลการทำงานปีละ 2 ครั้ง และให้บุคลากรได้ประเมินการทำงานของตนเองประมาณปีละ 1 ครั้ง ให้เสนอแนะและแสดงความคิดเห็นได้ โดยการจัดประชุมกลุ่มย่อยอย่างสม่ำเสมออย่างไม่เป็นทางการเพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคลากร มีวัฒนธรรมการทำงานแบบเปิด ทุกคนต้องมีความเข้าใจขั้นพื้นฐานในนโยบายของโรงเรียนตรงกันหมด หลังจากนั้นทุกคนจะมีอิสระในการคิดสร้างสรรค์ภายใต้กรอบเดียวกัน จะได้เห็นศักยภาพหรือความถนัดของบุคลากรแต่ละคนโดยโรงเรียนจะช่วยสนับสนุนทางงบประมาณให้ด้วย เพื่อให้ครูทำงานได้เต็มที่ ทางโรงเรียนมีการรับนักศึกษาฝึกงานอย่างต่อเนื่องทุกปี เช่น จาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันราชภัฏสวนดุสิต สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จ เป็นต้น”

(3) *การบริหารจัดการด้านการเงิน* สถานบริการเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่จะมีระบบการเงินที่รัดกุม กล่าวคือมีการจัดทำระบบบัญชีรับ-จ่ายอย่างรัดกุม และเป็นปัจจุบัน สถานเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ในระบบราชการ หรือสังกัดกระทรวง ทบวง กรม ต่างมักจะมีการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินทั้งภายในและภายนอก (เช่น สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน) กันอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ส่วนภาระกิจของผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็กที่สำคัญที่สุดก็คือการระดมทุน เพราะสถานเลี้ยงดูเด็กหลายแห่ง แม้จะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐก็ตาม แต่ส่วนใหญ่จะมาใช้จ่ายเป็นเงินเดือนบุคลากร ซื้อมวัสดุ-อุปกรณ์การเรียน การสอน ได้บ้างแต่ก็ไม่ค่อยเพียงพอ ดังนั้นค่าใช้จ่ายที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรม/ทำสื่อ/การเรียน-การสอน/ส่งบุคลากรไปฝึกอบรมมักมีอยู่น้อย ไม่เพียงพอ ผู้บริหารจึงต้องระดมทุนจากแหล่งอื่น เช่น จากผู้ปกครองเด็ก (ศูนย์เด็กในชุมชน มักไม่ค่อยระดมทุนจากผู้ปกครอง เพราะส่วนใหญ่ยากจน) จากชุมชนโดยการทอดผ้าป่าหรือจัดงานต่างๆจากนักการเมือง นักธุรกิจ องค์กรเอกชน เป็นต้น ทั้งในรูปของตัวเงิน และการบริจาคสิ่งของ นอกจากนี้สถานเลี้ยงดูเด็กบางแห่งยังมีการจัดตั้งเป็นกองทุน

โดยนำดอกผลที่ได้มาใช้ในการดำเนินการของสถานเลี้ยงเด็ก รวมทั้งมีการหารายได้ต่างๆจากผู้ปกครองเด็ก เช่น การบริการรถรับ-ส่งเด็ก และมาตรการประหยัดค่าใช้จ่ายโดยวิธีต่างๆ (เช่น การผลิตสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมให้เด็กโดยครู/พี่เลี้ยงเด็ก แทนการซื้อ)

(4) **ตัวผู้บริหาร** โดยทั่วไปผู้บริหารสถานเลี้ยงเด็ก จะต้องมีความรู้ที่เป็นผู้นำ หรือมีภาวะความเป็นผู้นำสูง สามารถปกครองหรือทำงานร่วมกับผู้บังคับบัญชาได้ดี เป็นผู้ที่มีความกล้าตัดสินใจ ภายใต้สถานการณ์ต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเป็นแบบอย่างที่ดี มีความยุติธรรม ให้อิสระแก่ทุกคนเท่าเทียมกัน ยกย่องชมเชยผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อเขามีความสามารถ และให้โอกาสแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน คุณสมบัติที่สำคัญของผู้บริหารสถานเลี้ยงเด็กปฐมวัยคือ

- 1) ผู้บริหารต้องมีความรู้หรือความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดบริการสำหรับเด็กปฐมวัย เพราะจะมีความแตกต่างจากการศึกษาในระดับอื่น เนื่องจากการให้บริการที่เน้นการจัดกิจกรรมเสริมพัฒนาการเด็ก (ไม่ใช่เน้นการเรียน เขียน อ่าน) ซึ่งจะต้องใช้สื่อการสอนและการจัดสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้เด็กเกิดความพร้อมในทุกๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (คือการคิดเองเป็น) เมื่อผู้บริหารเข้าใจในหลักการจัดบริการสำหรับเด็กปฐมวัยแล้ว ผู้บริหารอาจเป็นผู้ถ่ายทอดแนวคิดดังกล่าวให้แก่บุคลากร หรืออาจจะส่งบุคลากรเข้ารับการอบรม “การจัดหลักสูตรรูปแบบใหม่ และวิธีการจัดกิจกรรมสำหรับหลักสูตรใหม่ต่างๆ” โดยผู้บริหารจะต้องให้การสนับสนุนในทุกๆ ด้าน เช่น งบประมาณในการจัดทำสื่อ การอำนวยความสะดวกแก่ครูที่มีการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ เป็นต้น

นอกจากนี้ผู้บริหารควรมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพของสถานเลี้ยงเด็กในทุกๆ ด้าน **ทั้งด้านปัจจัยนำเข้า** (เช่น อาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม สื่ออุปกรณ์ต่างๆ คุณภาพของบุคลากร และผู้บริหารเอง **ด้านกระบวนการ** (ได้แก่ คุณภาพในการจัดกระบวนการเรียน-การสอน หรือการจัดกิจกรรม การดูแลด้านโภชนาการ-สุขภาพอนามัย ความปลอดภัย เป็นต้น) **และคุณภาพของเด็ก** ซึ่งได้แก่ เด็กมีพัฒนาการทุกด้านครบถ้วนตามวัยของเด็ก รวมทั้งความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มาใช้บริการ ผู้บริหารควรจะเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านผลลัพธ์ ซึ่งผู้บริหารต้องกระตุ้นให้บุคลากรรายงานการประเมินผลพัฒนาการเด็กอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง หรือเทอมละ 1 ครั้ง ผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่รัฐกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสถานเลี้ยงเด็ก มีผู้บริหารบางคนเสนอให้มาตรฐานขั้นต่ำ ได้แก่ ครู/ผู้ดูแลเด็ก ต้องมีใบประกอบวิชาชีพ สถานเลี้ยงเด็กต้องดูแลความปลอดภัยของเด็ก เป็นต้น

ประการสุดท้ายคือผู้บริหารต้องเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ดี สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งกับครู เด็ก ผู้ปกครอง ชุมชน (วัด) รวมทั้งผู้บริหารท้องถิ่นและนักการเมือง เพื่อ

ว่าจะได้ระดมความมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายได้ ผู้บริหารศูนย์เด็กมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองเด็ก ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็ก ตลอดจนงานการสร้างเครือข่ายระหว่างศูนย์เด็กกับชุมชนและบุคคลภายนอกชุมชน เพราะความร่วมมือจากชุมชน นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อศูนย์เด็ก และโรงเรียนอนุบาลหลายแห่ง โดยเฉพาะศูนย์เด็กในชนบท ซึ่งนอกจากความร่วมมือจากผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้ามาอยู่ในความดูแลของศูนย์เด็กแล้ว ชุมชนหลายแห่งยังสามารถให้ความช่วยเหลือศูนย์เด็กได้เป็นอย่างดี ทั้งในด้านการช่วยหารายได้ อุปกรณ์ประกอบการเรียน การสอนต่างๆ ซึ่งได้รับการบริจาคจากผู้ปกครองเด็ก และคนในชุมชน ตลอดจนความร่วมมือในด้านอื่นๆ เช่น ช่วยซ่อมแซมศูนย์เด็ก ช่วยเลี้ยงดูเด็กในศูนย์ และช่วยทำอาหารเลี้ยงเด็กในศูนย์ เป็นต้น ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารในการประชาสัมพันธ์และขอความร่วมมือไปยังชุมชนและขยายวงกว้างออกไปสู่คนนอกชุมชน มีผู้บริหารเด็กบางแห่งที่สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกชุมชน เช่น นักการเมืองท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อระดมทรัพยากรมาช่วยศูนย์เด็ก

2) การปฏิบัติงานของครู/ผู้ดูแลเด็ก

(1) การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน

ส่วนใหญ่ศูนย์เด็กเกือบทุกแห่งจะมีการจัดตารางกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก แต่เมื่อนำไปปฏิบัติจริงอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่น เช่น การจัดกิจกรรมของโรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก ถึงแม้จะมีการกำหนดตารางกิจกรรมไว้แต่ในทางปฏิบัติอาจไม่ได้ดำเนินการตามตารางครบถ้วนทุกกิจกรรม แต่จะมีการปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ โดยยึดที่ความพร้อมของเด็กเป็นหลัก นอกจากนั้นเนื้อหาในการจัดกิจกรรมก็เป็นสิ่งสำคัญ จากการศึกษาการจัดกิจกรรมของศูนย์เด็ก/โรงเรียนอนุบาลต่างๆ พบว่า เนื้อหาการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจคือ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนอนุบาลบ้านรัก ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นจะเป็นกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของเด็ก กล่าวคือ กิจกรรมประจำวันที่เด็กต้องทำเป็นประจำ เพื่อฝึกให้เด็กได้รู้จักช่วยเหลือตนเอง และเตรียมความพร้อมในการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น กิจกรรมสัปดาห์ละครั้ง กิจกรรมการทำขนม เป็นต้น และจะมีหลักสูตรพิเศษซึ่งปรับเปลี่ยนไปตามฤดูกาลและเทศกาลสำคัญๆ ต่างๆ เช่น กิจกรรมในฤดูฝนจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับต้นไม้ กิจกรรมวันสำคัญ เช่น เทศกาลลอยกระทง วันสำคัญทางพุทธศาสนา เป็นต้น เน้นความสอดคล้องกับธรรมชาติรอบตัวเด็ก และเป็นการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กด้วย ซึ่งคล้ายคลึงกับเนื้อหากิจกรรมของศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตร ที่เน้นให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ในฤดูหนาวจะมีผีเสื้อวางไข่ ฤดูฝนจะเกิดรุ้งหลังฝนตก เป็นต้น และที่สำคัญคือจะมีการสอดแทรกหลักธรรมทางพุทธศาสนาในกิจกรรม เพื่อพัฒนาการอารมณ์และจิตใจของเด็กด้วย

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่ดีและเหมาะสมกับเด็กปฐมวัยไม่ควรจะเน้นเรื่องการเรียนรู้เขียนอ่าน แต่ควรให้เด็กได้มีพัฒนาการตามธรรมชาติทุกด้านอย่างสมบูรณ์โดยใช้กิจกรรมต่างๆเป็นตัวกระตุ้น

(2) การเตรียมอุปกรณ์การสอน

ศูนย์เด็ก/โรงเรียนอนุบาลหลายแห่ง ครูจะต้องเป็นผู้เตรียมอุปกรณ์การสอนเอง ซึ่งอุปกรณ์ที่เป็นสื่อการสอนที่ดี ควรเป็นอุปกรณ์ที่มีการหมุนเวียนสับเปลี่ยน และมีความแปลกใหม่ เพื่อกระตุ้นความสนใจของเด็ก อุปกรณ์ที่หาได้ง่าย และไม่ยุ่งยาก จึงเป็นสิ่งที่หาได้ตามธรรมชาติหลายโรงเรียน เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกระทู้ล้ม โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก และบ้านศรีนครินทร์ จึงหันมาใช้วัสดุจากธรรมชาติมาประยุกต์ เป็นอุปกรณ์ประกอบการสอน เช่น ใบไม้ ดอกไม้ เอาก้านผักมาใช้เป็นแท่นพิมพ์สี ในวิชาศิลปะ เป็นต้น เพราะเป็นของหาง่าย มีสีสันตามธรรมชาติ และปลอดภัยสำหรับเด็ก

นอกจากวัสดุตามธรรมชาติแล้ว ครูบางโรงเรียนยังรู้จักนำวัสดุเหลือใช้มาประดิษฐ์อุปกรณ์การสอน และของเล่นให้เด็ก เช่น โรงเรียนอนุบาลวัดปริมาয় ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตร และสถานรับเลี้ยงเด็กและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ ที่ครูนำวัสดุเหลือใช้ เช่น เศษผ้า แกนหลอดด้าย แกนกระดาษทิชชู มาประดิษฐ์ของเล่นให้เด็ก เป็นการช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายได้อีกทางหนึ่งด้วย โดยเฉพาะโรงเรียนอนุบาลวัดปริมาয় นอกจากครูจะประดิษฐ์ของใช้เด็กเล่นแล้ว ยังมีการจัดทำกล่อง ให้สำหรับเด็กแต่ละคน ได้นำผลงานของตนเอง มาเก็บสะสมไว้อีกด้วย

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยเด็ก

ครูในทุกศูนย์เด็ก/โรงเรียนอนุบาล จะมีหน้าที่ในการดูแลสุขภาพอนามัยเด็ก โดยการปฐมพยาบาลเบื้องต้น เมื่อเด็กเจ็บป่วย แต่มีบางโรงเรียน เช่น โรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์ ที่จะมีครูพยาบาล ซึ่งผ่านการอบรมด้านการดูแลสุขภาพอนามัย และการปฐมพยาบาลเบื้องต้นจากสาธารณสุขจังหวัดโดยเฉพาะ เป็นผู้รับผิดชอบดูแลเด็กที่เจ็บป่วย และมีห้องปฐมพยาบาลสำหรับเด็กที่เจ็บป่วยโดยเฉพาะ และบางโรงเรียน เช่น โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ จะมีตุ๋ยาสามัญประจำบ้าน อยู่ทุกห้องเรียน โดยมีครูประจำชั้นเป็นผู้ดูแล

สิ่งที่สำคัญในการดูแลสุขภาพอนามัยเด็ก คือ การจดบันทึกภาวะสุขภาพหรืออาการผิดปกติของเด็กแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญ ในการประเมินพัฒนาของเด็ก และการดูแลรักษาของแพทย์ในเบื้องต้น เช่น การชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงเด็ก ซึ่งโครงการเลี้ยงเด็กกลางวันของคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนอนุบาลบรรจงรัตน์ สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ และ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ที่ทำอยู่เป็นประจำ นอกจากนั้น ในโรงเรียนเทศบาล4 หนองแคอนุสรณ์ จะมีการบันทึกสุขภาพเด็ก

ลงในสมุดบันทึกสุขภาพของเด็กแต่ละคน เป็นประจำทุกเดือน และตรวจความสะอาดร่างกายเด็กทุกวัน และเด็กแต่ละคนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกระทุ้มล้ม ก็จะมีสมุดบันทึกการฉีดวัคซีนของเด็กทุกคน และบางโรงเรียนจะมีการจัดบริการพิเศษอื่นๆ เช่น โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก จะมีบริการตรวจฟันเด็ก จาก ทันตแพทย์ เป็นประจำอีกด้วย

(4) การดูแลโภชนาการ

ครูในศูนย์เด็ก/โรงเรียนอนุบาลบางแห่ง เช่น สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก กองทัพเรือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกระทุ้มล้ม จะมีส่วนร่วมในการกำหนดรายการอาหารสำหรับเด็กด้วยเพื่อให้เด็กได้รับสารอาหารต่างๆที่จำเป็นครบถ้วน และในศูนย์เด็กของโรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ นอกจากครูจะทำหน้าที่ดูแลเด็กในเวลารับประทานอาหารแล้ว ยังมีการปลูกฝังมารยาทในการรับประทานอาหารให้เด็กด้วย เช่นเดียวกับที่โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก ที่ปลูกฝังให้เด็กรู้จักมารยาทในการรับประทานอาหารและสอนให้รู้จักคุณค่าของอาหารที่เด็กรับประทาน เช่น ข้าวมาจากไหน มีคุณค่าอย่างไร ควรจะรับประทานให้หมดไม่เหลือทิ้ง เป็นต้น

(5) การดูแลอาคารสถานที่

ส่วนใหญ่เกือบทุกแห่งจะมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนี้โดยตรง โดยมีครูประจำชั้นแต่ละห้องช่วยดูแลความสะอาดเรียบร้อยของห้องที่ตนเองรับผิดชอบด้วย และในบางแห่งครูจะตกแต่งห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก เช่น ศูนย์เด็กของโรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ โรงเรียนอนุบาลวัดคณิกามผล ซึ่งครูจะจัดแสดงผลงานของเด็กไว้ตามผนังห้องเรียนให้เด็กและเพื่อนๆได้เห็นผลงานของตนเอง และครูโรงเรียนอนุบาลบ้านรักที่ตกแต่งห้องเรียนให้คล้ายคลึงกับบ้าน โดยใช้วัสดุและสีที่เรียบง่าย

(6) การบริหารงานทั่วไป

การจัดทำบัญชีรายชื่อเด็ก ครูเกือบทุกแห่งได้มีการจัดทำแล้ว แต่มีเพียงบางแห่งเท่านั้นที่มีการจัดทำบัตรประจำตัวเด็ก และมีการจัดเวรครูคอยรับ-ส่งเด็กทุกวันเพื่อความปลอดภัย เช่น ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก คณะกรรมการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บ้านศรีนครินทร์ และ โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ เป็นต้น

(7) การทำรายงานผลการปฏิบัติงาน

นอกจากการทำรายงานการปฏิบัติงานถึงผู้บังคับบัญชาตามหน้าที่ของครูแล้ว ครูควรจะทำรายงานเกี่ยวกับตัวเด็กส่งให้ผู้ปกครองได้รับทราบด้วย เช่น ที่ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก คณะกรรมการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ที่ครูจะมีการรายงานเกี่ยวกับเด็กให้ผู้ปกครองทราบเป็นประจำทุกวัน และที่สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพอากาศซึ่งครูจะทำบันทึกเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กทุกคนในทุกด้านเป็น

ประจำทุกสัปดาห์ เพื่อรายงานให้ผู้อำนวยความสะดวกทราบทุกเดือน เช่นเดียวกับโครงการเลี้ยงเด็กกลางวันของคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดีซึ่งจะมีการบันทึกสุขภาพเด็กทุกๆ 2 สัปดาห์ และที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือ ครูของศูนย์เด็กโรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ ซึ่งครูจะเป็นผู้จัดทำสมุดแบบฝึกหัด (work book) ให้กับเด็กเอง และรวบรวมสมุดแบบฝึกหัดของเด็กส่งให้ผู้ปกครองดูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้ปกครองเห็นผลงานของเด็กและประเมินพัฒนาการของลูกจากสมุดแบบฝึกหัดได้ และวิธีการในการรายงานผลการปฏิบัติงานของครูและโรงเรียนแก่ผู้ปกครองอีกทางหนึ่งคือการทำความเข้าใจจากโรงเรียนถึงผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอซึ่งมีหลายโรงเรียนได้จัดทำแล้ว เช่น โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ เป็นต้น

(8) การประเมินผลการทำงาน

นอกจากการประเมินผลการทำงานของครูโดยครูใหญ่/ผู้อำนวยความสะดวก/หน่วยงานต้นสังกัดแล้ว มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูควรประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เช่น ครูในโรงเรียนอนุบาลบ้านรัก บ้านศรีนครินทร์ โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ และ โรงเรียนวัดคณิกาผล หรือ การประเมินผลการทำงานโดยใช้การประชุมกลุ่มครูด้วยกันเอง หรือ ให้ครูห้องอื่นมาช่วยประเมิน เช่น โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกระทุ่มล้ม และโรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ เป็นต้น เพื่อตรวจสอบคุณภาพการปฏิบัติงานของตนเองและพัฒนาศักยภาพในการทำงานของครู ซึ่งบางแห่งก็ประเมินผลการทำงานของตนเองโดยอาศัยการประเมินพัฒนาการเด็กที่ตนดูแลอยู่ เช่น โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งครูจะประเมินผลการทำงานของตนเองโดยการทดสอบเด็กด้วยตนเองโดยวิธีการพูดคุยซักถาม เป็นต้น

(9) การประเมินพัฒนาการเด็ก

มีศูนย์เด็ก/โรงเรียนอนุบาลหลายแห่งที่ยังไม่มีการประเมินพัฒนาการเด็กในแง่ที่มีการประเมินก็จะใช้วิธีการประเมินที่แตกต่างกันไป แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรม การพูดคุย การเล่นของเด็ก เช่น โรงเรียนอนุบาลบรรจจรัตน์ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตร โรงเรียนอนุบาลวัดคณิกาผล แต่บางแห่งจะประเมินเด็กโดยดูจากผลงานที่เด็กทำ เช่น ศูนย์เด็กของโรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ ซึ่งจะประเมินเด็กจากสมุดแบบฝึกหัด (work book) ของเด็กที่ครูเป็นคนทำขึ้น

จากการศึกษา พบว่า แนวทางการปฏิบัติงานของครู/ผู้ดูแลเด็กจะขึ้นอยู่กับนโยบายของศูนย์หรือโรงเรียนอนุบาลแต่ละแห่ง และ ขึ้นอยู่กับลักษณะของครู/ผู้ดูแลเด็กแต่ละคนด้วย เช่น ความรู้ความสามารถ ความรับผิดชอบ ความคิดสร้างสรรค์ และ ความเสียสละ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้กิจกรรมต่างๆที่กำหนดไว้ประสบผลได้ตามจุดหมาย ดังนั้นการ

กำหนดคุณสมบัติหรือเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคลากรจึงเป็นสิ่งสำคัญ ครูสำหรับเด็กปฐมวัยควรจะมีความรู้การศึกษาที่เหมาะสม เช่น จบการศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหรือเกี่ยวกับเด็กปฐมวัยโดยเฉพาะ เคยผ่านการอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็ก และ ได้รับการอบรมในเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นสิ่งที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งก็คือ เนื้อหาของกิจกรรมที่จัดขึ้น ซึ่งการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมที่สุดสำหรับเด็กปฐมวัย ควรเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยใช้กิจกรรมต่างๆ เป็นสิ่งช่วยกระตุ้นให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านอย่างสมบูรณ์ โดยยึดตัวเด็กเป็นศูนย์กลาง (child center) มากกว่าให้เด็กทำตามที่ครู/ผู้ดูแลต้องการแต่เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ กิจกรรม child center อาจทำได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากในสถานการณ์บางอย่างยังต้องอาศัยครูเป็นผู้แนะนำหรือกระตุ้นให้เด็กได้แสดงความต้องการที่แท้จริงได้อย่างเต็มที่ และ ในศูนย์เด็ก/โรงเรียนอนุบาลบางแห่งมีจำนวนเด็กในแต่ละห้องมาก ทำให้ครู/ผู้ดูแลเด็กดูแลได้ไม่ทั่วถึง แต่อาจแก้ไขได้โดยการมีผู้ช่วยครูในแต่ละห้องอย่างน้อย 1 คน เพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กได้อย่างเพียงพอ

การประเมินผลการปฏิบัติงานของครูและการประเมินผลพัฒนาการเด็กในปัจจุบันอาจยังดำเนินการได้ไม่จริงจังเท่าที่ควร เนื่องจากบางแห่งอาจเน้นหนักทางด้านเนื้อหาการจัดกิจกรรมมาก จนมองข้ามความสำคัญในส่วนนี้ไป ซึ่งการปฏิบัติงานของครู/ผู้ดูแลเด็กจะมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ถ้าครูมีการประเมินผลการทำงานของตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และ ควรมีการประเมินผลตัวเด็กแต่ละคน ทั้งในด้านพัฒนาการและภาวะสุขภาพของเด็ก โดยการสังเกตและจดบันทึกพฤติกรรม การเล่นของเด็ก และ อาการผิดปกติที่อาจเกิดขึ้น ตลอดจนการทดสอบโดยการซักถามพูดคุยกับเด็กเป็นประจำทุกวัน เป็นต้น

3) ผู้ปกครองเด็ก

ผู้ปกครองเด็กซึ่งอยู่ในฐานะผู้ให้บริการ และผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานบริการเลี้ยงดูเด็กโดยการจ่ายค่าบริการ เข้าร่วมกิจกรรมของสถานบริการ และแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กกับผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครองส่วนใหญ่ส่งลูกมาyangสถานบริการรับเลี้ยงดูด้วยเหตุผล 3 ประการหลักๆ คือ ต้องการให้ลูกมีพัฒนาการสมวัย มีการเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน และผู้ปกครอง/พ่อ-แม่ไม่มีเวลาดูแลเลี้ยงดูเด็ก/ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ผู้ปกครอง 7 ใน 10 คนพยายามหาข้อมูลจากครู เพื่อน หรือ ผู้ปกครองที่เคยนำลูกมาใช้บริการ โดยมีการสอบถามเรื่องการดูแลเลี้ยงดูเด็กและการเรียนการสอนมากที่สุด รองลงไปก็เป็นเรื่องระเบียบการ ค่าเทอมและความสะอาด ปลอดภัย และสถานที่ อย่างไรก็ตาม มีผู้ปกครองส่วนหนึ่ง (ประมาณ 3 ใน 10) ที่ขอแผนการเรียนการสอนของสถานบริการเลี้ยงดูเด็ก เพื่อจะได้ทราบว่าในแต่ละวันลูกทำกิจกรรมอะไรบ้าง เวลาอยู่บ้านจะได้ดูแลเด็กให้สอดคล้องกับทางโรงเรียน ผู้ปกครองเกือบ 9 ใน 10 ที่

มีส่วนร่วมกับการสถานเลี้ยงเด็กโดยการจ่ายค่าบริการตามระเบียบ (ประมาณ 5 ใน 10 คน) เข้าร่วมประชุม หรือปฐมนิเทศ (เกือบ 5 ใน 10 คน) นอกนั้นก็มีส่วนร่วมในการบริจาคสิ่งของ การปรับปรุงซ่อมแซมสถานบริการ และร่วมงานเทศกาลต่างๆที่สถานบริการจัดขึ้น

สำหรับความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อคุณภาพสถานเลี้ยงเด็ก ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า มีผู้ปกครองจำนวนน้อย (3 ใน 10 คน) ที่สนใจถามไถ่เรื่องการจัดการกิจกรรม/การจัดการเรียนการสอนของสถานบริการ ดังนั้นเมื่อให้ประเมินคุณภาพของกิจกรรมของสถานเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่จึงเห็นว่ากิจกรรมที่สถานเลี้ยงเด็กจัดไว้ให้เหมาะสมดีแล้ว ยกเว้นเรื่องอุปกรณ์การเรียนการสอนที่มีน้อยหรือไม่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็ก ส่วนคุณภาพหรือพัฒนาการเด็ก พบว่า ผู้ปกครองเกือบครึ่งหนึ่งเห็นว่าลูกมีพัฒนาการด้านร่างกายดีขึ้นและมีความสุขร่าเริงแจ่มใสมากขึ้น และผู้ปกครอง 1 ใน 3 เห็นว่าบุตรหลานมีพัฒนาการทางสติปัญญาเป็นไปในทางที่ดีขึ้น เช่น ใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสม ฉลาด เรียนรู้สิ่งต่างๆได้ไวขึ้น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และพูดจาไพเราะ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ (เกือบ 9 ใน 10 คน) เห็นว่าผู้ดูแลเด็กเอาใจใส่ดูแลเด็กดี พยายามให้เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรม รักเด็ก เข้าใจเด็ก ฝึกให้เด็กรู้จักการช่วยเหลือตนเอง ดูแลเรื่องความปลอดภัย สุขภาพอนามัย โภชนาการ คอยสังเกตความต้องการและความผิดปกติของเด็ก ตลอดจนรายงานให้ผู้ปกครองทราบ และให้คำแนะนำต่างๆแก่ผู้ปกครอง แม้ว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่จะมีความคาดหวังต่อสถานบริการเลี้ยงดูเด็กตามลำดับคือ 1). ความสะอาดของสถานที่ 2). เด็กได้รับอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและพอเพียงต่อความต้องการของร่างกาย 3). เด็กได้รับความปลอดภัย 4). เด็กได้รับการปลูกฝังมรรยาทที่ดีงาม และ 5). ครู/ผู้ดูแลเด็กต้องมีเมตตาต่อเด็ก 6). เด็กมีความสามารถทางวิชาการ 7). สถานเลี้ยงเด็กต้องติดต่อกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อบอกงานให้ผู้ปกครองได้ทราบถึงพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็ก ดังนั้นในการดำเนินการของสถานเลี้ยงเด็กคงมีความจำเป็นที่จะต้องให้มีระบบบริการที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองดังกล่าวด้วย

4.6.3 ภาพรวมของการประเมินคุณภาพสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพเฉพาะกรณีศึกษา

เมื่อนำข้อมูลที่ได้จากการจัดระดับคุณภาพของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ 20 แห่ง มาวิเคราะห์เปรียบเทียบในภาพรวมของการให้คะแนนตามเกณฑ์คุณภาพในองค์ประกอบที่จำเป็นต้องคำนึงถึง 5 ประการ ได้แก่ การบริหารจัดการของผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก การปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กหรือครู ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มาใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็ก คุณภาพของเด็กในแง่ของพัฒนาการเด็กตามวัย และสภาพแวดล้อมทั่วไปของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก พบว่า มีสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพที่ได้ศึกษาวิเคราะห์เฉพาะกรณีเพียง 5 แห่งที่มีคะแนนรวมตามเกณฑ์คุณภาพขององค์ประกอบรวมที่ใช้พิจารณาคูณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กใน

ระดับดีทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ ศูนย์พัฒนาเด็กบ้านศรีนครินทร์ และโรงเรียนอนุบาลบรรจรวรณ (ดูตารางที่ 4.43)

ข้อมูลการเปรียบเทียบเกณฑ์คุณภาพของการจัดการบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในภาพรวมนี้ สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ในการประเมินคุณภาพของการจัดการบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอย่างเป็นระบบ จึงจะส่งผลต่อการจัดการบริการที่มีคุณภาพอย่างแท้จริงได้ เนื่องจากปัจจัยที่กำหนดคุณภาพของการจัดการบริการสถานเลี้ยงดูเด็กครอบคลุมทั้งในเรื่องของการบริหารจัดการและการดำเนินงาน พัฒนาเด็กอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีจุดเน้นอยู่ที่คุณภาพของการบริหารงาน คุณภาพของการดำเนินงาน คุณภาพของผู้ให้บริการ คุณภาพของสภาพแวดล้อม และคุณภาพของผู้มารับบริการ (ผู้ปกครอง) ที่จะนำไปสู่คุณภาพของตัวเด็ก

ตารางที่ 4.43 ระดับคุณภาพของสถานบริการเลี้ยงดูเด็กจากการสัมภาษณ์และการสังเกต

สถานเลี้ยงดูเด็ก	การสัมภาษณ์									การสังเกต					
	บริหารจัดการ			ผู้ดูแลเด็ก			ความพึงพอใจผู้ปกครอง			พัฒนาการเด็ก			สภาพแวดล้อมทั่วไป		
	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1
สถานเลี้ยงดูเด็กทั่วไป															
1. ศูนย์เด็กฯ วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต		✓			✓		✓			✓				✓	
2. ร.ร.อนุบาลวัดปริณายก	■			■			■			■			■		
3. ร.ร.วัดคณิกาผล	✓			✓				✓		✓				✓	
4. ร.ร.ต.ช.ด.บ้านคลองมะลิฯ		✓			✓			✓			✓			✓	
5. โครงการเลี้ยงเด็กกลางวันฯ		✓						✓		✓				✓	
6. ศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กฯ	■			■			■			■			■		
7. สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กฯ	■			■			■			■			■		
8. ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มลัม	✓			✓				✓		✓			✓		
9. ร.ร.เทศบาล4ฯ หอนงแคอนุสรณ์	✓				✓		✓			✓				✓	
10. ศูนย์เด็กเล็กบ้านห้วยไอน			✓		✓		✓				✓			✓	
11. ร.ร.สาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่		✓		✓			✓			✓			✓		
12. ศูนย์พัฒนาเด็กฯ บัวหลวง			✓			✓		✓			✓				✓
13. บ้านศรีนครินทร์	■			■			■			■			■		
14. ร.ร.อนุบาลบ้านรัก	✓			✓				✓			✓		✓		
15. ศูนย์พัฒนาเด็กฯ นวนคร			✓			✓		✓				✓			✓
16. ร.ร. อนุบาลบรรจจรัตน์	■			■			■			■			■		
17. ศูนย์เด็กบ้านโนนทอง	*	*	*			✓		✓			✓				✓
สถานเลี้ยงดูเด็กเฉพาะ															
18. ศูนย์เด็กเคลื่อนที่ห้วยกระทิง	*	*	*	*	*	*	✓					✓			✓
19. ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กฯ ภาคเหนือ	✓			*	*	*	✓				✓		✓		
20. บ้านเวียงพิงค์		✓		*	*	*	@	@	@		✓		✓		
รวมจำนวน	10	5	3	10	4	3	11	8	-	11	7	2	11	5	4

หมายเหตุ * ข้อมูลไม่พึงพอใจในการประเมิน

@ ไม่มีผู้ปกครอง

คะแนน 3 = ดี, 2 = ปานกลาง, 1 = ต้องปรับปรุง

■ สถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพตามเกณฑ์คุณภาพทุกด้าน

4.7 เกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กในสังคมไทย

ปัจจุบันหน่วยงานหลายแห่งทั้งภาครัฐและเอกชน ต่างเห็นความสำคัญของการจัดบริการเพื่อพัฒนาเด็กอายุ 0-6 ปี และจัดให้มีบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบต่างๆ ทั้งในเมืองและในชนบท โดยสถานเลี้ยงดูเด็กเหล่านี้มีรูปแบบของการจัดบริการสำหรับเด็กอายุ 0-6 ปี ที่หลากหลายมาก ทั้งในด้านนโยบายและเป้าหมายของการจัดบริการ ระบบการดำเนินงาน และคุณภาพมาตรฐานของการจัดบริการ ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงานที่จัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก โดยเฉพาะการประเมินคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงานแต่ละแห่ง ที่ใช้กันเฉพาะในหน่วยงานนั้น เช่น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น ซึ่งแต่ละแห่งก็จะมีเกณฑ์คุณภาพที่บางอันเหมือนและบางอันแตกต่างกันไป จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจที่จะศึกษาเกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กของแต่ละแห่งที่มีในประเทศไทยและนำเกณฑ์ของต่างประเทศมาพิจารณาร่วมกัน แล้วสร้างเกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมภายใต้บริบทของสังคมไทยขึ้นมา เพื่อให้สถานเลี้ยงดูเด็กโดยทั่วไปได้ใช้เป็นมาตรฐานขั้นต่ำ

4.7.1 มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชน โดยการสังเคราะห์เนื้อหาขององค์ประกอบและมาตรฐานคุณภาพที่สำนักงานได้เคยกำหนดไว้ พร้อมทั้งศึกษาจากเกณฑ์มาตรฐานที่หน่วยงานอื่นๆ เช่น กรมวิชาการ และสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏกำหนดไว้ และปรับปรุงให้กระชับรัดกุมเหมาะสมกับสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชน ทั้งประเภทสามัญศึกษา อาชีวศึกษา และการศึกษานอกระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2541 : 33-47) แต่ในที่นี้ได้นำเสนอเฉพาะมาตรฐานคุณภาพและตัวชี้วัดของระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งครอบคลุมปรัชญาและเป้าหมาย มาตรฐานด้านปัจจัย มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านผลผลิต รวมทั้งดัชนีชี้วัด (ดูตารางที่ 4.44) ดังนี้

ตารางที่ 4.44 มาตรฐานคุณภาพการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาเอกชน พ.ศ. 2541

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
ปรัชญาและเป้าหมาย	
1. ปรัชญาและเป้าหมายที่ใช้เป็นเครื่องชี้นำการดำเนินการ	มี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ - มีปรัชญาชี้นำการดำเนินงาน - มีเป้าหมายเพื่อสนองความต้องการของสังคมฯ - มีแนวทางการดำเนินการ - มีบุคลากรที่เข้าใจปรัชญาและเป้าหมายตรงกัน
มาตรฐานด้านปัจจัย	
2. บุคลากร	มี 7 ตัวชี้วัด ได้แก่ - มีความรู้ ความสามารถและวิสัยทัศน์ - มุ่งมั่นปฏิบัติตนและงาน เป็นแบบอย่างที่ดี - มีความรู้พอเพียงในการปฏิบัติงาน - มีจรรยาบรรณวิชาชีพครู - มีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาตนเองสู่มาตรฐาน - มีความรู้และประสบการณ์ - มีความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จในการทำงาน
3. ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน	มี 12 ตัวชี้วัด ได้แก่ - อาคารแข็งแรงปลอดภัย มีการบำรุงรักษาที่เหมาะสม - มีมุมหนังสือ/ห้องสมุด และอื่นๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ - มีอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอเหมาะสม - จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน - มีระบบการจัดหา/รักษาที่มีประสิทธิภาพ - มีการบริการและส่งเสริมการใช้อย่างทั่วถึงและเป็นระบบ - มีแผนการใช้เงินที่มุ่งเน้นคุณภาพการเรียนการสอน - ใช้เงินตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพ - มีการตรวจสอบและรายงานด้านการเงินอย่างเป็นระบบ
2.1 มีผู้บริหารมืออาชีพที่มีความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์ และมีความมุ่งมั่นในการทำงานเป็นแบบอย่างที่ดี	
2.2 ครูทุกคนมีความรู้คู่คุณธรรม มีจรรยาบรรณวิชาชีพครู และมีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาตนเองสู่มาตรฐาน	
2.3 บุคลากรสนับสนุนทุกคนมีความรู้ ความสามารถและปฏิบัติงานเต็มศักยภาพ	
3.1 การจัดอาคารเรียน อาคารประกอบห้องเรียน และสภาพแวดล้อม ให้เหมาะสมแก่การใช้งาน	
3.2 การจัดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์และนวัตกรรมที่มีคุณภาพ และเพียงพอต่อการเรียนการสอน	
3.3 การจัดระบบการเงินที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน	

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านปัจจัย (ต่อ)	
3.4 จัดระบบข้อมูล/เครือข่ายการเรียนรู้	- จัดทำและพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนและพัฒนาการเรียนรู้ - ให้บริการข้อมูลและสารสนเทศอย่างทั่วถึงและทันต่อความต้องการ - สร้างความสัมพันธ์และได้รับความร่วมมือจากองค์กรภายนอก
มาตรฐานด้านกระบวนการ	
4. กระบวนการเรียนการสอน 4.1 การจัดประสบการณ์และกิจกรรมเตรียมความพร้อมให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้าน 4.2 ประเมินพัฒนาการเด็กทุกด้าน โดยวิธีที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย 5. การบริหารจัดการที่ทันสมัย 5.1 มีระบบการบริหารจัดการที่ทันสมัย 5.2 สร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นประชาธิปไตย 5.3 มีระบบการกำกับ ตรวจสอบ และรายงานคุณภาพภายในที่เหมาะสม	มี 8 ตัวชี้วัด ได้แก่ - มีแผนการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน - มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกัน - มีการวิเคราะห์สภาพเด็ก - มีการใช้สื่อที่เหมาะสม - ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรม - มีการจัดนิเทศ การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง - ประเมินพัฒนาการทุกด้านได้เหมาะสมกับวัยเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม - นำผลการประเมินไปพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอน มี 9 ตัวชี้วัด ได้แก่ - โครงสร้างการบริหารชัดเจน - มีคู่มือปฏิบัติงาน - มีธรรมนูญโรงเรียน - มีเทคโนโลยี และระบบข้อมูลสารสนเทศ - มีพัฒนาบุคลากรอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง - มีการทำงานเป็นทีม - เปิดโอกาสให้ผู้มีความสามารถเป็นผู้นำ - มีการกำหนดขอบข่ายสภาระกำกับ ตรวจสอบ และรายงาน - บุคลากรเข้าใจและดำเนินการตามระบบได้ - มีการเสนอรายงาน การตรวจสอบคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านกระบวนการ (ต่อ)	
6. กิจกรรมนักเรียน 6.1 จัดบริการและสวัสดิการต่างๆ แก่นักเรียน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการ 6.2 ดำเนินงานปกครองที่เป็นระบบ 6.3 จัดกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และลักษณะที่พึงประสงค์	มี 10 ตัวชี้วัด ได้แก่ - มีการบริการโภชนาการ - มีการจัดสันทนการ และบริการตรวจสุขภาพ - มีการจัดระบบความปลอดภัย - มีการจัดสวัสดิการที่เอื้ออำนวยให้นักเรียนที่มีความจำเป็น - มีการจัดบริการแนะแนวทุกด้านอย่างทั่วถึงและเป็นระบบ - มีกฎ ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่ชัดเจน - มีการติดตามความประพฤตินักเรียนอย่างใกล้ชิด - มีการใช้ข้อมูลด้านความประพฤติมาใช้ในการดำเนินงานปกครอง - มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมตามความสมัครใจ - มีการติดตามและประเมินผลการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
มาตรฐานด้านผลผลิต	
7. สมรรถนะของผู้เรียน 7.1 พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญาเด็ก 7.2 พัฒนาการของเด็กก้าวหน้า เต็มศักยภาพ	มี 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ - มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ มีน้ำหนัก/ส่วนสูงสมวัย - มีความร่าเริง แจ่มใส มีความสุข แสดงอารมณ์ได้เหมาะสม - รู้จักการช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น - สามารถใช้ภาษาตอบโต้ สนทนา และแก้สถานการณ์ได้เหมาะสม - มีพัฒนาการก้าวหน้าทุกด้านสมดุตามวัย - มีผลงานที่แสดงความก้าวหน้าในการเรียนรู้

หมายเหตุ : ดัดแปลงจากมาตรฐานคุณภาพการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน , 2541

หน้า 34-47

4.7.2 มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2541) ได้กำหนดมาตรฐานโรงเรียน พ.ศ. 2541 ขึ้น โดยมีมาตรฐานที่สำคัญ 4 มาตรฐานด้วยกัน ได้แก่ มาตรฐานด้านปัจจัย ซึ่งยังคงใช้มาตรฐานวัสดุ ครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้างโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2538 มาตรฐานด้านกระบวนการในเรื่องการเรียนการสอน มาตรฐานการบริหารโรงเรียน และมาตรฐานด้านผลผลิต หรือมาตรฐานคุณภาพนักเรียน ซึ่งมีการกำหนดไว้ทั้งระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา โดยมาตรฐานในแต่ละด้านจะมีตัวบ่งชี้ที่แตกต่างกันออกไป และมีการแบ่งระดับคุณภาพออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับคุณภาพน่าพอใจขั้นต่ำ น่าพอใจค่อนข้างสูง และน่าพอใจขั้นสูง สำหรับมาตรฐานและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้สำหรับระดับก่อนประถมศึกษา มีทั้งหมด 4 มาตรฐาน (26 เกณฑ์) และ 48 ตัวชี้วัด มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ดูตารางที่ 4.45)

ตารางที่ 4.45 มาตรฐานโรงเรียน สำหรับระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2541

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านปัจจัย	
1. มาตรฐานด้านวัสดุ ครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้าง	มี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่
1.1 วัสดุ ครุภัณฑ์	- วัสดุ ครุภัณฑ์ทั่วไป ใช้มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา (2538)
	- วัสดุ ครุภัณฑ์ประจำห้องเรียน ใช้มาตรฐานของ ส.ป.ท. (2540)
	- แผนการจัดประสบการณ์ คู่มือครู สื่อ และเครื่องเล่น ใช้มาตรฐานของ ส.ป.ท. (2536)
1.2 สิ่งก่อสร้าง	- สิ่งก่อสร้าง ใช้มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา (2538)
มาตรฐานด้านกระบวนการ	
2. มาตรฐานการเรียนการสอน	มี 10 ตัวชี้วัด เขียนเช่นเดียวกับมาตรฐาน
● การวางแผนการเรียนการสอน	
2.1 ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่น	

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านกระบวนการ (ต่อ)	
● การจัดการเรียนการสอน 2.2 ให้นักเรียนได้ฝึกคิด ปฏิบัติจริง ประเมิน และปรับปรุงตนเอง 2.3 ให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 2.4 ให้นักเรียน เรียนรู้และทำงานร่วมกันโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม 2.5 เชื่อมโยงกับชุมชนและสิ่งแวดล้อม 2.6 ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่ดี 2.7 สิ่งแวดล้อม บรรยากาศการเรียน การสอน ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ อย่างมีความสุข และประสบความสำเร็จ 2.8 ให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถ ความถนัดได้ตามศักยภาพ โดยเสริมจุดด้อยนักเรียนเป็นรายบุคคล 2.9 ใช้สื่อหลากหลายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ● การประเมินผล 2.10 ประเมินนักเรียนครอบคลุมทุกด้านอย่างต่อเนื่อง ด้วยเครื่องมือ และวิธีการที่เหมาะสม 3. มาตรฐานการบริหารโรงเรียน 3.1 ใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ 3.2 สนับสนุนให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนา 3.3 จัดกิจกรรมหลากหลายเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน	มี 14 ตัวชี้วัด ได้แก่ - จัดระบบข้อมูล สารสนเทศครบถ้วน ถูกต้องตรงกับความต้องการ - แผนเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน เป้าหมายชัดเจน เน้นคุณภาพนักเรียน - จัดระบบงานชัดเจน มอบหมายงานตรงความรู้ ความสามารถ - ควบคุม กำกับ นิเทศงานให้บรรลุตามแผน - ส่งเสริมบุคลากรให้พัฒนาตนเองและงานอย่างต่อเนื่อง - จัดสวัสดิการและประโยชน์ตอบแทน - จัดกิจกรรมทางวิชาการ เน้นแนว บริการสุขภาพ อนามัย โภชนาการ และช่วยเหลือนักเรียนอย่างทั่วถึงและเหมาะสม

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านกระบวนการ (ต่อ)	
3.4 ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาโรงเรียน	- จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ศิลปะ วัฒนธรรม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม - จัดแหล่งความรู้ สื่อ เทคโนโลยี ที่เอื้อต่อการเรียน - จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มีบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ - ประสานความร่วมมือกับกรรมการโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานอื่นเพื่อพัฒนาโรงเรียน - ประชาสัมพันธ์โรงเรียนได้รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ และต่อเนื่อง
3.5 ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ	- ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยวิธีการหลากหลาย และความร่วมมือจากทุกฝ่าย - นำผลการประเมินไปพัฒนางานเสมอ
มาตรฐานด้านผลผลิต	
4. มาตรฐานคุณภาพนักเรียน	มี 20 ตัวชี้วัด ได้แก่
4.1 มีความรู้ ความสามารถตามระดับการศึกษา	- ความรู้พื้นฐานตามหลักสูตรแต่ละระดับการศึกษา
4.2 มีความสามารถในการใช้ภาษาและความสามารถทางคณิตศาสตร์	- ความสามารถในการใช้ภาษาในการสื่อสาร
4.3 มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหา	- ความสามารถทางคณิตศาสตร์
4.4 มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ และมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน	- ความสามารถในการคิดและแก้ปัญหา
4.5 มีความสามารถในการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน/อาชีพ และความสามารถใช้เทคโนโลยีในการดำรงชีวิต	- ความสามารถในการแสวงหาความรู้
4.6 สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ตามวิถีทางประชาธิปไตย	- นิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน
4.7 มีสุขภาพ สมรรถภาพทางกาย ตามเกณฑ์	- ความสามารถในการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน/อาชีพ
	- ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการดำรงชีวิต
	- การเคารพสิทธิส่วนบุคคล ส่วนรวม และกฎระเบียบของสังคม
	- ความร่วมมือร่วมใจประสานประโยชน์เพื่อส่วนรวม
	- การใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาร่วมกัน
	- การมีน้ำหนักร ส่วนสูง และสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐานเด็กไทย
	- การมีสุขนิสัยในการรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย
	- การมีสุขภาพจิตดี

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านผลผลิต (ต่อ)	
4.8 มีคุณธรรม จริยธรรม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อยู่อย่างมีความสุข	- ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือ และตอบแทนคุณ - ความซื่อตรงต่อหน้าที่และความถูกต้อง - การใช้ทรัพย์สินและสิ่งของอย่างประหยัดและคุ้มค่า - การปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบด้วยความมุ่งมั่น รอบคอบและถูกต้อง
4.9 เห็นคุณค่า อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม และภูมิใจในความเป็นไทย	- การเห็นคุณค่า อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรม - ความภูมิใจในความเป็นไทย

หมายเหตุ : ดัดแปลงจากมาตรฐานโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541 : หน้า 11-116

4.7.3 กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้ร่วมกันจัดทำมาตรฐานขั้นพื้นฐานในการจัดบริการรับเลี้ยงเด็กและพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-6 ปี) ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่ต้องถือปฏิบัติในการจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปีบริบูรณ์ จำนวน 5 คนขึ้นไป เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานทุกด้านของเด็ก ได้แก่ ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตามสภาพการณ์ของสังคมไทยในปัจจุบัน โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการ ซึ่งมีมาตรฐานทั้งหมด 7 ด้าน (3 เกณฑ์) 50 ตัวชี้วัด (ดูตารางที่ 4.46) ดังนี้

ตารางที่ 4.46 มาตรฐานขั้นพื้นฐานในการจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-6 ปี)
กรมประชาสงเคราะห์ และกรมอนามัย พ.ศ. 2537

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านปัจจัย	
1. อาคารสถานที่	มี 6 ตัวชี้วัด ได้แก่
1.1 ที่ตั้ง	- ต้องไม่อยู่ในบริเวณที่เสี่ยงอันตราย
1.2 จำนวนชั้นของอาคาร	- ไม่ควรเกิน 2 ชั้น นับจากพื้น
1.3 ความสูงของห้อง	- ความสูงของพื้นถึงเพดานต้องไม่น้อยกว่า 2.40 เมตร
1.4 ทางเข้า-ออกและประตูหน้าต่าง	- ต้องมีทางเข้า-ออกอย่างเหมาะสม อย่างน้อยต้องมีทางเข้า-ออก 2 ทาง
	- ประตู หน้าต่าง ต้องมีขนาดและจำนวนเหมาะสมกับขนาดห้อง
1.5 พื้นที่ใช้สอย	- ต้องจัดให้สะอาด ปลอดภัย แยกเป็นสัดส่วน เช่น บริเวณสำหรับนอน บริเวณสำหรับพัฒนาการเด็ก บริเวณที่รับประทานอาหาร บริเวณที่พักผ่อน บริเวณที่ประกอบอาหาร บริเวณใช้ทำความสะอาดตัวเด็ก ห้องส้วมสำหรับเด็กและห้องเอนกประสงค์
2. อนามัยสิ่งแวดล้อม	มี 8 ตัวชี้วัด ได้แก่
2.1 ภายในอาคาร	- มีแสงสว่างเพียงพอโดยสม่ำเสมอทั่วห้อง
	- มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก
	- พื้นต้องไม่ลื่น และไม่ชื้น
	- ความกว้างและความชันของบันไดต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็ก
2.2 ภายนอกอาคาร	- มีรั้วกันบริเวณเป็นสัดส่วนเพื่อความปลอดภัยของเด็ก
	- มีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเพียงพอกับเด็ก
	- มีระเบียบที่สูงกว่ามาตรฐานพอสมควร
3. วัสดุ-อุปกรณ์	มี 8 ตัวชี้วัด ได้แก่
3.1 ตู้หรือชั้นวางสิ่งของ	- มีเพียงพอ และอยู่ในสภาพที่ใช้การได้
3.2 เครื่องใช้ในการนอน	- มีเพียงพอ ถูกสุขลักษณะ สะอาด ไม่ใช้ด้วยกัน
3.3 ภาชนะสำหรับเด็กใช้ในการบริโภค	- เพียงพอและทำจากวัสดุไม่เป็นพิษ ทนทาน และทำความสะอาดง่าย
3.4 ที่ดื่ม	- มีฝาปิด ถูกสุขลักษณะ
3.5 เครื่องใช้ในการทำความสะอาด	- เพียงพอและจัดทำจากวัสดุไม่เป็นพิษ ทนทาน ทำความสะอาดง่าย

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านปัจจัย (ต่อ)	
3.6 โต๊ะ และเก้าอี้	- มีขนาดหลากหลายเหมาะสมกับวัยเด็ก และมีความปลอดภัย
3.7 ของเล่นและสื่อพัฒนาเด็ก	- มีจำนวนเพียงพอทั้งในร่มและกลางแจ้งหลากหลาย และเหมาะสมกับวัยเด็ก
3.8 เครื่องชั่งน้ำหนัก-วัดส่วนสูง	- จัดให้มีอย่างน้อย 1 ชุด เพื่อวัดความเจริญเติบโต เด็กอย่างน้อย 3 เดือนต่อครั้ง
3.9 ที่เก็บสิ่งปฏิกูล	- ต้องมีเพียงพอทั้งภายในและภายนอกอาคาร ถูกสุขลักษณะ และมีการกำจัดทุกวัน
4. คุณสมบัติของบุคลากร	มี 15 ตัวชี้วัด ได้แก่
4.1 เจ้าของ	- อายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ - ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย - ไม่เคยได้รับโทษจำคุก - มีใบรับรองแพทย์รับรองสุขภาพ - ผ่านการปฐมนิเทศสำหรับการเป็นเจ้าของกิจการ
4.2 ผู้ดำเนินการ	- คุณสมบัติเช่นเดียวกับเจ้าของ - มีวุฒิการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาเด็กหรือจบ ชั้น ม. 3 เป็นอย่างน้อย - ผ่านการอบรมก่อนประจำการตามหลักสูตรที่กำหนด ☐ ☐ ☐ - มีประสบการณ์ ก าร เลี้ยงเด็กและ พัฒนาเด็กปฐมวัยไม่น้อยกว่า 2 ปี
4.3 ผู้ดูแลเด็ก	- มีอายุไม่น้อยกว่า 15 ปี บริบูรณ์ - มีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ - มีพื้นความรู้ขั้นต่ำ ม. 3 หรือเทียบเท่า - อัตราส่วนระหว่างผู้ดูแลเด็กอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม
4.4 ผู้ประกอบอาหาร/แม่ครัว	- ต้องมีความรู้ประสบการณ์เรื่องโภชนาการพอสมควร - มีสุขภาพอนามัยดี มีใบรับรองแพทย์
5. การบริหารทั่วไป	มี 5 ตัวชี้วัด ได้แก่
5.1 เจ้าของกิจการ	- ต้องจัดให้มีบุคลากรที่จำเป็นในการดำเนินงาน เช่น ผู้ดูแลเด็ก ครู แม่ครัว คนทำความสะอาด - รับบุคลากรที่เหมาะสม - จัดบริการเลี้ยงดูเด็กตามมาตรฐานพื้นฐาน

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านการบริการ	
5.2 การขออนุญาตจัดตั้ง	- ต้องยื่นขออนุญาตจัดตั้งจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ
5.3 การจัดทำทะเบียนและการจัดเก็บข้อมูล	- จะต้องมีการบันทึก ทำบัญชีรายชื่อเด็ก ทะเบียน รับ-ส่งเด็ก สมุดบันทึกประจำวันของเด็ก ตาราง กิจกรรมประจำวัน และสมุดบันทึกประจำวันเด็กด้วย
6. การจัดกิจกรรมให้บริการแก่เด็ก	มี 5 ตัวชี้วัด ได้แก่
6.1 กิจกรรมเพื่อสุขภาพและการเจริญเติบโต	- ต้องมีการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง และให้ภูมิคุ้มกัน บันทึกสุขภาพ และแจ้งแก่ผู้ปกครอง
6.2 กิจกรรมเพื่อพัฒนาการเด็ก	- จัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่เหมาะสม เพื่อ พัฒนาการทุกด้านของเด็ก
6.3 โภชนาการ	- จัดอาหารให้ครบ 5 หมู่ ในปริมาณที่เหมาะสมกับวัย
6.4 กิจกรรมนันทนาการ การเรียนรู้ และการออกกำลังกาย	- ให้เด็กได้พัฒนาทุกด้านอย่างพอเพียงและเหมาะสม กับวัย
6.5 การพักผ่อน	- ให้เด็กได้นอนพักผ่อนอย่างน้อย 1-2 ชั่วโมงต่อวัน
7. การรายงานและการประเมินผล	มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่
7.1 ประเมินตัวเด็ก	- โดยการสังเกต ทำบันทึกพฤติกรรมและสุขภาพ
7.2 ประเมินการดำเนินงาน	- ประเมินทั้งก่อนขออนุญาตจัดตั้งและหลังรับอนุมัติ ให้จัดตั้งแล้ว 6 เดือน และก่อนขอต่อใบอนุญาต จัดตั้ง
7.3 รายงานผล	- รายงานข้อมูลที่ได้จากการประเมินเด็กให้ผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

หมายเหตุ : ดัดแปลงจากมาตรฐานขั้นพื้นฐานในการจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-6 ปี) กอง
สงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม , 2537
หน้า 1-9

4.7.4 กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ในการประเมินระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนาชุมชน ได้กำหนด
เกณฑ์การประเมินระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไว้ 7 ด้าน ได้แก่เรื่อง เด็ก บุคลากร การจัดการ
การตรวจสุขภาพ วัสดุอุปกรณ์ และของเล่น อาคารสถานที่ และการมีส่วนร่วมของชุมชนมี ตัวชี้วัด
37 ตัว

กรมพัฒนาชุมชนได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดระดับการพัฒนาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อให้ทราบว่าศูนย์พัฒนาเด็กใดมีองค์ประกอบที่เข้าเกณฑ์หรือไม่เข้าเกณฑ์ ซึ่งจะมีผลต่อการจัดระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยพิจารณาจากเกณฑ์การประเมินสำคัญ 11 ตัว ซึ่งเป็นเกณฑ์บังคับสำคัญ แล้วจัดระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับดี หมายถึง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีเกณฑ์ประเมิน 11 ตัว เข้าเกณฑ์รวม 9 ข้อขึ้นไป ระดับปานกลาง หมายถึง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีเกณฑ์ประเมิน 11 ตัว เข้าเกณฑ์รวม 6 – 8 ข้อขึ้นไป และระดับที่ต้องปรับปรุง หมายถึง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เข้าเกณฑ์ต่ำกว่า 6 ข้อ (ดูตารางที่ 4.47)

ตารางที่ 4.47 เกณฑ์การประเมินระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ของกรมพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2540

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านปัจจัย	
1. เด็ก	มี 1 ตัวชี้วัด ได้แก่
1.1 อัตราส่วนเด็กต่อจำนวนผู้ดูแลเด็ก	- เด็กอายุ 3-6 ปี จำนวน 20 คน ต่อผู้ดูแลเด็ก 1 คน
2. บุคลากร	มี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่
2.1 ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ดูแลเด็ก	- จบชั้น ม. 3 หรือ ม.ศ. 3 และผ่านการฝึกอบรมด้านการพัฒนาเด็กมาแล้วทุกคน
2.3 การฝึกอบรมคณะกรรมการพัฒนาเด็ก	- มีการจัดประชุมอย่างน้อยปีละ 12 ครั้ง
2.4 คณะกรรมการพัฒนาเด็กจัดทำแผนปฏิบัติงาน	- มีการจัดทำแผนปฏิบัติงาน
3. วัสดุอุปกรณ์และเครื่องเล่น	มี 2 ตัวชี้วัด ได้แก่
3.1 อุปกรณ์การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็ก	- จำนวนอุปกรณ์ 5 ชิ้นขึ้นไป ต่อเด็ก 20 คน
3.2 อุปกรณ์เครื่องเล่นกลางแจ้ง	- จำนวนอุปกรณ์ 3 ชิ้นขึ้นไป ต่อ เด็ก 20 คน
4. อาคารสถานที่	มี 12 ตัวชี้วัด ได้แก่
4.1 สถานที่ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	- ที่ดินที่ประชาชนบริจาคหรืออื่นๆ ที่มีเอกสารสิทธิ์หรือหนังสือยินยอมให้ใช้ประโยชน์
4.2 เอกสารสิทธิ์หรือหลักฐานในที่ดินที่ตั้งศูนย์	- มีหนังสือยินยอมหรือเอกสารสิทธิ์หรือ น.ส. 3 หรือโฉนดอย่างใดอย่างหนึ่ง
4.3 ลักษณะอาคารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	- เป็นอาคารถาวร
4.4 ความเป็นเอกเทศของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	- มีความเป็นเอกเทศ
4.5 สภาพอาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	- มีสภาพดี
4.6 สัดส่วนพื้นที่ภายในอาคารศูนย์ฯ	- มีพื้นที่เฉลี่ยอย่างน้อย 2 ตารางเมตร/เด็ก 1 คน
4.7 สัดส่วนพื้นที่สนามเด็กเล่น	- มีพื้นที่เฉลี่ยอย่างน้อย 2 ตารางเมตร/เด็ก 1 คน

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านปัจจัย (ต่อ)	
4.8 องค์ประกอบของอาคารศูนย์ฯ	- มี 4 รายการขึ้นไป (ห้องครัว ห้องส้วม มุ้งลวด มุม/ห้องพยาบาล รั้ว เสาธง ภาชนะใส่น้ำดื่ม เช่น โอ่ง แท็งค์น้ำ ฯลฯ)
4.9 น้ำดื่ม น้ำใช้	- มีน้ำสะอาดดื่ม/ใช้อย่างเพียงพอ
4.10 การปลูกต้นไม้ชนิดต่างๆ	- มีการปลูกพืชผักสวนครัว ไม้ดอก ไม้ประดับ และ ไม้ยืนต้น
4.11 การรักษาความสะอาดบริเวณศูนย์ฯ	- มีทั้งที่รองรับขยะ และทางระบายน้ำ
4.12 บริเวณศูนย์ฯ มีความปลอดภัย	- ต้องมีรั้วที่มีความมั่นคงถาวร แหล่งน้ำต้องมีรั้วกั้น ไม่มีหลุมหรือบ่อน้ำขัง เครื่องเล่นกลางแจ้งไม่ชำรุด
มาตรฐานด้านกระบวนการ	
5. การจัดการ	มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่
5.1 การจัดทำสิ่งต่างๆ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เช่น บันทึกรายการประจำวัน รายชื่อเด็ก รายการอาหาร แผนการสอน ข้อมูลต่างๆ	- มีการจัดทำทุกรายการ
5.2 การจัดมุมในศูนย์พัฒนาเด็ก	- มีการจัดมุมอย่างน้อย 4 มุม
5.3 หน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก	- อย่างน้อย 4 กิจกรรมต่อปี
6. การตรวจสอบสุขภาพ	มี 2 ตัวชี้วัด ได้แก่
6.1 การตรวจสอบสุขภาพและป้องกันโรคแก่เด็ก	- มีการตรวจสุขภาพทุกเดือน
6.2 การตรวจทำความสะอาดร่างกายของเด็ก	- มีการตรวจทุกวันทำการ
7. การมีส่วนร่วมของชุมชน	มี 13 ตัวชี้วัด ได้แก่
7.1 ผู้ปกครองจ่ายค่าบำรุงศูนย์ฯ	- ร้อยละ 95 ของจำนวนผู้ปกครองทั้งหมด
7.2 ผู้ปกครองประชุมกับผู้ดูแลเด็ก	- อย่างน้อยปีละ 4 ครั้ง
7.3 ผู้ปกครองร่วมอบรมเลี้ยงดูเด็กในศูนย์ฯ	- เดือนละ 4 ครั้งขึ้นไป
7.4 ผู้ปกครองร่วมทำอาหารกลางวัน/อาหารเสริม	- เดือนละ 4 ครั้งขึ้นไป
7.5 ผู้ปกครองร่วมจัดหา/ผลิต/ซ่อมแซมอุปกรณ์การเรียนการสอน เครื่องเล่นกลางแจ้ง	- ปีละ 3 ครั้ง
7.6 ผู้ปกครองร่วมจัดหาทุนสำหรับศูนย์ฯ	- อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
7.7 ผู้ปกครองร่วมจัดกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ	- อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง
7.8 ผู้นำท้องถิ่นกลุ่มต่างๆ และประชาชนร่วมประชุมกับผู้ดูแลเด็ก	- อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง
7.9 ผู้นำท้องถิ่นกลุ่มต่างๆ และประชาชนร่วมอบรมเลี้ยงดูเด็ก	- อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านกระบวนการ (ต่อ)	
7.10 ผู้นำท้องถิ่นกลุ่มต่างๆและประชาชนร่วมประกอบอาหารกลางวัน/อาหารเสริม	- อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
7.11 ผู้นำท้องถิ่นกลุ่มต่างๆ และประชาชนร่วมจัดหา/ผลิต/ซ่อมแซมอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนและเครื่องเล่นกลางแจ้ง	- ปีละ 3 ครั้ง
7.12 ผู้นำท้องถิ่นกลุ่มต่างๆ และประชาชนร่วมจัดหาทุนสำหรับศูนย์	- อย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง
7.13 ผู้นำท้องถิ่นกลุ่มต่างๆ และประชาชนร่วมจัดกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ	- อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

หมายเหตุ: เกณฑ์สำคัญบังคับ

ดัดแปลงจากเกณฑ์การประเมินระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมพัฒนาชุมชน , 2540

หน้า 2-6

4.7.5 เกณฑ์มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา

กรมการปกครองโดย สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงานส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่องค์กรปกครองท้องถิ่นเทศบาลและเมืองพัทยา ได้ทำการประเมินคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2528 โดยได้จัดทำเครื่องมือประเมินคุณภาพการศึกษาขึ้นใช้ และได้ปรับปรุงเครื่องมือเพื่อความเหมาะสม โดยคำนึงถึงความสะดวกคล่องกับเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติของสถาบันส่งเสริมการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาตามหลักสูตร ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ขึ้นอีกในปีการศึกษา 2540 ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยาไว้เป็น 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มมาตรฐานด้านปัจจัยหรือทรัพยากรทางการศึกษา (ซึ่งประกอบไปด้วยมาตรฐานด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุครุ-ภัณฑ์ และอาคาร-สถานที่ รวม 10 มาตรฐานย่อย และ 46 ตัวชี้วัด) 2) กลุ่มมาตรฐานด้านกระบวนการบริหารจัดการ (ประกอบด้วยมาตรฐานด้านบริหารการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน สัมพันธภาพของบุคลากร และการประกันคุณภาพ รวม 13 มาตรฐานย่อย และ 74 ตัวชี้วัด และ 3) กลุ่มมาตรฐานด้านผลผลิตหรือคุณลักษณะนักเรียน การประเมินด้านผลผลิต ตามเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนเทศบาลแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (เฉพาะชั้นปีที่ 2,4,7,9) และประเมิน

ความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อสถานศึกษา รวม 5 มาตรฐานย่อย ได้แก่ ด้านความสามารถทางการเรียนของนักเรียน ด้านความสามารถทางการบริหารโรงเรียนและการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดบรรยากาศที่สนับสนุนการเรียนการสอน ด้านการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชนและโรงเรียน และด้านการประชาสัมพันธ์ รวม 20 ตัวชี้วัด รวมทั้งจัดทำคู่มือประเมินคุณภาพวิธีประมวลผล การจัดการศึกษาในแต่ละด้านไว้อย่างชัดเจน ในที่นี้จะนำเสนอเฉพาะมาตรฐาน (คูตารางที่ 4.48) ดังนี้

ตารางที่ 4.48 มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา พ.ศ. 2541

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านปัจจัย	
1. บุคลากร	มี 29 ตัวชี้วัด ได้แก่
1.1 ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม และมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ	- มีหลักธรรมในการบริหาร เป็นแบบอย่างที่ดี - มีความรู้ ความสามารถ เข้าใจในหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอน จัดระบบนิเทศการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ - พัฒนาตนเองให้ทันต่อวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง - เป็นผู้นำที่ดี รับผิดชอบ เสียสละ - สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน - ส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานเป็นทีม - สามารถจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา - มนุษยสัมพันธ์ดี เคารพสิทธิและศักดิ์ศรีผู้อื่น - มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
1.2 ครูมีคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีจำนวนเพียงพอ	- มีวุฒิ ความเชี่ยวชาญตรงกับงานที่ปฏิบัติ - มีความรู้ ความสามารถเข้าใจหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนและการใช้สื่อ - ปรับปรุงการสอนและผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ - ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการ การพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ - มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้ข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาผู้เรียน - รับผิดชอบ เสียสละ - มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดี - มีมนุษยสัมพันธ์ดี เคารพในสิทธิ ศักดิ์ศรีผู้อื่น - มีจำนวนครูต่อนักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านปัจจัย (ต่อ)	
1.3 สถานศึกษามีบุคลากรสนับสนุนในการบริหารและจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเพียงพอ	- มีเจ้าหน้าที่ธุรการ การเงิน พัสดุ ประจำอยู่ - มีบุคลากรด้านรักษาความสะอาด และความปลอดภัย - มีบุคลากรด้านห้องสมุด สุขอนามัย และโครงการอาหารกลางวัน - มีบุคลากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนการสอนและพัฒนาการศึกษา
1.4 สถานศึกษามีการดำเนินการให้ผู้เรียนมีความพร้อมและมีประสบการณ์พื้นฐาน โดยมีจำนวนและเกณฑ์อายุตามที่กฎหมายกำหนด	- ผู้เรียนมีความพร้อมและความรู้พื้นฐานเหมาะสมกับวุฒิภาวะ - อัตราส่วนผู้เรียนกับห้องเรียนตรงตามที่กำหนด - ผู้เรียนมีเกณฑ์อายุตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ
1.5 สถานศึกษามีการนำทรัพยากร ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่นสนับสนุนการจัดทรัพยากรคุณภาพการศึกษา	- นำข้อมูลทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ประโยชน์ในการศึกษา - สถานศึกษามีแผนปฏิบัติการร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน - มีบริการแก่ชุมชน และรับการสนับสนุนจากชุมชน - มีคณะกรรมการสถานศึกษา มูลนิธิ ชมรม สมาคม ร่วมมือในการพัฒนาการศึกษา
2. งบประมาณ	มี 2 ตัวชี้วัด ได้แก่
2.1 สถานศึกษามีงบประมาณ เพื่อให้ในการบริหารการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสม	- มีงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเหมาะสม - บริหารการใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ
3. วัสดุ ครุภัณฑ์ และอื่นๆ	มี 6 ตัวชี้วัด ได้แก่
3.1 สถานศึกษามีวัสดุ ครุภัณฑ์ สื่อการเรียนการสอน และทรัพยากรที่เอื้อต่อการบริหารจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ	- มีบุคลากรจัดทำแผนงานและทะเบียนควบคุม - มีวัสดุ ครุภัณฑ์ สื่อที่มีประสิทธิภาพ และปริมาณเหมาะสม - มีระบบการเก็บรักษาซ่อมแซมที่เป็นระเบียบ
3.2 สถานศึกษามีข้อมูล ระบบสารสนเทศ และใช้ประโยชน์ในการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา	- มีธรรมเนียมการศึกษเป็นแนวทางจัดการศึกษา - ใช้ประโยชน์สารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน - ประชาสัมพันธ์กิจการของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านปัจจัย (ต่อ)	
4. อาคาร สถานที่ 4.1 สถานศึกษามีอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องพิเศษ ที่เอื้อต่อการบริหารและการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม 4.2 สถานศึกษามีสภาพแวดล้อม และบรรยากาศที่เอื้อต่อการบริหาร และการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม	มี 9 ตัวชี้วัด ได้แก่ - มีผังอาคารเรียนต่างๆ อย่างเป็นระบบ - มีอาคารเรียนที่มีมาตรฐานใช้การได้ - มีห้องเรียนต่างๆ ที่มีมาตรฐานและเพียงพอ - มีผังบริเวณต่างๆ อย่างเป็นระบบ - มีสภาพแวดล้อมร่มรื่น สวยงามเป็นระเบียบ - ปลอดภัย ไม่มีสิ่งมอมเมา สิ่งเสพติด โรคเอดส์ โรคติดต่อร้ายแรง และอาชญากรรม - มีระบบสาธารณูปโภคที่ดี มีน้ำดื่มโภชนาการเพียงพอ สะอาด ถูกสุขลักษณะ - มีระบบสุขาภิบาล และรักษาสภาพแวดล้อมที่ดี
มาตรฐานด้านกระบวนการ	
5. การบริหารสถานศึกษา 5.1 สถานศึกษาจัดระบบการบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร ความต้องการของท้องถิ่น และเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ 5.2 สถานศึกษาจัดการบริหารงานบุคคลให้มีประสิทธิภาพ	มี 27 ตัวชี้วัด ได้แก่ - ใช้ปรัชญาและนโยบายเป็นเครื่องชี้นำการบริหาร โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม - ปฏิบัติตามแผนงานซึ่งมีเป้าหมาย กิจกรรม ระยะเวลา การประเมินผล และตัวชี้วัดความสำเร็จที่เป็นปัจจุบัน และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย - บริหาร ติดตาม รายงานและประเมินผลการดำเนินงาน อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง - ใช้ระบบข้อมูล สารสนเทศได้ตรงกับความต้องการ - ให้บริการสื่อการเรียนการสอน เอกสาร และนำเทคโนโลยีทางการศึกษา มาใช้อย่างเหมาะสม - เน้นแนวการศึกษาอาชีพ และสอนเสริม - วางแผนการใช้บุคลากรให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ - หาบุคลากรตามความจำเป็น ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาร่วมจัดการสอน - กำหนดหน้าที่อย่างชัดเจน และเหมาะสม - มอบหมายงานตรงตามความรู้ ความสามารถ - พัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ตามการเปลี่ยนแปลง

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านกระบวนการ (ต่อ)	
5.3 สถานศึกษาบริหารจัดการอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อม ให้ถูกหลักสุขาภิบาล เอื้อต่อการพัฒนาทุกด้าน มีความปลอดภัยและเกิดประโยชน์สูงสุด	- ทำข้อมูลด้านบุคลากรสม่ำเสมอ - ใช้ระบบคุณธรรม ในการสร้างกำลังใจ - ใช้ระบบการประเมินบุคคล - จัดการอาคารสิ่งแวดล้อมให้ถูกหลักสุขาภิบาลและความปลอดภัย - จัดทำและใช้ผังแม่บท อาคารสิ่งแวดล้อม - ให้อาคารและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดบริเวณให้ร่มรื่นและเป็นระเบียบ
5.4 สถานศึกษาบริหารงานธุรการ การเงิน และพัสดุ อย่างเป็นระบบ เป็นปัจจุบัน และมีประสิทธิภาพ เอื้อต่อการจัดการศึกษา	- ใช้แผนงานสารบรรณ การเงิน บัญชี และพัสดุ สอดคล้องกับการเรียนการสอน - จัดการงานธุรการ การเงิน พัสดุครุภัณฑ์ อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ - ตรวจสอบและรายงานผลการดำเนินการ อย่างต่อเนื่อง ตามเวลาที่กำหนด
5.5 สถานศึกษาจัดกิจกรรมและบริการต่างๆ ที่ส่งเสริม สนับสนุนพัฒนาการ และความต้องการของผู้เรียน	- ใช้แผนในการจัดกิจกรรมวิชาการ เน้นแนวบริการโภชนาการ และอื่นๆ - บริหารและดำเนินการ กิจกรรมนักเรียนอย่างเหมาะสมทั่วถึง - ส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรม ประเพณี สุขภาพ การปกครอง สุนทรียภาพ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
5.6 สถานศึกษา ชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูล และร่วมมือกันจัดการศึกษาและพัฒนาชุมชน	- กำหนดโครงสร้างหน้าที่ของกรรมการชุมชน ในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา - สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันจัดทำและใช้สื่อสารสนเทศ เพื่อพัฒนาการศึกษาและชุมชน - สถานศึกษาและชุมชน จัดให้มีบริการซึ่งกันและกัน
6. กระบวนการเรียนการสอน	มี 39 ตัวชี้วัด ได้แก่
6.1 สถานศึกษาจัดและพัฒนาการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับจุดหมายหลักของหลักสูตร ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น	- กำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน - จัดกิจกรรมเหมาะสมกับจุดประสงค์และความสามารถของผู้เรียน - มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาและ

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านกระบวนการ (ต่อ)	
6.2 สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการตามขั้นตอนการเรียนรู้	สภาพแวดล้อม - ประเมินผลทั้งก่อน ระหว่าง หลังเรียน - มอบงานให้เหมาะกับจุดประสงค์ เนื้อหา เวลา และความสามารถของผู้เรียน - เสนอสถานการณ์ตัวอย่างให้นักเรียนเข้าใจในเรื่องที่ศึกษา - ให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ วิวิจารณ์ อย่างมีเหตุผล - ให้ผู้เรียนได้แสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหา - ให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกทางแก้ปัญหาที่เหมาะสม - ให้ผู้เรียนวางแผนงานของตนเองและกลุ่ม - ให้ผู้เรียนปฏิบัติตามอย่างขึ้นชม - ให้ผู้เรียนประเมินการทำงานเป็นระยะ - ให้ผู้เรียนปรับปรุงการทำงานสม่ำเสมอ - ให้ผู้เรียนประเมินผลรวม เพื่อให้เกิดความภูมิใจ
6.3 สถานศึกษาจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง	- จัดกิจกรรมให้หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเลือกตามความสนใจ - จัดกิจกรรมตามธรรมชาติให้การกระทำของผู้เรียนเกิดจากความรู้สึกนึกคิดอิสระ - ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากครอบครัว ชุมชน สิ่งแวดล้อม และสื่อ โดยมีครูช่วยแนะนำ - จัดสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นให้อยากเรียนรู้ - ให้ผู้เรียนได้แสดง ประเมินผลงานตนเองและผู้อื่น - จัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียน รู้จักคิดและมีส่วนร่วมในการคิดอย่างมีเหตุผล - ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมและเรียนรู้จากกลุ่ม - จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์ - ให้ผู้เรียนได้ฝึกค้นคว้า สังเกต วิเคราะห์ ด้วยตนเอง - นำเทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ - ใช้แหล่งเรียนรู้หลากหลาย และเชื่อมโยงกับชีวิตจริง - ฝึกกิจกรรมรยาตามวิถีไทย และฝึกวินัยความรับผิดชอบในการทำงาน

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านกระบวนการ (ต่อ)	
6.4 สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการกลุ่ม	- อนุรักษ์และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและพัฒนาสิ่งแวดล้อม - ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทางด้านดนตรี กีฬา และศิลปะ - ส่งเสริมความเป็นเลิศทางดนตรี กีฬา และศิลปะ - สังเกต และประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ - ให้ทำงานเป็นกลุ่ม โดยกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลา และขั้นตอนการทำงาน - แบ่งงานตามความสามารถ โดยความเห็นชอบของกลุ่ม - ทำงานตามหน้าที่อย่างรับผิดชอบ - รับฟังคำชี้แนะและวิจารณ์จากผู้อื่น เพื่อปรับปรุง - ชื่นชมในผลงานร่วมกัน
6.5 สถานศึกษาจัดการเรียนการสอน ซ้อมเสริม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ	- ตรวจสอบความรู้ที่ใช้ในการสอนเสริม - แก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน - ส่งเสริมความรู้ ความสามารถของผู้เรียน
7. สัมพันธภาพของบุคลากร	มี 2 ตัวชี้วัด ได้แก่
7.1 บุคลากรในสถานศึกษามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในการปฏิบัติงาน	- ผู้บริหารปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหาร - ผู้สอนปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู
8. การประกันคุณภาพ	มี 6 ตัวชี้วัด ได้แก่
8.1 สถานศึกษาประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงและยกระดับการจัดการศึกษาให้มีมาตรฐาน	- สร้างเครื่องมือประกันคุณภาพทางการศึกษาให้สอดคล้องกับธรรมเนียมปฏิบัติ - ประเมินคุณภาพหลากหลายรูปแบบ - บันทึกและรายงานผลการประเมินให้ผู้เกี่ยวข้อง - นำผลการประเมินเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน - เปรียบเทียบและรายงานผลความก้าวหน้าในการพัฒนาการศึกษาไปยังผู้เกี่ยวข้องและชุมชน - ปรับปรุงเครื่องมือประเมินให้สอดคล้องกับธรรมเนียม และมีหลักฐานในการปรับปรุงเครื่องมือประเมินทุกครั้ง

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านผลผลิต/พัฒนาการเด็ก	
9. ด้านร่างกาย 9.1 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพพลานามัย และบุคลิกภาพที่ดี	มี 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ - สุขนิสัยและสุขภาพกายดี - สุขภาพจิตดี - บุคลิกภาพดี
10. ด้านจิตใจ 10.1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และมีค่านิยมที่พึงประสงค์	มี 1 ตัวชี้วัด ได้แก่ - เห็นคุณค่าและปฏิบัติตามคุณธรรมพื้นฐาน
11. ด้านสติปัญญา 11.1 ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานทุกกลุ่มประสบการณ์ตามระดับการศึกษา 11.2 ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ 11.3 ผู้เรียนมีทักษะในการคิดคำนวณ	มี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ - มีความรู้ ความเข้าใจในความคิดรวบยอด เนื้อหาวิชาตามเกณฑ์ที่พึงประสงค์ - ฟังพูด อ่าน เขียนได้ถูกต้องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ - แสดงออกได้เหมาะสมถูกกาลเทศะ - คำนวณทางคณิตศาสตร์ได้ถูกต้องรวดเร็ว
มาตรฐานด้านความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชน	
12. ความพึงพอใจต่อผู้เรียน 12.1 ผู้เรียนมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน	มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ - พึงพอใจในความรู้ ความสามารถของผู้เรียน - พึงพอใจในความสามารถทางด้านกีฬาและอื่นๆ - ยอมรับด้านความมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
13. ความพึงพอใจต่อผู้บริหารและครู 13.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูเป็นที่ศรัทธาและยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน	มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ - ความประพฤติและจรรยาบรรณของผู้บริหารและครู - การจัดการเรียนการสอนของผู้บริหารและครู - การให้ความช่วยเหลือให้คำปรึกษาแก่ชุมชน
14. ความพึงพอใจต่อสถานศึกษา 14.1 สถานศึกษาได้มาตรฐานเป็นที่พึงพอใจและ	มี 7 ตัวชี้วัด ได้แก่ - ความสะอาดเป็นระเบียบของสถานที่ - มีมาตรฐานการดูแลความปลอดภัยแก่ผู้เรียน - การให้บริการด้านอาคาร สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์วิชาการ และอื่นๆ แก่ชุมชน - ผู้ปกครองและชุมชนให้ความร่วมมือทุกด้าน คอยดูแล เสนอแนะต่อสถานศึกษาให้ทันเหตุการณ์

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชน (ต่อ)	
14.2 สถานศึกษามีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารทางวิชาการ อื่นๆ เป็นศูนย์ข้อมูลหรือช่องทางอื่นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง	- การได้รับทราบผลการดำเนินงาน ผลสำเร็จของสถานศึกษา - การบริการข่าวสารความรู้แก่ชุมชน - การจัดให้บริการห้องสมุดแก่ชุมชน
15. ความพึงพอใจต่อผู้ปกครองและชุมชน	มี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่
15.1 ผู้ปกครองและชุมชนให้การสนับสนุน และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาการศึกษา	- การมีส่วนร่วมในคณะกรรมการสถานศึกษา - มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้เข้ากับความต้องการของชุมชน - ยินดีสนับสนุนทรัพยากรในการจัดการสอน - เข้าร่วมประเมินผลงานและรับทราบผลการดำเนินงาน

หมายเหตุ : ดัดแปลงจากเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา , 2541 หน้า 6-42

4.7.6 แนวทางการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ กรมการศาสนา

กรมการศาสนามีการอนุญาตให้จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ขึ้นในศาสนสถานต่างๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศ เพิ่มขึ้นจากจำนวน 353 แห่ง ในปี พ.ศ. 2535 เป็นจำนวน 3,782 แห่งในปี พ.ศ. 2542 กรมศาสนาจึงได้จัดทำแนวทางการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ขึ้น เพื่อมุ่งหวังให้ชุมชน สังคม และภาครัฐ บังเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อันเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการปรับปรุง และพัฒนางานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ แนวทางการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ที่จัดพิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2542 ได้ระบุแนวทางการจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ที่มีคุณภาพไว้ 10 ด้าน ได้แก่ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร การประเมินผล มารการป้องกันความปลอดภัย การจัดกิจกรรมให้บริการแก่เด็ก ความสัมพันธ์กับชุมชน และการประชาสัมพันธ์ การจัดทำทะเบียนและการจัดทำข้อมูล การรายงานผล และการจัดบริการเสริมอื่นๆ แม้ว่าจะไม่ได้ระบุว่าเป็นเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพเช่นเดียวกับหน่วยงานในสังกัดอื่นก็ตาม แต่ก็เป็นกำหนัดแนวทางการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ตามเกณฑ์มาตรฐานทั่วไปและมีแนวปฏิบัติที่เมื่อเทียบกับหน่วยงานอื่นก็คือตัวชี้วัดในแต่ละด้านนั่นเอง ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (ดูตารางที่ 4.49)

ตารางที่ 4.49 แนวทางการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ กรมการศาสนา พ.ศ. 2542

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านปัจจัย	
1. อาคารสถานที่	มี 20 ตัวชี้วัด ได้แก่
1.1 สถานที่ตั้ง	- อากาศถ่ายเทดี ไม่อยู่ในบริเวณเสี่ยงอันตราย
1.2 ลักษณะอาคาร	- ปลอดภัยจากภาวะ ถูกสุขอนามัย
	- ไม่เป็นอาคารที่ใช้ประโยชน์อื่นประจำ
	- เป็นอาคารชั้นเดียวหรือไม่เกิน 2-4 ชั้น
	- ไม่ใช่อาคารที่สร้างยังไม่เสร็จ
	- มีรั้วกันเป็นสัดส่วน
	- บรรยากาศร่มรื่นด้วยต้นไม้
	- ชุมชนมองเห็นและเข้าไปเยี่ยมได้
	- มีที่โล่งกว้าง และพื้นที่นุ่มไว้วางเครื่องเล่นเด็ก
	- อาคารไม่มีมุมแหลมเป็นอันตราย
	- ไม่ใช้หน้าต่างกระจก
1.3 ห้อง	- มีทางเข้า-ออกเหมาะสมอย่างน้อย 2 ทาง
	- ห้องอบรมควรเป็นชั้นล่างหรือไม่เกินชั้นสอง
1.4 พื้นที่ใช้สอย	- ขนาดประตู หน้าต่าง ความสูงของห้องพอเหมาะ
	- พื้นที่กว้างขวางพอสมควร ปลอดภัย
	- พื้นที่จัดกิจกรรมแยกเป็นสัดส่วน เช่น ที่นอน ที่รับประทานอาหาร ที่พักเด็กป่วย ที่ประกอบอาหาร ที่ทำความสะอาดตัวเด็ก ส้วม
1.5 ที่เล่นกลางแจ้ง	- ที่เล่นกลางแจ้งกว้างขวางพอ มีจำนวนเครื่องเล่นเพียงพอ
1.6 ภายในอาคาร	- ภายในอาคารมีแสงสว่างเพียงพอ
	- พื้นไม่ชื้น ไม่ลื่น
	- บันไดและระเบียงมีความกว้างพอสมควร และไม่สูงเกินไป
2. วัสดุ-อุปกรณ์	มี 9 ตัวชี้วัด ได้แก่
2.1 ตู้หรือชั้นวางสิ่งของ	- ต้องมีเพียงพอและอยู่ในสภาพใช้งานได้ สะดวกต่อการหยิบใช้ จัดเก็บดูแลรักษา

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านปัจจัย (ต่อ)	
2.2 ของเล่นและสื่อพัฒนาการเด็ก	- มีเพียงพอทั้งในร่มและกลางแจ้ง มีความปลอดภัยหลากหลาย และเหมาะสมกับวัยเด็ก
2.3 เครื่องใช้ในการนอน	- สะอาด เพียงพอ ไม่ใช้ร่วมกัน
2.4 เครื่องใช้ในการทำความสะอาด	- ต้องจัดให้มีทุกคน
2.5 ภาชนะสำหรับใส่อาหาร	- เพียงพอ ทำจากวัสดุทำความสะอาดง่าย ทนทานไม่เป็นพิษ
2.6 ที่ดื่มน้ำ/ภาชนะใส่น้ำ	- สะอาด มีฝาปิด ไม่ใช้ร่วมกัน
2.7 โต๊ะ / เก้าอี้	- มีขนาดหลากหลาย เหมาะสมกับวัย และปลอดภัย
2.8 เครื่องชั่งน้ำหนัก/วัดส่วนสูง	- ควรมีย่าน้อยอย่างละ 1 ชุด
2.9 ที่เก็บสิ่งปฏิกูล	- ต้องมีทั้งในและนอกอาคาร เพียงพอ และกำจัดทิ้งทุกวัน
3. บุคลากร	มี 9 ตัวชี้วัด ได้แก่
3.1 ผู้บริหาร	- ต้องเป็นเจ้าของสถานหรืออหิมาเป็นผู้จัดตั้ง
3.2 คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ	- ให้คำปรึกษาและควบคุมการดำเนินงาน
3.3 พระสงฆ์	- อบรม ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย
3.4 ครูพี่เลี้ยง	- มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี - จบชั้น ม. 3 เป็นอย่างต่ำ - ผ่านการฝึกอบรมโดยกรมศาสนาหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
3.5 ผู้ประกอบอาหาร	- สุขภาพแข็งแรงจิตใจอ่อนโยน - มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องโภชนาการ - สะอาด ไม่เป็นโรคติดต่อรุนแรง สุขภาพอนามัยดี
มาตรฐานด้านกระบวนการ	
4. มาตรการป้องกันความปลอดภัย	มี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่
4.1 การติดตั้งเครื่องตัดไฟ/เครื่องดับเพลิง	- ควรมีย่าน้อยอย่างละ 1 เครื่องต่อ 1 ชั้น
4.2 การฝึกซ้อมการป้องกัน	- มีการฝึกซ้อมไม่น้อยกว่าปีละครั้ง
4.3 เครื่องใช้ต่างๆ	- หลีกเลี่ยงอุปกรณ์ที่แตกหักหรือมีเสียง
4.4 การติดตั้งปลั๊กไฟ	- ควรติดตั้งให้ห่างจากมือเด็ก
5. การจัดกิจกรรมการให้บริการแก่เด็ก	มี 7 ตัวชี้วัด ได้แก่
5.1 กิจกรรมเพื่อสุขภาพและการเจริญเติบโต	- จัดให้มีการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง และให้ภูมิคุ้มกัน

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านกระบวนการ (ต่อ)	
5.2 กิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก	และจัดทำบันทึกให้ผู้ปกครองทราบ - จัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา
5.3 โภชนาการ	- ให้เด็กได้รับอาหาร ในปริมาณและคุณค่าอาหารที่เพียงพอ - ฝึกให้เด็กมีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร
5.4 กิจกรรมนันทนาการ การเรียนรู้ และการออกกำลังกาย	- ให้เด็กได้เล่นหรืออาหารเสริมทุกคน ทุกวัน - จัดกิจกรรมให้เด็กได้พัฒนาการทุกด้านอย่างเพียงพอ และเหมาะสมกับวัยทั้งในร่มและกลางแจ้ง
5.5 การพักผ่อน	- ให้เด็กได้พักผ่อนนอนหลับอย่างน้อยวันละ 1-2 ชั่วโมง
6. ความสัมพันธ์กับชุมชนและการประชาสัมพันธ์	มี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่
6.1 ก่อนการจัดตั้งศูนย์ฯ	- ควรมีการประชุมชี้แจงให้ชุมชนทราบ - ชักชวนให้เห็นประโยชน์และขอความช่วยเหลือ - ไม่ควรจัดตั้งศูนย์เด็กเข้าซ้อนในชุมชนที่มีศูนย์เด็กเพียงพอแล้ว
6.2 ระหว่างดำเนินงาน	- มีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรับทราบกิจกรรมของศูนย์เป็นระยะ
7. การจัดการ	มี 5 ตัวชี้วัด ได้แก่
7.1 การจัดทำทะเบียน	- จัดทำบัญชีรายชื่อเด็ก - จัดทำทะเบียนรับ-จำหน่ายเด็ก
7.2 การจัดทำข้อมูล	- จัดทำสมุดแสดงรายการและเวลาอาหารประจำวันของเด็ก - จัดทำตารางกิจกรรมประจำวัน - จัดทำบันทึกประจำตัวเด็ก เช่น เรื่องการติดตามการเจริญเติบโต พัฒนาการและบริการสุขภาพ
8. การรายงานผล	มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่
8.1 การรายงานเกี่ยวกับเด็ก	- รายงานให้ผู้ปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ ทุก 1 ภาคเรียน - ต้องรายงานข้อมูลฉุกเฉิน เช่น อุบัติเหตุ การเกิดโรคติดต่อ ให้ผู้ปกครองหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ โดยด่วน
8.2 รายงานผลการดำเนินงาน	- รายงานผลการดำเนินงานแก่ผู้ปกครอง หน่วยงาน

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านการกระบวนการ (ต่อ)	
9. การประเมินผล 9.1 การประเมินผลเกี่ยวกับตัวเด็กแต่ละคน 9.2 ประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ 10. การจัดบริการเสริมอื่นๆ 10.1 รับ-ส่ง 10.2 ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็ก เด็ก ครอบครัว และชุมชน 10.3 การจัดตั้งกองทุน	ที่รับผิดชอบทุกภาคเรียน รายงานกรมศาสนาทุกปีตามระยะเวลาที่กำหนด มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ - ประเมินความเจริญเติบโต จากการสังเกต พูดคุย จากความคิดเห็นของผู้ปกครอง โดยมีบันทึกพฤติกรรมของเด็กเพื่อแจ้งให้ผู้ปกครองทราบและช่วยกันแก้ไข - ประเมินสุขภาพจากบันทึกสุขภาพ การชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง การให้ภูมิคุ้มกัน การเจ็บป่วย โดยประเมินอย่างน้อย 3-6 เดือน ต่อ 1 ครั้ง - ประเมินโดยกรมศาสนา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานประมาณ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มี 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ - ศูนย์ที่มีความพร้อมจัดรับ-ส่งเด็ก - คนขับรถ มีอายุไม่น้อยกว่า 30 ปี จบชั้น ม.3 เป็นอย่างต่ำ สุขภาพกายและจิตดี ไม่กินเหล้าหรือติดสิ่งเสพติด มีความรับผิดชอบสูง มีใบอนุญาตขับขี่สาธารณะ - มีผู้ดูแลนั่งไปด้วยทุกครั้ง - ควรจัดให้มีการบริการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กและพัฒนาเด็กกับครอบครัว และชุมชนเป็นประจำสม่ำเสมอ - มีการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือสถานรับเลี้ยงเด็ก
มาตรฐานด้านผลผลิต	
11. พัฒนาการของเด็ก 11.1 พัฒนาการด้านร่างกาย 11.2 พัฒนาการด้านสติปัญญา 11.3 พัฒนาการด้านคุณธรรม	มี 21 ตัวชี้วัด - มีสุขภาพดี มีอัตราการเจริญเติบโตเหมาะสมตามวัย - มีสุขนิสัยที่ดี รักความสะอาด - มีความใฝ่รู้ สามารถคิด - กล้าคิด กล้าถาม กล้าพูด กล้าทำ - รู้จักแสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง - สามารถแก้ปัญหา และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ - ปฏิบัติดีตามโอวาท 3 ของพุทธศาสนา คือ เว้นชั่ว

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านผลผลิต (ต่อ)	
11.4 พัฒนาการด้านบุคลิกภาพ	- มีคุณธรรมต่างๆ ได้แก่ มีวินัย มีสติ กตัญญู เมตตา กรุณา อุตุนี ซื่อสัตย์ ประหยัด ขยัน และไม่เห็นแก่ตัว - มีความร่าเริงแจ่มใส เป็นมิตรต่อผู้อื่น - มีกิริยา มารยาทแบบไทย ทั้งกาย วาจา ใจ - มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักพึ่งตนเอง - มีความรับผิดชอบ - รู้จักยืดหยุ่น สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ
11.5 พัฒนาการด้านสังคม	- สามารถเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ - รู้จักเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น - ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม - กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ - รู้จักแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี - รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ - เห็นคุณค่าในศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ - รู้จักรักษาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หมายเหตุ : ดัดแปลงจากแนวทางการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ กรมการศาสนา , 2542 หน้า 18-27

4.7.7 แนวทางการดำเนินงานสถานสงเคราะห์เด็กก่อนวัยเรียน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในความรับผิดชอบของ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจัดบริการเปิดสอนระดับปฐมวัย ในพื้นที่ชนบทห่างไกล โดยจัดตั้งเป็นสถานสงเคราะห์เด็กก่อนวัยเรียน เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของประชาชนที่ยากจนในท้องที่ชนบทห่างไกลในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก จัดดำเนินการเป็น 2 รูปแบบคือ ศูนย์พัฒนาเด็กในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และศูนย์พัฒนาเด็กนอกโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งเป็นศูนย์รับเลี้ยงบุตรหลานของตำรวจตระเวนชายแดนที่ต้องออกไปปฏิบัติหน้าที่ โดยจัดตั้งในบริเวณกองร้อยตำรวจตระเวนชายแดน และกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน

ถึงแม้ว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจะไม่ได้มีการกำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานคุณภาพและตัวชี้วัดคุณภาพการจัดการบริการสถานสงเคราะห์เด็กก่อนวัยเรียนไว้อย่างชัดเจนและเป็นระบบ แต่การดำเนินการที่ผ่านมาก็ได้มีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานไว้ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งเป็นแผนงานตามพระราชดำรินในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติด้วย กล่าวคือ แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนฯ ตามพระราชดำริน ในระยะของแผน 5 ปี (2535-2539) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (สำนักงานโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระเทพฯ, 2537 : 4-5) โดยมีแผนงานหลักในการดำเนินงาน 5 แผนหลักดังต่อไปนี้คือ

1) แผนงานด้านอาหารโภชนาการและสุขภาพอนามัย ซึ่งมุ่งแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหาร และขจัดปัญหาโรคขาดสารอาหารที่สำคัญ 2 โรค ได้แก่ โรคขาดโปรตีนและพลังงาน และโรคขาดสารไอโอดีน อันจะมีผลทำให้เด็กและเยาวชนมีสุขภาพแข็งแรง

2) แผนงานพัฒนาทางการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเด็กนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยเน้นที่การพัฒนาบุคลากรคือครู และพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และเพื่อขยายโอกาสให้นักเรียนที่จบการศึกษาแล้วสามารถศึกษาต่อในระดับสูงอย่างมีคุณภาพและสามารถประกอบอาชีพได้ โดยจัดทำเป็นโครงการที่สำคัญคือ **“โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา”** ซึ่งดำเนินการขึ้นตั้งแต่ปี 2526 โดยมีกิจกรรมสำคัญที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งเน้นปัจจัยนำเข้าและปัจจัยด้านกระบวนการ ดังต่อไปนี้ คือ

(1) การจัดการเรียนการสอน มีแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

ก. ครูทุกคนควรจัดทำแผนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแผนการสอนของกลุ่ม และทำการสอนตามแผนอย่างจริงจัง

ข. ครูทุกคนควรจัดทำระบบข้อมูลด้านการศึกษาของโรงเรียนที่ตนรับผิดชอบ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน

ค. ทุกระดับของการบังคับบัญชาควรจัดทำระบบข้อมูลด้านการศึกษาของโรงเรียนที่ตนรับผิดชอบ

ง. ผู้บังคับบัญชาที่เกี่ยวข้องควบคุมกำกับดูแลให้มีการเรียนการสอนตามแผนอย่างใกล้ชิด

จ. อบรมให้ความรู้แก่ผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนที่เกี่ยวข้องกับงานโรงเรียนให้มีความเข้าใจงานด้านการศึกษา

จ. จัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมประจำปีสำหรับครูตำรวจตระเวนชายแดน และฝึกอบรมครูให้มีความรู้และทักษะในกระบวนการเรียนการสอน

ข. จัดอบรมเพื่อเพิ่มคุณวุฒิทางการศึกษาให้แก่ครูตำรวจตระเวนชายแดน

(2) การปรับปรุงอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

ก. สนับสนุนสิ่งจำเป็นในการปรับปรุงอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

ข. รณรงค์การพัฒนาโรงเรียน เพื่อสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมกับการเรียน

(3) การจัดหาวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

ก. จัดหาแบบเรียนที่ทันสมัยให้แก่โรงเรียนให้ทันเวลา

ข. สนับสนุนการจัดทำสื่อการสอนโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น

(4) การจัดกิจกรรมสัมพันธ์ชุมชน

ก. จัดให้ผู้ทรงคุณวุฒิประจำท้องถิ่น ได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณี ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น

(5) การจัดกิจกรรมร่วมหลักสูตร โดยเน้นที่ กิจกรรมการเกษตร การอาชีพ การสหกรณ์ การส่งเสริมสุขภาพอนามัย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(6) การจัดการเรียนการสอนทางไกล

(7) การพัฒนาหลักสูตรประถม และหลักสูตรสำหรับเด็กเล็กที่ได้มาตรฐาน

(8) การจัดห้องสมุด ให้เป็นที่สำหรับศึกษาค้นคว้าของนักเรียนและชุมชน โดยการ

ก. จัดสถานที่สำหรับเป็นห้องสมุดให้เป็นสัดส่วน

ข. สนับสนุนหนังสือที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนและชุมชน

3) **แผนงานด้านเศรษฐกิจ** เพื่อยกระดับรายได้ของชุมชน โดยการฝึกอาชีพให้แก่ ศิษย์เก่าที่ไม่มีโอกาสเรียนต่อ และพัฒนาอาชีพตามรูปแบบสหกรณ์

4) **แผนงานด้านสิ่งแวดล้อม** เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม ในชุมชน

5) **แผนงานบริหารแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราช ดำริ** เพื่อให้องค์กรบริหารงานกลางสามารถอำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้โครงการตามแผนฯ ดำเนิน ไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกัน

หลังจากได้มีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนดังกล่าวแล้ว ก็ได้มี การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เป็นระยะๆ ทั้งในประเด็นการพัฒนาเด็ก

และเยาวชนในด้านต่างๆตามแผนฯ และประเด็นการสนับสนุนงานการพัฒนาเด็กและเยาวชนฯ ทั้งในด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านระบบข้อมูลเพื่อสนับสนุนการพัฒนา

4.7.8 สรุปมาตรฐานและตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนและสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงานแต่ละสังกัด

เมื่อพิจารณามาตรฐานคุณภาพและตัวชี้วัดของการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาศึกษาเปรียบเทียบกับระหว่างหน่วยงานต่างๆ พบว่า หน่วยงานส่วนใหญ่จะมีมาตรฐานคุณภาพและตัวชี้วัดแบ่งได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานด้านปัจจัย (Input) มาตรฐานด้านกระบวนการ (Process) และ มาตรฐานด้านผลผลิต (Output) (ดูตารางที่ 4.50) แต่มีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดและความครบถ้วน

จากการศึกษาเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการบริการของหน่วยงานสังกัดต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าหน่วยงานที่ให้บริการแก่เด็กปฐมวัย ในรูปแบบโรงเรียนอนุบาลซึ่งอยู่ในระบบโรงเรียน ได้แก่ สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) สำนักงานการศึกษาเอกชน (สช.) สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง ได้มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนไว้ครบทุกด้าน คือด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยสพช. เพิ่มมาตรฐานด้านบริหารโรงเรียน ซึ่งบางแห่งจะรวมไว้ในมาตรฐานด้านกระบวนการ สช. เพิ่มปรัชญา เป้าหมาย และสำนักงานการศึกษาท้องถิ่นเพิ่มมาตรฐานด้านความพึงพอใจของชุมชน ซึ่งบางแห่งจะรวมไว้ในมาตรฐานด้านผลผลิต โดยกำหนดเป็นมาตรฐานรวมของทั้งโรงเรียน มีเฉพาะ สช. และ สพช. เท่านั้น ที่มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดคุณภาพของระดับก่อนประถมศึกษา ส่วนสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น ได้จัดทำแบบประเมินคุณภาพในแต่ละด้านไว้อย่างชัดเจน โดยมาตรฐานด้านคุณภาพของผลผลิตสำหรับชั้นอนุบาล กำหนดมาตรฐานที่เน้นความพึงพอใจของชุมชนเป็นหลัก ส่วนหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในรูปแบบของสถานเลี้ยงดูเด็ก/ศูนย์เด็ก สังกัดกรมพัฒนาชุมชน กรมประชาสงเคราะห์ และกรมอนามัย ได้กำหนดมาตรฐานการจัดบริการขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กปฐมวัยไว้เพียง 2 ด้าน คือด้านปัจจัย และด้านกระบวนการ กรมการศาสนา ได้จัดทำแนวทางการดำเนินงานและการจัดการที่มีคุณภาพของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ไว้ทั้ง 3 ด้าน ทั้งด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยเน้นการปฏิรูปการศึกษาของศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริหารและการจัดการ ด้านหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนและการสอน และด้านวิชาชีพของบุคลากร โดยที่แนวทางการดำเนินการด้านผลผลิตหรือพัฒนาการเด็ก ให้ใช้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยของไทย ได้แก่ พัฒนาการเด็กในทุกๆ

ด้าน ทั้งด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านคุณธรรม ด้านบุคลิกภาพ และด้านสังคม และได้กำหนด มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงปรารถนาตามวัยของเด็กไว้อย่างชัดเจน (กรมการศาสนา, 2542 : 34-37)

ตารางที่ 4.50 จำนวนเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษา จำแนกตามประเภทของ มาตรฐานและหน่วยงาน

หน่วยงาน	ประเภทของมาตรฐาน									
	ด้านปัจจัย		ด้านกระบวนการ		ด้านผลผลิต		ด้านอื่นๆ		รวม	
	เกณฑ์	ตัวชี้วัด	เกณฑ์	ตัวชี้วัด	เกณฑ์	ตัวชี้วัด	เกณฑ์	ตัวชี้วัด	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
1. ส.ป.ช.	2	4	10	10	9	20	5*	14*	26	48
2. ส.ช.	7	19	8	27	2	6	1**	4**	18	56
3. กรมการปกครอง	10	46	13	74	14	47	5***	17***	42	184
4. กรมพัฒนาชุมชน	19	19	18	18	-	-	-	-	37	37
5. กรมประชาสงเคราะห์	20	37	11	13	-	-	-	-	31	50
6. กรมการศาสนา	20	38	20	31	5	21	-	-	45	90

หมายเหตุ : กรมประชาสงเคราะห์และกรมอนามัย ใช้เกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดแบบเดียวกัน

* มาตรฐานด้านการบริหารโรงเรียน

** มาตรฐานด้านปรัชญาและเป้าหมาย

*** มาตรฐานด้านความพึงพอใจของชุมชน

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงตัวชี้วัดต่างๆที่แต่ละหน่วยงานนำมาเป็นเกณฑ์ กำหนดคุณภาพแล้ว พบว่า ตัวชี้วัดหลายตัวที่มีความเป็นนามธรรมสูง และไม่สามารถยืนยันได้ว่า จะวัดมาตรฐานในเรื่องดังกล่าวได้จริง จากเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพที่กำหนดโดยหน่วยงานต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย เห็นว่ามีเกณฑ์/มาตรฐานหลายๆ อย่างที่ หน่วยงานต่างๆ ค่อนข้างให้ความสำคัญ ได้แก่

1) มาตรฐานในด้านปัจจัย

(1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสังคมของสถานเลี้ยงดูเด็ก เช่น อาคาร เรียนทั้งภายในและภายนอก โดยยึดหลัก ความมั่นคง แข็งแรงของตัวอาคาร ความปลอดภัย ไม่อยู่ในบริเวณที่เสี่ยงอันตราย ความสะอาด มีการบำรุงรักษาอย่างเหมาะสม มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยเป็น ที่สำหรับการเรียน การเล่นอิสระของเด็ก ที่สำหรับรับประทานอาหารแยกเป็นสัดส่วนเหมาะสม และมีห้องสมุด หรือมุมหนังสือที่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็ก ตลอดจนถึงสภาพอากาศที่ ถ่ายเท ร่มรื่น และบรรยากาศภายในซึ่งแสดงให้เห็นถึงความอบอุ่น ให้เด็กรู้สึกถึงความเป็นบ้าน

(2) บุคลากร ได้แก่ เจ้าของกิจการหรือผู้บริหาร ครู ผู้ดูแลเด็ก และเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นๆ ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเพียงพอสำหรับการปฏิบัติงาน และควรได้รับการฝึกอบรมในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาการของเด็กมาก่อน ตลอดจนเรียนรู้วิธีการปฐมพยาบาลเบื้องต้น มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับตัวเด็ก และผู้ปกครองเด็กด้วย นอกจากนี้ยังต้องมีสุขภาพแข็งแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ

(3) สื่อวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน มีคุณภาพและเพียงพอต่อการเรียนการสอน เช่น จำนวนเครื่องเล่น/ของเล่น/โต๊ะ/เก้าอี้ต่อจำนวนเด็กอยู่ในสัดส่วนที่เหมาะสม และปลอดภัย มีระบบจัดหาและบำรุงรักษาที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ให้บุคลากรและเด็กได้ใช้อย่างทั่วถึง

2) มาตรฐานด้านกระบวนการ

(1) กระบวนการเรียนการสอน และกิจกรรม มีการวางแผนการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมที่เน้นในด้านการเตรียมความพร้อมของเด็ก ให้มีพัฒนาการทุกๆ ด้านอย่างเหมาะสม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา โดยใช้กิจกรรมที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของเด็กในแต่ละวัย เช่น กิจกรรมนันทนาการ การออกกำลังกาย การพักผ่อน การฝึกให้เด็กได้รู้จักช่วยเหลือตัวเองในกิจวัตรประจำวัน เรียนรู้การใช้ประสาทสัมผัส ฝึกให้เด็กได้คิดเอง ปฏิบัติเองเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ไม่ควรละเลยในเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่ดีเพื่อเป็นพื้นฐานให้กับเด็ก

(2) การรายงานผล และการประเมินผล ทั้งทางด้านการบริการและในด้านตัวเด็ก โดยการจัดทำบันทึกเกี่ยวกับตัวเด็ก และสัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติงาน โดยพิจารณาจากผลการเรียนรู้ หรือพัฒนาการโดยรวมของเด็กในทุกๆ ด้านให้มีความเหมาะสมตามวัย สภาวะสุขภาพ ตลอดจนพฤติกรรมของเด็ก โดยต้องมีการทำรายงานและการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

(3) การบริหาร และการจัดการ มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน มีการรายงาน และตรวจสอบการทำงานของบุคลากรที่เหมาะสม มีการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง และมีการจัดทำทะเบียนและข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก เช่น ประวัติ บัญชีรายชื่อ สมุดบันทึกประจำตัวเด็ก สมุดบันทึกสุขภาพ ตลอดจนตารางกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

(4) สุขภาพอนามัยและโภชนาการเด็ก โดยเริ่มจากครู ผู้ดูแล และ ผู้ที่ใกล้ชิดเด็ก ต้องมีสุขภาพแข็งแรง ดูแลความสะอาดทั้งของตนเองและของเด็ก ควรมีการตรวจและบันทึกสุขภาพเด็กทุกๆ เดือน เพื่อป้องกันการเกิดโรคและการติดต่อของโรค อีกทั้งในด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโภชนาการ เช่น แม่ครัว ผู้ประกอบอาหาร ซึ่งต้องมีความรู้ในด้านโภชนาการพอสมควร รักษาความสะอาดสุขภาพร่างกายแข็งแรง เด็กควรจะได้รับอาหารที่มีทั้งปริมาณและคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสมเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย

3) มาตรฐานด้านผลผลิต

(1) คุณภาพของเด็ก หรือ สัมฤทธิ์ผลของเด็ก เน้นพัฒนาการของเด็ก ทั้งในด้านร่างกาย ให้เด็กมีสุขภาพแข็งแรง น้ำหนักส่วนสูงเหมาะสม พัฒนาการทางสังคม ให้เด็กได้รู้จักช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น ใช้ชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้ พัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจ ให้เป็นเด็กที่แสดงความรู้สึกด้วยความเหมาะสมตามสถานการณ์ ตลอดจนพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็ก ให้เด็กมีความสามารถในการใช้ภาษาและทักษะที่จำเป็นสมกับวัยของเด็ก นอกจากนี้ มีบางหน่วยงานที่เพิ่มคุณสมบัติของเด็กในด้านที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และความสำนึกต่อส่วนรวมในเรื่องต่างๆ เช่น ด้านศิลปวัฒนธรรม การศึกษาและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ควรปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก แต่อาจจะเป็สิ่งที่ปลูกฝังได้ค่อนข้างยากและมองเห็นเป็นรูปธรรมได้น้อยกว่า พัฒนาการของเด็กที่กล่าวมาข้างต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่าในจำนวนมาตรฐานในแต่ละด้าน หลายๆ หน่วยงานจะเน้นการกำหนดมาตรฐานในด้านปัจจัยและกระบวนการเป็นส่วนใหญ่ ส่วนมาตรฐานในด้านผลผลิตยังให้ความสำคัญไม่มากเท่าที่ควร นอกจากนี้ตัวชี้วัดที่นำมาใช้วัดมาตรฐานดังกล่าวยังมีความเป็นนามธรรมสูง นอกจากเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพหลักของสถานเลี้ยงดูเด็กตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพอื่นๆที่น่าสนใจ ซึ่งกำหนดขึ้นตามพื้นฐานของหน่วยงานแต่ละแห่งได้แก่

(1) ปรัชญาและเป้าหมายที่ใช้ชี้นำการดำเนินงาน ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกำหนดขึ้นเพื่อเป็นกรอบ ขอบเขต ตลอดจนจุดมุ่งหมายของการทำงานที่ชัดเจนซึ่ง ถ้าบุคลากรทุกคนในหน่วยงาน หรือศูนย์เลี้ยงดูเด็กมีความเข้าใจในปรัชญาและเป้าหมายตรงกันแล้ว ก็จะมีผลให้การปฏิบัติงานในหน่วยงานดังกล่าวมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะทุกคนเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อหน่วยงาน

(2) การมีส่วนร่วมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองเด็ก ผู้นำชุมชน ตลอดจนประชาชนอื่นๆในชุมชน ได้ร่วมกันให้ความช่วยเหลือและพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชนของตนให้มีคุณภาพตามแต่ความสามารถของแต่ละบุคคล เช่น การร่วมบริจาควัสดุอุปกรณ์ต่างๆที่มีประโยชน์ บริจาคเงิน และทรัพย์สิน และการช่วยเหลือในด้านแรงงาน แทนที่จะรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่ทันท่วงที เป็นสิ่งที่ทางกรมพัฒนาชุมชนค่อนข้างให้ความสำคัญกับเรื่องนี้

(3) ความพึงพอใจของชุมชน ซึ่งทางสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครองตั้งใจกำหนดให้เป็นมาตรฐานอีกด้านหนึ่งของโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา นอกจากมาตรฐานในด้านปัจจัย กระบวนการ และด้านผลผลิต เพราะนอกจากโรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็ก

จะเป็นที่พึงพอใจของผู้มารับบริการแล้ว ควรจะให้บริการให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนด้วย โดย การให้ผู้เรียนมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน ให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูเป็นที่ ศรัทธาและยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน ให้สถานศึกษาได้มาตรฐานเป็นที่พึงพอใจและยอมรับ ของผู้ปกครองและชุมชน เป็นต้น

(4) เด็กปลอดจากสิ่งเสพติดให้โทษ สิ่งมอมเมา โรคเอดส์ และโรคติดต่อร้ายแรง ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเด็กในยุคปัจจุบัน ที่มีสิ่งยั่วยุต่างๆอันจะ ทำให้เด็กต้องตกเป็นทาสของสิ่งเหล่านี้ อันจะส่งผลทั้งต่อตัวเด็กเอง ครอบครัว สังคม และ ประเทศชาติต่อไปในอนาคต ทางสำนักบริหารการการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครองจึงได้ระบุคุณภาพของเด็กใน เรื่องดังกล่าวเข้าไว้ในมาตรฐานคุณภาพด้วย โดยควรให้เด็กได้รู้และเข้าใจโทษของสิ่งเสพติด โรคร้ายแรง รู้จักป้องกันตนเองและสังคมจากสิ่งเหล่านี้ ตลอดจนไม่แสวงหาประโยชน์และตกเป็น เครื่องมือจากสิ่งเหล่านี้ด้วย

จะเห็นได้ว่าแต่ละหน่วยงานต่างก็มีมาตรฐานคุณภาพ ตัวชี้วัด และวิธีการประเมินคุณภาพของ โรงเรียนหรือศูนย์พัฒนาเด็กที่มีความน่าสนใจแตกต่างกันไปซึ่งถ้ามีการศึกษาแลกเปลี่ยนกันระหว่างหน่วยงานเพื่อนำ สิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ในแต่ละหน่วยงานนั้นๆ มาประยุกต์ใช้กับในหน่วยงานของตน และนำเสนอสิ่งที่ทางหน่วยงาน สามารถนำไปใช้ในการเกิดประโยชน์ได้จริง จะสามารถช่วยปรับปรุงและยกระดับคุณภาพของมาตรฐานคุณภาพ ซึ่งจะนำไปใช้ในการประเมินระดับคุณภาพของโรงเรียนและศูนย์พัฒนาเด็กในประเทศไทย ให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง และเพิ่มประสิทธิภาพ ความน่าเชื่อถือ ในการประเมินมากขึ้นซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาใน ระดับปฐมวัยของไทยในลำดับต่อไป

4.8 เกณฑ์คุณภาพหรือมาตรฐานของสถานเลี้ยงดูเด็กในต่างประเทศ

4.8.1 มาตรฐานคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กในสหรัฐอเมริกา

Stewart (1993) ได้กล่าวถึงศูนย์เด็กเล็กที่มีคุณภาพเชิงเปรียบเทียบ (Relative Quality) ว่าจะต้องมีความสมดุลกันระหว่างราคาค่าบริการ (Costs) กับความสะดวกสบาย (Convenience) และ คุณภาพของศูนย์เด็ก (Quality) ที่ผู้ให้บริการพึงจะได้รับ ซึ่งมีตัวชี้วัดดังต่อไปนี้

1) สุขภาพอนามัยและความปลอดภัย (Health and safety) สิ่งแรกสำหรับผู้ปกครอง ต้องการจากศูนย์เด็กเล็ก คือ ความมั่นใจว่าลูกของตนจะได้รับความปลอดภัย ตัวอย่างเช่น ไม่มี ผู้ใหญ่คนใดสูบบุหรี่ในสถานที่ที่เด็กอยู่ อากาศสดชื่นไม่มีมลภาวะ พื้นสะอาดปูพรมหรือไม้แผ่นไถล บริเวณที่เด็กรับประทานอาหารเช้าสะอาดสะอาดมองเห็น มีผู้ใหญ่อยู่กับเด็กอย่างน้อย 1 คน ตลอด

เวลาคอยให้คำปรึกษาเด็ก ไม่มีเด็กคนใดเลื้อยกระโปรงเลอะเทอะ นอกจากนั้นพวกสารเคมีทำความสะอาด ยา จะต้องเก็บไว้ในลิ้นชัก หรือในที่ที่ห่างมือเด็ก ส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้า เช่น ปลั๊กไฟต้องมีที่ปิด และมีตู้ยาสำหรับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น อุปกรณ์เครื่องเล่น ของเล่นอยู่ในสภาพที่ดี เฟอรินเจอร์ที่ใช้ต้องคงทนแข็งแรง สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ บุคลากรต้องมีการจัดบันทึกรายละเอียดของเด็กแต่ละคน เช่น เบอร์ โทรศัพท์ เพื่อติดต่อยามฉุกเฉิน รวมทั้งจัดรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้ยาของเด็กไว้ด้วย วัสดุอุปกรณ์จำพวกงานไม้ เครื่องมือทำครัว ต้องมีผู้ดูแลในการใช้งานเครื่องเล่นประเภทปืน ปาย ไกล เหยิง ต้องไม่สูงมากนัก และวางอยู่บนพื้นทรายหรือดินเหนียว แยกห่างจากเครื่องเล่นอื่น ผู้ดูแลต้องล้างมือเมื่อหยิบ/จับอาหารในช่วงเตรียมอาหาร และ ห้องหรือ พื้นที่สำหรับเด็กป่วย ควรแยกออกจากเด็กอื่น เพื่อไม่ให้เกิดการติดต่อ

2) ความปลอดภัยจากการถูกล่วงละเมิดทั้งทางร่างกายและทางเพศ (Abuse)

เด็กต้องปลอดภัยจากการถูกล่วงละเมิดทางด้านร่างกาย หรือ การล่วงละเมิดทางเพศในศูนย์เด็ก เช่น เด็กจะไม่ถูกตี อนุญาตให้ผู้ปกครองเข้ามาได้ทุกเมื่อ บุคลากรต้องไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก เป็นต้น

3) สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพของศูนย์ (Physical space) สิ่ง que ผู้ปกครอง

ควรตรวจสอบ เช่น พื้นที่เก็บของส่วนตัว สถานที่ไม่มีเสียงดังรบกวน หน้าต่างเตี้ยให้เด็กได้มองเห็นภายนอก มีที่เก็บของเล่นและอุปกรณ์ ห้องน้ำขนาดพอเหมาะกับเด็ก มีลานเล่นนอกอาคารทั้งที่มีหลังคาและไม่มีที่ไม่ไกลจากสายตาผู้ดูแล มีที่เล่นภายในที่มีผิวเรียบนุ่มนวลไม่แคบเกินไป

4) วัสดุอุปกรณ์ ของเล่น สำหรับการจัดกิจกรรม (Materials, equipment, and activities)

ซึ่งเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในศูนย์เด็ก จะต้องดึงดูดและน่าสนใจ เช่น มีสีไม้ สีเทียน ดินสอ กาว ดินทราย กรรไกรที่ปลอดภัย วัสดุอุปกรณ์สำหรับเด็กให้เด็กได้เล่นสนุกคนเดียว เช่น หนังสือ เกมสปริศนา และการเล่นสนุกเป็นกลุ่ม เช่น ม้าหมุน อุปกรณ์ปืน ปาย ดิ่ง ลาก ของเล่นสำหรับเด็กชาย หญิง อย่างเพียงพอ นอกจากนั้นควรมีแผนการจัดกิจกรรมในแต่ละวันรวมทั้งการเล่นอิสระ โดยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต้องร่วมกันทำความสะอาดหลังเล่นเสร็จ

5) จำนวนผู้ดูแลเด็ก และพฤติกรรมผู้ดูแลเด็ก (Care providers) พฤติกรรมของ

ผู้ดูแลเด็กเป็นกุญแจสำคัญในการดูแลเด็กที่ดี การมีผู้ดูแลเด็กเพียงพอกับจำนวนเด็ก เช่น สัดส่วนผู้ดูแลเด็ก 1 คน ต่อ จำนวนเด็กทารกเท่ากับ 1 : 3 เด็กวัยเตาะแตะเท่ากับ 1 : 4 เด็กก่อนวัยเรียนเท่ากับ 1 : 8 ผู้ดูแลเด็กต้องอธิบายให้เด็กเข้าใจ โดยใช้วิธีกระตุ้น ชมเชย มากกว่าการออกคำสั่ง การห้าม หรือ วิจารณ์เด็ก ผู้ดูแลเด็กต้องตอบคำถามเด็กและสังเกตเด็กเวลาสอน ผู้ดูแลเด็กต้องได้รับการอบรมหลักสูตรเฉพาะบางอย่าง เช่น การผลิตสื่อ ด้านการดูแลเด็ก และพัฒนาการเด็ก ผู้ดูแล

ต้องไม่ให้เวลาทั้งหมดกับเด็กคนใดคนหนึ่ง ต้องสนใจในงานดูแลเด็กในฐานะวิชาชีพหนึ่ง และ ต้อง ขวนขวายอ่านหนังสือ เข้าประชุม สัมมนา กับเครือข่ายสนับสนุน องค์กรทางด้านเด็ก ไม่ใช่ทำเป็น งานชั่วคราว อย่างไรก็ตามผู้ดูแลเด็กต้องมีรายได้มากพอแก่การยังชีพ ในปีที่ผ่านมา ควรมีครูลา ออกได้ไม่เกิน 20% และควรมีผู้ดูแล หรือ ครูสำรองไว้ เพื่อดูแลเด็กในยามจำเป็น เช่น ครูลา ป่วย หรือ ไปประชุม เป็นต้น

6) **ตัวเด็ก (Children)** หนทางหนึ่งในการประเมินคุณภาพศูนย์เด็ก คือ ดูที่เด็กว่าเด็ก มีความสุข ได้มีกิจกรรมทำตลอด ยิ้ม หัวเราะ เข้าร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น เด็กมีปฏิสัมพันธ์ ร่วมกันกับเพื่อน สนุกสนานกับการเล่นกับเพื่อน ไม่ตีกัน ทะเลาะกัน โดยที่ในห้องเรียนต้องไม่มีเด็กอยู่ กันหนาแน่นจนเกินไป เช่น ในห้องเรียนเด็กก่อนวัยเรียน (preschools) ควรมีเด็กอยู่ประมาณ 16-17 คน เด็กวัยเตาะแตะ (toddlers) ประมาณ 11-12 คน เด็กทารก (infants) ประมาณ 6-7 คน ส่วนการรับ เลี้ยงเด็กที่บ้าน ควรดูแลเด็กประมาณ 3-4 คน

7) **ผู้ปกครองต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์ (Parents)** ผู้ดูแลเด็ก ต้องกระตุ้นให้ผู้ปกครองเข้ามาเยี่ยมเยียนศูนย์เด็ก และยินดีตอบคำถามของผู้ปกครองซึ่งผู้ดูแลเด็ก อาจตกลงกับผู้ปกครองในการจัดระเบียบวินัยของเด็กได้

เมื่อนำมาตรฐานคุณภาพของ Stewart มาจัดเป็นกลุ่ม พบว่า มีมาตรฐานด้าน ปัจจุบันอยู่ 3 มาตรฐาน คือ ด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ วัสดุอุปกรณ์ ของเล่นและผู้ดูแลเด็ก (มี 43 ตัวชี้วัด) มาตรฐานด้านกระบวนการ 3 มาตรฐาน ได้แก่ การดูแลสุขอนามัยและความปลอดภัย การป้องกันการล่อลวงละเมิดเด็ก การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมของศูนย์ (มี 29 ตัวชี้วัด) และมาตรฐานด้านผลผลิต ได้แก่ ตัวเด็ก เน้นที่พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม (มี 11 ตัวชี้วัด) ดูตารางที่ 4.51

ตารางที่ 4.51 มาตรฐานคุณภาพของศูนย์เด็กและตัวชี้วัดของ Alison Clark-Stewart (1993)

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านปัจจัย	
1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ 1.1 อาคาร สถานที่ 1.2 พื้นที่ใช้สอย	มี 14 ตัวชี้วัด ได้แก่ - มีพื้นที่เก็บของส่วนตัว - สถานที่ไม่มีเสียงดังรบกวน - มีที่เก็บของเล่นและอุปกรณ์ ฯลฯ
2. วัสดุ อุปกรณ์ ของเล่น 2.1 ลักษณะและคุณภาพ 2.2 จำนวนเครื่องเล่นต่อจำนวนเด็ก 2.3 การเข้าถึงอุปกรณ์ของเล่น	มี 15 ตัวชี้วัด ได้แก่ - จะต้องมีความดึงดูด น่าสนใจ สำหรับเด็ก - มีอุปกรณ์และเครื่องเล่นเพียงพอกับความต้องการของเด็ก โดยไม่ต้องรอลงเล่นต่อเกิน 2 นาที - มีอุปกรณ์และเครื่องเล่นที่让孩子ได้เล่นคนเดียว เช่น หนังสือ เกมปริศนา และสำหรับการเล่นเป็นกลุ่ม เช่น ม้าหมุน อุปกรณ์ปั้นแป้ง อุปกรณ์การก่อสร้าง และของเล่นเฉพาะสำหรับเด็กชาย และเด็กหญิง มีจำนวนใกล้เคียงกัน - เด็กสามารถเข้ามาเล่นได้ทุกเมื่อ โดยไม่ต้องขออนุญาตก่อน ฯลฯ
3. ผู้ดูแลเด็ก 3.1 จำนวนผู้ดูแลเด็กต่อจำนวนเด็ก 3.2 คุณสมบัติของผู้ดูแลเด็ก	มี 14 ตัวชี้วัด ได้แก่ - มีผู้ดูแลเด็กเพียงพอกับจำนวนเด็ก เช่น ผู้ดูแลเด็ก 1 คน ต่อเด็กอายุ 3-6 ปี ประมาณ 6-7 คน - ต้องอธิบายให้เข้าใจโดยวิธีกระตุ้น ชมเชย มากกว่าการออกคำสั่ง การห้าม หรือวิจารณ์เด็ก - ต้องได้รับการอบรมหลักสูตรเฉพาะบางอย่าง เช่น การผลิตสื่อ การดูแลเด็ก พัฒนาการเด็ก ฯลฯ
มาตรฐานด้านกระบวนการ	
4. การดูแลสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของเด็ก 4.1 สุขภาพอนามัย 4.2 โภชนาการ	มี 16 ตัวชี้วัด ได้แก่ - ไม่มีผู้ใหญ่คนใดที่สูบบุหรี่ ในสถานที่ที่เด็กอยู่ - บริเวณที่เด็กรับประทานอาหารเช้าสะอาดสะอ้าน ชวนมอง

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านกระบวนการ (ต่อ)	
4.3 ความปลอดภัย	- เก็บสารเคมีที่เป็นอันตราย ให้มิดชิด ห่างมือเด็ก ฯลฯ
5. การถูกล่วงละเมิดทั้งทางร่างกายและทางเพศ	มี 10 ตัวชี้วัด ได้แก่
5.1 การป้องกันเด็กจากการล่วงละเมิดทางร่างกาย	- ผู้ปกครองควรมารับมาส่งเด็กทุกครั้ง
5.2 การป้องกันเด็กจากการล่วงละเมิดทางเพศ	- ประตูห้องน้ำ ควรเปิดอยู่ทุกครั้ง เมื่อเด็กใช้
	- ไม่มีการลงโทษ โดยการทำร้ายร่างกาย ฯลฯ
6. ผู้ปกครองต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์	มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่
6.1 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง	- ผู้ดูแลเด็กควรกระตุ้นให้ผู้ปกครองมาที่สถานเลี้ยงดูเด็กอยู่เสมอ
6.2 ความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับผู้ดูแลเด็ก	- ผู้ดูแลเด็กยินดีที่จะตอบปัญหาจากผู้ปกครอง
	- ผู้ดูแลเด็กอาจตกลงกับผู้ปกครองในการจัดระเบียบวินัยของเด็กได้ ฯลฯ
มาตรฐานด้านผลผลิต	
7. ตัวเด็ก	มี 11 ตัวชี้วัด ตัวอย่างเช่น
7.1 การแสดงออกของเด็กทางอารมณ์	- เด็กยิ้มแย้ม และหัวเราะ เมื่ออยู่กับผู้ดูแล
7.2 การเข้าร่วมกิจกรรมของเด็ก	- เด็กดูท่าทางมีความสุข
7.3 ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็ก	- เข้าร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น
7.4 ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ดูแล	- เด็กไม่ตีกัน ไม่ทะเลาะกัน
	- ทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง ได้รับการดูแลเช่นเดียวกัน ฯลฯ

หมายเหตุ : ดัดแปลงจากคุณภาพของศูนย์เด็กและตัวชี้วัดของ Alison Clark-Stewart, 1993 หน้า 135-143

สมาคมแห่งชาติเพื่อการศึกษาของเด็กเล็ก (National Association for the Education of Young Children NAEYC) แห่งสหรัฐอเมริกา (1999) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง The Cost, Quality and Child Outcomes in childcare centers พบว่า การจัดบริการสำหรับเด็กปฐมวัยต้องการทรัพยากรเพื่อปรับปรุงในด้านค่าตอบแทนแก่บุคลากรและปรับปรุงสัดส่วนของบุคลากรต่อเด็ก เพื่อลดอัตราเข้า-ออกของงาน เนื่องจากตัวแปรด้านบุคลากรเป็นตัวกำหนดผลผลิตคือพัฒนาการของเด็ก นอกจากนี้การกำหนดมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำ (minimum quality standards) ของแต่ละรัฐ และการบังคับใช้มาตรฐานดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็น เกณฑ์ใหม่ในการประกันคุณภาพของ NAEYC (1999) ประกอบด้วย

1) มาตรฐานด้านปัจจัย

- (1) จำนวนบุคลากรต่อเด็กเป็นไปอย่างเหมาะสม
- (2) จำนวนเด็กในแต่ละกลุ่มจะต้องไม่มาก
- (3) บุคลากรมีการศึกษาสูง (มากกว่าภาคบังคับ) และได้รับการฝึกอบรมเฉพาะด้าน โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับเด็กปฐมวัย
- (4) อัตราเข้า-ออกจากการงานของบุคลากรต่ำ

2) มาตรฐานด้านกระบวนการ

- (1) บุคลากรได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับภาระงาน
- (2) มีการบริหารงานที่มั่นคง
- (3) มีการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับอายุของเด็ก
- (4) มีการจัดกิจกรรมที่เป็นความคิดริเริ่มของเด็ก
- (4) จัดสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพที่มีเด็กเป็นศูนย์กลาง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก
- (5) บุคลากร/ครู มีปฏิสัมพันธ์ที่สนองตอบต่อเด็กตลอดเวลา ไม่หยาบคายกับเด็ก
- (6) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรด้วยกัน
- (7) มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรและผู้ปกครอง
- (8) จัดบริการด้านสุขภาพและความปลอดภัยรวมทั้งบริการอาหารและโภชนาการที่มีคุณภาพ
- (9) มีการวางแผนและประเมินผลเด็กอย่างต่อเนื่อง

3) มาตรฐานด้านผลผลิต

- (1) เด็กมีความสุขสบายกับการเล่นและการทำกิจกรรม
- (2) เด็กต้องได้รับการพัฒนาทุกด้านอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม

4.8.2 มาตรฐานคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กระดับชาติของออสเตรเลีย (National Standards for the Long Daycare Centers)

ออสเตรเลียเป็นประเทศแรกๆในโลกที่ได้พัฒนาระบบการปรับปรุงคุณภาพ และการประกันคุณภาพศูนย์เลี้ยงเด็กโดยรัฐบาลให้ทุนสนับสนุนอย่างเต็มที่ โดยตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่าคุณภาพของศูนย์เลี้ยงเด็กที่ดีจะต้อง

- 1) มีปรัชญาและเป้าหมายที่ชัดเจน เป็นข้อตกลงระหว่างศูนย์และผู้ปกครองที่เรียกว่า ธรรมนูญโรงเรียน ซึ่งให้เป็นแนวทางในการทำกิจกรรมทุกอย่างในศูนย์

2) ให้ความสนใจและเอาใจใส่ดูแลเด็กแต่ละคน รวมทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

3) เอาใจใส่ต่อความสัมพันธ์ของบุคลากรและผู้ปกครอง เพื่อให้สามารถสนับสนุน และส่งเสริมบทบาทซึ่งกันและกัน และกระตุ้นผู้ปกครองให้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยความรู้สึที่อบอุ่นเป็นกันเอง

วัตถุประสงค์ในการปรับปรุงและประกันคุณภาพก็คือ ให้เด็กในศูนย์เลี้ยงเด็กได้รับบริการที่ดีอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการที่จะได้รับประสบการณ์ทางบวก และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ซึ่งจะช่วยกระตุ้นพัฒนาการของเด็ก เป็นการช่วยเหลืแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง และช่วยบุคลากรให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ

การปรับปรุงคุณภาพเป็นกระบวนการและความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องในคุณภาพของการบริการดูแลเด็ก โดยผู้บริหารจัดการศูนย์ บุคลากรของศูนย์ และผู้ปกครองเด็ก จะต้องมืบทบาทหลักร่วมกับรัฐบาลกลางซึ่งจะให้ทุนสนับสนุนแก่สภากาการประกันคุณภาพศูนย์เลี้ยงเด็กแห่งชาติ (National Childcare Accreditation Council - NCAC) ในด้านการจัดการระบบการฝึกอบรม และให้การสนับสนุนศูนย์ โดยจุดเด่นของระบบการปรับปรุงคุณภาพ คือ การกระตุ้นให้ศูนย์แต่ละศูนย์ และผู้ปกครองเด็กมาทำงานร่วมกันในด้านการเสริมบทบาทซึ่งกันและกัน และร่วมกันสร้างปรัชญาและเป้าหมายเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน หารูปแบบของการปฏิสัมพันธ์กัน และการดำเนิน กิจกรรมต่างๆในศูนย์ **สภากาการประกันคุณภาพศูนย์เลี้ยงเด็กแห่งชาติ** ได้กำหนดหลักการและมาตรฐานของการดูแลเด็ก (Principles and Standards of Care, 1993) ไว้ทั้งหมด 4 ด้าน (ดูตารางที่ 4.52) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.52 มาตรฐานการดูแลเด็ก (Standards of Care) ของ National Childcare Accreditation Council (NCAC)

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านกระบวนการ	
1. ปฏิสัมพันธ์	มี 15 ตัวชี้วัด ได้แก่
1.1 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก	* อบอุ่นและเป็นมิตรกับเด็ก * ปฏิบัติต่อเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกันและพยายามให้เป็นไปตามความต้องการของแต่ละบุคคล โดยยอมรับความแตกต่างพื้นฐานของเด็ก * ปฏิบัติต่อทั้งสองเพศอย่างไม่มีอคติ * ใช้มาตรการทางบวกในการให้คำชี้แนะและการจัดระเบียบวินัย

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านกระบวนการ (ต่อ)	
1.2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครอง	- ตอบสนองต่อความรู้สึกและความต้องการของเด็ก - รักษาความสม่ำเสมอในการสื่อสารกับเด็ก - ยอมรับการพัฒนาความสามารถของเด็ก - มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กเพื่อกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น - สร้างบรรยากาศที่สนุกสนาน รื่นรมย์กับเด็ก * สื่อสารโดยการพูดจาและเขียนข้อความโต้ตอบกับผู้ปกครองในเรื่องที่เกี่ยวกับศูนย์/เด็ก * มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างครูกับผู้ปกครอง - มีการประชุมพิเศษผู้ปกครองของเด็กใหม่ - พ่อแม่ และสมาชิกอื่นในครอบครัวต้องได้รับการกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วม
1.3 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรด้วยกัน	* มีการสื่อสารกันอย่างดีระหว่างบุคลากร - บุคลากรต้องยอมรับซึ่งกันและกัน
2. การจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก (Program)	มี 12 ตัวชี้วัด ได้แก่
2.1 การวางแผนกิจกรรม	* วางแผนที่สะท้อนให้เห็นถึงปรัชญา และเป้าหมายของศูนย์ * ใส่ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กแต่ละคน * จัดให้เด็กได้มีโอกาสเลือกและหาสิ่งท้าทายใหม่ๆ - การวางแผนตารางเวลาประจำวันเป็นไปตามความต้องการ ความสามารถ และความสนใจของเด็ก - การเปลี่ยนกิจกรรมหนึ่งไปอีกรายการหนึ่ง ควรเป็นไปอย่างราบรื่น * ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเอง เช่น เข้าห้องน้ำ เปลี่ยนเสื้อผ้า * เวลาอาหารควรเป็นช่วงที่เด็กมีความสุข - ให้มีความหลากหลายในการจัดประสบการณ์ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม - การจัดกิจกรรมประจำวันควรมีความยืดหยุ่นและมีการพัฒนาอย่างเหมาะสม - จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา ภาษา อารมณ์อย่างเหมาะสม และสมดุล
2.2 การจัดกิจกรรม	

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านกระบวนการ (ต่อ)	
3. สุขภาพ โภชนาการ และความปลอดภัย 3.1 สุขภาพ 3.2 โภชนาการ 3.3 ความปลอดภัย	- จัดกิจกรรมให้สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ - มีการประเมินผลกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย มี 14 ตัวชี้วัด ได้แก่ * บุคลากรต้องกระตือรือร้นต่อเรื่องสุขภาพและสวัสดิการของเด็กแต่ละคน - ต้องคำนึงถึงหลักสุขอนามัยเพื่อลดการกระจายตัวของเชื้อโรค - บุคลากรต้องกระตุ้นให้เด็กปฏิบัติตามสุขอนามัยง่ายๆ เช่น ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร แปรงฟันหลังรับประทานอาหาร - ต้องจัดทำบันทึกการฉีดวัคซีนของเด็ก - ต้องเขียนนโยบายด้านสุขอนามัย การรักษา กรณีฉุกเฉิน และการได้รับอุบัติเหตุ - บุคลากรต้องได้รับการฝึกฝนให้เกิดความคุ้นเคยกับกระบวนการด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น กรณีฉุกเฉิน และอุบัติเหตุ - บุคลากรควรให้คำปรึกษาแก่เด็กได้ตลอดเวลา - บุคลากรต้องมีข้อมูลทางด้านสุขภาพของเด็กและข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง - อาหารและเครื่องดื่มมีเพียงพอกับความต้องการทางด้านโภชนาการของเด็กและเหมาะสมกับวัฒนธรรมประเพณี - การกำหนดเวลาอาหารเป็นการส่งเสริมสุขนิสัยด้านโภชนาการของเด็ก - อาหารต้องถูกจัดเตรียมและเก็บไว้อย่างถูกหลักอนามัย * เด็กได้รับการดูแลป้องกันอย่างเหมาะสมในการเล่นทั้งในร่มและกลางแจ้ง และการนอน - ผลัดกันที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นอันตรายควรเอาไว้นอกจากเด็ก - อาคารและอุปกรณ์ต้องสะอาดปลอดภัย

มาตรฐานคุณภาพ	ตัวชี้วัด
มาตรฐานด้านกระบวนการ (ต่อ)	
4. การบริหารจัดการและพัฒนาบุคลากร 4.1 การบริหารจัดการ 4.2 การพัฒนาบุคลากร	มี 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ * บุคลากรและผู้ปกครอง มีการปรึกษาหารือกันในเรื่องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก และมีการประเมินผลร่วมกัน - ใ้บุคลากรและผู้ปกครองได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการของศูนย์ * บุคลากรใหม่ต้องได้รับการปฐมนิเทศบอกกล่าวให้เข้าใจถึงปรัชญาและเป้าหมายของศูนย์ - ควรให้โอกาสบุคลากรได้ไปศึกษาและเข้ารับการฝึกอบรม - บุคลากรสนับสนุนควรมีการจัดเตรียมไว้ เพื่อการดูแลเด็กอย่างต่อเนื่อง - ข้อมูลด้านการบริหารจัดการควรมีไว้
มาตรฐานด้านผลผลิต	
5. ตัวเด็ก 5.1 พัฒนาการของเด็ก	มี 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ - ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านต่างๆอย่างเหมาะสมและสมดุล * เด็กมีพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพและสังคม * เด็กมีพัฒนาการในด้านทักษะ การเคลื่อนไหว * เด็กมีพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ และการตื่นตัวทางศิลปะ * เด็กมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาและภาษา

หมายเหตุ : ดัดแปลงจาก Standards of Care ของ National Childcare Accreditation Council (NCAC), 1993

* ตัวชี้วัดหลัก (Core principles and standards of care) ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของศูนย์เด็กที่มีคุณภาพดีรวมทั้งหมด 20 ตัวชี้วัด

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า NCAC ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการกำหนดมาตรฐานด้านปัจจัย แต่ให้ความสำคัญกับมาตรฐานด้านกระบวนการเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะมาตรฐานด้านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ ซึ่งมีตัวชี้วัด 1 ใน 3 ของตัวชี้วัดด้านนี้ทั้งหมด 15 ตัว จากตัวชี้วัดมาตรฐานด้านกระบวนการ 46 ตัว) และถ้าเปรียบเทียบกับมาตรฐานของอเมริกาจะมีมาตรฐานทุกด้าน ทั้งมาตรฐาน

ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านผลผลิต ในขณะที่ยัง NCAC ออสเตรเลีย มี 2 มาตรฐานหลังเท่านั้น (ดูตารางที่ 4.53)

ตารางที่ 4.53 มาตรฐานในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในต่างประเทศเปรียบเทียบระหว่างประเทศ
สหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย

มาตรฐาน	ประเทศ	
	สหรัฐอเมริกา (Clark-Stewart)	ออสเตรเลีย (NCAC)
มาตรฐานด้านปัจจัย		
1. ครู/ผู้ดูแลเด็ก	✓ *	
2. วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน	✓ *	
3. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ	✓ *	
รวม	6	-
มาตรฐานด้านกระบวนการ		
1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก		✓
2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครอง	✓ *	✓
3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร		✓
4. การจัดกิจกรรม		✓ *
5. สุขภาพอนามัย	✓	✓
6. โภชนาการ	✓	✓
7. ความปลอดภัย	✓	✓
8. การล่วงละเมิดทางร่างกายและเพศ	✓ *	
9. การบริหารจัดการ		✓
10. การพัฒนาบุคลากร		✓
รวม	7	10
มาตรฐานด้านผลผลิต (คุณภาพของเด็ก)		
1. พัฒนาการด้านร่างกาย		✓ **
2. พัฒนาการด้านสังคม	✓ *	✓ **
3. พัฒนาการด้านอารมณ์	✓	
4. พัฒนาการด้านบุคลิกภาพ		✓ **
5. พัฒนาการด้านสติปัญญา		✓ **
รวม	4	1

หมายเหตุ : * มีมากกว่า 1 มาตรฐาน

** รวมอยู่ในมาตรฐานข้อเดียวกัน

1) ระดับคุณภาพของตัวชี้วัด

จากมาตรฐานสถานเลี้ยงดูเด็กทั้ง 5 ด้าน ดังกล่าวข้างต้น (มีตัวชี้วัดทั้งหมด 52 ข้อ) ตัวชี้วัดแต่ละตัวมีระดับคุณภาพได้ 4 ระดับ คือ

- (1) ระดับดีมาก (high quality)
- (2) ระดับดี (good quality)
- (3) ระดับเป็นที่น่าสนใจ (basic)
- (4) ระดับยังไม่เป็นที่น่าสนใจ (unsatisfy)

2) มาตรฐานสำหรับการประกันคุณภาพ

วิธีการประเมินคุณภาพที่น่าสนใจของ NCAC คือ มีระบบการตรวจสอบการประกันคุณภาพเป็นช่วงเวลาแต่ละปี คือ ประกันคุณภาพ 1 ปี 2 ปี และ 3 ปี โดยมีการกำหนดว่าในแต่ละปีศูนย์เด็กหรือโปรแกรมที่จัดขึ้นสำหรับเด็กที่จะได้รับการประกันคุณภาพจะต้องมีคุณสมบัติของตัวชี้วัดที่มีคุณภาพดี/ดีมากกี่ตัว และ ตัวใดบ้าง มาตรฐานคุณภาพของตัวชี้วัดที่จำเป็นสำหรับการประกันคุณภาพมีดังนี้

ก. การประกันคุณภาพ 1 ปี

ศูนย์เด็กจะต้องมีตัวชี้วัดในระดับคุณภาพดี จำนวน 32 ข้อ (60% ของตัวชี้วัดทั้งหมด) ซึ่งประกอบด้วย **ตัวชี้วัดหลัก**ที่คุณภาพอยู่ในระดับ (good quality) จำนวน 12 ตัวจาก 20 ตัว ที่เหลืออีก 20 ตัว ให้สถานบริการเลือกจากตัวชี้วัดที่เหลือ โดยตัวชี้วัดแต่ละตัวจะต้องมีคุณภาพอยู่ในระดับดี ส่วนตัวชี้วัดที่เหลือนอกนั้นต้องอยู่ในระดับที่น่าสนใจ (basic)

ข. การประกันคุณภาพ 2 ปี

ศูนย์เด็กจะต้องมีตัวชี้วัดในระดับคุณภาพดีมาก 26 ข้อ (50% ของตัวชี้วัดทั้งหมด) ประกอบด้วย **ตัวชี้วัดหลัก**สำหรับศูนย์เด็กที่มีคุณภาพดี 17 ข้อ (จาก 20 ข้อ) โดยตัวชี้วัดแต่ละตัวต้องมีคุณภาพระดับดีมาก และตัวชี้วัดอื่นอีก 9 ข้อที่อยู่ในระดับคุณภาพดีมากที่ศูนย์เด็กเป็นผู้เลือก ที่เหลืออีก 26 ข้อ (50% ของตัวชี้วัดทั้งหมด) จะต้องมีความอยู่ในระดับที่น่าสนใจถึงระดับดี

ค. การประกันคุณภาพ 3 ปี

ศูนย์เด็กจะต้องมีตัวชี้วัดในระดับคุณภาพดีมากถึง 42 ข้อ (80% ของตัวชี้วัดทั้งหมด) ซึ่งประกอบด้วย ตัวชี้วัดหลัก 17 ข้อ และตัวชี้วัดอื่นอีก 25 ข้อ ซึ่งแต่ละข้อจะมีระดับคุณภาพดีมาก และตัวชี้วัดที่อยู่ในระดับคุณภาพดีอีก 10 ข้อ (20% ของตัวชี้วัดทั้งหมด) จากที่เหลือ

4.8.3 มาตรฐานคุณภาพสถานเลี้ยงเด็กในอังกฤษ

ในประเศอังกฤษ กฎหมายสำหรับเด็ก (Child Act, 1989) กำหนด “Good Child Care Practice” ของ Penny Sparke ,1993 ไว้ดังต่อไปนี้คือ

- 1) โปรแกรมสำหรับเด็กจะต้องวางแผนไว้ล่วงหน้าก่อนที่เด็กจะมาถึง
- 2) กิจกรรมจะต้องเหมาะสมกับอายุของเด็ก และพัฒนาการของเด็ก
- 3) เด็กจะได้รับโอกาสการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นพัฒนาการในหลายๆด้าน
- 4) ต้องมีเวลา และสถานที่สำหรับกิจกรรมที่ไม่มีเสียงดังรบกวน
- 5) เด็กจะได้รับการยินยอมให้ทำงานด้วยตนเอง
- 6) การลงโทษแบบเปลี่ยนดีถือว่าผิดกฎหมาย
- 7) เด็กจะต้องได้รับการตอบสนองอย่างกระตือรือร้น (sensitive) และด้วยความรักจากผู้ใหญ่
- 8) รับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครองเด็ก

นอกจากนั้นในการขออนุญาตจัดตั้งศูนย์รับเลี้ยงเด็ก (Nurseries) สิ่งที่จะต้องถูกตรวจเป็นอันดับแรกคือ สถานที่ ความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อม สัดส่วนของบุคลากรต่อจำนวนเด็ก และ สัดส่วนของห้องน้ำต่อจำนวนเด็ก และในด้านการดำเนินงาน จำเป็นจะต้องมี ผู้ดูแลเด็กที่ได้รับการฝึกอบรมมาเรียบร้อยแล้ว และมีนโยบายในด้านการดูแลเด็กที่ชัดเจน เพื่อให้แน่ใจได้ว่าการดูแลเด็กจะเป็นไปอย่างมีคุณภาพ เพื่อขจัดความวิตกกังวลของผู้ปกครองเด็กที่นำลูกมาฝากเลี้ยงที่ศูนย์เด็กแห่งใดแห่งหนึ่ง

Penny Sparke (1993) ได้กล่าวถึงเครื่องชี้วัดคุณภาพ (Criterion for quality) ของศูนย์เด็กไว้ดังต่อไปนี้ คือ

- (1) จัดให้มีการดูแลที่มีความมั่นคงปลอดภัยทางสภาพแวดล้อม
- (2) เพิ่มความเข้าใจ และความสำคัญให้กับการเล่น การใช้ภาษา และพัฒนาการทางด้านสังคม ตลอดจนกระตุ้นให้เกิดการเล่นที่มีอิสระและไม่เป็นทางการสำหรับเด็ก
- (3) สนับสนุนและให้ความใส่ใจกับปัจจัยทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลต่อความเจริญก้าวหน้าของเด็ก
- (2) สร้างให้เด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีการเปิดโอกาสและมีความเท่าเทียมกัน

The Annie E. Casey Foundation (AEC, 1998) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพว่า จะต้องทำให้เด็กมีพัฒนาการในทุกๆด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ พัฒนาการด้านภาษา การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีความสามารถในการแก้ปัญหา หรือขยายความสนใจออกไปได้ โดยจะเน้นในเรื่อง ความปลอดภัย (Safe) สุขภาพอนามัย (Healthy) มีการส่งเสริมหรือกระตุ้นพัฒนาการด้านต่างๆอย่างเหมาะสม (Appropriate Stimulated) เป็นสำคัญ ดังนั้นโปรแกรมที่จัดขึ้นเพื่อดูแลเด็กที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ

- (1) ให้การดูแลด้วยความรับผิดชอบอย่างเหมาะสมและสม่ำเสมอ
- (2) บุคลากรต้องมีคุณภาพดี
- (3) ให้เด็กได้อยู่กับผู้ใหญ่ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูให้เด็กรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย
- (4) ให้เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง เพื่อให้เด็กได้มีการเจริญเติบโต

และมีพัฒนาการตามวัย

- (5) ช่วยกระตุ้น ส่งเสริม สนองตอบต่อพลัง และ ความต้องการของครอบครัวและ

ชุมชน

การจะทำให้สถานรับเลี้ยงเด็กมีคุณภาพได้ตามที่กล่าวข้างต้นนั้น จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

- (1) ควรมีการจัดขนาดของกลุ่มเด็ก และสัดส่วนของเด็กต่อผู้ดูแลให้เหมาะสม ไม่มากเกินไป เพื่อให้ผู้ดูแลได้ดูแลเด็กทุกคนในความดูแลได้อย่างทั่วถึง
- (2) เปิดโอกาสให้บุคลากร ไม่ว่าจะเป็นครู หรือ ผู้ดูแลเด็ก ได้รับฝึกอบรมเพิ่มเติมในเรื่องที่มีประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน

(3) ให้ผู้ดูแลเด็กได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่องด้วยการปรับค่าตอบแทนและสวัสดิการอื่นๆให้ตามระยะเวลาที่เหมาะสม

- (4) มีปรัชญาการศึกษาและหลักสูตร
- (5) มีการสนับสนุนในด้านงบประมาณ

4.8.4 การจัดการศึกษาเด็กปฐมวัยของประเทศอิสราเอล

โครงสร้างระบบการศึกษาของอิสราเอล กระทรวงศึกษาธิการจะกำกับและดูแลการศึกษาปฐมวัย โดยมี National Director รับผิดชอบหลักสูตรและดูแลการศึกษาจำนวน 6 เขต มีผู้ประสานงานประจำเขตต่างๆ Supervisors รับผิดชอบดูแลโรงเรียนและครูอนุบาล เทศบาลดูแล

งบประมาณด้านอาคาร สิ่งก่อสร้างต่างๆ รวมทั้งเงินเดือนครู ซึ่งระบบการศึกษาเด็กปฐมวัยดังกล่าวมีประเด็นที่น่าสนใจ พอจะสรุปได้ดังนี้

1) **การศึกษาปฐมวัยของอิสราเอล** เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง คือ เด็กจะต้องได้รับประโยชน์สูงสุด

2) **กระบวนการพัฒนาเด็ก** เน้นการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย สื่อและกระบวนการเรียนการสอน ถือเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อที่เด็กจะได้ฝึกการเลือก มีอิสระที่จะคิด ตัดสินใจ รวมทั้งฝึกความรับผิดชอบ เพื่อพัฒนากระบวนการทางสังคม และกระบวนการทางปัญญา

3. **หน่วยสนับสนุนการจัดการศึกษา** มีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่สมบูรณ์ และอยู่ใกล้สถานศึกษา เพื่อให้เด็กสามารถค้นคว้า และที่สำคัญมีศูนย์วิชาชีพครู (Pedagogic Center) ที่ครูจะเข้าไปแสวงหาความช่วยเหลือ เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน การสนับสนุนทางวิชาการมีความหลากหลายและสะดวกต่อการที่ครูจะเข้าถึงบริการ ครูมีอิสระ มีโอกาสใช้ความคิดสร้างสรรค์

4. **การพัฒนาครู** สนับสนุนครูที่มีประสบการณ์และสามารถเป็นครูได้ ให้สามารถพัฒนาการสอนเฉพาะเรื่อง เช่น ดนตรี ศิลปะ พัฒนาโรงเรียนอนุบาลที่ชำนาญเฉพาะเรื่อง ให้มีรูปแบบที่ครูโรงเรียนอนุบาลอื่น สามารถมาเรียนรู้หรือรับการฝึกอบรมเฉพาะด้านได้

5. **จัดระบบการส่งต่อ** จากเด็กเล็กไปสู่อนุบาล อนุบาลไปสู่ประถม ประถมไปมัธยม โดยเฉพาะช่วงต่อระหว่างบ้านมาโรงเรียน จากอนุบาลไปประถม ต้องไม่ทำให้เด็กเครียด และหวาดกลัวต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ดังนั้นครูต้องเปิดใจคือ ครูประถม และครูอนุบาลต้องมาคุยปรึกษาหารือและทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ครูอนุบาลไปช่วยสอนเด็ก ป.1 ครู ป.1 มาสร้างความคุ้นเคยกับเด็กอนุบาล เป็นต้น

6. **สหสาขาวิชา** นักการศึกษาควรมองเรื่องการศึกษาปฐมวัยเป็นสหสาขาวิชา ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข แต่ต้องรู้ว่ามีการสุขภาพอยู่ที่ใด จะไปใช้บริการได้อย่างไร นักการศึกษาที่ดีต้องมองกว้างและมองลึกในสายงานของตนเองเป็นหลัก

7. **ครูและบุคลากร** ต้องได้รับการฝึกอบรมทุกปี มีสิ่งจูงใจพร้อมให้รางวัล คุณสมบัติของครูอนุบาลในอิสราเอล จะต้องผ่านการอบรมด้านการสอนอนุบาลเป็นเวลา 4 ปี จึงจะสอนได้ โดยทุกปีครูจะต้องได้รับการอบรม โดยเก็บเป็นคะแนนไว้ เงินเดือนจะขึ้นตามระบบคะแนน ที่สำคัญต้องนำสิ่งที่ได้รับการอบรมมาใช้ในชั้นเรียน โดยมี Supervisor เป็นผู้ติดตามผล และมี สหภาพครู (Teacher union) คอยดูแลครู ถ้าเด็กเรียนเกิน 35 คน/ห้อง สามารถร้องเรียนได้ (เด็กอนุบาล 35 คน/ห้อง/ครูที่ผ่านการอบรม 1 คน และไม่ผ่านการอบรม 1 คน)

4.8.5 ปัจจัยที่ทำให้ศูนย์เด็กมีคุณภาพดี

จากการศึกษาสถานเลี้ยงดูเด็กที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 20 แห่ง พบว่า ศูนย์เด็กจะมีคุณภาพดีได้ จำเป็นจะต้องมีปัจจัยหลายอย่างทั้งที่เป็นปัจจัยกำหนด และปัจจัยสนับสนุน ซึ่งรวมกันก่อให้เกิดคุณภาพของบริการที่ดี และเด็กมีพัฒนาการครบทุกด้าน ดังมีรายละเอียดคือ

1) **ปัจจัยกำหนด (Determining Factors)** คุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กที่สำคัญ ได้แก่

- (1) การปฏิบัติงานตามภาระกิจหลัก มีการพัฒนาอย่างเหมาะสม
- (2) มีการรับรู้ที่จับใจ มีความรับผิดชอบและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับเด็ก เช่น
  - ก. การให้ความสนใจเด็กเป็นรายบุคคล
  - ข. การให้ความสนใจกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
  - ค. มีมุมมองของความหลากหลายด้านวัฒนธรรม
- (3) มีปรัชญา/แนวคิด/วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน
- (4) มีความสมดุลของโครงการ/กิจกรรมที่จัดให้เด็ก เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้าน
- (5) มีมาตรฐานสูงในด้านโภชนาการ สุขภาพ และความปลอดภัย
- (6) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรและผู้ปกครองเป็นไปในทางบวกและเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

2) **ปัจจัยสนับสนุน (Contributing Factors)** ได้แก่

- (1) บริบท (context)
  - ก. มีเงินทุน/งบประมาณที่เพียงพอ
  - ข. มีกฎหมายและระเบียบปฏิบัติทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่รัดกุม เช่น การออก/ต่อไปอนุญาต
- (2) บุคลากร
  - ก. มีความพึงพอใจในงาน
  - ข. มีเงินเดือนพอเพียงในการเลี้ยงชีพ
  - ค. มีสภาพการทำงานดี
  - ง. มีการฝึกอบรมและการพัฒนาความสามารถ
  - ฉ. มีประสบการณ์การทำงาน
  - ช. มีความมั่นคงในการทำงาน
- (3) สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย
  - ก. มีนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ชัดเจน
  - ข. มีพื้นที่พอเพียงสำหรับการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก
  - ค. มีอุปกรณ์หลากหลายและพอเพียงกับเด็ก

(4) การจัดการ

- ก. จำนวนและอายุของกลุ่มเด็กใกล้เคียงกัน
- ข. สัดส่วนครูต่อเด็ก มีขนาดเหมาะสม
- ค. มีโปรแกรม/โครงการที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านอย่างสมดุล
- จ. มีบุคลากรสนับสนุน

ปัจจัยกำหนดและปัจจัยสนับสนุนดังกล่าวข้างต้นนี้ จะร่วมกันก่อให้เกิดคุณภาพการบริการที่ดี ทั้งด้านการดูแลและการเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งจะนำไปสู่พัฒนาการที่ดีของเด็กทั้งทางด้านร่างกาย สุขภาพจิต สติปัญญา สังคม อารมณ์ที่มั่นคง ภาษา บุคลิกภาพ และความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

4.9 สรุปเกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

เมื่อพิจารณาเกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กของไทยเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย อังกฤษ และอิสราเอล ดังที่ได้ศึกษาข้างต้นแล้วพบว่า หลายประเด็นที่หน่วยงานที่รับผิดชอบของไทยกำหนดขึ้นแล้ว ได้แก่

1) มาตรฐานด้านปัจจัย

- (1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานเลี้ยงดูเด็ก เช่น อาคารเรียน พื้นที่ใช้สอย
- (2) คุณสมบัติ และ คุณภาพของบุคลากรที่ให้บริการ ได้แก่ ผู้บริหาร กรรมการครู ผู้ดูแลเด็ก และบุคลากรสนับสนุนอื่นๆ เช่น แม่ครัว แม่บ้าน นักการภารโรง เป็นต้น
- (3) สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน ซึ่งมีคุณภาพ และ ปริมาณเพียงพอเหมาะสมกับความต้องการของเด็ก และจำนวนเด็กที่ให้บริการ

2) มาตรฐานด้านกระบวนการ

- (1) กระบวนการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรม
- (2) ระบบการบริหารและการจัดการ
- (3) การดูแลสุขภาพอนามัย โภชนาการ และความปลอดภัยของเด็ก
- (4) การรายงานผล และ การประเมินผลการปฏิบัติงาน
- (5) ปรัชญาและเป้าหมายที่ใช้ในการดำเนินงาน
- (6) การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของผู้ปกครองหรือชุมชน

3) มาตรฐานในด้านผลผลิต

- (1) คุณภาพของเด็ก ซึ่งเน้นพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

แต่ยังมีเกณฑ์/มาตรฐานคุณภาพอีกหลายประเด็นที่ประเทศไทยยังไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1) **การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง** เน้นให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์ (เช่น Sparke, 1993 และ Clark-Stewart, 1993) เพื่อจะได้รับรู้ว่าเด็กได้รับการดูแลอย่างไรจากศูนย์ และศูนย์มีวิธีการเรียนการสอนอย่างไร เพื่อให้ผู้ปกครองจะได้ทำความเข้าใจ แล้วนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับทางโรงเรียนเมื่อเด็กอยู่ที่บ้าน ซึ่งในขณะเดียวกันทางศูนย์หรือครู/ผู้ดูแลเด็กต้องยินยอม และยินดีให้เข้ามาเยี่ยมเยียนในศูนย์ รวมทั้งตอบคำถามของผู้ปกครอง เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครองเด็ก ผู้ดูแลเด็กอาจทำความเข้าใจกับผู้ปกครองในการจัดระเบียบวินัยของเด็ก ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่ตัวเด็กเอง และเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างครูกับผู้ปกครอง ซึ่งในไทยมีโรงเรียนอนุบาลหลายแห่งที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมบ้างแล้ว ทั้งในด้านการเข้าเยี่ยมเยียน และการเข้าร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียน เป็นต้น

2) **ปฏิสัมพันธ์** เน้นปฏิสัมพันธ์ครูกับเด็ก ครูกับผู้ปกครอง และระหว่างบุคลากรด้วยกัน (เช่น NCAC, 1993) โดยที่ครูปฏิบัติต่อเด็กด้วยความรักและความอบอุ่น เท่าเทียมกันโดยไม่ถือคติเข้าใจเด็ก และตอบสนองต่อความรู้สึกและความต้องการของเด็กอย่างเต็มที่และเหมาะสม มีการสื่อสารถึงกันสม่ำเสมอระหว่างครูกับผู้ปกครองเด็ก (มีโรงเรียนหลายแห่งในไทยปฏิบัติอยู่) ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของสมุดบันทึกผลการเรียนและพัฒนาการของเด็ก ตลอดจนวารสารหรือจดหมายข่าวของทางโรงเรียนที่มีถึงผู้ปกครอง นอกจากนั้นยังมีการแบ่งงานกันทำระหว่างบุคลากรด้วยกัน เพื่อให้เข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างบุคลากร ซึ่งเป็นผลดีทั้งต่อการบริหารงานในองค์กร ชุมชน และ ต่อตัวเด็กเอง

3) **การล่วงละเมิดทางร่างกายและทางเพศ** ได้แก่ การลงโทษเยียนตี ถือว่าเป็นการล่วงละเมิดทางร่างกายของเด็ก ปัจจุบันในประเทศไทยยังไม่มีข้อกำหนดอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการลงโทษเด็ก โดยเฉพาะเด็กในระดับปฐมวัย ในอเมริกาการลงโทษเด็กในลักษณะของการเยียนตี ถือว่าผิดกฎหมาย และถือว่าเป็นการล่วงละเมิดทางร่างกายของเด็กด้วย ส่วนการล่วงละเมิดทางเพศกับเด็ก ถือเป็นเรื่องที่ร้ายแรงและเกิดขึ้นบ่อย (Sparke, 1993 และ Clark-Stewart, 1993) ในประเทศไทยเองก็เคยเกิดกรณีดังกล่าวขึ้น ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรละเลยที่จะพิจารณาในเรื่องนี้

4) **การให้ความสำคัญกับกลุ่มเด็กพิเศษ** ปัจจุบันมีหลายโรงเรียนที่เปิดให้มีการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างเด็กปกติและเด็กพิเศษตั้งแต่ในระดับปฐมวัย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะให้ความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการ และการตอบสนองความต้องการของเด็ก

กลุ่มพิเศษเหล่านี้ เช่น ความเท่าเทียมกันในการดูแลเอาใจใส่ ตลอดจนความรู้ความสามารถ และความชำนาญ ของบุคลากรที่จะเข้ามาดูแลเด็กกลุ่มนี้อย่างใกล้ชิด (NCAC, 1993)

5) **หน่วยสนับสนุนการศึกษา** ในอิสราเอลให้ความสำคัญต่อหน่วยสนับสนุนการศึกษา เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สื่อ และ แหล่งวิชาความรู้อื่นๆ ในฐานะที่เป็นหน่วยสนับสนุนการศึกษาของเด็ก รวมถึงของครูและบุคลากรอื่นๆ ด้วย สำหรับประเทศไทยส่วนใหญ่จะเน้นไปที่ตัวเด็กมากกว่าที่ตัวบุคลากร ซึ่งในความเป็นจริงแล้วมีความสำคัญไม่แพ้กัน เพื่อให้ทั้งเด็กและครูสามารถค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมตามความสนใจของตนเอง สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ดังกล่าวมาใช้ในการเรียนการสอนได้ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ และ ประสิทธิภาพในการสอนให้กับครูด้วย

6) **ระบบส่งต่อข้ามชั้นเรียน** จากชั้นเรียนหนึ่งไปสู่อีกชั้นเรียนหนึ่ง ซึ่งมักถูกมองข้าม แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าจะช่วยในเรื่องของการปรับตัวของเด็ก เนื่องจากเด็กต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ เด็กแต่ละคนจะมีความพร้อมในด้านการปรับตัวที่แตกต่างกัน ดังนั้นครูจะมีส่วนให้ความช่วยเหลือเด็กในเรื่องนี้อย่างไร เพื่อให้เด็กได้เตรียมพร้อม และ สามารถปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งใหม่ๆที่จะเข้ามาได้โดยไม่เกิดความขัดแย้ง

7) **ค่าตอบแทน และสวัสดิการอื่นๆของบุคลากร** เนื่องจากบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินงานของศูนย์ และมีผลต่อคุณภาพของเด็กเป็นอย่างมาก การจะทำให้บุคลากรดังกล่าวได้ทำงานอยู่ที่ศูนย์อย่างต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งมีผลมาจากค่าตอบแทนที่บุคลากรจะได้รับอย่างเหมาะสมด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นเช่นกันที่ควรมีการปรับค่าตอบแทน และสวัสดิการอื่นๆ ให้กับบุคลากรตามค่าครองชีพและระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งจึงควรจัดระบบการปรับค่าตอบแทนให้เป็นระบบชัดเจน ในประเทศไทยครูและผู้ดูแลเด็ก ส่วนหนึ่งยังได้รับค่าตอบแทนไม่เพียงพอต่อการครองชีพ ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพในการเรียนการสอนได้โดยทางอ้อม ทั้งนี้ก็เกี่ยวข้องกับงบประมาณที่ศูนย์จะได้รับการจัดสรรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย รัฐจึงควรให้ความสนใจในเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน

8) **การมีระบบการประกันคุณภาพตามช่วงระยะเวลา** เช่น 1 ปี , 2 ปี , 3 ปี และ 5 ปี โดยการประกันคุณภาพ ในแต่ละปีจะมีการกำหนดมาตรฐาน/เกณฑ์คุณภาพที่สำคัญ และตัวชี้วัดไว้จำนวนหนึ่งจากน้อยไปมาก ตามระยะเวลาของการประกันคุณภาพ เพื่อให้สถานเลี้ยงเด็กได้พัฒนาตนเองตามมาตรฐาน เพื่อให้สามารถก้าวไปสู่การประกันคุณภาพระยะยาว

9) **การกำหนดเกณฑ์คุณภาพและตัวชี้วัดให้เหมาะสมตามกลุ่มอายุเด็ก** เช่น ทารก (ต่ำกว่า 1 ปี) เด็ก 1-3 ปี และ เด็ก 3 ปีขึ้นไป ซึ่งมีธรรมชาติและพัฒนาการที่แตกต่างกัน

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อสำรวจสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนทั้งภาครัฐและเอกชน โดยการวิเคราะห์เจาะลึกลักษณะการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพเฉพาะรายกรณี เพื่อนำเสนอข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบ ระบบการดำเนินงาน และปัจจัยกำหนดคุณภาพการให้บริการในสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ และ 2) ศึกษาเกณฑ์การประเมินคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กทั้งภาครัฐและเอกชนเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์หาเกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมภายใต้บริบทของสังคมไทย

กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ เลือกสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพจำนวน 20 แห่งที่อยู่ในระบบโรงเรียน 7 แห่ง นอกระบบโรงเรียน 13 แห่ง ซึ่งคัดเลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากสถานเลี้ยงดูเด็กอายุ 0-6 ปี ที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลการจัดบริการอบรมเลี้ยงดูหรือให้การศึกษาแก่เด็ก และจากการแนะนำของนักวิชาการและผู้ให้บริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน แบ่งเป็นสถานเลี้ยงดูเด็กที่ดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน จำนวน 14 แห่ง และภาคเอกชน หรือชุมชนจำนวน 6 แห่ง **ผู้ให้ข้อมูล** ประกอบด้วยผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก ครู/ผู้ดูแลเด็ก เด็กกลุ่มอายุ 0-3 ปี และ กลุ่มอายุ 3-6 ปี และผู้ปกครองของเด็ก **เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล** มี 2 แบบ คือแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานเลี้ยงดูเด็ก แบบสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานดูแลเด็ก แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็ก และ **แบบสังเกต** ได้แก่ แบบสังเกตพัฒนาการเด็ก และแบบสังเกตคุณภาพทั่วไปของสถานเลี้ยงดูเด็ก ประกอบการบันทึกภาพวิดีโอ

การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์เชิงปริมาณข้อมูลพื้นฐานสถานเลี้ยงดูเด็กและข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาโดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน และ วิเคราะห์เชิงคุณภาพข้อมูลการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กแต่ละแห่งโดยใช้การพรรณนาข้อมูลอย่างมีแบบแผน เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับรูปแบบและระบบการจัดบริการ รวมทั้งปัจจัยกำหนดคุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กที่เป็นกรณีศึกษา 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานของหน่วยงานสังกัดต่างๆ ที่รับผิดชอบกำกับดูแลการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของต่าง

ประเทศ รวมทั้ง 3) หาข้อสรุปเกณฑ์คุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กจากคุณลักษณะเด่นที่พบจากการสัมภาษณ์และการสังเกตคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กแต่ละแห่ง นำมาประมวลสังเคราะห์เป็นเกณฑ์คุณภาพที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติภายใต้บริบทของสังคมไทย

5.1.1 ผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย เฉพาะกรณีศึกษา

รูปแบบของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ มี 4 รูปแบบ คือ “สถานบริบาลและพัฒนาเด็กปฐมวัย” (แรกเกิด- 3 ปี) นอกกระบบโรงเรียน ส่วนใหญ่ใช้ชื่อว่า “ศูนย์บริบาลเด็กเล็กหรือเด็กอ่อน/สถานรับเลี้ยงเด็กเนอสเซอรี่” เป็นการให้บริการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ให้ได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด ในด้านสุขภาพอนามัย การเจริญเติบโตและพัฒนาการตามวัย โดยเน้นในเรื่องของการให้อาหารแก่เด็ก การดูแลการขับถ่ายและทำความสะอาดร่างกาย การห่อหุ้มให้นอน และการจัดกิจกรรมให้เล่น ผู้ดูแลเด็กมักเป็นพยาบาลหรือมีพื้นความรู้ทางพยาบาล สำหรับการดูแลเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ซึ่งเป็นวัยเปราะบางต่อปัญหาสุขภาพและการเจ็บป่วย สำหรับการดูแลเด็กจิตวิทยาเด็กอายุ 1- 3 ปี ซึ่งเป็นวัยที่เริ่มช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้น อัตราส่วนของผู้ดูแลเด็กต่อเด็ก (1 :3) ค่อนข้างน้อย เนื่องจากต้องการดูแลอย่างใกล้ชิด ปลอดภัยเป็นพิเศษ การบริหารจัดการลักษณะนี้ พบทั่วไปในโรงพยาบาลของรัฐและเอกชน ตลอดจนในสถาบันการศึกษาอุดมศึกษาบางแห่ง และสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน ที่ขออนุญาตจัดตั้งกับกรมประชาสงเคราะห์ ส่วนใหญ่ที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูของบุคลากร และเป็นสวัสดิการของหน่วยงาน รวมทั้งให้บริการหารายได้แก่ประชาชนทั่วไป ทั้งนี้รูปแบบการให้บริการในการรับเด็กอายุเริ่มต้นไม่แน่นอน จะแตกต่างกันเท่าใดขึ้นอยู่กับนโยบายของการจัดบริการ บางแห่งรับเด็กอ่อนตั้งแต่แรกเกิด เพื่อช่วยเหลือครอบครัวที่มีความจำเป็น แต่ก็มีบริการส่งเสริมให้เด็กได้รับนมแม่ด้วย บางแห่งไม่รับเด็กอ่อนที่ยังช่วยตนเองไม่ได้เลย จะเริ่มรับเด็กที่พอจะพูดคุยกันรู้เรื่องตั้งแต่ 1 ปี 6 เดือน เป็นต้นไป การจัดกลุ่มเด็กในการดูแลขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่รับ ถ้ามีเด็กอ่อนวัยทารกมักแยกการดูแลออกจากวัยอื่น บางแห่งแบ่งกลุ่มเด็กตามช่วงอายุห่างกัน 1 ปี บางแห่งจัดเด็กไว้ด้วยกันไม่แยกตามกลุ่มอายุ ช่วงเวลาให้บริการตั้งแต่วันจันทร์ถึงศุกร์ ต่อเนื่องกันตลอดปี

รูปแบบที่สองคือ “ศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย” (แรกเกิด-6ปี) นอกกระบบโรงเรียน มักพบชื่อว่า “ศูนย์พัฒนาเด็ก/สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก” เป็นการให้บริการเลี้ยงดูและเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กอายุแรกเกิด-6 ปี ให้มีพัฒนาการสมวัย โดยเน้นการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน และส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กแบบองค์รวม ผ่านการจัดประสบการณ์ในรูปแบบของกิจกรรมที่หลากหลาย และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามความสนใจ และความสามารถของเด็กในแต่ละวัย ไม่เน้นการเรียนเขียน-อ่าน-นับเลข แต่ให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น ผู้ดูแลเด็กมักเป็นผู้ที่มีความรู้

ทางพัฒนาการเด็ก/จิตวิทยาเด็ก หรือผู้ที่มีประสบการณ์การอบรมเลี้ยงดูเด็ก และผ่านการฝึกอบรม การดูแลเด็ก ถ้ามีเด็กอ่อน จำเป็นต้องมีพยาบาลประจำศูนย์พัฒนาเด็กแบบนี้ด้วย การจัดประสบการณ์ให้เด็กในรูปแบบนี้มีความยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรมตามนโยบายหรือปรัชญาที่ยึดถือหรือผสมผสานแนวความคิดการพัฒนารูปแบบต่างๆ แบบมาประยุกต์ใช้ได้ อัตราส่วนของผู้ดูแลเด็กต่อเด็กจะแตกต่างกันไปตามอายุเด็กที่ดูแล ส่วนใหญ่จะมีการจำแนกเด็กตามกลุ่มอายุที่เด็กมีพัฒนาการใกล้เคียงกันไว้ด้วยกันอายุเด็กแรกเริ่มตั้งแต่ 2 ปี 6 เดือน ถึง 6 ปี เป็นเด็กเตรียมอนุบาล (2 1/2 - 3 1/2 ปี) เด็กอนุบาล 1 (3 1/2 - 4 1/2 ปี) เด็กอนุบาล 2 (4 1/2 - 5 1/2 ปี) และเรียกชื่อแบบในระบบโรงเรียน ช่วงเวลาให้บริการตั้งแต่วันจันทร์ถึงศุกร์ต่อเนื่องกันตลอดปี และเวลารับ-ส่งเด็กค่อนข้างยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้ปกครอง การจัดบริการรูปแบบนี้ พบทั่วไปตามศูนย์พัฒนาเด็กในชุมชนของกรมพัฒนาชุมชน ศูนย์พัฒนาเด็กในสถานประกอบการกรมประชาสัมพันธ์ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาเด็กของกรมอนามัย สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันของสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดของกรมการศาสนา ศูนย์พัฒนาเด็กของมูลนิธิเอกชน และสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กของเอกชนที่จัดตั้งกับกรมประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของการจัดบริการบางแห่งมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป เช่น กรมอนามัย จะเน้นการเฝ้าระวังและติดตามภาวะโภชนาการและพัฒนาการของเด็กเป็นพิเศษ เป็นต้น

รูปแบบที่สาม คือ “**สถานศึกษาเด็กปฐมวัย**” (2 1/2 - 6 ปี) ระดับก่อนประถมศึกษา ในระบบโรงเรียน มักพบชื่อเรียกว่า “โรงเรียนอนุบาล หรือชั้นอนุบาลในโรงเรียนประถมศึกษา” เป็นการให้บริการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาแก่เด็กอายุ 2 1/2 - 6 ปี ให้เด็กมีพัฒนาการถึงขีดสุดศักยภาพ ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยคำนึงถึงความสำคัญของสภาวะสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูและครอบครัวของเด็กตลอดจนการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก มีการจัดการเรียน การสอน และการวางแผนจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอย่างเป็นระบบ มีรูปธรรมชัดเจน ในการให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ด้วยสื่อการเรียนการสอนแบบต่างๆ ครูเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็ก ซึ่งมีคุณวุฒิระดับปริญญาตรี ด้านอนุบาลศึกษา/ปฐมวัยศึกษา และผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก และมักจะมีผู้ช่วยครูหรือพี่เลี้ยงช่วยอยู่ด้วย มีการแบ่งชั้นเรียนตามวัยของเด็ก แต่ละช่วงอายุห่างกัน 1 ปี เป็นชั้นเด็กเล็ก (เตรียมอนุบาล) อนุบาล 1 และ 2 หรือ อนุบาล 1 2 และ 3 โดยรับเด็กอายุตั้งแต่ 2 1/2 - 5 ปีให้อยู่ในชั้นอนุบาลที่แยกส่วนเป็นห้องเรียนต่างหากจากชั้นประถมศึกษาในโรงเรียน และมีการบริหารจัดการแตกต่างออกไป ช่วงเวลาให้บริการ ตั้งแต่วันจันทร์ถึงศุกร์ และมักแบ่งเป็น 2 ภาคการศึกษาตามระบบโรงเรียน ได้แก่ ภาคต้นและภาคปลาย รูปแบบการจัดบริการ พบในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาแห่งชาติ และกรุงเทพมหานคร โรงเรียนเทศบาล สังกัดสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น

กรมการปกครอง โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน

ส่วนรูปแบบสุดท้ายคือ **“สถานบริการช่วยเหลือเด็กปฐมวัยในภาวะยากลำบาก”** เป็นการให้บริการช่วยเหลือดูแลและส่งเสริมพัฒนา และบำบัดรักษาเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาต่างๆ ให้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาได้สอดคล้องกับความต้องการและพัฒนาการตามวัย โดยมีรูปแบบของการให้บริการในลักษณะของการเข้าไปแทรกแซงช่วยเหลือเด็กตามลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กบนพื้นฐานของสิทธิเด็กที่พึงมี เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องหรือขจัดปัญหามิให้ลูกหลานรุนแรงขึ้นได้ การจัดบริการที่พบมีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของหน่วยงานให้บริการ ได้แก่ สถานสงเคราะห์เด็ก สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ ให้การดูแลเด็กที่ถูกทอดทิ้ง ถูกทำร้ายหรือเป็นเด็กกำพร้า ไม่มีครอบครัวดูแล หรือเด็กพิการ และจัดหาครอบครัวบุญธรรมหรือครอบครัวอุปถัมภ์ให้เด็ก ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการ/โรงพยาบาล สังกัดกรมสุขภาพจิต ให้การบำบัดรักษาและฟื้นฟูแก้ไขพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเคลื่อนที่สังกัดกรมการพัฒนาชุมชน ให้บริการการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่อาศัยอยู่ในชนบทห่างไกลหรือในท้องถิ่นทุรกันดาร หน่วยงานเหล่านี้ให้บริการที่หลากหลายเพื่อสนองความต้องการของเด็กที่มีลักษณะพิเศษ

จะเห็นได้ว่า รูปแบบการจัดบริการสถานเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพ มีลักษณะการจัดบริการที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับนโยบายและวัตถุประสงค์ของการจัดบริการ ทั้งนี้คุณภาพของการจัดบริการไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด มีจุดเน้นอยู่ที่การพัฒนาเด็กแบบองค์รวม ให้เด็กเติบโตอย่างมีความสุขและมีพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุล เต็มตามศักยภาพสูงสุดของเด็กแต่ละคน

ระบบการจัดบริการ ก็พบว่า สถานเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่มีลักษณะการจัดบริการที่ไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ ตอนเช้าจะมีการจัดกิจกรรมเสริมพัฒนาการเด็ก ตอนบ่ายก็อาจจะให้เด็กพักผ่อน หรืออาจมีกิจกรรมอิสระก่อนกลับบ้าน โดยครูหรือผู้ดูแลเด็ก (อาจจะทำโดยแต่ละคนหรือในรูปคณะกรรมการ) เป็นผู้จัดเตรียมตารางกิจกรรม อุปกรณ์ประกอบกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ผู้ดูแลเด็กยังต้องคอยดูแลเด็กในเวลารับประทานอาหาร และจัดทำสื่อต่างๆ ในช่วงที่เด็กนอนในตอนบ่าย รวมทั้งการสังเกตพฤติกรรมเด็ก เพื่อรายงานผู้ปกครอง และเพื่อการประเมินพัฒนาการเด็กในแต่ละเดือน/แต่ละเทอม มีสถานเลี้ยงเด็กหลายแห่งโดยเฉพาะที่อยู่ในกระบบโรงเรียน ซึ่งครู/ผู้ดูแลเด็กมักจะมีภาระกิจอื่นเพิ่มเติมนอกจากการดูแลเลี้ยงดูเด็ก เช่น การดูแลอาคารสถานที่ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน การทำอาหารกลางวันให้เด็ก การช่วยงานธุรการ ทั่วไปและรายงานการเงิน นอกจากนี้สถานเลี้ยงเด็กหลายแห่งผู้ดูแลเด็กยังมีกิจกรรมหลายอย่างร่วมกับผู้ปกครอง เช่น กิจกรรมประดิษฐ์ ตุ๊กตา จัดดอกไม้ ทำสมาธิ สอนทำอาหาร และทัศนศึกษา เป็นต้น **ส่วนสถานบริการเลี้ยงดูเด็กที่มีลักษณะเฉพาะ** ลักษณะการจัดบริการจะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับกลุ่มเด็ก เช่น ศูนย์ส่งเสริม

พัฒนาการเด็กภาคเหนือก็มีการจัดกิจกรรมเพื่อการฟื้นฟูเด็ก ซึ่งแต่ละคนก็มีการฟื้นฟูไปแต่ละด้านแตกต่างกันไปแล้วแต่ระดับของความพิการ นอกจากนี้ยังมีทีมบุคลากรคอยแนะนำผู้ปกครองที่มาอยู่กับเด็กในศูนย์ฯ ให้ฝึกการดูแลเด็กให้ช่วยตัวเองในกิจวัตรประจำวัน เป็นต้น เพื่อสนองความต้องการเด็กแต่ละกลุ่ม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ

ระบบการบริหารจัดการ การบริหารจัดการศูนย์เด็ก มีการจัดระบบบริหารจัดการใน 2 เรื่องหลักๆ คือ **การบริหารงานบุคคล** และ **การบริหารการเงิน** สำหรับการบริหารงานบุคคลของศูนย์เด็กที่มีคุณภาพ จะมีการจัดระบบในเรื่องเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสม เช่น ระดับการศึกษา และประสบการณ์ (ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย) การดูงานและการฝึกอบรมเพื่อให้บุคลากรมีความรู้ใหม่ และเห็นความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย และการจัดสวัสดิการหรือเสริมขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากร ส่วน**การบริหารด้านการเงิน** ศูนย์เด็กที่มีคุณภาพดีส่วนใหญ่จะมีการจัดระบบการเงินที่รัดกุมคือมีบัญชีรายรับ-รายจ่ายที่เป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้ มีระบบการตรวจสอบการเงินภายในหรืออาจมีหน่วยงานภายนอก (เช่น หน่วยงานต้นสังกัด หรือสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินหรือ สตง.ไปตรวจสอบอีกครั้ง) สำหรับด้านรายได้ก็อาจจะมีการระดมทุนจากแหล่งต่างๆ ทั้งจากผู้ปกครอง คนในชุมชน เอกชน ธุรกิจและองค์กรเอกชน เพื่อนำรายได้ไปพัฒนาคุณภาพสถานบริการเลี้ยงดูเด็ก

5.1.2 ผลการวิจัยเกี่ยวกับเกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมในบริบทของสังคมไทย

โดยสรุปจากการศึกษาสถานเลี้ยงดูเด็กที่เป็นกรณีศึกษา ทั้ง 20 แห่ง พบว่า ศูนย์เด็กจะมีคุณภาพดีได้ จำเป็นต้องมีปัจจัยหลายอย่าง ทั้งที่เป็น**ปัจจัยกำหนด** และ**ปัจจัยสนับสนุน** ซึ่งจะร่วมกันก่อให้เกิดคุณภาพการบริการที่ดี ซึ่งจะนำไปสู่พัฒนาการที่ดีของเด็กในทุกๆ ด้าน

ปัจจัยกำหนดคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก ที่สำคัญ ได้แก่

(1) มี **ปรัชญา/แนวคิด** วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย (หรือธรรมนูญ) ของสถานเลี้ยงดูเด็กที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน (เช่น ปรัชญาพุทธศาสนา มนุษย์ปรัชญา/แนวการศึกษาของวอลดอร์ฟ/คุณธรรมนำวิชาการ เป็นต้น)

(2) กระบวนการดำเนินงาน/การปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก มีการพัฒนาเด็กในทุกด้านอย่างสมดุลย์ มีการจัดกิจกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม โดยการทำงานของครูหรือผู้ดูแลเด็ก ต้องมีการเรียนรู้และพัฒนาไปเรื่อยๆ ควบคู่ไปกับการพัฒนาองค์ความรู้

(3) ผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดบริการสำหรับเด็กปฐมวัย บุคลากรทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบ มีการรับรู้ปัญหาอย่างฉับไว และหาทางแก้ไขอย่างทันท่วงที

- (4) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร (ครู/ผู้ดูแลเด็ก) กับเด็ก เช่น การให้ความสนใจเด็กเป็นรายบุคคล ให้ความสนใจกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และมีมุมมองของความหลากหลายในตัวเด็ก
- (5) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับบุคลากร ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครอง และผู้บริหารกับบุคคลในชุมชนหรือผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่เป็นไปในทางบวกและเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน
- (6) มีมาตรฐานสูงในด้านโภชนาการ ความสะอาด และความปลอดภัย ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองของเด็กคาดหวังจากการใช้บริการ โดยโรงเรียนบางแห่งได้รับประกาศนียบัตรรับรอง เช่น โรงเรียนอนุบาลบรมจรัสรัตน์ ได้รับประกาศนียบัตรรับรองโรงอาหารมาตรฐาน “ดีมาก” จากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
- (7) กิจกรรมที่จัดให้เด็กควรมีความสมดุลกันเพื่อให้เด็ก ได้มีการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก รวมทั้งกิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์/ประจำเดือน มีความหลากหลายและสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม/ตามฤดูกาล มีการจัดและปรับปรุงกิจกรรมประจำวันอยู่เสมอ
- (8) มีการประเมินผลพัฒนาการของเด็กตามวัยและการตรวจสอบคุณภาพบริการอย่างต่อเนื่อง

ส่วนปัจจัยสนับสนุนให้สถานเลี้ยงดูเด็ก มีคุณภาพ ได้แก่

- (1) บุคลากรของสถานเลี้ยงดูเด็ก ควรจะมีคุณสมบัติตามมาตรฐาน คือมีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีหรือใกล้เคียง มีประสบการณ์ในการทำงานกับเด็กในระดับปฐมวัย ได้รับการฝึกอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง มีรายได้และสวัสดิการที่พอเพียง มีความพึงพอใจในงาน (รักงาน รักเด็ก) และมีความมั่นคงก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
- (2) การบริหารจัดการ ผู้บริหารควรต้องเป็นคนมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดบริการสำหรับเด็กปฐมวัย มีความชัดเจนในการให้บริการแก่เด็กตามวัย/อายุ (เพราะเด็กในวัยที่แตกต่าง มีความต้องการและพัฒนาการที่แตกต่างกันไป มีสัดส่วนครูต่อเด็กที่ไม่มากเกินไป ถ้ามีเด็กมาก ต้องมีบุคลากรสนับสนุนเพิ่ม
- (3) สภาพแวดล้อม มีการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็ก และสภาพแวดล้อมในการทำงานของบุคลากรให้น่าอยู่ สะดวกสบาย สวยงาม ซึ่งจะทำให้ทั้งเด็กและผู้ดูแลเด็กมีความสุข
- (4) บริบท (context) ได้แก่ มีหน่วยงาน/เอกชน ที่ให้การสนับสนุนสถานบริการ มีงบประมาณ หรือเงินทุนพอเพียง ในการพัฒนาสถานบริการให้มีคุณภาพ เพื่อมุ่งสู่มาตรฐาน มีกฎระเบียบทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่นที่รัดกุม และตรวจสอบได้ตลอดเวลา เช่น กฎระเบียบในการออกต่อใบอนุญาต การกำหนดมาตรฐานและการตรวจสอบคุณภาพ รวมทั้งการออกใบอนุญาตในการประกอบอาชีพของผู้ดูแลเด็ก

เกณฑ์หรือมาตรฐานคุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของหน่วยงานในประเทศไทย

เนื่องจากเกณฑ์/มาตรฐานคุณภาพของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย มีการจัดทำโดยหน่วยงานต้นสังกัดต่างๆ เพื่อการตรวจสอบคุณภาพของสถานบริการเลี้ยงดูเด็กภายในสังกัดของตน โดยแต่ละหน่วยงานมีภารกิจ มีจุดเน้น หรือกลุ่มเด็ก และมีพื้นที่ที่รับผิดชอบ/พื้นที่เป้าหมายที่แตกต่างกันไป ทำให้เกณฑ์/มาตรฐานคุณภาพและตัวชี้วัดของแต่ละสังกัดแตกต่างกันไป ซึ่งน่าจะเป็นการดี เพราะทำให้เกณฑ์/มาตรฐานคุณภาพและตัวชี้วัดมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับภารกิจของแต่ละหน่วยงาน อย่างไรก็ตามจากการตรวจสอบเกณฑ์/มาตรฐานและตัวชี้วัดของแต่ละสังกัด พบว่ามีการกำหนดเกณฑ์/มาตรฐานและตัวชี้วัดจำนวนมาก ไม่ชัดเจนเป็นนามธรรม ยากแก่การปฏิบัติ เช่น บางสังกัดกำหนดมาตรฐานไว้ถึง 7 ด้าน 42 ตัว และ 184 ตัวชี้วัด เป็นต้น น่าจะเลือกมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของหน่วยงานและความต้องการของชุมชนหรือผู้ปกครอง และเลือกตัวชี้วัดที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ อย่างเป็นขั้นตอน เช่น ปีแรกอาจกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดจำนวนหนึ่ง ปีต่อไป กำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดมากขึ้น เป็นต้น เพื่อให้หน่วยงานตรวจสอบภายนอกหรือสำนักงานมาตรฐานกลางมา ประเมินคุณภาพเพื่อขอใบรับรองคุณภาพ (ถ้าต้องการ)

เกณฑ์หรือมาตรฐานคุณภาพสำคัญที่ใช้ในการประเมินคุณภาพการจัดบริการของสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของหน่วยงานต่างๆ ในประเทศไทย

ก. มาตรฐานด้านปัจจัย

- (1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานเลี้ยงดูเด็ก เช่น อาคารเรียน พื้นที่ใช้สอย สภาพอากาศ
- (2) คุณสมบัติ และคุณภาพของบุคลากรที่ให้บริการ ได้แก่ ผู้บริหาร กรรมการ ครู ผู้ดูแลเด็ก และบุคลากรสนับสนุนอื่นๆ เช่น แม่ครัว แม่บ้าน นักการภารโรง เป็นต้น
- (3) สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน ซึ่งมีคุณภาพ และปริมาณเพียงพอเหมาะสมกับความต้องการของเด็ก และจำนวนเด็กที่ให้บริการ

ข. มาตรฐานด้านกระบวนการ

- (1) ปรัชญาและเป้าหมายที่ใช้ในการดำเนินงาน เช่น แนวคิดการพัฒนาเด็กแบบองค์รวม แนวคิดการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย
- (2) กระบวนการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรม เช่น การจัดประสบการณ์และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับพัฒนาการและความสนใจตามวัยของเด็กเป็นรายบุคคล
- (3) ระบบการบริหารจัดการ เช่น การจัดทำระบบข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากร การเงิน/งบประมาณ และตัวเด็ก/ครอบครัว เป็นต้น

(4) การดูแลสุขภาพอนามัย โภชนาการ และความปลอดภัยของเด็ก เช่น การตรวจสุขภาพ ประจำเดือน การให้ภูมิคุ้มกันโรค การจัดรายการอาหารประจำวัน/สัปดาห์ การเตรียมพร้อมสำหรับ สถานการณ์ฉุกเฉิน

(5) การรายงานผล และการประเมินผลการปฏิบัติงาน เช่น มีสมุดบันทึกสุขภาพ มีใบรายงานผลสุขภาพและพัฒนาการเด็ก ให้แก่ผู้บริหารและผู้ปกครองในรูปแบบต่างๆ ทำรายงานผลการ ปฏิบัติการของผู้ดูแลเด็กแก่ผู้บริหาร

(6) การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมที่ผู้ ปกครองมีส่วนร่วม การเชิญผู้ปกครองมาร่วมวางแผนและให้ข้อคิดเห็นต่อการปรับปรุงคุณภาพสถาน เลี้ยงดูเด็ก

ค. มาตรฐานด้านผลผลิต

(1) คุณภาพของเด็ก ซึ่งเน้นพัฒนาการทุกด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และด้านสติปัญญา

เกณฑ์หรือมาตรฐานคุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของต่างประเทศ

เมื่อพิจารณาเกณฑ์คุณภาพของสถานเลี้ยงดูเด็กของไทย ดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วเปรียบ เทียบกับของต่างประเทศ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย อังกฤษ และอิสราเอล พบว่า มี เกณฑ์/มาตรฐานที่น่าสนใจหลายประเด็น บางประเด็นของประเทศไทยได้มีการกำหนดขึ้นแล้ว เช่น ใน เรื่องเกี่ยวกับปรัชญาและเป้าหมาย บุคลากร สภาพแวดล้อม กิจกรรม การประเมินผล อุปกรณ์ประกอบ การเรียนการสอน การบริหารจัดการ สุขภาพอนามัย การมีส่วนร่วมของชุมชน โภชนาการ และ ความปลอดภัย แต่ยังมีอีกหลายประเด็นที่ประเทศไทยยังไม่มีกำหนดถึง หรือ ไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก ได้แก่

1) **การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง** ผู้ปกครองควรได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์ เพื่อจะได้รู้ว่าเด็กได้รับการดูแลอย่างไรจากศูนย์ และศูนย์มีวิธีการเรียนการสอนอย่างไร เพื่อที่ผู้ ปกครองจะได้ทำความเข้าใจ แล้วนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับทางโรงเรียนเมื่อเด็กอยู่ที่บ้าน ซึ่งใน ขณะเดียวกันทางศูนย์หรือครู/ผู้ดูแลเด็ก ต้องยินยอมและยินดีให้ผู้ปกครองเข้ามาเยี่ยมเยียนศูนย์ และตอบคำถามของผู้ปกครอง รับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครองเด็ก ซึ่งผู้ดูแลเด็กอาจทำความเข้าใจ กับผู้ปกครองในการจัดระเบียบวินัยของเด็กก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แก่ตัวเด็กเอง และเพื่อลดความ ขัดแย้งระหว่างครูกับผู้ปกครอง ซึ่งในไทยมีโรงเรียนอนุบาลหลายแห่งที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้า มามีส่วนร่วมบ้างแล้ว ทั้งในด้านการเข้าเยี่ยมเยียนและการเข้าร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียน เป็นต้น

2) **ปฏิสัมพันธ์** ทั้งระหว่างครูกับเด็ก ครูกับผู้ปกครองเด็ก และระหว่างบุคลากรด้วยกัน โดย ที่ครูปฏิบัติต่อเด็กด้วยความรักและความอบอุ่น เท่าเทียมกันโดยไม่มีอคติ เข้าใจเด็ก และตอบสนอง ต่อความรู้สึกและความต้องการของเด็กอย่างเต็มที่และเหมาะสม มีการสื่อสารถึงกันสม่ำเสมอ

ระหว่างครูกับผู้ปกครองเด็ก แม้ว่าจะมีโรงเรียนหลายแห่งในไทยปฏิบัติอยู่ ไม่ว่าจะเป็นในรูปของสมุดบันทึกผลการเรียนและพัฒนาการของเด็ก ตลอดจน วารสาร หรือ จดหมายข่าวของทางโรงเรียนที่มีถึงผู้ปกครอง นอกจากนั้นยังควรมีการแบ่งงานกันทำระหว่างบุคลากรด้วยกัน เพื่อให้เข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นผลดีทั้งต่อการบริหารงานในองค์กร และ ตัวเด็กเอง

3) การปกป้องคุ้มครองล่วงละเมิดทางร่างกายและทางเพศ การลงโทษเด็กของครูหรือผู้ดูแลเด็กด้วยการตี หรือใช้วาจาตำหนิ ซึ่งบางกรณีถือว่าเป็นการล่วงละเมิดทางร่างกายหรือจิตใจของเด็ก เพราะมีความรุนแรงหรือก่อให้เกิดการบาดเจ็บ ปัจจุบันในประเทศไทยยังไม่มีข้อกำหนดอย่างแน่ชัดเกี่ยวกับการลงโทษเด็ก โดยเฉพาะในเด็กระดับปฐมวัยว่าแบบใดเป็นการล่วงละเมิดเด็ก ซึ่งต้องยอมรับว่ามีโอกาสที่จะเกิดขึ้นได้เช่นกัน ในประเทศสหรัฐอเมริกาการลงโทษในลักษณะของการตี ถือว่าผิดกฎหมาย และถือเป็นการล่วงละเมิดทางร่างกายของเด็กเช่นกัน ส่วนการล่วงละเมิดทางเพศของเด็ก ซึ่งดูเหมือนจะเป็นเรื่องห่างไกลสำหรับเด็กในวัยนี้ แต่ในประเทศไทยเองก็เคยเกิดกรณีดังกล่าวขึ้นให้เห็นหลายกรณีด้วยกัน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรละเลย

4) การให้ความสำคัญกับเด็กทุกกลุ่มทั้งเด็กปกติและกลุ่มเด็กพิเศษ เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างระหว่างบุคคล อันเป็นผลมาจากพันธุกรรมและสภาพแวดล้อม การจัดบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กให้เป็นไปอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ จำเป็นต้องคำนึงถึงธรรมชาติของเด็กที่แตกต่างกันในด้านบุคลิกภาพ ความสามารถตามวัย ความสนใจ และความถนัด ดังนั้นสถานเลี้ยงดูเด็กจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญของเด็กเป็นรายบุคคล ทั้งเด็กปกติและเด็กพิเศษ โดยจัดการเรียนการสอนที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เปิดให้มีการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างเด็กปกติและเด็กพิเศษตั้งแต่ในระดับปฐมวัย ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการของเด็กแต่ละคน การตอบสนองความต้องการของเด็กทุกคนได้อย่างเหมาะสมและให้การดูแลเอาใจใส่เด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งบุคลากรที่จะเข้ามาดูแลเด็กแต่ละกลุ่มอย่างใกล้ชิดจะต้องมีความรู้ความชำนาญเป็นอย่างดี

5) หน่วยสนับสนุนการศึกษา เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สื่อ ศูนย์วิทยาศาสตร์ ห้องฟิสิกส์ และ แหล่งวิชาความรู้อื่นๆ ไม่ได้เป็นเพียงหน่วยสนับสนุนการศึกษาของเด็กเท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งความรู้ของครูและบุคลากรอื่นๆ ด้วย สำหรับประเทศไทยส่วนใหญ่จะเน้นไปที่ตัวเด็กมากกว่าที่ตัวบุคลากร ซึ่งในความเป็นจริงแล้วมีความสำคัญไม่แพ้กัน เพื่อให้ทั้งเด็กและครูสามารถค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมตามความสนใจเฉพาะของตนเอง โดยเฉพาะครูซึ่งสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ดังกล่าวมาใช้ในการเรียนการสอนได้ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ และ ประสิทธิภาพในการสอนให้กับครูด้วย

6) **ระบบส่งต่อข้ามชั้นเรียน** เนื่องจากเด็กต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ โดยเฉพาะเด็กปฐมวัย จากชั้นเรียนในระดับหนึ่งไปสู่อีกชั้นเรียนหนึ่งในระดับประถมศึกษา ซึ่งมักมีการมองข้าม แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ซึ่งเด็กแต่ละคนจะมีความพร้อมในด้านการปรับตัวที่แตกต่างกัน ดังนั้นครูจะมีส่วนให้ความช่วยเหลือเด็กในเรื่องนี้อย่างไร เพื่อให้เด็กได้เตรียมความพร้อม และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ ได้โดยไม่เกิดความขัดแย้ง

7) **คำตอบแทนและสวัสดิการอื่นๆของบุคลากร** เนื่องจากบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินงานของศูนย์ ซึ่งการจะทำให้บุคลกรดังกล่าวได้ทำงานอยู่ที่ศูนย์อย่างต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งมีผลมาจากคำตอบแทนที่บุคลากรจะได้รับด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะให้มีการปรับคำตอบแทนและสวัสดิการอื่นๆ ให้กับบุคลากรตามระยะเวลาที่เหมาะสม และเพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้ง จึงควรจัดระบบการปรับคำตอบแทนให้เป็นระบบชัดเจน เนื่องจากครูและผู้ดูแลเด็กในประเทศไทยส่วนหนึ่ง ยังได้รับคำตอบแทนที่ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายส่งผลเสียต่อขวัญและกำลังใจโดยตรงต่อครูหรือผู้ดูแลเด็ก และกระทบต่อคุณภาพในการเรียนการสอนได้โดยทางอ้อม ทั้งนี้เกี่ยวข้องกับงบประมาณที่ศูนย์ได้รับจัดสรรจากหน่วยงานต้นสังกัด และวิธีการระดมทุนจากแหล่งอื่น (เช่น จากผู้ปกครอง ชุมชน หรือผู้มีจิตศรัทธาด้วย)

8) **การประกันคุณภาพตามระยะเวลา** ในออสเตรเลียมีการประกันคุณภาพเป็นรายปี (1 ปี) ราย 2 ปี และ ราย 3 ปี เพื่อให้สถานบริการเลี้ยงดูเด็กได้มีการจัดระบบการปรับปรุงคุณภาพให้ได้ในปีที่ 2 และ 3 ต่อไป ไม่ใช่เป็นการประกันคุณภาพครั้งเดียว (หรือ 5 ปี แบบของไทย) แล้วปีต่อไปก็ไม่ได้มีการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

9) **การกำหนดเกณฑ์คุณภาพและตัวชี้วัดตามกลุ่มอายุเด็ก** อาจทำให้เหมาะสมตามกลุ่มอายุเด็ก เช่น เด็กทารก (0-1 ปี) เด็กก่อนปฐมวัย (1-2 ปี) แล 3 ปีขึ้นไป เพราะเด็กมีธรรมชาติและพัฒนาการที่แตกต่างกันไป

ดังนั้นเกณฑ์/มาตรฐานคุณภาพหลักที่เหมาะสมกับสังคมไทย น่าจะรวมเอามาตรฐานคุณภาพของไทยที่มีอยู่แล้วและมาตรฐานคุณภาพของต่างประเทศบางประการมาร่วมด้วย ดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 เกณฑ์/มาตรฐานคุณภาพหลักที่เหมาะสมกับสังคมไทย

เกณฑ์/มาตรฐานคุณภาพหลักของ หน่วยงานต้นสังกัด	เกณฑ์/มาตรฐานคุณภาพของต่างประเทศ ที่ควรนำมาเพิ่มเติม
มาตรฐานด้านปัจจัย - สภาพแวดล้อมทางกายภาพ - คุณสมบัติและคุณภาพของบุคลากร - ความพอเพียงและเหมาะสมของสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ การเรียนการสอน	- ตัวเด็กทุกกลุ่ม โดยเฉพาะเด็กพิเศษ เช่น เด็กพิการ ปัญญาอ่อน เด็กเรื้อรัง เด็กชอทาน เด็กยากจน เป็นต้น - หน่วยสนับสนุนการศึกษา เช่น วัด โบสถ์ พิพิธภัณฑ์ บุคคล/สถานที่ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน
มาตรฐานด้านกระบวนการ - ปรัชญาและเป้าหมายที่ใช้ในการดำเนินงาน - กระบวนการเรียน การสอน และการจัดกิจกรรม - ระบบการบริหารจัดการ - การดูแลสุขภาพ โภชนาการ และความปลอดภัย - การรายงานผลและการประเมินผลการปฏิบัติงาน - การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของผู้ปกครอง/ชุมชน	- ระบบค่าตอบแทนและสวัสดิการที่พอเพียงและ เหมาะสม - ปฏิสัมพันธ์โดยเฉพาะระหว่างครูกับเด็ก ครูกับ ผู้ปกครอง และบุคลากรกับบุคลากร - ความปลอดภัยจากสิ่งของที่ล่อลวงละเมิดทางร่างกาย และจิตใจของเด็ก และการล่อลวงละเมิดทางเพศ
มาตรฐานด้านผลผลิต พัฒนาการของเด็กในทุกด้าน ตามวัยของเด็ก	ความก้าวหน้าพัฒนาการของเด็กอย่างต่อเนื่อง เป็นระยะ โดยให้ความสำคัญกับพัฒนาการและ การเรียนรู้ของเด็ก
บริบทแวดล้อม	- มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย ระดับชาติที่เป็นรูปธรรมชัดเจน - มีการกำหนดเกณฑ์คุณภาพและตัวบ่งชี้ ตามกลุ่ม อายุของเด็ก - มีระบบการประกันคุณภาพตามระยะเวลา

5.2 ข้อเสนอแนะ

การจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทยให้มีคุณภาพมาตรฐาน เพื่อการพัฒนาเด็กอย่างถูกต้องเหมาะสม โดยเฉพาะในช่วงระยะวิกฤตของชีวิตตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความมีคุณภาพของประชากรในอนาคตจึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการดำเนินงานด้านต่างๆ ตามข้อเสนอแนะต่อไปนี้

5.2.1 การกำหนดให้มีเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานขั้นต่ำของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

รัฐบาลจำเป็นต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจังในการกำหนดเกณฑ์กลางที่เป็นมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำของการจัดบริการสถานบริการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ที่ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน จะต้องยึดถือปฏิบัติ โดยดำเนินการ ดังนี้

1) ทำการศึกษา วิเคราะห์ ประมวล สังเคราะห์ เกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานต่างๆ ที่จัดบริการแก่เด็กปฐมวัยในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งเกณฑ์มาตรฐานของต่างประเทศที่มีการรับรองคุณภาพมาตรฐานของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก เพื่อนำมากำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่คำนึงถึงปรัชญา แนวคิด และนโยบายในการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ระบบการบริหารงาน และดำเนินงาน รูปแบบของการจัดบริการและกระบวนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก คุณสมบัติและพฤติกรรมการทำงานของผู้ที่ทำงานกับเด็กและครอบครัวของเด็ก สภาพทั่วไป และการจัดสภาพแวดล้อมในสถานเลี้ยงดูเด็ก การประเมินผลพัฒนาการเด็ก และระบบการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงาน

2). พัฒนาเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานขั้นต่ำ และตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมสำหรับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีรูปแบบแตกต่างกัน ทั้งแบบในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ซึ่งมีวัตถุประสงค์และระบบการจัดบริการที่แตกต่างกันมาก รวมทั้งพิจารณาเกณฑ์คุณภาพ/มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กตามวัยคืออายุต่ำกว่า 3 ปี และสำหรับเด็กอายุ 3 ปีขึ้นไป

3). นำเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ประเมินคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็กรูปแบบต่างๆ เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้และความเหมาะสมของตัวชี้วัดต่างๆ สำหรับนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างน่าเชื่อถือและมีความแม่นยำตรง ไม่ใช่เกณฑ์คุณภาพที่ต่ำเกินไปหรือสูงเกินไป โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่มีต่อตัวเด็กมากที่สุด

4) จัดทำเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานขั้นต่ำของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งอาจอยู่ในลักษณะของเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำเพียงแบบเดียว แต่มีรายละเอียดของตัวชี้วัดที่แตกต่างไป ในองค์ประกอบของเกณฑ์บางตัว ตามรูปแบบและลักษณะการให้บริการที่แตกต่างกัน หรือแยกเป็นเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานหลายแบบก็ได้

5) จัดสัมนาหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กรูปแบบต่างๆ และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาความเหมาะสม เกณฑ์คุณภาพมาตรฐานที่จัดทำขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และปรับปรุงแก้ไข เป็นการประชาสัมพันธ์ รับฟังข้อคิดเห็น และเผยแพร่แนวความคิด ในการใช้เกณฑ์ในทางปฏิบัติไปด้วย

6) ประกาศใช้เกณฑ์คุณภาพมาตรฐานที่พัฒนาสมบูรณ์แล้ว และนำไปใช้เป็นข้อกำหนดในการพิจารณาขออนุญาตจัดตั้งสถานเลี้ยงดูเด็กใหม่ รวมทั้งใช้ในการประเมินคุณภาพมาตรฐานของสถานบริการเลี้ยงดูเด็กที่เปิดบริการมาก่อน เพื่อกำกับดูแลการดำเนินงานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

5.2.2 การจัดให้มีการประกันคุณภาพการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

รัฐบาลควรตระหนักถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย เพื่อรักษาคุณภาพของการจัดบริการให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง และยังประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็ก อย่างมีคุณภาพในระยะยาว การประกันคุณภาพการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก เป็นเรื่องที่มีอาจหลีกเลี่ยงไม่ได้ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน ที่ระบบการประกันคุณภาพการบริการลักษณะต่างๆ เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนและสังคมมากขึ้น ทั้งนี้สามารถดำเนินการดังนี้

1) กำหนดนโยบายการกำกับดูแลและประกันคุณภาพการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย จำเป็นต้องมีการผลักดันให้มีนโยบายการกำกับดูแลและประกันคุณภาพการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เพื่อให้มีระบบการควบคุมคุณภาพมาตรฐานของสถานเลี้ยงดูเด็กและระบบรองรับมาตรฐานของการให้บริการสถานเลี้ยงดูเด็กขึ้นมาเป็นกลไกการปฏิบัติงานในการรักษาคุณภาพมาตรฐานของการให้บริการอย่างสม่ำเสมอ

2) พัฒนาระบบประกันคุณภาพการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก โดยสร้างกลไกการประกันคุณภาพให้มีหน่วยงานรับผิดชอบการประกันคุณภาพนี้โดยตรง และมีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดเกณฑ์คุณภาพ และแนวทางการประเมินคุณภาพการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก โดยให้คณะกรรมการประกันคุณภาพฯ ที่ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ และประสบการณ์ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่างๆ หรือองค์กรเอกชน ร่วมกันพิจารณาแนวทางการดำเนินงานในการตรวจสอบ ประเมินและรับรองคณะกรรมการอย่างมีประสิทธิภาพ

3) พัฒนาเกณฑ์คุณภาพและตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรม สำหรับการประเมินคุณภาพมาตรฐานของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก โดยกำหนดให้มีระดับขั้นของมาตรฐานและตัวชี้วัดในแต่ละระดับที่มีความน่าเชื่อถือและแม่นยำตรง ในการประเมินจัดระดับ ซึ่งต้องใช้ในการพิจารณาเกณฑ์มาตรฐานทั้งที่

มีอยู่แล้ว และเกณฑ์มาตรฐานของต่างประเทศ ที่เป็นที่เชื่อถือยอมรับและใช้ปฏิบัติอยู่จริง และพิจารณาช่วงเวลาของการประกันคุณภาพที่เหมาะสม

4) จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานในการตรวจสอบคุณภาพ/ประเมินคุณภาพ/รับรองคุณภาพ ที่นำไปสู่การประกันคุณภาพการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ ซึ่งจำเป็นต้องมีการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

5.2.3 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

การจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย มีหลากหลายรูปแบบและมีการดำเนินงานโดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กร ชุมชน หรือท้องถิ่นหลายแห่งมา ซึ่งแต่ละแห่งจะมีนโยบายและวิธีดำเนินงานที่แตกต่างไปตามนโยบายและเป้าหมายที่ตั้งไว้ การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ เหล่านี้ย่อมก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล ความรู้ ตลอดจนทรัพยากรต่างๆ ในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้นได้ โดยดำเนินการดังนี้

1) จัดตั้งศูนย์เครือข่ายเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นทางการ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นต่างๆ ระหว่างผู้บริหาร ผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องหรือในสถานเลี้ยงดูเด็ก และผู้ปกครองของเด็กปฐมวัย ในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการลักษณะต่างๆ เพื่อเด็กปฐมวัย โดยมอบหมายให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งรับผิดชอบการดำเนินงานของศูนย์นี้อย่างเป็นทางการ และมีงบประมาณสนับสนุนพร้อมบุคลากร ผู้ปฏิบัติงานในการประสานงานและเชื่อมโยงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความช่วยเหลือต่างๆ ระหว่างหน่วยงานที่จัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กหรือบริการอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัย

2) จัดทำ “ฐานข้อมูลเครือข่ายเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย” อย่างเป็นระบบ มีการออกแบบและพัฒนาฐานข้อมูลต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ โดยกำหนดให้มีฐานข้อมูลทะเบียนสมาชิกเครือข่าย (ที่มีรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับ ชื่อ ที่อยู่ บุคคลติดต่อ ลักษณะการให้บริการ รูปแบบการดำเนินงาน ทรัพยากรที่ใช้ และข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อเครือข่าย) ฐานข้อมูลเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานของหน่วยงานที่จัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก ฐานข้อมูลทำเนียบสถานเลี้ยงดูเด็กทั่วประเทศ ฐานข้อมูลองค์ความรู้ในการพัฒนาเด็ก ฐานข้อมูลหลักเกณฑ์การจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ฐานข้อมูลหลักเกณฑ์การประกันและรับรองคุณภาพมาตรฐานการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก และฐานข้อมูลงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ตลอดจนอาจมีการรวบรวมแหล่งข้อมูลต่างประเทศ ที่เป็นประโยชน์ สำหรับสมาชิกศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้

3) จัดให้มีเวทีของการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้และประสบการณ์ในรูปแบบของการ “ประชุม/สัมมนา ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย” ของผู้ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับเด็กปฐมวัย ให้มีการนำเสนอผลงานวิจัย หรือผลงานจากการปฏิบัติงานกับเด็กในลักษณะของวิธี ดำเนินงานหรือเทคนิคต่างๆที่ใช้ในการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ มีการจัดแสดงนิทรรศการเผยแพร่ ความรู้ในการพัฒนาเด็ก มีการจัดคลินิกให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาพฤติกรรม/พัฒนาการเด็ก มีการ พบปะแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานต่างๆ ซึ่งควรจัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นประจำทุกปี เช่นเดียวกับในต่างประเทศ ที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาบุคลากร นอกเหนือ จากการฝึกอบรมทางวิชาชีพ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กมล รอดคล้าย และคณะ. (2540). การศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนศูนย์
อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด. รายงานการวิจัย, ทูลอดหนุนจากกรมการศาสนา
กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ 2539.

กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). แนวทางการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

กรมประชาสัมพันธ์, กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. (ม.ป.ป.). มาตรฐานขั้นพื้นฐานการ
จัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-6 ปี) และมาตรฐานหลักสูตรการฝึก
อบรมผู้ดูแลเด็กปฐมวัย (0-6 ปี). เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม.

กรมอนามัย, กระทรวงสาธารณสุข. (2541). หลักสูตรการอบรมผู้ดำเนินการสถานเลี้ยงและ
พัฒนาเด็ก (แรกเกิด-3 ปี).

กองพัฒนาเด็ก, กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2540). รายงานการประเมินระดับการ
พัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประจำปี 2539. เอกสารอัดสำเนา.

----- . รายงานการประเมินระดับการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประจำปี 2540. (2541).
เอกสารอัดสำเนา.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. การประเมินมาตรฐาน
โรงเรียนประถมศึกษา ปีการศึกษา 2538. รายงานการวิจัย, กองวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

- . เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา. (ม.ป.ป.). กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการ
กรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. (อัดสำเนาเย็บเล่ม)
- . (2524). รายงานการประเมินสัมฤทธิ์ผลทศวรรษที่ 1 โครงการอนุบาลชนบท พ.ศ.
2529-2539. โดย กลุ่มวิจัยและประเมินผลคุณภาพการศึกษาระดับก่อนประถม
ศึกษา สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา.
- . มาตรฐานโรงเรียน พ.ศ. 2541. (2541). สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการ
ศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- . แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา :ทศวรรษที่สองของอนุบาล
ชนบท (พ.ศ 2539-2548). กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). การจัดการศึกษาเด็ก
ปฐมวัยของประเทศอิสราเอล. เส้นทางปฏิรูปการศึกษาไทย, 1(10), 7,9.
- . กรอบนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย 0-5 ปี. (2542). เอกสารประกอบการประชุม
ระดมความคิด เรื่อง กรอบนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย 0-5 ปี. วันที่ 11 มิ.ย. 42.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). แนวดำเนินการเพื่อ
การประกันคุณภาพและการรองรับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชน.
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (2536). สภาวะความต้องการ
พื้นฐานและบริการสำหรับเด็ก (ส.พ.ด.). พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การ
สงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น, กรมการปกครอง. (2541). เกณฑ์มาตรฐานการศึกษาโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดง.

----- (2542). คู่มือการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาด้านปัจจัย โรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดง.

----- (2542). คู่มือการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาด้านกระบวนการโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดง.

----- (2542). คู่มือการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาด้านผลผลิต (ความสัมพันธ์กับชุมชน) โรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดง.

----- (2542). คู่มือการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาด้านผลผลิต (คุณลักษณะนักเรียน) โรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดง.

----- (2542). รายงานผลการวิเคราะห์การประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา ปีการศึกษา 2540. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดง.

อุดมสิทธิ์ จิตวิจารย์. (2542). รายงานการศึกษาการสำรวจและประมวลผลข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานเลี้ยงดูเด็กราย 0-6 ปี. สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

ภาษาอังกฤษ

Bredekamp, Sue. Editor. (1986). *Developmentally Appropriate Practice*. Washington : U.S.A.

Clarke- Stewart, Alison. (1993). Daycare (Revised Edition). Harvard University Prees. Cambridge, Massachusetts.

Sparke, Penny. (1993). Childcare Options in the ' 90s. Grate Britain.

The National Childcare Accreditation Council. (1993). Quality Improvement and Accreditation System Handbook. Commonwealth of Australia.

National Association for the Education of Young Children. (1999). NAEYC. Accreditation : What research tells us about NAEYC accreditation.
<http://www.naeyc.org/accreditation>.

ภาคผนวก

ตาราง ผ. 1 มาตรฐานการบริหารโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
(สปช.)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด
1. ใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ	1. จัดระบบข้อมูลสารสนเทศครบถ้วน ถูกต้อง ตรงตามความต้องการ 2. แผนเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เป้าหมายชัดเจน เน้นคุณภาพนักเรียน 3. จัดระบบงานชัดเจน มอบหมายงานตรงตามความรู้ความสามารถ 4. ควบคุม กำกับ นิเทศงานให้บรรลุตามแผน
2. สนับสนุนให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนา	5. ส่งเสริมบุคลากรให้พัฒนาตนเองและงานอย่างต่อเนื่อง 6. จัดสวัสดิการและผลประโยชน์ตอบแทน
3. จัดกิจกรรมหลากหลายเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน	7. จัดกิจกรรมทางวิชาการ เน้นแนว บริการสุขภาพอนามัย โภชนาการ และช่วยเหลือนักเรียนอย่างทั่วถึง 8. จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 9. จัดแหล่งความรู้ สื่อเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 10. จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มีบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้
4. ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาโรงเรียน	11. ประสานความร่วมมือกับกรรมการโรงเรียน กรรมการชุมชน และหน่วยงานอื่น เพื่อพัฒนาศูนย์/โรงเรียน 12. ประชาสัมพันธ์โรงเรียนได้รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ และต่อเนื่อง
5. ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ	13. ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยวิธีการหลากหลาย และ ความร่วมมือจากทุกฝ่าย 14. นำผลการประเมินไปพัฒนางานเสมอ

ตาราง ผ. 2 ผลการดำเนินการด้านการบริหารของโรงเรียนตัวอย่าง ประเมินตามเกณฑ์
ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ส.ป.ช.)

ชื่อศูนย์เด็ก/ โรงเรียน	มาตรฐาน 1				มาตรฐาน 2		มาตรฐาน 3				มาตรฐาน 4		มาตรฐาน 5		รวม ตัว ชี้วัด
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
สถานเลี้ยงดูเด็กทั่วไป															
1. ศูนย์เด็กฯวัดศิริพงษ์ฯ	-	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	-	-	7
2. ร.ร.อนุบาลวัดปรินายก	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	14
3. ร.ร.วัดคณิกามผล	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	12
4. ร.ร.ต.ช.ด.บ้านคลอง มะลิประเวศวิทยา	-	✓	-	-	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	-	8
5. โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน ร.พ.รามยา	-	-	✓	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	-	-	✓	-	7
6. ศูนย์รับบาลและพัฒนา เด็กเล็ก ม.เกษตรฯ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	-	11
7. สถานรับเลี้ยงเด็กและ พัฒนาเด็กกองทัพอากาศ	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	✓	11
8. ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	11
9. ศูนย์เด็กฯ ร.ร.เทศบาล 4ฯ *	-	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	10
10. ศูนย์เด็กเล็กบ้านห้วยไธสง	-	-	-	-	-	✓	✓	-	-	✓	✓	-	-	-	4
11. ร.ร.สาธิตสถาบันราชภัฏ เชียงใหม่	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	✓	11
12. ศูนย์พัฒนาเด็กฯบ้านหลวง	-	-	-	-	-	✓	✓	-	-	-	✓	-	-	-	3
13. บ้านศรีนครินทร์	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	-	9
14. ศูนย์พัฒนาเด็กฯนวนคร	-	-	-	-	-	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-	3
สถานเลี้ยงดูเด็กเฉพาะ															
15. สถานสงเคราะห์เด็ก บ้านเวียงพิงค์	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	-	-	-	7

หมายเหตุ : * เนื่องจากเกณฑ์มาตรฐานการบริหารของ ร.ร.เทศบาลและเมืองพัทยาที่มีอยู่เป็นมาตรฐาน
สำหรับโรงเรียนในระดับประถมศึกษา ซึ่งเน้นที่ปัจจัยนำเข้าเป็นส่วนใหญ่ ในที่นี้จึงใช้มาตรฐาน
ของ ส.ป.ช.ประเมินแทน

** ศูนย์เด็กอีก 3 แห่ง คือ ศูนย์เด็กบ้านโพธิ์ทอง ศูนย์เด็กเคลื่อนที่ห้วยกระเจิง ศูนย์เด็กรูปแบบ
พิเศษคือศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ ไม่มีข้อมูลตามตัวชี้วัด

ตาราง ผ. 3 มาตรฐานการบริหารโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด
1. มีระบบการบริหารจัดการที่ทันสมัย	1. โครงสร้างการบริหารชัดเจน 2. มีคู่มือปฏิบัติงานของบุคลากร 3. มีธรรมนูญโรงเรียน * 4. มีเทคโนโลยี และ ระบบสารสนเทศ 5. มีการพัฒนาบุคลากรอย่างทั่วถึง และ ต่อเนื่อง
2. สร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นประชาธิปไตย	6. มีการทำงานเป็นทีม เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น และ ปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ 7. เปิดโอกาสให้ผู้มีความสามารถเป็นผู้นำ
3. มีระบบการกำกับ ตรวจสอบ และ รายงานคุณภาพภายในที่เหมาะสม	8. มีการกำหนดขอบข่ายสาระกำกับ ตรวจสอบ และ รายงาน ประเมินประสิทธิภาพและความคุ้มค่า 9. มีบุคลากรเข้าใจและดำเนินงานตามระบบได้ 10. มีการเสนอรายงาน การตรวจสอบ คุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง

หมายเหตุ : * ธรรมนูญโรงเรียน คือ เอกสารแสดงข้อตกลงร่วมกันของโรงเรียนและคณะกรรมการโรงเรียน ที่ใช้เป็นแผนหรือ แนวทางในการพัฒนาโรงเรียนสู่จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพ และ การรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาตามระยะเวลาที่ได้กำหนด ประกอบด้วย 1). ภาพรวมของโรงเรียน 2). ปรัชญาและเป้าหมาย 3). จุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4). การตรวจสอบและรายงาน 5). ข้อกำหนดของบุคลากร 6). ข้อกำหนดและหลักปฏิบัติของนักเรียน 7). แผนการเงิน

ตาราง ผ. 4 ผลการดำเนินงานด้านการบริหารของโรงเรียนตัวอย่าง ประเมินตามเกณฑ์ของสช.

มาตรฐาน	ชื่อโรงเรียน	
	โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก	โรงเรียนอนุบาลบรรจวรรณ์
มาตรฐานที่ 1		
ตัวชี้วัดที่ 1	✓	✓
ตัวชี้วัดที่ 2	✓	✓
ตัวชี้วัดที่ 3	✓	✓
ตัวชี้วัดที่ 4	✓	✓
ตัวชี้วัดที่ 5	✓	✓
มาตรฐานที่ 2		
ตัวชี้วัดที่ 6	✓	✓
ตัวชี้วัดที่ 7	-	-
มาตรฐานที่ 3		
ตัวชี้วัดที่ 8	✓	✓
ตัวชี้วัดที่ 9	✓	✓
ตัวชี้วัดที่ 10	✓	✓
รวมตัวชี้วัดที่มี	9	9

ตาราง ผ. 5 ลักษณะการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก/ครู/ครูพี่เลี้ยง ในสถานบริการ

สถานเลี้ยงดูเด็ก	จัดตาราง และทำกิจกรรม	เตรียมอุปกรณ์ การสอน	ดูแลสุขภาพ	ดูแลโภชนาการ	ดูแลสถานที่	ช่วยงานบริหารทั่วไป	ทำรายงาน การปฏิบัติงาน	ประเมินผล การปฏิบัติงาน	ประเมิน พัฒนาการเด็ก
สถานเลี้ยงดูเด็ก ทั่วไป 1. ศูนย์เด็กก่อน เกณฑ์วัดศิริราช ธรรมนิมิต (ครู เรียกว่าแม่ครู)	จัดกิจกรรม สำหรับเด็กเป็น รายสัปดาห์ให้เด็ก ได้เขียนด้วยตนเอง จากธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	- เตรียมอุปกรณ์ การสอน - ทำอุปกรณ์ การสอนมา อย่างจากวัสดุ ธรรมชาติ	ติดต่อแพทย์จาก โรงพยาบาลเด็กมา ตรวจสุขภาพ 2 ครั้ง ต่อเดือน	- ทำรายการอาหาร - ดูแลการรับ ประทานอาหาร	ทำความสะอาด ภายในห้องและ อาคารสถานที่	- ช่วยกันทำบัญชี รายรับ-รายจ่าย - ทำบัญชีรายชื่อ เด็ก	- ทำรายงานผลการ ปฏิบัติงานโดยจัด ทำสมุดงานเด็ก - แฟ้มสะสมงาน	ประเมินผล การจัดกิจกรรม ทุกวันจันทร์	ประเมินเด็กโดย ทดสอบประสาท สัมผัส
2. โรงเรียนอนุบาล ปริณายก (ครู)	- มีการจัดกิจกรรม ประจำวัน - จัดกิจกรรมตาม แผนการวัดประสพ- การณ์ของหลักสูตร ก่อนประถมศึกษา แต่อาจปรับเปลี่ยน ได้ตามความสนใจ ของเด็ก	- ประชุมทีมงาน เพื่อเตรียมการ สอน-อุปกรณ์ - ทำอุปกรณ์การ สอนจากวัสดุ เหลือใช้เพิ่มเติม จากที่มีอยู่แล้ว - จัดทำแฟ้มสะสม ผลงานของเด็ก	- ดูแลเด็กเจ็บป่วย ติดต่อผู้ปกครองมา รับดูแลติดตามการ รับวัคซีน - ดูแลความสะอาด ของร่างกาย	ดูแลและพักอาหาร ให้เด็กรับประทาน	จัดระเบียบ อุปกรณ์ การเรียน	- ทำบัญชีรายชื่อ เด็ก - มีผู้รับผิดชอบรับ- ส่งเด็ก	- ส่งผลงานเด็กให้ ผู้ปกครอง - ทำสารสัมพันธ์ โรงเรียน-ครู- ผู้ปกครอง	- ประเมินผล ตัวเองไม่มี - ประชุมกลุ่ม	ประเมินผลเด็ก เทอมละครั้ง
3. ร.ร.อนุบาล คนนิคม (ครู)	- จัดกิจกรรมตามหัว เรื่องที่จะเรียน - จัดกิจกรรมตามค าางกิจกรรมประจำ วัน	เตรียมอุปกรณ์ การสอน (มีมากมาย)	- ดูแลความสะอาด เด็ก - ดูแลการฉีดวัคซีน เด็กปีละ 2 ครั้ง - ดูแลเด็กเจ็บป่วย	พี่เลี้ยงเป็นผู้ดูแล การรับประทานอาหาร เด็กในสัปดาห์ ที่ครูพักเที่ยง	- ดูแลความ สะอาดภายใน ห้องเรียน - ตามต่งห้องเรียน - จัดแสดงผลงาน เด็กในห้องเรียน	- จัดทำบัญชีรายชื่อ เด็ก - ไม่มีบัตร	ทำสมุดบันทึกให้ ผู้ปกครอง	- รายงานการ ปฏิบัติงานแก่ ผู้ช่วยครูใหญ่ โดยการพูดคุย ปรึกษาหารือ ทุกสัปดาห์ - ขอประเมินผล รายปี	ประเมิน พัฒนาการเด็ก จากการสอน ด้วยตนเอง

ตาราง ผ. 5 (ต่อ)

สถานเลี้ยงดูเด็ก	จัดตาราง และทำกิจกรรม	เตรียมอุปกรณ์ การสอน	ดูแลสุขภาพ	ดูแลโภชนาการ	ดูแลสถานที่	ช่วยงานบริหารทั่วไป	ทำรายการ การปฏิบัติงาน	ประเมินผล การปฏิบัติงาน	ประเมิน พัฒนาการเด็ก
4. โรงเรียน ต.ช. ด.บ้านคลอง มะลิประเวศ วิทยา (สตรี วิทยาอุปถัมภ์) (ครู)	มีการจัดตารางเรียนไว้แล้ว เพียงแต่จัดกิจกรรมตามตาราง	อุปกรณ์การสอนมีบ้าง ไม่ต้องจัดทำใหม่	- ดูแลเด็กเล็ก น้อยๆ เมื่อเจ็บป่วย - มีครูพยาบาลมาบันทึกความเจ็บป่วย	ดูแลเด็กตอนรับประทานอาหารที่ผู้ปกครองเปลี่ยนเวรกันทำ	—	ทำบันทึกรายชื่อเด็ก	บันทึกกิจกรรมที่เด็กปฏิบัติในแต่ละวันให้ครูใหญ่ทุกวัน	ทำบันทึกผลการจัดการเรียนการสอนให้กองกำกับการ ตชด. ทุกเดือน	ไม่มี
5. สถานรับเลี้ยง เด็กพร.รามาริบัติ (พี่เลี้ยง)	- พูดคุยกับผู้ปกครอง - ป้อนอาหารเข้าเด็ก - ทำกิจกรรม - ไม่มีตารางกิจกรรม - ทำกิจกรรมตามกิจวัตรประจำวันของเด็ก	เตรียมอุปกรณ์ของเล่นสำหรับเด็ก	- ดูแลเด็กเจ็บป่วย - อาบนํ้าดูแลความสะอาดร่างกาย - ดูแลความสะอาดภาชนะใส่อาหารและขวดนม	- เตรียมอาหารเช้าและขนมให้เด็ก - เตรียมอาหารเสริมให้เด็ก - เตรียมอาหารว่าง/ผลไม้ให้เด็ก - ซักถนน/วัดสวนสูง	- ทำความสะอาดสถานที่ทุกวันๆ ละ 2 ครั้ง - ทำความสะอาดครั้งใหญ่ทุก 2 เดือน	- ทำบัญชีรายรับ-จ่ายทุกเดือน - ทำบัญชีรายชื่อเด็ก - ไม่มีบัตร	- ทำรายงานผลการปฏิบัติงานทุกเดือน - บันทึกพฤติกรรมเด็ก 2 สัปดาห์/1 ครั้ง	ประเมินผลการปฏิบัติงานทุกวัน	- ประเมินพัฒนาการเด็กเดือนละครั้ง - ประเมินสุขภาพ
6. ศูนย์รับบาล และพัฒนาเด็ก เล็กภาควิชา คนกรรมศาสตร์ ม.เกษตร (0-3 ปี) (พี่เลี้ยง)	จัดกิจกรรมตามตารางกิจกรรม โดยมีพี่เลี้ยงช่วย	เตรียมอุปกรณ์การเรียนการสอน	- ประสานหน่วยสุขภาพ มก. มาตรวจสุขภาพให้เด็กทุกสัปดาห์ - ดูแลเด็กเมื่อเจ็บป่วย	พยาบาลจะเป็นคนดูแลโภชนาการ	—	- ทำบัญชีรายชื่อเด็ก - บัตร - จัดเวรรับส่ง	รายงานเกี่ยวกับตัวเด็กให้ผู้ปกครองทราบทุกวัน	ประเมินผลการทำงานรายเดือน	ประเมินพัฒนาการเด็กทุกสัปดาห์

ตาราง ผ. 5 (ต่อ)

สถานเลี้ยงดูเด็ก	จัดตารางและทำกิจกรรม	เตรียมอุปกรณ์การสอน	ดูแลสุขภาพ	ดูแลโภชนาการ	ดูแลสถานที่	ช่วยงานบริหารทั่วไป	ทำรายงานการปฏิบัติงาน	ประเมินผลการปฏิบัติงาน	ประเมินพัฒนาการเด็ก
7.สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก กองทัพอากาศ (รพ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า (ครูพี่เลี้ยง)	• จัดกิจกรรมตาม ตารางกิจกรรม ประจำวัน	• เตรียมอุปกรณ์ เพื่อกระตุ้น พัฒนาการเด็ก	• ดูแลความสะอาด ร่างกายเด็ก • ส่งเด็กเจ็บป่วยไป ห้องพยาบาล	• ทำรายการอาหาร เสนอฝ่าย โภชนาการ	• ทำความสะอาด สถานที่ มีเจ้าหน้าที่ทำ • จัดประกอบ การนันทนาการ ตามมุม	• จัดทำบัญชีรายชื่อ	• บันทึกพัฒนาการ เด็กทุกคน (ทุกสัปดาห์ ทุกเดือน) และทุกด้าน	• ผู้อำนวยการให้ ผู้แทนทำการ ประเมินผลการ ปฏิบัติงานทุก ปี) (ไม่มีหน่วย งานภายนอก มาประเมิน)	• ประเมินเด็กทุก 3 เดือน
8. ศูนย์พัฒนา เด็กกลุ่ม (ผด.)	• จัดกิจกรรมตาม ตารางกิจกรรม ประจำวัน	• เตรียมอุปกรณ์ การเรียนโดยใช้ วัสดุธรรมชาติ	• ทำสมุดบันทึกการ จัดวัคซีน • ดูแลเด็กเมื่อเจ้าหน้าที่ จากอนามัยมาฉีด วัคซีน • ดูแลเด็กที่เจ็บป่วย	• คิดเมนูอาหาร • ดูแลเด็กตอนรับ ประทานอาหาร	• ดูแลความสะอาด และความเป็น ระเบียบของห้อง เรียน	• ทำบัญชีรายชื่อ เด็ก	• ทำรายงานการ ปฏิบัติงานให้ ครูใหญ่ • ทำสมุดพก. • ทำบันทึกการ เรียนการสอน ตามสมุดบันทึก ของ พ.ร. เสนอ คณะกรรมการ ศูนย์	• ประเมินผลการ ทำงานในกลุ่ม ครู	• ทำรายงานผล พัฒนาการเด็ก ทุก 3 เดือน

ตาราง ผ. 5 (ต่อ)

สถานเลี้ยงเด็ก	จัดตาราง และทำกิจกรรม	เตรียมอุปกรณ์ การสอน	ดูแลสุขภาพ	ดูแลโภชนาการ	ดูแลสถานที่	ช่วยงานบริหารทั่วไป	ทำรายงาน การปฏิบัติงาน	ประเมินผล การปฏิบัติงาน	ประเมิน พัฒนาการเด็ก
9. ศูนย์เด็กเล็ก ของ รร. เทศบาล 4 หนองแค อนุสรณ์ (ครู)	• ประชุมครูเพื่อเตรียมกิจกรรม • ผู้ดูแลเด็กจัดกิจกรรมตามตารางกิจกรรม	• เตรียมและเบิกอุปกรณ์การสอน • ประดิษฐ์อุปกรณ์การสอนจากวัสดุเหลือใช้	• ดูแลความสะอาดร่างกายเด็กทุกเช้า • ดูแลสุขภาพและให้ยาที่ผู้ปกครองเตรียมมา • อำนวยความสะดวกเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มาฉีดวัคซีน	• ดูแลเด็กตอนรับประทานอาหาร • ตักอาหารให้เด็ก • ฝึกมารยาทเด็ก	• ดูแลความสะอาดห้องเรียน (มีพี่เลี้ยงช่วยทำความสะอาดในห้องและเตรียมน้ำดื่มสำหรับเด็ก) • ตกแต่งห้องเรียน	• ทำบัญชีรายชื่อเด็ก • มีผู้รับผิดชอบรับส่งเด็ก	• ทำสมุดพก • ทำ work book ให้ผู้ปกครองดู (สมุดแบบฝึกหัด) • ทำรายงานจากสมุด work book ของเด็กให้ฝ่ายวิชาการตรวจสอบเทอมละครั้ง	• ฝ่ายวิชาการเป็นคนประเมินเทอมละครั้ง	• ประเมินสุขภาพเด็กรายเดือน
10. ศูนย์เด็กเล็ก รัตนภูมิ (บ้านห้วยโธน) (ผดด.)	• จัดทำกิจกรรมตามตารางเพื่อเสริมพัฒนาการเด็ก	• เตรียมทำอุปกรณ์การ	• ดูแลการฉีดวัคซีนเฉพาะช่วงรณรงค์ • ดูแลเด็กที่เจ็บป่วย	• จัดซื้อและทำอาหารให้เด็กโดยผลัดเวรกัน • ทำความสะอาดภาชนะใส่อาหาร	• ดูแลทำความสะอาดศูนย์เข้าเย็นทั้งด้านในและด้านนอก	• ทำบัญชีครูผู้รับผิดชอบ • ทำบัญชีนม • ทำบัญชีเด็ก	• ทำบันทึกรายละเอียดประจำตัวเด็กแต่ไม่ได้ส่งให้ผู้ปกครองดู	• กรรมการหมู่บ้านประเมินผลการทำงานของการปฏิบัติงานของผดด. ทุกเดือน	• ทำทุก 3 เดือน
11. ศูนย์เด็ก สถาบัน ราชภัฏ เชียงใหม่ (ครู)	• จัดกิจกรรมพัฒนาการเด็ก • จัดกิจกรรมการฟังพูดอ่าน	• เตรียมอุปกรณ์การสอนทุกสัปดาห์ • มีของเล่นหลากหลายเหมาะสมกับวัยของเด็ก	• ประสานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการตรวจสุขภาพ • ดูแลการเจ็บป่วยเบื้องต้น • ชั่งน.น.วัดส่วนสูง	• ดูแลเด็กตอนรับประทานอาหาร	• ดูแลทำความสะอาดภายใน/หน้าห้องเรียน	• ตรวจสอบบัญชีรายชื่อนักเรียนส่งผู้อำนวยการ	• ทำสมุดรายงานพฤติกรรมเด็กให้ผู้ปกครองดูทุกวัน	• ประเมินการสอนโดยดูจากพฤติกรรมเด็กและให้ครูให้อีกฝ่ายประเมิน	• ประเมินพัฒนาการเด็กลงในสมุด • ประเมินสุขภาพเด็กลงในสมุด

ตาราง ผ. 5 (ต่อ)

สถานเลี้ยงดูเด็ก	จัดตารางและทำกิจกรรม	เตรียมอุปกรณ์การสอน	ดูแลสุขภาพ	ดูแลโภชนาการ	ดูแลสถานที่	ช่วยงานบริหารทั่วไป	ทำรายงานการปฏิบัติงาน	ประเมินผล การปฏิบัติงาน	ประเมิน พัฒนาการเด็ก
15. ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน (ครู)	• จัดกิจกรรมเรียนเขียนอ่านให้เด็ก	• เตรียมอุปกรณ์การสอนของห้องตนเอง	• ประสานเจ้าหน้าที่อนามัยมาฉีดวัคซีน • ดูแลเด็กที่เจ็บป่วยจนกว่าพ่อแม่จะเลิกงานมารับ	• ดูแลเด็กตอนรับประทานอาหารเข้ากลางวันอาหารว่าง	• ดูแลทำความสะอาดห้องเรียนตลอดวัน	_____	• ทำรายงานผลการเรียนของเด็กส่งผู้บริหารทุกสัปดาห์	_____ (ครูใหญ่ประเมินผลเองโดยการสังเกตพูดคุยปีละ 1 ครั้ง)	• ไม่มีประเมินเด็ก
16. รร.อนุบาลบรรพจักร์ (ครู)	• จัดทำกิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวัน	• เตรียมอุปกรณ์การสอนก่อน 2 วัน	• มีแผนมาตรวจสุขภาพ • ติดตามการรับวัคซีน • ดูแลความสะอาดเด็ก • ชั่งนม/วัดส่วนสูง	• ควบคุมแม่บ้านเตรียมอาหาร/อาหารเสริม	• ดูแลความสะอาดภายในห้องเรียน	• ทำบัญชีรายชื่อเด็ก • มีบัตร • มีผู้รับผิดชอบรับส่งเด็ก	• ทำจดหมายข่าวส่งให้ผู้ปกครองสัปดาห์เว้นสัปดาห์ • ทำบันทึกการสอน • ส่งรายงานพัฒนาการเด็กให้ครูหัวหน้าสายเด็กและ 1 ครั้ง	• รายงานผลการปฏิบัติงานของครู	• ประเมินพัฒนาการเด็ก
17. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโพนทอง (ผดต.-อาสา)	• ดูแลเด็กให้ทำกิจกรรมตามตารางซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเล่นอิสระ	_____	• มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของรพ.มาประเมินภาวะโภชนาการและฉีดวัคซีน	• ดูแลเด็กตอนรับประทานอาหารที่แม่ครัวอาสาสมัครเป็นผู้ทำ	• ดูแลทำความสะอาดของพื้นที่นั่ง	_____	_____	_____	_____

ตาราง ผ. 5 (ต่อ)

สถานเลี้ยงดูเด็ก	จัดตารางและทำกิจกรรม	เตรียมอุปกรณ์การสอน	ดูแลสุขภาพ	ดูแลโภชนาการ	ดูแลสถานที่	ช่วยงานบริหารทั่วไป	ทำรายงานการปฏิบัติงาน	ประเมินผล การปฏิบัติงาน	ประเมิน พัฒนาการเด็ก
สถานเลี้ยงดูเด็กเฉพาะ 18. ศูนย์เด็ก เคลื่อนที่ช่วยเหลือ กะหิง (ผดต.)	• ดูแลเด็กให้ทำกิจกรรมตามตารางกิจกรรม • ไม่มีตาราง	• ยืมอุปกรณ์จากศูนย์ใกล้เคียงมาใช้ในวันออกหน่วยเคลื่อนที่	—	• ดูแลให้ทานอาหารที่ผู้ปกครองทำให้เด็ก	• วัสดุแบ่งพื้นได้เป็นตัวอย่างสำหรับการจัดกิจกรรมตามแผน	—	—	—	—
19. ศูนย์ส่งเสริม พัฒนาการ เด็กภาคเหนือ (พยาบาลผู้ ช่วยพยาบาล)	• ดูแลเด็กกิจกรรมไม่ต่อเนื่องกัน • ตารางฟื้นฟู/กระตุ้นตามลักษณะเฉพาะของเด็ก	• เตรียมอุปกรณ์ที่กระตุ้นพัฒนาการเด็ก	• ตรวจสอบสุขภาพของเด็กและนำบัตรฟื้นฟูตามความบกพร่องของเด็ก	• ดูแลเด็กตอนเช้าประทานอาหาร	• ดูแลความเรียบร้อยในห้องที่รับผิดชอบ	—	• บันทึกพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็ก	—	• ประเมินพัฒนาการเด็ก
20. สถาน สงเคราะห์เด็ก บ้านเวียงพิงค์ (พี่เลี้ยงเด็ก)	• ครูชำนาญการทางด้านพัฒนาการเด็กเป็นผู้จัดตารางและทำกิจกรรมพัฒนาการเด็ก • สถานสงเคราะห์จัดกิจกรรมเฉพาะเสาร์-อาทิตย์	• เตรียมอุปกรณ์การสอนทุกวันศุกร์	• พยาบาลทำหน้าที่ดูแลสุขภาพเด็ก • มีถังเอน/สวนสูง • ดูแลทำความสะอาดเด็ก	• ผู้ดูแลเด็กดูแลเด็กตอนเช้าประทานอาหาร • มีแม่ครัวทำอาหารให้เด็ก 3 มื้อ • ป้อนอาหารเด็ก	—	• มีเจ้าหน้าที่ธุรการรับผิดชอบด้าน การทำบัญชี • ทำทะเบียนประวัติเด็ก	—	• ประเมินผลการทำงานทุกวันและมีหน่วยงานส่วนกลางมาประเมิน	• ครูชำนาญการพัฒนาการเด็กเป็นผู้ประเมินทุก 3 เดือน

หมายเหตุ : * เนื่องจากผู้ดูแลเด็กในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือส่วนใหญ่ เป็นพยาบาลหรือผู้ช่วยพยาบาล จึงจะทำหน้าที่ในการดูแลและฝึกเด็กเฉพาะด้าน เช่น ด้านสุข ด้านดา ฝึกหัดการเดิน เพื่อให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และเตรียมความพร้อมเด็กในเบื้องต้น ดังนั้นกิจกรรมประจำวันของเด็กแต่ละคน จึงไม่ต่อเนื่องกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะความพิการ

ตาราง ผ. 6 รายละเอียดสถานเลี้ยงดูเด็กที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก	ที่ตั้ง	อายุเด็กที่ให้บริการ	รูปแบบการให้บริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
1. ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต "ชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อศานติ"	69 หมู่ 6 ซ.วัชรพล ถ.รามอินทรา แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพฯ ☎ 519-8161	2 ½ -6 ปี เด็กด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ และสังคมรวมทั้งเด็กพิเศษ	● เตรียมความพร้อมนอกระบบโดย มุ่งพัฒนาความตั้งใจด้านจิตใจ และเน้นกระบวนการเรียนรู้จาก ของจริงและวัสดุธรรมชาติ ใน สภาพแวดล้อมแบบครอบครัว ที่มีครูเป็นแม่เด็กโตเป็นพี่คอย ดูแลร่วมเรียนและเล่นคล้ายพี่กับน้อง	เสถียรธรรมสถาน กรมการศาสนา (กระทรวงศึกษาธิการ)
2. โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก กลุ่มทวาราวดี	1/1 ถ. ปรินายก แขวง บ้านพานถม เขต พระนคร กรุงเทพฯ 10200 ☎ 281-6104	4-6 ปี เด็กที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้ โรงเรียน	● ให้การศึกษาก่อนภาคบังคับใน ระบบโรงเรียน โดยมุ่งสร้างเสริม พัฒนาการรอบด้านของเด็กให้ เจริญเติบโตถึงขีดสุดของศักยภาพ และเตรียมความพร้อมของเด็ก ก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา	สำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ)
3. ชั้นเด็กเล็ก โรงเรียนวัดคณิกาผล	โรงเรียนวัดคณิกาผล ถ. พลับพลาไชย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ ☎	3 ½ -5 ½ ปี เด็กที่อยู่อาศัยในบริเวณ ใกล้โรงเรียน	● ให้การศึกษาก่อนภาคบังคับใน ระบบโรงเรียน โดยมุ่งเตรียมความ พร้อมให้แก่เด็กเล็กก่อนเข้าเรียน ในระดับประถมศึกษา และช่วย เหลือเด็กที่ครอบครัวมีฐานะยาก จนได้มีโอกาสได้รับการศึกษา	สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่ว่าการกรุงเทพมหานคร

ตาราง ผ. 6 (ต่อ)

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก	ที่ตั้ง	อายุเด็กที่ให้บริการ	รูปแบบการให้บริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
4. ชั้นเด็กก่อนประถมศึกษาโรงเรียนตำรวจ ตระเวนชายแดน บ้านคลองมะลิ iverse วิทยาอุบลรัตน์	หมู่ที่ 8 ตำบลอ่าวนคร อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ☎ พิกัดทึ่ 064988	3-6 ปี เด็กที่เป็นบุตรประชาชนใน ชุมชนในพื้นที่เสี่ยงภัย ชายแดน	●ให้การศึกษา ก่อนประถมศึกษา ในระบบโรงเรียน โดยมุ่งเตรียม ความพร้อมรอบด้าน ให้เด็กมี คุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ที่จะเข้า ระดับการศึกษาในชั้นประถมศึกษา และสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ปกครองเด็กและตำรวจตระเวน ชายแดน	กองกำกับการตำรวจตระเวน ชายแดน 11 กองบัญชาการตำรวจตระเวน ชายแดน กรมตำรวจ (กระทรวงมหาดไทย)
5. โครงการเลี้ยงเด็กกลางวัน คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี	โรงพยาบาลรามาธิบดี 270 แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ ☎ 201-1967	3 เดือน – 2 ปี เด็กที่เป็นบุตรบุคลากร ของโรงพยาบาล และผู้สนใจ ทั่วไป	●ให้การเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้อง โดยมุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิต สุขภาพ และสวัสดิการเด็กให้มี พัฒนาการด้านร่างกาย -จิตใจ สมวัย และส่งเสริมการเลี้ยงดูลูก ด้วยนมมารดา	คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล (ทบวงมหาวิทยาลัย)
6. ศูนย์รับบาลและพัฒนาเด็กเล็ก	อาคารวิทยพัฒนา ชั้น 4 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ ☎	3 เดือน – 2 ½ ปี เด็กที่เป็นบุตรบุคลากรของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	●ให้การเลี้ยงดูและเตรียมความ พร้อมให้เด็กมีพัฒนาการสมวัย และสนับสนุนการเลี้ยงดูด้วย นมแม่	ภาควิชาคนกรรมศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตาราง ผ. 6 (ต่อ)

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก	ที่ตั้ง	อายุเด็กที่ได้รับบริการ	รูปแบบการให้บริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
7. สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กกองทัพเรือ โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า	โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ถ. สมเด็จพระเจ้าตากสิน เขตธนบุรี กรุงเทพฯ ☎ 477-2067	แรกเกิด - 4 ปี เด็กที่เป็นบุตรบุคลากรของ กองทัพเรือ	● ให้การเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กให้ สมวัย และช่วยเหลือแบ่งเบาภาระ ครอบครัวในการดูแลเด็ก ช่วยพ่อ แม่ทำงาน	โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่น เกล้า กรมแพทย์ทหารเรือ (กระทรวงกลาโหม)
8. ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม	หมู่ 7 ถ. พุทธรณทลสาย 4 ต. กระทุ่มล้ม อ. สามพราน จ. นครปฐม 73000 ☎ 8141850	2 ปี 6 เดือน – 6 ปี เด็กในชุมชนที่อาศัยอยู่ใน บริเวณตำบลกระทุ่มล้ม และใกล้เคียง	● ส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้าน และเตรียมความพร้อมแก่เด็ก ในลักษณะเล่นปนเรียน และจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ ตามวัย ของเด็ก	คณะกรรมการพัฒนาเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กกระทุ่มล้ม องค์การบริหารส่วนตำบล กระทุ่มล้ม สถาบันราชภัฏนครปฐม (กระทรวงมหาดไทย) (กระทรวงศึกษาธิการ)
9. ชันอนุบาล โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์	โรงเรียนเทศบาล 4 หนองแคอนุสรณ์ (ฝ่ายอนุบาล) ต. หนองแค อ. หนองแค จ. สระบุรี ☎ (036) 371-340	3 ปี – 6 ปี เด็กที่อาศัยอยู่ในบริเวณ ใกล้โรงเรียน	● ให้การศึกษาก่อนภาคบังคับ ใน ระบบโรงเรียน โดยมุ่งเตรียม ความพร้อมให้เด็กก่อนเข้าเรียนใน ระดับประถมศึกษา	สำนักงานการศึกษาหนองแค สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง (กระทรวงมหาดไทย)

ตาราง ผ. 6 (ต่อ)

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก	ที่ตั้ง	อายุเด็กที่ให้บริการ	รูปแบบการให้บริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
10. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านห้วยโธน	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านห้วยโธน ต. รัตนภูมิ อ. รัตนภูมิ จ. สงขลา	3 ปี – 6 ปี เด็กที่อาศัยอยู่ในบริเวณ ใกล้เคียง	● ให้เด็กมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง และได้รับการพัฒนาทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และ สติปัญญา อย่างถูกต้องเหมาะสม กับวัย ตามเกณฑ์พัฒนาการ ของเด็ก	คณะกรรมการพัฒนาเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้าน ห้วยโธน องค์การบริหารส่วนตำบล รัตนภูมิ/ กรมการพัฒนาชุมชน
11. โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏ เชียงใหม่	202 ถ. โชตนา อ. เมือง จ. เชียงใหม่ (053) 412-544 ต่อ 207	2 ปี 6 เดือน – 5 ปี เด็กที่เป็นบุตรหลาน บุคลากรของสถาบันราชภัฏ เชียงใหม่ และบุคลากรทั่วไป	● ส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้ครบทุก ด้าน คือด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาฝึกทักษะ การคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ให้เด็ก นำทักษะต่างๆ ไปใช้ในชีวิตร ประจำวันได้	สถาบันราชภัฏเชียงใหม่/ กรมการฝึกหัดครู (กระทรวงศึกษาธิการ)
12. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ชุมชนบัวหลวง	ชุมชนบัวหลวง แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา กรุงเทพฯ	3-6 ปี เด็กในชุมชนที่ผู้ปกครองมี ฐานะยากจน ต้องออกไป ประกอบอาชีพนอกบ้าน	● ให้การเลี้ยงดูเด็กให้ได้รับการ พัฒนาทางร่างกาย จิตใจ และ สังคม ได้เหมาะสมกับวัยและ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในชุมชน	คณะกรรมการชุมชนบัวหลวง สำนักงานเขตยานนาวา สำนักพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร (ที่ว่าการกรุงเทพมหานคร)

ตาราง ผ. 6 (ต่อ)

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก	ที่ตั้ง	อายุเด็กที่ให้บริการ	รูปแบบการให้บริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
13. บ้านเด็กอ่อนศรีนครินทร์ มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม	22/37 หมู่ที่ 10 ถ. เพชรเกษม 104 แขวงหนองค้างพลู เขตหนองแขม กรุงเทพฯ ☎ 421-3779	4 เดือน – 5 ปี เด็กที่เป็นบุตรประชาชน ในชุมชนสลัมกองขยะ หนองแขม	● ให้การเลี้ยงดูและเตรียมความพร้อมให้เด็กมีพัฒนาการสมวัย และกระตุ้นพัฒนาการเด็กที่ล่าช้า ตลอดจนส่งเสริมการให้นมแม่ และเฝ้าระวังโภชนาการของเด็ก	มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม (องค์กรเอกชน)
14. ร.ร. อนุบาลบ้านรัก	29 ซ. แสงจันทร์ ถ. สุขุมวิท กรุงเทพฯ 10110 ☎ 392-8807	1 ปี 6 เดือน – 6 ปี เด็กที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้ โรงเรียน หรือผู้สนใจทั่วไป	● มุ่งมั่นเตรียมความพร้อมเด็กตาม ธรรมชาติของการพัฒนามนุษย์ ให้สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เน้นการเตรียมความพร้อมเพื่อให้ เป็นประโยชน์ต่อชีวิตในระยะยาว ยึดปรัชญาพุทธศาสนา และ มนุษย์ปรัชญา (วอลดอร์ฟ)	กรมประชาสงเคราะห์ (กระทรวงแรงงานและ สวัสดิการสังคม) และสำนัก งานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน (กระทรวงศึกษาธิการ)
15. ศูนย์พัฒนาเด็กกำพร้าวัยเรียนนคร ปฐมธานี	นิคมอุตสาหกรรมนวนคร ปทุมธานี ☎ 529-3657, 529-1710	2 ปี 6 เดือน – 6 ปี เด็กลูกของพนักงานที่ทำงาน โรงงานอุตสาหกรรมใน นิคมอุตสาหกรรมนวนคร และบริเวณใกล้เคียง	● มุ่งช่วยเหลือผู้ปกครองที่เป็นเร งานทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ในการดูแลบุตร โดยจะดูแลเด็ก แทนผู้ปกครอง ที่ทำงานในช่วง กระเช้าและกระบายตลอดทั้งปี	กรมประชาสงเคราะห์ (กระทรวงแรงงานและ สวัสดิการสังคม)

ตาราง ผ. 6 (ต่อ)

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก	ที่ตั้ง	อายุเด็กที่ให้บริการ	รูปแบบการให้บริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
16. โรงเรียนวรจรรย์	77 ข.เอกเทศ ถ. นารายณ์มหาราช อ. เมือง จ.ลพบุรี ☎ (036) 411-676-8	2 ปี 6 เดือน – 5 ปี	● เตรียมความพร้อมและส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้าน โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพและประสบการณ์การเรียนรู้ตามวัยของเด็กด้วยกิจกรรมการเล่นเป็นเรียน	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (กระทรวงศึกษาธิการ)
17. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาการเด็กวัยเตาะแตะบ้านโพธิ์ทอง	หมู่ที่ 2 ต.โพธิ์โพธิ์ศาล อ. กุสุมาลย์ จ. สกลนคร ☎ (042) 733-048-50	1 ปี 3 เดือน – 4 ปี	● เป็นสถานที่รับเลี้ยงเด็กตอนกลางวันประจำหมู่บ้านโดยมุ่งเน้นให้เด็กที่มีภาวะโภชนาการผิดปกติ ได้รับการเลี้ยงดูที่ถูกต้องและได้รับอาหารเสริมเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย ตลอดจนเป็นการเตรียมความพร้อมให้เด็กขาดสารอาหารมีการพัฒนาที่ทัดเทียมกับเด็กในวัยเดียวกัน	คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ คณะกรรมการประสานงาน สาธารณสุขระดับอำเภอ กุสุมาลย์/โรงพยาบาล กุสุมาลย์/กรมอนามัย (กระทรวงสาธารณสุข)

ตาราง ผ.6 (ต่อ)

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก	ที่ตั้ง	อายุเด็กที่ให้บริการ	รูปแบบการให้บริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
18. ศูนย์พัฒนาเด็กเคลื่อนที่ บ้านห้วยกระทิง	บ้านห้วยกระทิง กิ่ง อ.กรงปินัง จ.ยะลา ☎	0-6 ปี	● เป็นกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพ เคลื่อนที่ที่ถิ่นทุรกันดาร โดยมุ่งเน้น การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม การพัฒนาศักยภาพ เพิ่มพูนความรู้แก่ พ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ให้ความรู้ในเรื่องอาหารและ โภชนาการและการผลิตของเล่น สำหรับเด็ก	หน่วยพัฒนาการเด็กเคลื่อนที่ กิ่งอ.กรงปินัง/กองพัฒนาเด็ก /กรมพัฒนาชุมชน (กระทรวงมหาดไทย)
19. ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาค เหนือ	196 หมู่ที่ 4 ถ.เชียงใหม่-ฝาง ต.ดอนแก้ว อ.แมริม จ.เชียงใหม่ ☎ (053) 890-238-45	เด็กที่มีปัญหาพัฒนาการ ล่าช้ามีปัญหาพฤติกรรม/ เด็กปัญญาอ่อนที่มีภูมิปัญญา ในเขต 17 จังหวัดภาคเหนือ	● ให้บริการตรวจรักษาให้การ วินิจฉัยทางการแพทย์ ส่งเสริม พัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพ ให้ คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง ทดสอบ ทางเชาว์ปัญญา บำบัดทางจิต วิทยา และแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรม ให้บริการการศึกษาพิเศษ ให้ บริการจิตเวชชุมชน บริการด้าน ทันตกรรม และบริการพิเศษอื่นๆ	กรมสุขภาพจิต (กระทรวงสาธารณสุข)

ตาราง ผ.6 (ต่อ)

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก	ที่ตั้ง	อายุเด็กที่ให้บริการ	รูปแบบการให้บริการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
20. สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์	ฟ3/3 หมู่ 4 ถ.โชตนา ต.ดอนแก้ว อ.แมริม จ.เชียงใหม่ 50180 ☎ (053) 211-877	เด็กกำพร้าเด็กถูกทอดทิ้ง/ เด็กที่ไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดู อายุแรกเกิดถึง 6 ปี และเด็ก หญิงอายุ 7-18 ปี	● ให้บริการอุปการะเลี้ยงดูเด็กที่ไม่ มีผู้เลี้ยงดู ถูกทอดทิ้ง หรือมาจาก ครอบครัวที่มีปัญหา ส่งเสริมรักษา สุขภาพอนามัย ฝึกสอนและอบรม ให้เด็กมีพัฒนาการตามวัย จัดหา ครอบครัวทดแทนให้เด็ก ส่งเสริม ให้มีการรับอุปการะเด็ก และจด ทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรม	กรมประชาสงเคราะห์ (กระทรวงแรงงานและ สวัสดิการสังคม)

ตารางที่ ผ. 7 ลักษณะพัฒนาการทั่วไปของเด็กอายุแรกเกิด - 6 ปี

พัฒนาการ อายุ	ด้านร่างกาย	อารมณ์-จิตใจ	สังคม	สติปัญญา
0 - 3 เดือน	- มองตาม - ชันคอในท่าคว่ำ - ชอบเล่นมือตัวเอง	- ยิ้มง่าย	- ร้องไห้เมื่อต้องการสิ่งใด - สนใจเสียงคนพูด	- ทำเสียงอ้อแอ้ในคอ - เริ่มจำหน้าผู้เลี้ยงได้
3 - 6 เดือน	- เอื้อมคว้าของ - พลิกคว่ำ-พลิกหงาย - คว้าของมือเดียว	- หัวเราะเสียงดัง	- สังเกตคนแปลกหน้าได้	- หันหาเสียงเรียกชื่อ - ส่งเสียงโต้ตอบ
6 - 9 เดือน	- นั่งทรงตัวได้ - เปลี่ยนสลับมือถือของได้ - มองตามของตก	- ยิ้ม-หัวเราะ เมื่อพอใจ - ร้องไห้เมื่อถูกขัดใจ	- กลัวคนแปลกหน้า - ชอบเล่นหยิบและทิ้งของ	- เข้าใจเสียงห้าม
9 - 12 เดือน	- เกาะยืนก่อน ยืนได้เอง - หัดก้าวเดิน - ตื่นนมจากถ้วย	- ร่าเริง-แจ่มใส - ไม่ชอบให้ขัดใจ	- เริ่มคุ้นเคยคนแปลกหน้า - บอกสิ่งที่ต้องการได้	- หัดพูดตามคนสอน - พูดเป็นคำโดดง่ายๆ - ทำตามคำบอก
1 - 2 ปี	- เดิน-วิ่งได้ - กระโดดสองเท้า - หยิบของตามที่บอก - ชีตเขียนเป็นเส้นยุ่งๆ ได้	- เริ่มต่อต้านคำสั่ง - ร้องไห้เมื่อถูกขัดใจ - เป็นตัวของตัวเองมากขึ้น - เริ่มมีความรู้สึกชอบ-ไม่ชอบ	- เริ่มรู้จักช่วยตัวเองในการกิน-แต่งตัว - เล่นคนเดียวอยู่ใกล้แม่ - พูดบอกความต้องการได้	- รู้จักส่วนต่างๆ ของร่างกาย - ชอบสำรวจสิ่งรอบตัว - ชี้รูปภาพตามคำบอกได้ - พูดเป็นคำโดดได้หลายคำ - ชอบฟังนิทาน
2 - 3 ปี	- ก้าวขึ้นบันไดสลับเท้าได้ - โยนและรับลูกบอลด้วยอุ้งมือ/แขน - ยืนขาเดียวได้ - เริ่มแปรงฟันได้เอง - ชีตเส้นตรงและเส้นโค้งเป็นรูปวงๆ ได้	- บอกความรู้สึกได้ - ไม่ชอบทำตามคำสั่ง - อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย - เริ่มอายและประหม่า	- ช่วยตนเองได้มากขึ้นในการแต่งตัว - ชอบเลียนแบบผู้ใหญ่ - หวงและปกป้องของตนเอง - เล่นคนเดียวได้นานขึ้น และเล่นสมมุติชอบช่วยงานในบ้าน	- บอกชื่อตนเองได้ - เล่าเรื่องที่ทำหรือพบเห็นได้ - สนใจถามชื่อสิ่งต่างๆ และเรื่องราวที่พบเห็น - พูดคำคล้องจองหรือร้องเพลงสั้นๆ และแสดงท่าตามจังหวะ ชอบเต้นรำ ร้องเพลง ฟังนิทาน

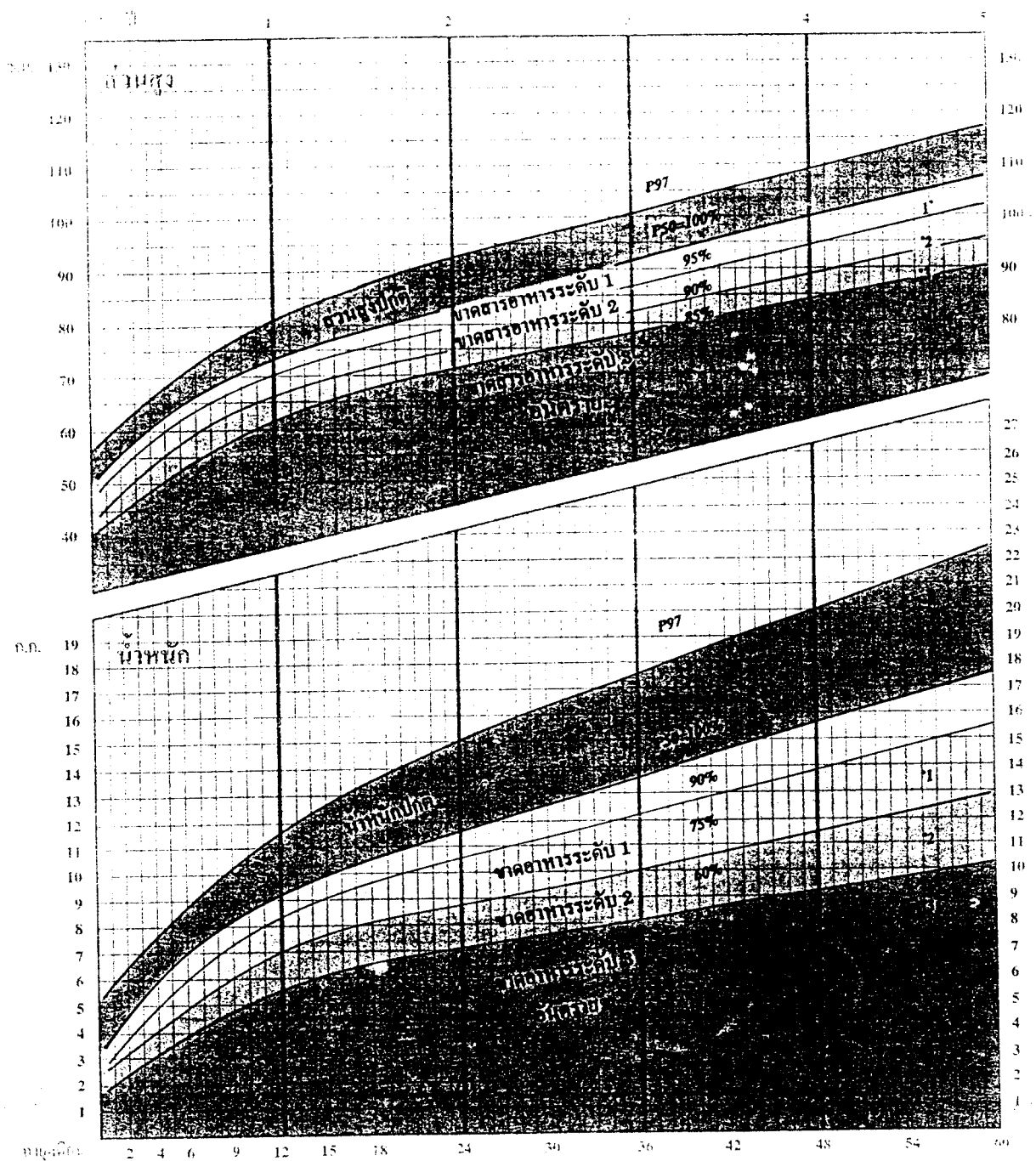

ตารางที่ ผ. 7 (ต่อ)

พัฒนาการ อายุ	ด้านร่างกาย	อารมณ์-จิตใจ	สังคม	สติปัญญา
3-4 ปี	- ขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้ - กระโดดขาเดียวได้ - รับลูกบอลด้วยมือสองข้าง - เขียนรูป ○ ตามแบบได้	- หงุดหงิด/ร้องไห้ง่าย - พอใจคนที่ตามใจ - ชอบได้รับคำชม	- ชอบเล่นแบบคู่ขนาน - ไม่ชอบเล่นกับผู้อื่น - เริ่มรู้จักแบ่งปัน - ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง	- ซื้สีตามคำบอกได้ - ชอบถาม "อะไร" "ทำไม" - เล่าเรื่องสั้นได้ - ท่องคำคล้องจองสั้นๆ ได้ - ชอบคำศัพท์ใหม่ - อยากรู้อยากเห็นสิ่งต่างๆ รอบตัว
4-5 ปี	- กระโดดข้ามได้ ขว้างได้ดี - รับลูกบอลด้วยมือทั้งสอง ขว้างว่ง กระจับ กระแรง - วาดรูป □ ตามแบบได้	- ชอบท้าทายผู้ใหญ่ - มั่นใจตนเองมากขึ้น	- เล่นร่วมกันเป็นกลุ่ม - ชอบเล่นบทบาทสมมติ - สนใจกิจกรรมของผู้ใหญ่ - เริ่มมีพฤติกรรมก้าวร้าว	- เปรียบเทียบสิ่งต่างๆ ได้ - เรียงลำดับสิ่งของได้ - จัดหมวดหมู่สิ่งของได้ - เข้าใจความเป็นเหตุเป็นผลขึ้น - รู้ค่าจำนวน 1-5 - พูดยเป็นประโยคได้
5-6 ปี	- คล่องแคล่วไม่อยู่นิ่ง - หยดวิ่งได้ทันทีขณะวิ่ง - รับลูกบอลที่กระดอนด้วยมือทั้งสองข้างได้ - ใช้เชือกร้อยวัสดุตามแบบได้ - ตัดกระดาษตามเส้นได้	- ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง - อายง่าย	- มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นดีขึ้น - ชอบทำให้ผู้อื่นพอใจ - ชอบแสดงออก - ชอบทำสิ่งที่ถูกต้องเพื่อให้ได้คำชมเชย	- ช่วงความสนใจยาวขึ้น - พูดยเป็นประโยคได้ยาวขึ้น - คิดเกมขึ้นเล่นเองได้ และชอบเปลี่ยนกฎขณะเล่น

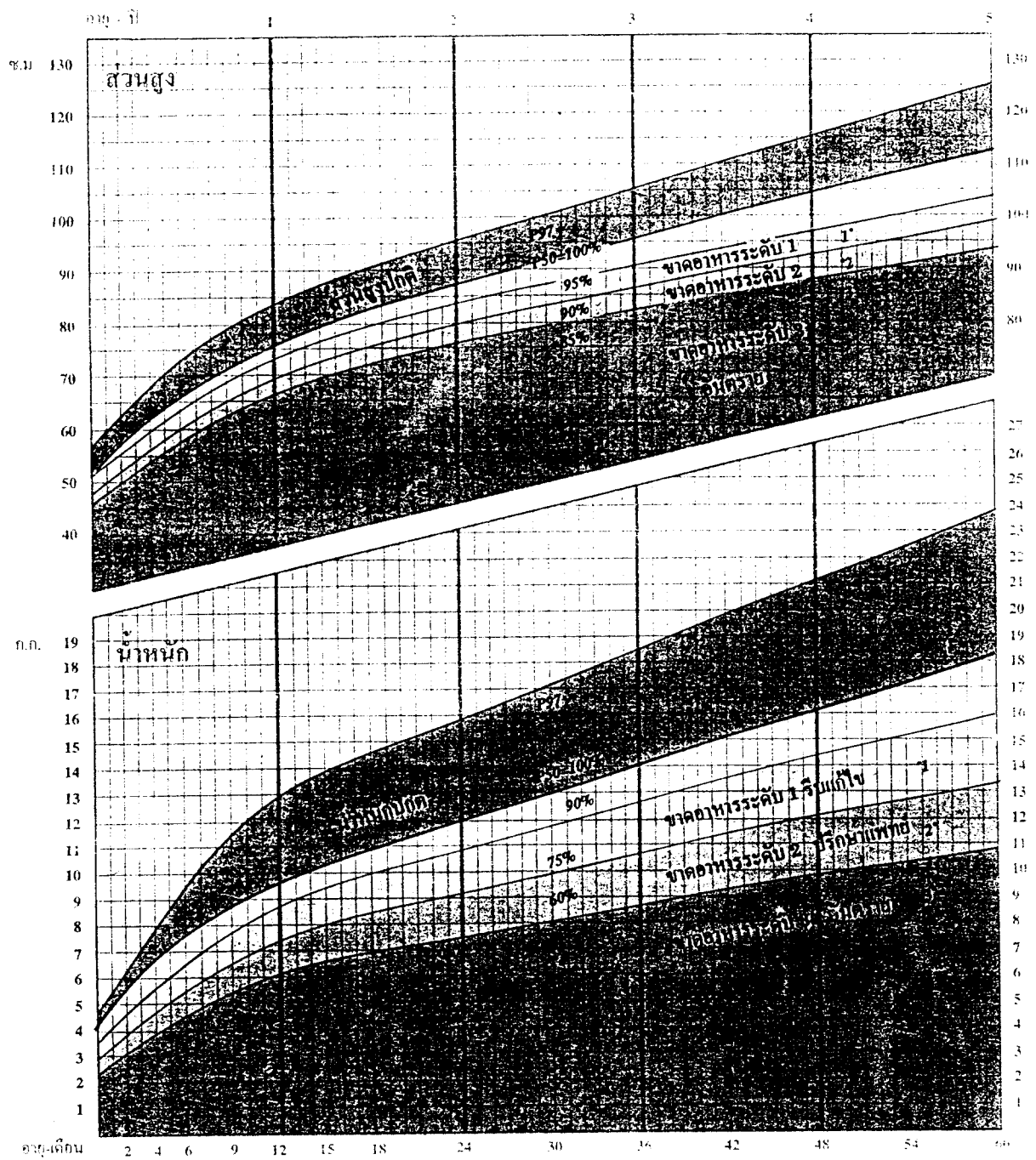
ที่มา : ดัดแปลงจาก กรมพัฒนาชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, องค์การยูนิเซฟ.
แบบสังเกตพัฒนาการเด็กวัยแรกเกิด-6 ปี . กรุงเทพมหานคร, สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, มปป.

ตารางที่ ผ.8 กราฟแสดงเกณฑ์อ้างอิงการเจริญเติบโตของเด็กชายตามอายุ และภาวะโภชนาการ

ที่มา : กองโภชนาการ กรมอนามัย

ตารางที่ ๘.9 กราฟแสดงเกณฑ์อ้างอิงการเจริญเติบโตของเด็กหญิงตามอายุ และภาวะโภชนาการ

ที่มา : กองโภชนาการ กรมอนามัย

แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็ก

ชื่อสถานเลี้ยงเด็ก _____

ที่ตั้ง _____ จังหวัด _____

รูปแบบการจัดบริการ _____ ในระบบโรงเรียน _____ นอกโรงเรียน _____

กลุ่มอายุเด็กให้บริการ _____ 0 - 3 ปี _____ 3 - 6 ปี _____

หน่วยงานรับผิดชอบ _____

วันเดือนปีที่ประเมิน _____ ผู้ประเมิน _____

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครองเด็ก

1. เพศ _____ ชาย _____ หญิง _____

2. ปัจจุบันอายุ _____ ปี (นับถึงวันที่ _____)

3. ท่านเกี่ยวข้องกับเด็กในฐานะ

บิดา

ผู้ปกครอง

มารดา

อื่น ๆ (ระบุ) _____

4. นับถือศาสนา

พุทธ

คริสต์

อิสลาม

อื่น ๆ (ระบุ) _____

5. สถานภาพสมรส

โสด

สมรส (แยกกันอยู่)

สมรส (อยู่ด้วยกัน)

หม้าย, หย่า, แยกทางกัน

6. ท่านจบการศึกษาชั้นสูงสุด

ไม่ได้เรียนเลยหรือเรียนไม่จบ ป.4

มัธยมต้น-มัธยมปลาย

จบ ป. 4

ปวช. - ปวส.

จบ ป.6 หรือ ป.7

ปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี (ระบุ) _____

7. อาชีพของท่านในปัจจุบัน

รับจ้างทั่วไป

ทำนา, ทำสวน

รับราชการ, รัฐวิสาหกิจ

แม่บ้าน

ค้าขาย, ประกอบอาชีพส่วนตัว

อื่น ๆ (ระบุ) _____

8. ครอบครัวของท่านมีรายได้ประมาณเดือนละ (ถ้าเป็นรายได้ต่อวันหรือต่อปีให้นำมาเฉลี่ยเป็นรายได้ต่อเดือน)

น้อยกว่า 5,000 บาท/เดือน

20,001 - 30,000 บาท/เดือน

5,000 - 10,000 บาท/เดือน

30,001 - 40,000 บาท/เดือน

10,001 - 30,000 บาท/เดือน

40,001 - 50,000 บาท/เดือน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก

1. อายุของเด็ก _____ ปี _____ เดือน

2. _____ เพศของเด็ก ชาย หญิง

3. เด็กเป็นบุตรลำดับที่ _____ จำนวนพี่น้องทั้งหมด _____ (รวมเด็กด้วย)

4. ประวัติการได้รับวัคซีน

ครบ

ไม่ครบ เพราะ _____

5. เด็กมีความพิการหรือไม่

ไม่มี

มี (ระบุ) _____

6. เด็กมีโรคประจำตัวหรือไม่

ไม่มี

มี (ระบุ) _____

7. (ก่อนมาที่ศูนย์) ใครเป็นผู้ดูแลเด็กเป็นส่วนใหญ่ คือ

พ่อ

ปู่/ย่า

แม่

ตา/ยาย

อื่น ๆ (ระบุ) _____

ตอนที่ 3 การใช้บริการสถานเลี้ยงดูเด็ก

1. ท่านส่งลูกมาที่สถานเลี้ยงดูเด็ก เพราะ

ทั้งบิดา-มารดาทำงานนอกบ้านไม่มีเวลาเลี้ยงดูเด็ก

ต้องการให้ลูกมีพัฒนาการสมวัย

ต้องการให้ลูกมีเพื่อนเล่น

ต้องการให้ลูกได้เตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนประถม

อื่น ๆ (ระบุ) _____

2. ท่านเคยพูดคุย/ซักถามรายละเอียดกับเจ้าของ/ครู/พี่เลี้ยงก่อนนำลูกมาเข้าที่นี้หรือไม่

ไม่เคย

เคยคุยกับ _____ ซักถามเรื่อง _____

3. ท่านต้องจ่ายเงินค่าบำรุง/ค่าเทอมให้กับศูนย์เป็นเงินเท่าไร/เทอม ระบุจำนวนเงิน _____ บาท/เทอม

4. ท่านมีส่วนช่วยเหลือกิจกรรมด้านอื่น ๆ ของศูนย์หรือไม่

ไม่ได้ช่วย

ช่วย (ระบุ) _____

5. ระหว่างเลือกซื้อรถ ซื้อบ้านและเลือกสถานบริการเลี้ยงดูเด็กให้ลูกอันไหนมากที่สุด (เรียงตามลำดับ)

1. _____ 2. _____ 3. _____

6. ท่านตัดสินใจเลือกสถานเลี้ยงดูเด็กแห่งนี้โดยถาม/ปรึกษาใคร

สามี/ภรรยา

เพื่อนสนิท

ปู่-ย่า/ตา-ยาย

ญาติ

อื่น ๆ (ระบุ) _____

7. ท่านเคยทราบ/ขอ ดูแผนการเรียนการสอนประจำวันจากครูพี่เลี้ยงหรือไม่

เคย เพราะ _____

ไม่เคย เพราะ _____

8. บุตรของท่านอยู่ในสถานเลี้ยงดูเด็กนาน _____ ปี _____ เดือน

9. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมของสถานฯ ในเรื่องใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ไม่ได้เข้าร่วมเลย

ประชุมผู้ปกครอง

ช่วยค่าบริการตามระเบียบ

ช่วยงานศูนย์ เช่น ปรับปรุง ซ่อมแซม ฯลฯ

บริจาคของขวัญ ฯลฯ

อื่น ๆ (ระบุ)

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก

1. ท่านคิดว่ากิจกรรมหรือระเบียบต่าง ๆ ในศูนย์ฯ เหมาะสมมากน้อยเพียงใด

กิจกรรม	เหมาะสมมาก	พอใช้ได้	ควรปรับปรุง
1. กำหนดเวลารับเด็ก			
2. กำหนดเวลาส่งเด็ก			
3. อาหารกลางวัน			
4. อาหารว่าง			
5. ห้องเรียน			
6. ผู้สอน/ผู้ดูแล			
7. อุปกรณ์การเรียน			
8. อุปกรณ์การสอน			
9. บริการด้านสุขภาพ			
10. ความเอาใจใส่เด็ก			

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก

2.1 ลูกของท่านมีพัฒนาการดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร เมื่อมาอยู่ที่สถานเลี้ยงดูเด็ก

- พัฒนาการทางกาย (ร่างกายแข็งแรง, เคลื่อนไหวคล่องแคล่วว่องไว, น้ำหนัก/ส่วนสูงพอเหมาะ).....
.....
- พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ(ยิ้มแย้มแจ่มใส, มีความสุข, ร่าเริงเบิกบาน)
.....
.....
- พัฒนาการทางด้านสังคม(มีระเบียบวินัย, รู้จักช่วยเหลือตนเอง เช่น เปลี่ยนเสื้อผ้าเองได้, รับประทานอาหารเองได้ และรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น มีสัมมาคารวะ)
.....
.....
- พัฒนาการด้านสติปัญญา (ใช้ภาษาเหมาะสม พูดจาไพเราะ มีความคิดสร้างสรรค์)
.....
.....

2.2 ลูกของท่านมาอยู่ที่นี่เป็นอย่างไรบ้าง

2.2.1 ผู้ดูแลเด็กที่สถานเลี้ยงดูเด็ก เอาใจใส่ลูกของท่านอย่างไร

.....
.....

2.2.2 ลูกของท่านมีความสุข สนใจว่าเรื่องที่ได้อ่านหนังสือที่นี่หรือไม่ อย่างไร

.....
.....

2.2.3 ลูกของท่าน ร้องไห้ ต่อต้าน ทุกครั้งที่มาส่งสถานเลี้ยงดูเด็กหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

2.2.4 ลูกของท่านอ้วนขึ้นหรือผอมลงเมื่อเทียบกับก่อนที่จะมาเรียนที่นี่

.....
.....

2.2.5 ลูกของท่านช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้นหรือไม่ อย่างไร

- .....
- .....
- 3 ท่านได้รับบันทึก/รายงานพัฒนาการ/การให้วัคซีนของลูกจากร.ร.บ้างหรือไม่
บ่อยครั้งเพียงใด.....
- .....
- 4 ท่านมีความคาดหวังต่อลูกอย่างไรในการพาลูกมาเรียนอนุบาล/ศูนย์เด็กที่นี่
(เน้นเรื่องอ่านออกเขียนได้, เน้นพัฒนาการสมวัย, อื่นๆ ระบุ.....
- ครูใจดี
- สถานที่สะอาด
- อาหารไม่ขาด
- วิชาการปรอดปรื่อง
- ปลูกฝังมารยาท
- สามารถใช้มือ
- เลื่องลือกีฬา
- ค้นหาความสามารถ
- ไม่ขาดการติดต่อ
- ขอให้ปลอดภัย
- อื่นๆ ระบุ.....
- .....
- .....

แบบสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็ก

ชื่อสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน/ศูนย์เด็ก.....
 ชุมชน/หมู่บ้าน.....แขวง.....เขต.....
 ชื่อผู้สัมภาษณ์.....วันที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ-สกุล.....อายุ.....ปี เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
 ศาสนา.....การศึกษาชั้นสูงสุด.....
 ท่านอาศัยอยู่ในชุมชนที่ตั้งศูนย์เด็กหรือไม่.....
 สุขภาพร่างกายทั่วไป ☐ แข็งแรง ☐ ไม่แข็งแรง มีโรคประจำตัว.....

ตอนที่ 2 ประวัติการทำงานและการอบรมในอดีต

2.1 ประวัติการทำงาน

พ.ศ. – พ.ศ.	สถานที่	ตำแหน่ง	สาเหตุที่ลาออก

2.2 ประวัติการได้รับการอบรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็ก

ลำดับที่	เรื่อง

2.3 ท่านต้องการความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเรื่องใดบ้าง

การจัดทำสื่ออุปกรณ์

ด้านสุขภาพอนามัย เช่น โภชนาการ การปฐมพยาบาล ฯลฯ

เทคนิคการทำงานกับผู้ปกครองเด็ก กรรมการศูนย์ และชุมชน

อื่นๆ ระบุ.....

ไม่ต้องการ

ตอนที่ 3 การทำงานและความพึงพอใจในงาน

3.1 ท่านทำงานในหน้าที่นี้มานาน.....ปี จำนวนเด็กที่ท่านดูแลในปัจจุบัน.....คน
เหตุผลที่ท่านสมัครเข้ามาเป็นผู้ดูแลเด็กแห่งนี้

(1).....

(2).....

(3).....

3.2 ท่านได้รับการตอบแทนจากการทำหน้าที่ผู้ดูแลเด็กเดือนละ.....บาท

3.3 ค่าตอบแทนที่ท่านได้รับเพียงพอกับค่าใช้จ่ายหรือไม่

☐ เพียงพอ ☐ ไม่เพียงพอ แล้วท่านได้แก้ปัญหาอย่างไร

3.4 การทำงานในศูนย์พัฒนาเด็ก ท่านได้รับความช่วยเหลือ/ความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ มากน้อยเพียงใด

ผู้เกี่ยวข้อง	มาก	ปานกลาง	น้อย
กรรมการชุมชน			
ผู้ปกครองเด็ก			
เจ้าหน้าที่ ฝ่ายอื่นๆ			
ผู้บริหาร			
หน่วยงานอื่นๆ ระบุ.....			

3.5 ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

ลำดับที่	รายการ	มาก	ปานกลาง	น้อย
1	รายได้			
2	สวัสดิการ			
3	ผู้บริหาร			
4	ผู้ร่วมงาน			
5	ลักษณะงาน			
6	ผู้ปกครองเด็ก			
7	ความก้าวหน้าในงาน			
8	งานนี้มีเกียรติ			
9	อื่นๆ ระบุ.....			

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่ออาชีพ

4.1 ท่านคิดว่าคุณสมบัติที่ผู้ดูแลเด็กที่ดีพึงมีอะไรบ้าง

รักเด็ก

กิริยาอ่อนน้อม สุภาพ ไม่ก้าวร้าว

ไม่ใช้ความรุนแรงในการยุติปัญหา

มีความคิดสร้างสรรค์

หมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ

สุขภาพแข็งแรง

ศึกษาหาปัญหาของเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สังคม

ประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง

อื่นๆ ระบุ.....

4.2 ในการคัดเลือกผู้ดูแลเด็ก ควรมีเกณฑ์ขั้นต่ำอะไรบ้าง

1).....

2).....

3).....

ตอนที่ 5 ลักษณะของการปฏิบัติงาน

(ทุกหัวข้อให้ถามว่าทำหรือไม่ทำ และทำอย่างไร ควรขอเอกสารที่ผู้ดูแลเด็กทำไว้ ถ้ามี ชื่อนี้เวลาสัมภาษณ์ให้บันทึกเทป เมื่อเขาอธิบายลักษณะการทำงานและการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก)

5.1 การจัดตารางกิจกรรมแต่ละวัน

5.2 การเตรียมอุปกรณ์การสอน(ทำขึ้นใหม่/ทำไว้เฉพาะเด็กที่ตัวเองดูแล)

5.3 การดูแลสุขภาพอนามัย

- การได้รับภูมิคุ้มกัน
- การดูแลเมื่อเด็กเจ็บป่วย
- การปฐมพยาบาลเบื้องต้น

5.4 การดูแลเรื่องโภชนาการ

- อาหารหลัก, อาหารเสริม
- ความสะอาดของการเตรียม/ปรุงอาหาร/ภาชนะ

5.5 การดูแลอาคารสถานที่

5.6 การจัดทำบัญชี/ธุรการ/การเงิน

5.7 การรายงานผลการปฏิบัติงาน

5.7 การประเมินผลการปฏิบัติงาน

ตอนที่ 6 แนวทางในการจัดหลักสูตร

6.1 แนวทางการจัดหลักสูตร

พัฒนาหลักสูตรขึ้นเอง

ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

ประยุกต์หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

ประยุกต์ใช้หลักสูตรของต่างประเทศ ระบุประเทศ.....

โปรดบรรยายลักษณะของหลักสูตรคร่าวๆ อะไรเป็นจุดเด่นหรือจุดขาย

6.2 วิธีการจัดการเรียนการสอน

บรรยาย.....%   สาธิต .....%

ทดลอง .....%   แสดงบทบาทสมมติ.....%

6.3 วิธีจัดกิจกรรมมีอะไรบ้าง

สถานการณ์จำลอง	ศึกษานอกสถานที่
เล่นนิทาน	เล่นเกมส์
ร้องเพลง	ร่วมพิธีกรรมทางศาสนา
กิจกรรมวงกลม(ครูเป็นศูนย์กลาง)	กิจกรรมการเล่นที่ปล่อยตามความสนใจ
อื่นๆ ระบุ.....	

ตอนที่ 7 ปัญหาและอุปสรรค

7.1 ในการปฏิบัติงานท่านพบปัญหาเกี่ยวข้องกับเด็กในเรื่องอะไรบ้าง เรียงตามลำดับความสำคัญ

จำนวนเด็กในศูนย์มากเกินไป

เด็กมาใช้บริการไม่สม่ำเสมอ

ระดับอายุและความพร้อมของของเด็กแตกต่างกัน

อื่นๆ ระบุ.....

ไม่มีปัญหา

7.2 ในการปฏิบัติงานท่านพบปัญหาเกี่ยวข้องกับผู้ปกครองในเรื่องใดบ้าง เรียงตามลำดับความสำคัญ

ผู้ปกครองไม่จ่ายค่าบริการ

ผู้ปกครองไม่เข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์

ผู้ปกครองปล่อยปละละเลยเด็ก ไม่ให้ความสนใจดูแลเด็กเท่าที่ควร

อื่นๆ ระบุ.....

ไม่มีปัญหา

7.3 ในการปฏิบัติงานท่านพบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกรรมกรของศูนย์เรื่องอะไรบ้าง

กรรมกรศูนย์ฯ ไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์

กรรมกรศูนย์ฯ ไม่ทำหน้าที่ประสานทรัพยากรสนับสนุนการทำงานของศูนย์ฯ

กรรมกรศูนย์ฯ ขัดแย้งกันเอง

อื่นๆ ระบุ.....

ไม่มีกรรมกรของศูนย์

7.4 ท่านพบปัญหาในการทำงานกับหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน เช่น เจ้าหน้าที่กองสังคม

สงเคราะห์เจ้าหน้าที่เขต ศูนย์บริการสาธารณสุข ฯลฯ ในเรื่องใดบ้าง

เรียงตามลำดับความสำคัญ

การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ทำได้ไม่สะดวก

นโยบายของศูนย์ฯ ไม่แน่นอน

หน่วยงานและเจ้าหน้าที่เข้ามามีบทบาทในการทำงานของศูนย์มากเกินไป

อื่นๆ ระบุ.....

ไม่มีปัญหา

7.5 ปัญหาอื่นๆและข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานเลี้ยงเด็ก

ชื่อสถานเลี้ยงเด็ก .....

ที่ตั้ง ..... จังหวัด .....

รูปแบบการจัดบริการ   ในระบบโรงเรียน   นอกโรงเรียน

กลุ่มอายุเด็กที่ให้บริการ   0-3 ปี   3-6 ปี

หน่วยงานรับผิดชอบดูแล .....

วัน เดือน ปี ที่ประเมิน ..... ผู้สัมภาษณ์ .....

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

โปรดกา ✓ หรือเติมข้อความตามความเป็นจริง

1. ท่านเป็น/มีตำแหน่งอะไรในสถานเลี้ยงเด็กแห่งนี้
                                           เจ้าของ   ผู้บริหาร   เจ้าของและผู้บริหาร   อื่น ๆ ระบุ .....
2. ท่านเริ่มทำงานในสถานเลี้ยงเด็กแห่งนี้ เมื่อ พ.ศ. .... ทำมานาน ..... ปี
3. ปัจจุบันท่านอายุ ..... ปี   เพศ   ชาย   หญิง
4. สถานภาพสมรส   โสด   สมรส   หย่า   ม้าย   แยกกันอยู่
5. ท่านจบการศึกษาชั้นสูงสุด ..... สาขา.....
6. ประสบการณ์ก่อนเข้ามาทำงานในสถานเลี้ยงเด็กแห่งนี้
                                           เคยทำงาน ตำแหน่ง ..... ระยะเวลา ..... ปี สถานที่ .....
                                           เคยทำงาน ตำแหน่ง ..... ระยะเวลา ..... ปี สถานที่ .....
                                           เคยทำงาน ตำแหน่ง ..... ระยะเวลา ..... ปี สถานที่ .....

7. ท่านเคยผ่านการฝึกอบรมอะไรบ้าง ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสัก 5 อย่าง (โปรดระบุ)
  - 1) .....
  - 2) .....
  - 3) .....
  - 4) .....
  - 5) .....
8. ท่านเคยไปดูงานที่เกี่ยวข้องกับสถานเลี้ยงเด็กที่ไหนบ้าง เมื่อไร (โปรดระบุสัก 5 แห่ง ย้อนจากปัจจุบัน)
  - 1) ดูงานที่ ..... เมื่อปี พ.ศ.....
  - 2) ดูงานที่ ..... เมื่อปี พ.ศ.....
  - 3) ดูงานที่ ..... เมื่อปี พ.ศ.....
  - 4) ดูงานที่ ..... เมื่อปี พ.ศ.....
  - 5) ดูงานที่ ..... เมื่อปี พ.ศ.....
9. ท่านเคยเข้าร่วมประชุม/สัมมนา/นิเทศงาน บ่อยเพียงใด ..... ครั้ง/ปี
10. ท่านเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพอะไรบ้าง
  1. ....
  2. ....
11. สถานเลี้ยงดูเด็กแห่งนี้ท่านมีแนวคิด/ปรัชญา หรือไม่ อย่างไร และมีนโยบายในการจัดสถานเลี้ยงดูเด็กอย่างไร

แนวคิด: .....

.....

นโยบาย: .....
12. ท่านเป็นสมาชิกวารสารด้านเด็กหรือติดตามข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาเด็กหรือไม่

เป็นสมาชิก ชื่อวารสาร/ข่าวสาร .....

ไม่เป็นสมาชิก

13. ท่านได้มีการสื่อสารกับผู้ปกครองเด็กหรือไม่ อย่างไร?

ไม่มี/ทำ

มี/ทำ ระบุ .....

.....

.....

ตอนที่ 2 การบริหารงานของสถานเลี้ยงดูเด็ก

1. ศูนย์แห่งนี้ดำเนินงานมานาน.....ปี พัฒนาการของศูนย์แห่งนี้เป็นมาอย่างไร

เป็นศูนย์ที่ตั้งขึ้นมาใหม่

เป็นการขยายจากโรงเรียนที่มีชั้นประถมอยู่เดิมลงมา

อื่นๆ ระบุ .....

สำหรับชั้นที่มีเด็กวัย 0-3 ปี

2. จำนวนห้อง ทั้งหมด ..... ห้อง

จำนวนพี่เลี้ยง ทั้งหมด ..... คน

จำนวนเด็ก ทั้งหมด ..... คน

หรือ จำนวนเด็ก : พี่เลี้ยง 1 คน เท่ากับ.....

สำหรับชั้นที่มีเด็กวัย 3-6 ปี

3. จำนวนห้อง ทั้งหมด.....ห้อง

จำนวนครู ทั้งหมด .....คน

จำนวนพี่เลี้ยง ทั้งหมด..... คน

จำนวนเด็ก ทั้งหมด..... คน

หรือ จำนวนเด็ก : ครู 1 คน เท่ากับ.....

หรือ จำนวนเด็ก : พี่เลี้ยง 1 คน เท่ากับ.....

4. ท่านคิดว่าจำนวนครูพี่เลี้ยงที่พอเหมาะกะกับจำนวนเด็กควรเป็นสัดส่วนเท่าไร? เพราะอะไร

.....

5. ในการรับสมัครครูพี่เลี้ยงท่านทำอะไร เกณฑ์ในการรับสมัคร และคุณสมบัติผู้มาสมัครเป็นอย่างไร และเกณฑ์ที่ใช้ในการรับเข้ามาทำงานเป็นอย่างไร? (เกณฑ์ที่พูดถึงมาให้ความสำคัญกับอันไหนมากที่สุด)

.....
 .....

6. ท่านได้ใช้วิธีการอย่างไรที่จะให้บุคลากร/ครูพี่เลี้ยงเข้าใจวัตถุประสงค์/การดำเนินงานและเป้าหมายของศูนย์ฯ

ปฐมนิเทศ

จัดประชุม / ปรึกษาหารือ

เรียกมาพูดคุย

วิธีอื่นๆ ระบุ .....

7. ในการวางแผนการดำเนินงานของศูนย์ในแต่ละปี ใครเป็นผู้ทำ? ทำอย่างไร

.....
 .....

8. ในปีที่ผ่านมาท่านได้ส่งบุคลากร / ครูพี่เลี้ยงเข้ารับการอบรมหลักสูตรอะไรบ้าง?
 (ถ้ามีเอกสารขอเอกสารมาเลย)

.....
 .....

9. ในปีที่ผ่านมาท่านรับบุคลากรเข้ามา .....คน ตำแหน่ง .....
 และมีบุคลากรลาออกไป.....คน ตำแหน่ง .....

10. ในด้านการเสริมขวัญ / กำลังใจของบุคลากร ท่านได้มีการดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร?

	ทำ/มี	ไม่ทำ/มี	ทำอย่างไร
10.1 การปรับเงินเดือน			
10.2 โบนัส			
10.3 บริการอาหาร (ฟรี)			
10.4 บริการเครื่องดื่ม			
10.5 เครื่องแต่งกาย			
10.6 การมอบรางวัลประจำปี			
10.7 การประกันสังคม			
10.8 การไปดูงาน			
10.9 การไปศึกษาต่อ			
10.10 การไปเที่ยว/ทัศนศึกษา			
10.11 การตั้งกองสวัสดิการ/เงินกู้			
10.12 การลาพักผ่อนประจำปี			
10.13 สวัสดิการอื่นๆ ระบุ			
			.....
			.....
10.14 ท่านคิดว่าสถานเลี้ยงเด็กแห่งนี้ มีอะไรเป็นแรงจูงใจให้บุคลากรทำงานนานๆ			.....
			.....
			.....

11. บุคคลภายนอก เช่น ชุมชน ผู้ปกครองเด็ก หรือวัดได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ
ของศูนย์หรือไม่ อย่างไร

ไม่มี

มี ระบุ (อย่างไร) .....

.....

.....

ตอนที่ 3 การบริหารการเงินของศูนย์

1. ศูนย์ฯ คิดค่าใช้จ่าย / ค่าเทอม สำหรับเด็กที่มาเข้าเรียนเท่าไร และมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ
อะไรบ้าง

ค่าเทอม .....บาท/เทอม

ค่าประกันของเสียหาย .....บาท/ปี

ค่าเสื้อผ้า .....บาท/ปี

อุปกรณ์/วัสดุ (เช่น กีฬา, ดนตรี) .....บาท/ปี

ค่าบำรุงห้องสมุด .....บาท/ปี

ค่าบำรุงสมาคมฯ (ครูผู้ปกครอง) .....บาท/ปี

อื่นๆ ระบุ .....

.....

.....

2. รายได้ของศูนย์ฯ ที่มาจากแหล่งอื่นๆ มีอะไรบ้าง

อะไรบ้าง

งบประมาณภาครัฐ .....บาท/เทอม

เงินบริจาค .....บาท/ปี

ดอกเบี้ย .....บาท/ปี

อื่นๆ ระบุ .....บาท/ปี

3. ในปีที่ผ่านมา **ค่าใช้จ่ายหลัก** ของศูนย์ฯ มีอะไรบ้าง

ค่าจ้าง - เงินเดือนของบุคลากร.....บาท/ปี

(ร้อยละเท่าไรของค่าใช้จ่ายทั้งหมด.....)

♦ เงินเดือนครูจ่ายอย่างไร

ตามวุฒิแบบราชการ คือ .....

มีอัตราเงินเดือนของศูนย์เอง คือ .....

วัสดุ / อุปกรณ์ การเรียน-การสอน .....บาท/ปี หรือร้อยละ.....

อื่นๆ ระบุ .....บาท/ปี

ค่าใช้จ่ายต่อหัว.....บาท/ปี

รายได้ต่อหัว .....บาท/ปี

4. ตอนก่อตั้งศูนย์ฯ ใช้งบลงทุนเท่าไร .....บาท

แหล่งที่มาของเงินลงทุนมาจากไหน ?

งบประมาณ

เงินกู้

เงินลงทุนของผู้ประกอบการเอง

อื่นๆ ระบุ .....

5. ศูนย์มีวิธีตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของศูนย์ฯ อย่างไร?

.....

.....

.....

6. ศูนย์เคยถูกหน่วยงานภายนอกเข้ามาตรวจสอบการใช้จ่ายเงินหรือไม่ และผลการประเมินตรวจสอบเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ทักษะคติของผู้บริหาร

---

1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อแนวคิดที่ว่า "ศูนย์ฯ ควรพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กเองไม่ยึดติดกับหลักสูตร / ข้อกำหนดของหน่วยงานที่ดูแล / หน่วยเหนือศูนย์ฯควรมีความยืดหยุ่น"

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อแนวคิด เรื่อง "เพลลิน" หรือที่เรียกว่า "เรียนปนเล่น" (Learn and Play) อย่างไร ที่ศูนย์ฯ แห่งนี้ได้ใช้แนวคิดนี้หรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

3. เกณฑ์ขั้นต่ำของศูนย์ฯ เลี้ยงเด็ก ในด้านคุณภาพควรจะต้องประกอบไปด้วยอะไรบ้าง ?

.....

.....

.....

.....

4. ถ้าทางราชการจะกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำในด้านคุณภาพของศูนย์เด็กออกมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดูแลให้ศูนย์ฯ เด็กเล็กพยายามยกระดับคุณภาพของตนเอง ท่านคิดว่าควรทำหรือไม่ อย่างไร?

ไม่ควรทำ เพราะ.....

ควรทำ เพราะ.....

ทำอย่างไร.....

5. ท่านมีคิดว่าการลงทุนในเด็กวัย 0-5 ปี เป็นการลงทุนที่คุ้มค่าว่าการลงทุนในเด็กโต เพราะอะไร?

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรค

1. ปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานของศูนย์มีอะไรบ้าง

	ไม่มี	มี	
ก. ปัญหาด้านการเรียนการสอน			(ระบุ).....
ข. ปัญหาด้านการเงิน			(ระบุ).....
ค. ความร่วมมือจากครู/ผู้ดูแลเด็ก			(ระบุ).....
ง. ความร่วมมือจากชุมชน			(ระบุ).....
จ. ความร่วมมือผู้ปกครอง			(ระบุ).....
ฉ. ความร่วมมือจากส่วนราชการด้วยกัน			(ระบุ).....
ช. ความร่วมมือด้านบุคลากร			(ระบุ).....
ซ. ความร่วมมือด้านบริหารจัดการ			(ระบุ).....
ณ. อื่นๆ			(ระบุ).....

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ทำงานด้านการพัฒนาเด็ก

.....

.....

.....

.....

.....

3. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปกครองที่ดูแลเด็ก

.....

.....

.....

.....

.....

4. ศูนย์ฯ แห่งนี้ได้จัดเตรียมเรื่องความปลอดภัยให้กับเด็กในด้านใดบ้าง และอย่างไร?

จุดรับส่งเด็ก .....

ยาม/ครูที่ดูแลเด็กหลังเลิกเรียน.....

เครื่องเล่น/อุปกรณ์การเล่น/กีฬา.....

อื่นๆ ระบุ.....

5. ศูนย์ฯ แห่งนี้ได้จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กอะไรที่เป็นพิเศษ/ที่ต่างจากมาตรฐานทั่วไป ระบุ

.....

.....

.....

.....

6. ศูนย์ฯ ท่านมีการวางแผนการพัฒนาคูคลองอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

7. ท่านได้นำระบบสารสนเทศและการจัดระบบข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในการบริหารงานของศูนย์หรือเพื่อการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

8. ท่านมีการจัดประชาสัมพันธ์โรงเรียนหรือไม่ และทำต่อเนื่องหรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

9. ท่านคิดว่าศูนย์แห่งนี้ได้จัดระบบการเงินและบัญชีได้อย่างถูกต้องเป็นปัจจุบัน และตรวจสอบได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

10. กิจกรรม child center ทำได้จริงๆ ได้.....%

จบการสัมภาษณ์

แบบสังเกตพัฒนาการเด็ก

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก _____
 ที่ตั้ง _____ จังหวัด _____
 รูปแบบการจัดบริการ _____ ในระบบโรงเรียน _____ นอกโรงเรียน _____
 กลุ่มอายุเด็กให้บริการ _____ 0 – 3 ปี _____ 3 – 6 ปี _____
 หน่วยงานรับผิดชอบ _____
 วันเดือนปีที่ประเมิน _____ ผู้ประเมิน _____

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานตัวเด็ก

1. ชื่อเด็ก _____ เพศ _____ หญิง _____ ชาย _____
 2. วันเดือนปีเกิด _____ ลำดับการเกิดคนที่ _____
 3. ชื่อบิดา _____ อายุ _____
 ระดับการศึกษา _____ อาชีพ _____
 4. ชื่อมารดา _____ อายุ _____
 ระดับการศึกษา _____ อาชีพ _____
 5. ระยะเวลาเข้ารับบริการสถานเลี้ยงดูเด็ก/โรงเรียนอนุบาลแห่งนี้ _____
 6. ปัจจุบันอยู่ชั้น _____ เตรียมอนุบาล _____ อนุบาล 1 _____ อนุบาล 2 _____
 อนุบาล 3 _____ อื่นๆ (ระบุ) _____

ตอนที่ 2 ลักษณะพัฒนาการของเด็ก

1. ด้านร่างกาย

- น้ำหนัก _____ กิโลกรัม ส่วนสูง _____ เซนติเมตร
- ภาวะสุขภาพ/โภชนาการ _____
- โครงร่างของร่างกาย _____
- ความแข็งแรงของร่างกาย _____

- การใช้กล้ามเนื้อใหญ่ _____
- การใช้กล้ามเนื้อเล็ก _____
- ความสัมพันธ์ของประสาท-กล้ามเนื้อ _____
- การทรงตัว _____

2. ด้านอารมณ์-จิตใจ

- การแสดงความรู้สึกต่อตนเอง _____
- การรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น _____
- การรับรู้อะไรดีไม่ดี _____
- การแสดงอารมณ์ต่อผู้อื่น _____
- การควบคุมอารมณ์ตนเอง _____
- การแสดงออกในสถานการณ์ต่างๆ _____

3. ด้านสังคม

- การช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน _____
- การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อตกลง _____
- การเข้าใจ/ยอมรับผู้อื่น _____
- การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน _____
- การเล่นกับเพื่อน _____
- การช่วยเหลือแบ่งปันผู้อื่น _____

4. ด้านสติปัญญา

- การสังเกตจดจำสิ่งรอบตัว _____
- การจำแนกเปรียบเทียบ _____
- การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ _____
- การใช้ความคิดสร้างสรรค์ _____
- การใช้ภาษาพูดสื่อความหมาย _____
- การคิดแก้ปัญหา _____

ตอนที่ 3 คุณลักษณะเด่น/พิเศษ

---

1. ด้านร่างกาย _____
2. ด้านอารมณ์-จิตใจ _____
3. ด้านสังคม _____
4. ด้านสติปัญญา _____

จบการสัมภาษณ์

แบบบันทึกภาพวิถีทัศน์สถานเลี้ยงดูเด็ก

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก _____

ที่ตั้ง

รูปแบบการจัดบริการ	ในระบบโรงเรียน	นอกระบบโรงเรียน

กลุ่มอายุเด็กให้บริการ	0-3 ปี	3-6 ปี
1. การส่งเสริมพัฒนาการ	1.1 การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย	1.2 การส่งเสริมพัฒนาการด้านจิตใจ
2. การส่งเสริมการเรียนรู้	2.1 การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านภาษา	2.2 การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสังคม
3. การส่งเสริมการดูแลสุขภาพ	3.1 การส่งเสริมการดูแลสุขภาพด้านโภชนาการ	3.2 การส่งเสริมการดูแลสุขภาพด้านสุขอนามัย
4. การส่งเสริมการมีส่วนร่วม	4.1 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านครอบครัว	4.2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านชุมชน

หน่วยงานที่รับผิดชอบ _____

วันเดือนปี ที่บันทึก

ลำดับที่	แหล่งภาพ	รายละเอียดการบันทึกภาพ	จุดเน้น	ข้อสังเกต
1.	สภาพแวดล้อมภายนอก ของสถานเลี้ยงดูเด็ก	1.1 สภาพชุมชนทั่วไปบริเวณรอบๆ สถานเลี้ยงดูเด็ก ● สถานที่รอบนอกสถานเลี้ยงดูเด็ก ● ที่ตั้งสถานเลี้ยงดูเด็กในชุมชน ● สภาพการจราจร ● บริเวณที่เสี่ยงอันตราย 1.2 สภาพบริเวณรั้วภายนอกสถานเลี้ยงดูเด็ก ● ประตูรั้ว/ทางเข้า-ออก ● บ้ายชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก/โรงเรียน ● สถานที่จอดรถ ● จุดรับ-ส่งเด็ก	เก็บภาพทั่วไป	
2.	สภาพแวดล้อมภายใน ของสถานเลี้ยงดูเด็ก	2.1 สภาพบริเวณภายในโดยรอบสถานเลี้ยงดูเด็ก ● จุดรับ-ส่งเด็ก ● ประตูรั้ว/ทางเข้าออก ● ต้นไม้/สวนหย่อม ● สนามหญ้า/สนามเด็กเล่น	เก็บภาพทั่วไป	

ลำดับที่	แหล่งภาพ	รายละเอียดการบันทึกภาพ	จุดเน้น	ข้อสังเกต
		2.2 สภาพตัวอาคารสถานที่ภายนอก ● ตัวอาคาร/โครงสร้างโดยรอบ ● หน้าต่าง-ประตู ● บริเวณรอบตัวอาคารด้านหน้า-ด้านหลัง 2.3 สภาพตัวอาคารสถานที่ภายใน ● การตกแต่งภายใน/ผนัง ● การจัดแบ่งพื้นที่ในห้อง ● การจัดวางวัสดุอุปกรณ์ ● พื้นที่ภายใน/วัสดุปูพื้น		
3.	สภาพการจัดพื้นที่ใช้สอยภายในตัวอาคาร	3.1 ห้องธุรการ ● การตกแต่งภายใน/ผนัง ● การจัดระบบเอกสาร ● เครื่องใช้ อุปกรณ์สำนักงาน ● บริเวณบริการผู้ปกครอง ● บริเวณประชุมบุคลากร 3.2 ห้องกิจกรรมสำหรับเด็ก ● การตกแต่งภายใน/ผนัง ● การจัดแบ่งพื้นที่ในห้อง ● การจัดวางวัสดุอุปกรณ์-ของเล่น ● พื้นที่ภายใน/วัสดุปูพื้น ● การจัดวางโต๊ะ-เก้าอี้ ● การจัดมุมประสบการณ์ต่างๆ ● ชั้นวางของเล่น/หนังสือ	เก็บภาพทุกๆไป	

ลำดับที่	แหล่งภาพ	รายละเอียดการบันทึกภาพ	จุดเน้น	ข้อสังเกต
		3.3 ห้องน้ำ-ห้องส้วม ● การตกแต่งภายใน ● การจัดวางอุปกรณ์เครื่องใช้ ● การใช้วัสดุปูพื้น/ผนัง 3.4 ห้องรับประทานอาหาร ● การตกแต่งภายใน ● การจัดวางอุปกรณ์เครื่องใช้ ● การใช้วัสดุปูพื้น/ผนัง 3.5 ห้องนอน ● การตกแต่งภายใน ● การจัดวางอุปกรณ์เครื่องใช้ ● การใช้วัสดุปูพื้น/ผนัง 3.6 ห้องครัว ● การตกแต่งภายใน ● การจัดวางอุปกรณ์เครื่องใช้ ● การใช้วัสดุปูพื้น/ผนัง 3.7 ห้องพยาบาล ● การตกแต่งภายใน ● การจัดวางอุปกรณ์เครื่องใช้ ● การใช้วัสดุปูพื้น/ผนัง 3.8 ห้องสมุด ● การตกแต่งภายใน ● การจัดวางอุปกรณ์เครื่องใช้ ● การจัดชั้นหนังสือ		

ลำดับที่	แหล่งภาพ	รายละเอียดการบันทึกภาพ	จุดเน้น	ข้อสังเกต
4.	ลักษณะของกิจกรรม สำหรับเด็กตามตาราง กิจกรรมประจำวัน	4.1 รูปแบบของกิจกรรม ● กิจกรรมเสรีตามมุม ● กิจกรรมสร้างสรรค์โดยใช้ศิลปะ ● กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ โดยใช้ดนตรีและอุปกรณ์ประกอบการเคลื่อนไหว ● กิจกรรมเสริมประสบการณ์ในรูปแบบการทำงานเป็นกลุ่มทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ ● กิจกรรมกลางแจ้งโดยใช้เครื่องเล่นสนาม เล่นน้ำ เล่นทราย ● กิจกรรมเกมการศึกษา โดยใช้เกมที่มีกติกาง่ายๆ 4.2 กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ● ด้านร่างกาย ในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก/กล้ามเนื้อใหญ่ ● ด้านอารมณ์-จิตใจ ในการแสดงออกต่อผู้อื่น ● ด้านสังคม ในการเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ● ด้านสติปัญญา ในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะภาษา และการสังเกตเปรียบเทียบ 4.3 การดูแลสุขภาพของเด็ก ● การทำความสะอาดร่างกาย ● การขับถ่าย ● การรับประทานอาหาร ● การนอน	เก็บภาพเด็กขณะทำกิจกรรมคนเดียวและร่วมกับผู้อื่น	

ลำดับที่	แหล่งภาพ	รายละเอียดการบันทึกภาพ	จุดเน้น	ข้อสังเกต
5.	ปฏิสัมพันธ์ของครู/ผู้ดูแลเด็ก	5.1 ผู้ดูแลเด็กกับเด็ก ● การทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก ● การชี้แนะ ● การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ● การแสดงออกกับเด็กด้วยคำพูด ● การใช้กิริยาท่าทาง 5.2 ผู้ดูแลเด็กกับผู้ปกครอง ● การใช้คำพูด ● การใช้กิริยาท่าทาง	เก็บภาพผู้ดูแลเด็กกับเด็กและผู้ปกครอง	

จบการสัมภาษณ์

แบบสังเกตคุณภาพสถานเลี้ยงดูเด็ก

ชื่อสถานเลี้ยงดูเด็ก _____

ที่ตั้ง _____ จังหวัด _____

รูปแบบการจัดบริการ	ในระบบโรงเรียน	นอกระบบโรงเรียน
กลุ่มอายุเด็กให้บริการ	0 – 3 ปี	3 – 6 ปี
หน่วยงานรับผิดชอบ _____		
วันเดือนปีที่ประเมิน	ผู้ประเมิน _____	

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานสถานเลี้ยงดูเด็ก

1. ประเภทของสถานเลี้ยงดูเด็กดังนี้

- ศูนย์โภชนาการเด็ก
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชน/ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน
- ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด
- สถานรับเลี้ยงเด็กเป็นบ้านอยู่อาศัยดัดแปลง
- สถานรับเลี้ยงเด็กที่จัดทะเบียนทำการ
- สถานรับเลี้ยงและพัฒนาการเด็กในโรงพยาบาล
- สถานรับเลี้ยงเด็กในสถานที่ทำงาน/สถานประกอบการ
- โรงเรียนอนุบาล
- ชั้นเตรียมประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร/ส.ป.ช./กรมตำรวจ/กรมการปกครอง
- โรงเรียนสาธิตในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย/สถาบันราชภัฏ
- อื่นๆ (โปรดระบุ) _____

2. สภาพอาคารของสถานเลี้ยงดูเด็ก

บ้าน	อาคาร
ตึกแถว	อื่นๆ (โปรดระบุ) _____

3. สภาพแวดล้อมรอบสถานเลี้ยงดูเด็ก

บ้านอยู่อาศัย

อาคารพาณิชย์

ตลาด

โรงพยาบาล

โรงเรียน

อื่นๆ (โปรดระบุ) _____

4. ระยะเวลาเปิดดำเนินการสถานเลี้ยงดูเด็ก _____ ปี (เริ่ม พ.ศ. _____)

5. วันเวลาให้บริการ _____ ตั้งแต่เวลา _____ ถึง _____

6. ช่วงเวลาให้บริการ ตลอดปี 2 ภาคการศึกษา อื่นๆ (โปรดระบุ) _____

7. อัตราค่าบริการ _____ บาท/ภาคการศึกษา

8. จำนวนเด็กที่ดูแลทั้งหมด _____ คน (ขณะสัมภาษณ์)

แบ่งเป็น < 1 ปี _____ คน 1 – 3 ปี _____ คน

3 – 6 ปี _____ คน 6 ปี > _____ คน

9. จำนวนบุคลากรทั้งหมด _____ คน

แบ่งเป็น ครู/ผู้ดูแลเด็ก _____ คน พี่เลี้ยงเด็ก _____ คน

พยาบาล _____ คน แม่ครัว _____ คน

พนักงานทำความสะอาด _____ คน

10. จำนวนห้องทั้งหมด _____ ห้อง

แบ่งเป็น ห้องดูแลเด็ก _____ ห้อง ห้องรับประทานอาหาร _____ ห้อง

ห้องส้วม _____ ห้อง ห้องครัว _____ ห้อง

ห้องพยาบาล _____ ห้อง ห้องสมุด _____ ห้อง

11. แผนผังการจัดพื้นที่ภายในสถานเลี้ยงดูเด็ก

ตอนที่ 2 การบริหารงานทั่วไป

สิ่งที่พึงปฏิบัติ	รายละเอียดการดำเนินการ
1. การขออนุญาตจัดตั้งโดยจดทะเบียนทำการ • ธุรกิจ • สวัสดิการ 2. เจ้าของกิจการผ่านการปฐมนิเทศ 3. การจัดทำทะเบียนและการจัดเก็บข้อมูล • บัญชีรายชื่อเด็ก • ทะเบียนรับ-จำหน่ายเด็ก • สมุดแสดงรายการและเวลาอาหารประจำวันของเด็ก • ตารางกิจกรรมประจำวัน • บันทึกประจำวันตัวเด็กในการติดตามพัฒนาการและสุขภาพ 4. การรับบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าทำงาน (มีความรู้และสุขภาพดี) 5. การจัดให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรม • ก่อนประจำการ • ระหว่างประจำการ	

ตอนที่ 3 การจัดการอาคารสถานที่และอนามัยสิ่งแวดล้อม

สิ่งที่พึงปฏิบัติ	รายละเอียดการดำเนินการ
1. ทำเลที่ตั้งอยู่ห่างจากบริเวณที่เสี่ยงต่ออันตราย 2. อาคารสถานที่สูงไม่เกิน 2 ชั้น 3. ความสูงของห้องจากพื้นถึงเพดานไม่น้อยกว่า 2.40 เมตร 4. ทางเข้า-ออกอาคารอย่างน้อย 2 ทาง (กว้างไม่น้อยกว่า 80 ซม.) 5. ประตู-หน้าต่างมีขนาดและจำนวนเหมาะสมกับขนาดของห้อง	

สิ่งที่พึงปฏิบัติ	รายละเอียดการดำเนินการ
6. พื้นที่ใช้สอยสะอาดปลอดภัย 7. พื้นที่ใช้สอยกว้างขวางไม่น้อยกว่า 2 ตร.ม./เด็ก 1 คน 8. พื้นที่ใช้สอยแยกเป็นสัดส่วนสำหรับจัดกิจกรรมให้กับเด็ก ● บริเวณพักผ่อน ● บริเวณทำกิจกรรม ● บริเวณรับประทานอาหาร ● บริเวณที่พักผ่อนป่วย/ปฐมพยาบาล ● บริเวณใช้ประกอบอาหาร/ห้องครัว ● บริเวณใช้ทำความสะอาด ● ห้องส้วมสำหรับเด็ก ● ห้องสมุด/มุมอ่านหนังสือ ● ห้องเอนกประสงค์ 9. แสงสว่างในอาคารมีเพียงพอโดยสม่ำเสมอทั่วห้อง 10. อากาศถ่ายเทได้สะดวก 11. สภาพพื้นในอาคารปูด้วยไม้/วัสดุที่ปลอดภัยจากอุบัติเหตุ 12. บันไดมีราวเตี้ยให้เด็กเกาะและระยะห่างของลูกกวางต้องไม่เกิน 15 ซม. 13. รั้วกั้นบริเวณภายนอกเป็นสัดส่วน 14. การจัดเก็บสิ่งปฏิกูลมีติด ถูกสุขลักษณะ และมีการกำจัดทุกวัน 15. สนามเด็กเล่นกลางแจ้งมีพื้นที่เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2.00 ตร.ม./เด็ก 1 คน 16. สนามเด็กเล่นมีอุปกรณ์เครื่องเล่นสนามที่ปลอดภัยและเพียงพอกับจำนวนเด็ก 17. ระเบียงอาคารมีความกว้างไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร 18. การติดตั้งเครื่องตัดไฟ/เครื่องดับเพลิงอย่างน้อย 1 เครื่องในแต่ละชั้นของอาคาร	

ตอนที่ 4 การจัดการวัสดุอุปกรณ์

สิ่งที่พึงปฏิบัติ	รายละเอียดการดำเนินการ
1. ตู้หรือชั้นวางของมีเพียงพอละอยู่ในสภาพใช้งานได้ โดยมีความสูงที่พอเหมาะกับเด็ก 2. เครื่องใช้ในการนอนที่เพียงพอถูกสุขลักษณะ สะอาดไม่ใช้ปนกัน 3. ภาชนะใช้ในการบริโภคมีเพียงพอสำหรับเด็กแต่ละคน ไม่เป็นพิษและทำความสะอาดง่าย 4. เครื่องใช้ในการทำความสะอาดสำหรับเด็กแต่ละคน มีแปรงสีฟัน-ยาสีฟัน ผ้าเช็ดตัว-มือ 5. โต๊ะเก้าอี้ มีขนาดหลากหลายและปลอดภัย 6. ของเล่นและสื่อพัฒนาเด็กมีความหลากหลายเพียงพอ ทั้งในร่มและกลางแจ้ง 7. เครื่องชั่งน้ำหนัก-วัดส่วนสูงมีอย่างน้อย 1 ชุด	

ตอนที่ 5 การจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาเด็ก

สิ่งที่พึงปฏิบัติ	รายละเอียดการดำเนินการ
1. การตรวจสุขภาพและติดตามการเจริญเติบโต ● มีการชั่งน้ำหนัก/วัดส่วนสูง/ให้ภูมิคุ้มกันโรค ● มีการบันทึกการเจ็บป่วย 2. การส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ● ร่างกาย (พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่-เล็ก) ● อารมณ์ (พัฒนาการแสดงความรู้สึก) ● จิตใจ (พัฒนาจริยธรรม) ● สังคม (ส่งเสริมลักษณะนิสัย/การใช้ชีวิตประจำวัน) ●สติปัญญา (พัฒนาการคิด/ความคิดสร้างสรรค์/ภาษา)	

สิ่งที่พึงปฏิบัติ	รายละเอียดการดำเนินการ
3. การส่งเสริมภาวะโภชนาการของเด็ก ● จัดอาหารครบสารอาหาร 5 หมู่ อย่างเพียงพอ ● ฝึกสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร 4. การส่งเสริมการพักผ่อน ● นอนราบอย่างน้อยวันละ 1 – 2 ชม. 5. การส่งเสริมกิจกรรมนันทนาการ/การออกกำลังกาย ● จัดกิจกรรมในร่มเหมาะสมกับวัย ● จัดกิจกรรมกลางแจ้ง	

ตอนที่ 6 การจัดการบุคลากร

สิ่งที่พึงปฏิบัติ	รายละเอียดการดำเนินการ
1. คุณสมบัติของเจ้าของกิจการ/ผู้บริหารงาน ● อายุไม่น้อยกว่า 20 ปีบริบูรณ์ ● ไม่มีประวัติกระทำผิดต่อเด็ก ● สุขภาพแข็งแรงไม่เป็นโรค ● ผ่านการปฐมนิเทศเป็นเจ้าของกิจการ 2. คุณสมบัติของครู/ผู้ดูแลเด็ก ● อายุไม่น้อยกว่า 15 ปีบริบูรณ์ ● สุขภาพแข็งแรงไม่เป็นโรค ● ความรู้ขั้นต่ำ ม. 3 ● ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรผู้ดูแลเด็ก ● มีจิตใจรักเด็ก 3. คุณลักษณะของครู/ผู้ดูแลเด็ก ● การแต่งกายเรียบร้อยสะอาด ● กิริยาท่าทางสุภาพเรียบร้อย ● การควบคุมอารมณ์ดี อดทน ● การพูดจาไพเราะ อ่อนหวาน	

ตอนที่ 7 จำนวนผู้ดูแลเด็กและเด็ก

สิ่งที่พึงปฏิบัติ	รายละเอียดการดำเนินการ
1. ผู้ดูแลเด็ก 1 คน ต่อเด็กอายุ 0 – ต่ำกว่า 2 ปี ไม่เกิน 5 คน 2. ผู้ดูแลเด็ก 1 คน ต่อเด็กอายุ 2 – ต่ำกว่า 4 ปี ไม่เกิน 10 คน 3. ผู้ดูแลเด็ก 1 คน ต่อเด็กอายุ 4 – 6 ปี ไม่เกิน 20 คน	

ตอนที่ 8 พฤติกรรมของครู/ผู้ดูแลเด็กต่อเด็ก

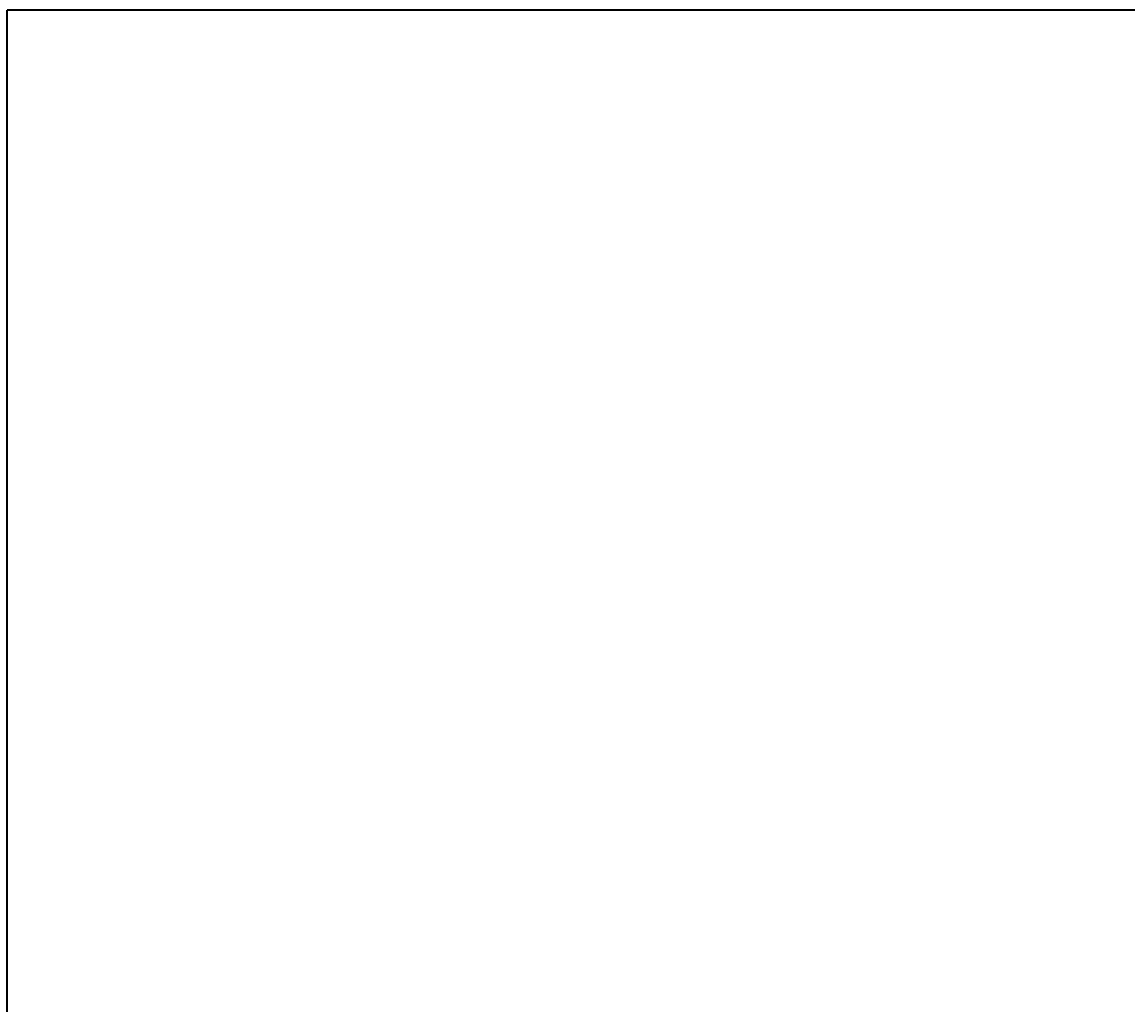
สิ่งที่พึงปฏิบัติ	รายละเอียดการดำเนินการ
1. การใช้สายตาทื่ออ่อนโยน 2. การใช้คำพูดที่ไพเราะให้กำลังใจ 3. การใช้สัมผัสโอบกอดด้วยความรัก 4. การแสดงท่าทางเป็นมิตร 5. การเป็นแบบอย่างที่ดี 6. การไม่แสดงอารมณ์โกรธ 7. การเคลื่อนไหวแคล่วคล่อง 8. การชี้แนะช่วยเหลืออำนวยความสะดวก 9. การใช้เหตุผลตัดสินใจ 10. การใช้ความรู้ทางจิตวิทยาเด็ก	

ตอนที่ 9 ความสัมพันธ์ของครู/ผู้ดูแลเด็กกับผู้ปกครอง

สิ่งที่พึงปฏิบัติ	รายละเอียดการดำเนินการ
1. การพูดคุยทักทายกัน 2. การรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน 3. การเชิญเข้าร่วมกิจกรรม ครู-ผู้ปกครอง 4. การรายงานพฤติกรรมเด็ก 5. การร่วมมือแก้ไขปัญหาลูก 6. การจัดทำสื่อกลางของสถานเลี้ยงดูเด็ก-บ้าน	

ตอนที่ 10 การประเมินผลการจัดบริการ

สิ่งที่พึงปฏิบัติ	รายละเอียดการดำเนินการ
1. การประเมินผลการดำเนินงานทุก 3 เดือน ● ภายใน ● ภายนอก 2. การประเมินพัฒนาการเด็กทุก 3 เดือน 3. การประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กทุก 3 เดือน	

แผนที่ตั้งสถานเลี้ยงดูเด็ก

ภาพสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพ

รูปที่ 1

สภาพด้านหน้าสถานเลี้ยงดูเด็ก
และป้ายชื่อ

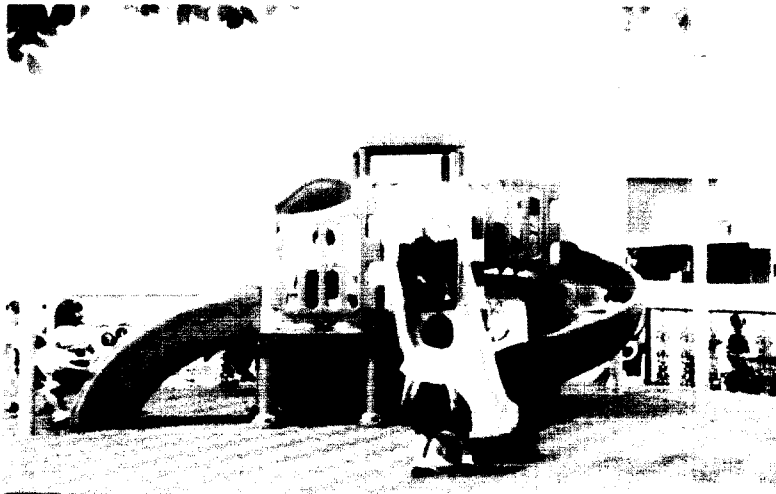
รูปที่ 2

บริเวณสนามเด็กเล่นกลางแจ้ง
ในสถานเลี้ยงดูเด็ก

รูปที่ 3

บริเวณสนามเด็กเล่น
และเครื่องเล่นสนาม

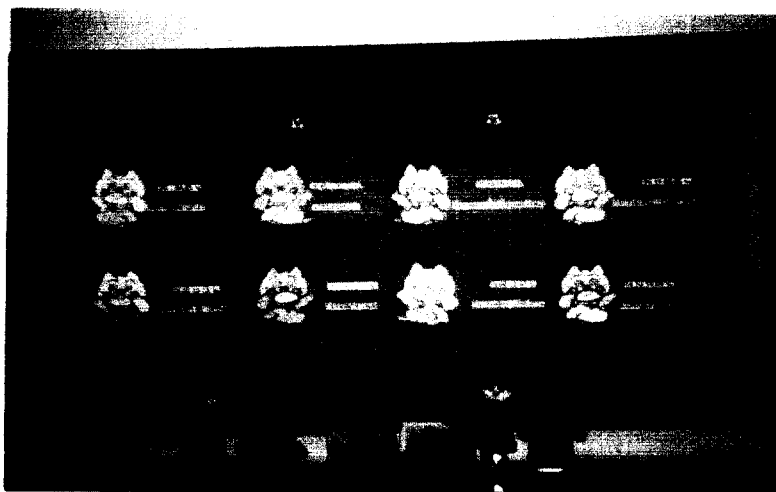
รูปที่ 4

สนามเด็กเล่น
และเครื่องเล่นสนามที่ทันสมัย

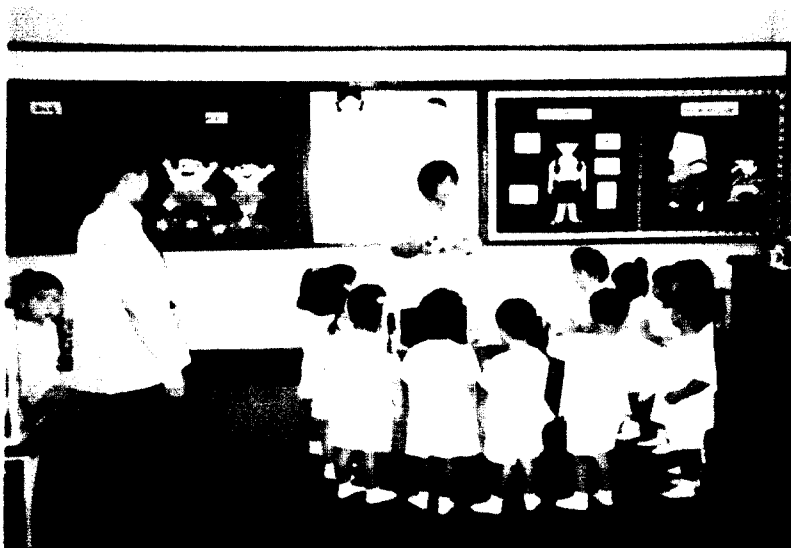
รูปที่ 5

สภาพภายในและอุปกรณ์เครื่องใช้
ในห้องดูแลเด็ก

รูปที่ 6

ตารางกิจกรรมประจำวัน

รูปที่ 7

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก

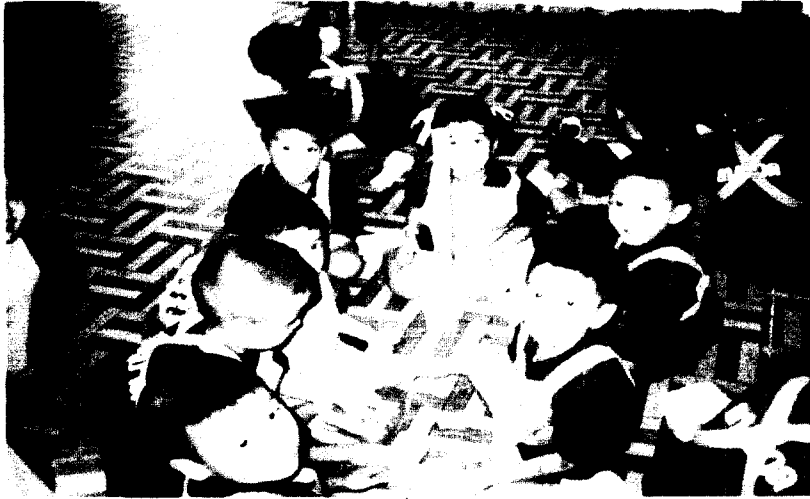
รูปที่ 8

ของเล่นเด็กตามวัย

รูปที่ 9

กิจกรรมการเล่นประจำวัน

กิจกรรมการเล่นเสรี

รูปที่ 10

มุมหนังสือ

รูปที่ 11

กิจกรรมโภชนาการ

กิจกรรมฝึกฝน

รูปที่ 13

ผู้ดูแลเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี

รูปที่ 14

ครูประจำชั้นเด็กอนุบาล

รูปที่ 15